En sommer i Island. Reiseskildring

Forord til den elektroniske udgave

Dette verk skrevet pa svensk og oversatt til dansk af **Carl Wilhelm Paijkull** (1836-1869) er digitalisert i oktober 2013 av Nasjonalbiblioteket, Oslo och tilpasset for Projekt Runeberg i december 2013 af Ralph E.

Hekla.EN SOMMER I ISLAND.

REISESKILDRING

AF

C. W. P A I J K U L L,

Docent i Geologi ved Universitetet i Upsala.

Med 35 Illustrationer i Træsnit, 4 Lithographier i Farvetryk og et graveret Kort over Island.

KJÖBENHAVN.

FORLAGT AF FORLAGSBUREAUET.

(O.H. DELBANCO. G.E.C. GAD. GYLDENDALSKE BOGHANDEL. C C. LOSE) Thieles Bogtrykkeri.

1867.JOHANNES JAPETUS SMITH STEENSTRUP,

Etatsraad, Professor, R. af D.. D. M. pp.

med Höiagtclsc tilegnet

al

Forfatteren.Forord.

o

ÍJnart er et Aarhundrede henrundet, siden Uno von Tro il nedskrev sine bekjendte »Breve om Island'. Saare faa »Svenskere have siden den Tid vandret om |>aa Islands Jord. Det er derfor sandsynligt, at inan i Sverig ikke nden Interesse vil modtage dette Arbeide, hvori For-t'attereu har nedlagt sine væsentligste Reiseindtryk fra det navnkundige Land. Forfatteren har derved tillige opfyldt, den ham paahvilende Forpligtelse, som Stipendiat fra Upsala Universitet; at algive en Reisebeskrivelse, med hvis Mangler han udbeder sig velvillig Overbærelse hos Læseren.

Stockholm I November 18G6.

C. W. PaijkuU.

Forord til den danske Udgave.

1 il Ovenstaaende onsker Forfatteren at föiø et Far Ord med Hensyn til den danske Udgave, der er udkommet under hans Tilsyn. Forfatteren nærer nemlig det Haab, at hans Arbeide, der i Sverig er blevet modtaget med Velvillie, vil læses i Danmark og Norge med Interesse, da det omhaudleret Land og et Folk, der har den største Betydning {'or hele det skandinaviske Norden. Thi oni end fslaitd ikke længere spiller en Rolle i Norden, har dog dets Liv i ældre Tider været saa betydningsfuldt, at vi stadigt maae staae i stor Taknemmelighedsgjeld til Island,

ligesom det altid bor glæde os endnu deu Dag idag at træffe paa et Folk, der taler vore Fædres Maal ublandet. I naturhistorisk Henseende kan Island aldrig tabe i Interesse.

Da eier endnu er langt tilbage til Maalet for vore Ønsker, at Boger, der ere skrevne paa eet af de skandinaviske Sprog, med ligestor Lethed læses og linde samme Udbredelse i alle de tre Lande, har Forfatteren ikke taget i Betænkning at lade Bogen overfore paa dansk, for derved at gjöre den tilgængelig for en strøre Læsekreds. Ogsaa de vdre Forhold ere langtfra heldige med Hensyn til Bogers lige lette Udbredelse over de nordiske Riger, uafhængigt af det Sprog, hvori de ere affattede; det er dog bævet over enhver Tvivl, at de nydes bodre af det store Fieert al Læsere, naar de ere skrevne i Enhvers Moders-maal. Ilos den udvidede Læsekreds, som Forfatteren saaledes ved denne Foranstaltning haaber at erhverve sig, udbeder han sig den samme Overbærenhed og Velvillie, der er bleven liaiu tildeel i hans Fædreland.

Stockholm i August 18«7.

Forfatteren.Islandsk Udtale.

it lllll.-tlcs SOIII .111

æ — — ni

ð — — jo

ei — — ei i

i _ 0,,((Uiphtongi

«i — — dansk il

«u — — oi

ð _ _ blmlt il

n, ill — — bl. bl»

h - meil Aspiration

U — som dJ

nn — — dn

|i — - — engelsk til.

Fortegnelse over Illustrationerne.

(De med * betegnede ere lltliographerede i Farvetryk; rie »ivrige ere Træsnit).

Side.

Første Capitel.

slaiid er et gammelt Sagnland, saavel paa Gruud af dets sagnrige Natur-mærkværdigheder som ved dets skrevne Sagn. Dets Befolkning, der er udsprungen fra den skandinaviske Folkestamme og nu snart i et Aartu-sinde har vedligeholdt sit gamle Sprog og sine gamle Sæder, dog naturligviis formildede af Christendommen og Tidsaanden, samt sin gamle Frihedskjærliglied, indtager, skjondt ringe i Antal, alligevel en Plads blandt Jordens mere oplyste Folkeslag; opelskede af en skabende Is'atur, aabne de stolte Naturmærkværdigheder, Jøklerne eller Sneefjeldene, de varme Kilder, Vulcanerne og Lavastrømmene, G mus- ogSandorkenerne, de rivende Floder og det omgivende Hav en uuduiminelig Mark for Beundring og Forskning. Island er et Mindernes Laud, thi næsten hver Plet der har sin Historie, skreven af Menneskehaand; men det er ogsaa en opslagen Xaturens Uog, et Land, hvor Jordskorpens Dannelse og Omdannelse foregaae i saa store Omrids, at nogle faa Aar ofte kunne være ülstrækkelige til tydeligt, at lade Iagttageren mærke den omdannende Krafts

Virkninger. Dette har .sin Betydning for den videnskabelige Forskning, thi Skriften man jo blive langt lettere at tyde. naar den sanmie Person kommer til at læse baade dens Alphabet og dens Linieskrift, end naar det ene Aarhundrede skal læse Alphabetet o» det andet skal stille det sammen til Linier. Island er derfor et tand af særdeles fremragende Betydning for den videnskabelige Forskning; for Nordboen er det jo et mm Slægtland, et Broderland, som han maa have Interesse af at laire at kjende paa nært Hold.

JJa jeg bestemte mig I il iit gjöre en Reise til Island i Sommeren 1865, spurgte mine Venner mig herhjemme: hvorfor reiser J)u ikke hellere til Italien? — thi Vojget. stod mig dengang frit; jeg tvivler sandelig ikke om, at,

havde jeg Styret min Cours til det Land,

••hvor Druen uluder ou Orangen lilomslnir-var jeg ogsaa med Henrykkelse og Savn vendt tilbage fra denne Udflugt; men mit Sommerophold i fsland har dog beredet mig saa mange store Nydelser ved Beskuelsen afskjoime og lærerige Naturscener og ved Omgang med elskværdige Mennesker, at jeg hoiligt vilde have angret, hvis jeg havde ladet den sydlige Sirene lokke mig, istedetfor at folge Magnetnaalen og mit Indres Tiltrækning mod Nord. Men det staaer fast, at i en vis Henseende er det et Eventyrliv at reise i Island, og man maa have et aabent Oie lor de Lærdomme, som den raae, under Omdannelse værende Jordskorpo kan bibringe En, for ikke at trættes ved Ørkenernes F.ensformighed, Fjeldenes og Hedernes Nøgenhed og Vanskelighed ut færdes paa, de rindende Vandes Mængde og andre Besva^rligheder, som mode paa denne Reise. Ofte har jeg, naar jeg i eensomme Timer var fastnaglet til Hestens Ryg og sprængte frem over uhyre Orkenst.iwkninger, hvor ikke et Græsstraa mindede om en levende Natur, tænkt paa Ørkenens Araber, med hvis Liv Islænderens i visse Retninger har Lighed; thi hos denne er Hesten ligesom hos hin den trofaste Ledsager; Islænderen kommer ingen Vei uden sin Hest, svigter den ham, kan hans Liv tidt være i Fare; ofte maa den bære ham over lange, ufrugtbare Strækninger, hvor der knapt findes lidt usselt Græs til at stille dens Hunger. Een Fordeel har dog den

islandske Hest for sin arabiske Ørkenbroder: den savner sjeldent Yand.

Paa de efterfølgende Blade er det min Agt at soge at give Læseren en saa vidt muligt tro Skildring af Islands Natur, dets Folkeehnrakteer, Sæder og Skikke, idet jeg berører dets politiske og mercantile Forhold, forsaavidt det kan skee indenfor en almeenfattelig Fremstilling. Desuden ville de almindeligere Forhold, som jeg blev Vidne til paa min Reise gjennem Landet, ogsaa indtage nogen l'lads.

For nu först med nogle Ord at nævne Hensigten med min Reise til Island, var denne eu videnskabelig, nemlig at dyrke mineralogiske og geologiske Studier i dette for disse Videnskaber saa frugtbare Land. Som en Forberedelse hertil Indgav jeg mig allerede i Januar Maaned 186:"» til Kjobenliavn. Denne Stad er unegteligt det bedste Opholdssted for eu Islands-farer, aon) forud vil s;cttc sig ind i sit Forehavende, deels ved Lei ligheden til personlig Omgang med en af de faa Videnskabsmænd, som grundigt have bereist Island, nemlig den nidkjære og klartskuende Professor Steenstrup ved Universitetet der, samt med de i Kjobenliavn bosatte, og for deres Fædreland saa varmtfølende Islændere, af hvilke Flere tilhore Blomsten af Islands Intelligens, deels ved de rige Samlinger af islandske Natur producter, hvormed Universitetsmuseet i Kjøbenhavn er forsynet, af hvilket jeg især benyttede den til Steenriget hørende Afdeling, der ved don senere afdøde, berømte Forchhammers Velvillie blev stillet til min Raadighed.

Kjøbenhavns Havn var i det nævnte Aars Foraar længe spærret af Is, saa ut det Dampskib, der egentlig skulde være afgaaet den 1ste Marts, og sex Gange om Sommeren foretager Reiser til Island, for at vedligeholde Postforbindelsen med Danmark, ikke kunde komme afsted førend i Begyndelsen af April. Jeg havde dog ikke fra Førstningen havt isinde at benytte denne Leilighed, der førte til Reykjavik paa Sydvest-Kysten af Landet, men villet gjöre Reisen med et. Handelsfartoi directe til Østkysten, hvorhen jeg alligevel agtede mig. da den i mineralogisk Henseende er den interessanteste, og i geologisk Henseende en af de mindst under-

søgte Dele af Lnndet. Men nogle faa Dage forend Plandels-jagtens Afreise erfarede jeg, at et dansk Krigsskib laa under Udrustning bestemt til en Heise til Island, og da denne Leilighed tilbod esl behagelig og roligere Overfart til Øen, søgte jeg og fik ogsaa ved den daværende svensk-norske Ministers, Ö. M. Bjørnstjernas velvillige Mellemkomst den danske Marineministers Tilladelse til som Passageer at folge mei Krigsskibet til Island. Dette Fnrtoi var Skrueskonnerten »Fylla«, Capitainlieutenant 1. P. Schultz; det førte tre Kanoner og havde en Besætning af halvfjerdesindstyve Mand, de ovrige Befalingsmænd iberegnede.

Med dette Skib, der forlod Kjøbenhavns Llhed den 4de Mai om Morgenen, haabede jeg i en 10 til 12 Dage at

kunne gjöre Overfarten til Island, siden vi ikke skulde anlobe noget Sted underveis, især da jeg vidste, at det forud nævnte Postdampskib, »Aruturus«, pleiede at tilbagelægge denne Yei i 12 til 14 Dage, uagtet det anløber baade Skotland og Færoerne. Men Skjebneu vilde, at vi næsten i tie hele Uger skulde omtumles paa Havet, inden vi atter naaede Fodfæste i Island. Thi »Fylla» var vel et Skrueskib, endogsaa paa halvandethundrede llestes Kraft; men da Kulforbruget var begrændset, maatte Størstedelen af Veien tilbagelægges under Seil, og da vi ofte havde Modvind, blev Opholdet paa Soen saaledes forlænget temmelig meget. Den förste Storm modte os under Nørges Kyst, og mange blege Ansigter bare Spor af de ubehagelige iudvortes Omvæltninger., der opstode som Folgo af den rullende Bcvægoleo, for hvilken Skagerraks fraadende Bolger her for første Gang udsatte os. Den Anden modte os , netop da vi vare ifærd med under gunstig Vind at passere det smalle Sund mellem Fair Hill og Shetlandsøerne, og drev os halvveis tilbage til Norge; den Tredie naaede os et Stykke paa den anden Side af Færøerne og nødte os til at vende og styre mod Syd, for at vi ikke skulde blive liggende paa en Sandbanke paa Islands Sydkyst. Og endelig kom den Sidste og Voldsomste, der var saa meget mindre paa sin Plads, som jeg i det mindste havde sat mig i Hovedet, Dagen derpaa at spise til Aften i Reykjavik, og den drev os et godt Stykke mod Syd, jegKT L!LLF. STYK KU SOI.IV

veed ikke rei til hvilket atlantisk Punkt; thi transatlantisk var det dog ikke. J denne So gik vi baade over og under Vandet; jeg laa i en Hæugekoie i den lille Messe, som, det vil sige Hænge koien, tornede med Væggen for hver Over-haliug og naturligviis forstyrrede mine sode Dromme om Land a tout prix. medens Søvandet, der styrtede ned gjennem Skylightet, banede sig Vei ned i samme Koie, og tillige sproitede ned over Vægge og Gulv i Messen, saa at jeg om Morgenen, da det blev Dag, fandt begge mine Støvler og andre Klædningsstykker, efter mislykkede Forsøg paa at svømme, druknede i den salte So. Det varen uhyggelig Kat.

Livet ombord kunde iøvrigt, saasnart Stormen lod os i Fred, for mig naturligviis kun være høist behageligt, i Selskab med de udmærket velvillige og elskværdige Ofiicerer af den danske Marine, som jeg her lærte at kjende. Nogle Dages Samliv paa don ekrnbeligo Planke ud« paa Havet nærmer jo ogsaa, som bekjendt, Menneskene indeligere og hurtigere til hverandre, end det pleier at være Tilfældet ved en Sammenkomst paa den mere trygge Landjord. Miue ærede Reise-kammerater paa «Fylla» vare desuden Mænd, som man saavel tillands som paa Soen kun kunde have den stnrste Tilfredsstillelse ved at lære at kjende. Forøvrigt antager jeg, at vort Liv ombord ikke var forskjelligt fra Andres, som have ploiet Nordsoen eller Atlanterhavet. Det betragtes naturligviis som en stor Begivenhed ombord, naar f. Ex. en Hval kommer blæsende og stryger forbi Fartøjet, eller naar en Høne, som er floiet for heit tilveirs, gaaer overbord og tiskes op, eller naar Seilere lade sig tilsyne, hvilket i det fjerne Farvand mellem Shetlandsøerne og Island mere hører til Undtagelserne. Eu heel Mængde Fartoier, især Skonnerter og Jagter, gaae vistnok hvert Aar til Island, saavel fra Kjøbenhavn, Bornholm og Norge, som fra England; men de afgaae deels til forskjellige Tider, deels til forskjellige at Landets Havne. Der tindes vel omtrent eu Snees Havne-og Handelspladser af større eller mindre Betydning i Island, og paa adskillige at dem boe flere Handlende, i Særdeleshed i de to Stæder Reykjavik og Akureyri, af hvilke den sidste rummer fem, den første vistnok tre Gange saamange Uandelsfactorier,6

lam» isirtt.

men forovrigt ere Handelspladserne spredte rundt omkring Landets Kyster. Skibene have derfor forskjellige Bestemmelsessteder, saa at oiu der ogsaa forholdsviis aarligt afgaaer et temmelig stort Antal Skibo til Oen — i 18G3 udgjorde det 148 Fartoior med t>,><49 Læsters Drægtighed — er dette alligevel naturligviis en Ubetydelighed, naar man tænker sig dem spredte ude paa Havet og til forskjellige Tider. En Mængde Fiskerjagter fra fremmede Nationer afgaaer ligeledes aarligt til Island, for at indvinde Havet-s Rigdomme omkring Landets Kyster, medens dets Beboere selv endnu ikke ret, have lært at fore sig dem til Indtægt. Saaledes sender alene Frankrig aarligt en heel Flaade til Island, og den ligger hele Sommeren omkring dets Kyster og tisker — i det katholske Frankrig bruger man mange Fisk i Fastetiden. I Aaret 18Ö4 naaede disse Fiskerlartoier op til et Antal af 2tiO Stykker, men de komme paa en vis Tid om Koraaret og forlade Landet paa en bestemt Tid om Efteraaret. Jeg troer derfor at have Ret i den Paastand, at Skibene ere sparsomt saaede ude paa Havet mellem Shetlandsøerne og Island, endskjøndt jeg naturligviis, som Læseren seer, ikke dermed vil have sagt, at Sofarteu paa Island er

ubetydelig. Det er jo netop alene om vor Udsigt fra »Fylla», at vi hidtil have talt.

Paa vor Seilads' attende Dag om Eftermiddagen, medens vi, etter at være drevne mod Syd, atter stævnode mod Nord, flk vi for forste Gang Island i Sigte. Det var en af de hoie Klippeøer i Fuglasker, sydvest for Reykjanes, Islands sydvestligste Odde , «om var vor förste Landkjending. Coursen forandredes noget i Anledning heraf, og vi seiledc nu, eller dampede, troer jeg, op imod det taste Kand, som dog holdt sig skjult i en egensindig Taage. Til Slutning spredte denne sig dog , og vi vare nu saa nau- Land, at vi tydeligt kunde see Brændingerne mod de steile Klipper, som viste sig at danne den Kyst, mod hvilken vi styrede. Nu maatte vi igjen forandre Cours mod Sundet mellem Eldey, tien nordligste af Fuglaskerets Øer, og Reykjanes, og vi kunde i Aftenens Lob glæde vore Øine ved Synet af de blaa-nende Fjelde og Bjergtoppe, som dannede Hoidestrækuingen af den Halvø, der i Form af en Støvle skyder sig ud fraOKIflFCfil.KN.

7

dette Hjørne af Island o» tvinger den fra Syd kommende Seiler til at beskrive næsten Trefjerdedelen af Cirkelens Omkreds, hvis han vil naae Reykjavik ved denne Halvoes nordre Fod. Denne Halvo er forevrigt mærkværdig ved de talrige Lavastromme, med hvilke den er overgydet, og de Vnlcan-kjedler, som tindes paa den. At den vuleanske Rerelse her ligeledes strækker sig under Havets Overflade, beviser allerede det anførte Navn Eldey (lidoen) paa en af Fuglaskerets Øer. I Virkeligheden have ogsaa indenfor den historiske Tid flere Vulcanudbrud fundet Sted der; det sidste af dem Aar 1783, da Havets Overflade i den Grad bedækkedes med Pimpsteen, at Skibene bindredes i deres Fart, og et Vulcankrater taarnede sig op over Vandfladen, men de lose Slaggemasser, af hvilke den bestod, skylledes i Aarets Lob paany ned i Havet, saa at den nys dannede O forsvandt. Island er imidlertid, som man seer, ltæril med her i Tidernes Lob at tilvinde sig et Stykke Land, forsaavidt nemlig den vulcanske Virksombed her ikke uddoer i Mellemtiden.

Disse Fuglasker eller Geirfuglasker, som deres sydligste Afdeling kaldes, ere mærkelige som Opholdsstedet for den nu sandsynlieviis uddede Geir fugl, AI ca im pen nis, en

Art Finguin, hvis Vinger ere ligesom Skindlapper, hvorfor de ikke kuune bruges til at. flyve med. Andre saakaldte Geirfuglasker tindes forøvrigt paa tiere Steder omkring Islands Kyster, og Fuglen synes saaledes at have været almindelig der. Men da man i de seneste Aar ikke bar seet noget Exemplar af den, antager man, at den er uddod, enten dette nu hidrører fra

Geirftf|flan8 r.vlArjftRDR (10 INO'SEIUMiirS Til. REYKJAVIK.

Rovfugles og Menneskers Forfølgelser, eller overbovedet fra Artens svage Livskraft. De udgjøre imidlertid nu en af Museernes bedste Prydelser.

Paa vor Fart om Aftenen den 21de Mai, da vi i stille Veir kom forbi Reykjanes> beundrede vi deu smukke Flugt hos eu Fugl ved Navn Sula. noget mindre end en Gaas og_ af en prægtig hvidgoul Farve, dor i lauge Rækker med mægtige Vingeslag ftoi frem over Havfladen. Da vi Dagen derpaa seilede ind i Fäxäfjfirftr. kom vi paa nært Hold forbi flere lignende Fugle, som med Hovedet under Vingen i største Mag sov paa de vuggende Bølger, og ikke vaagnede op, førend nogle Maandklap fra os ombord tilkjendegav dem vor Nærværelse, eller en fra Fartøiets Bov tilbagekastet So forstyrrede Havets Bnlgér i deres regelmæssige Vuggen.

Faxafjörðr udgjør, saaledes soiu det medfølgende Kort over Island udviser, den ene af de brede Bugter, med hvilke Tslands Vestkyst er prydet. Ligesom den mod Syd begrændset af en af vulcanske Udbrud dannet Halvø, den før nævnte Støvle, som ender i Reykjaues, saaledes skilles den mod Nord fra Breiðifjörðr ved en lignende Landtunge, der i en Spids skyder rid i Havet, og krones af den 4.577 Fod høie Vulcan. Snarfells-.Tökull, hvis sneehvide, tvekløvede Top, seet fra Reykjavik, hæver sig som en Pyramide op af Havet.

Indseilingen til Faxaíjörðr er meget storartet. De Fjeldkjeder. der løbe langs med saavel don sydligt som nordligt omgivende Halvø, fortsættes i Baggrunden ved et Belte af hoie Fjelde, af hvilke den mod Nordost for Reykjavik liggende, majestætiske Esja i Særdeleshed tildrog|igvorÖpm.ærk-somhed; thi der nedenfor laa Indseilingen til Havnen ved Reykjavik. Fjeldene vare desuden, saavel pan Toppen, som langt nede paa deres Sider, prydede med

vældige Masser af endnu ikke optøet Vintersnee, mod hvilken de sorte Vægge af de mere lodrette Brinke og de spidsere Toppe, hvorpaa Sneen ikke havde kunnet tinde Fæste, dannede et malerisk Skue.

Island er som bekjendt et. Fjeldland, og ligner dé nordlige og høiere liggende Dele af Norge og Sverig. l)e mere fremragende Fjeldtoppe stige til 2—4000 Fod over Havet; undtagel-8esviis naae nogle vulcanske Fjelde en større iløide, saasom dentSI.Atfö. F-T FJKL.0- Ofl SKETTKLANn.

9

førnævnte Snæfells-Jokull, Her ðu breið og Snæfell i den ostlige Deel al' Landet, den første 5,290, den anden 5,808 Fod boi, il ekla 4,961, og Eyafjalla-Jiikull 5,432 Fod, begge paa Landets Sydkyst, og tilsidst, den med en Top af 6,241 Fods Hoide opstigende Øræfa-.Iökull, det hoieste Fjeld i Landet. Fjeldtoppene udgjore de hoieste Punkter deels af langstrakte, skarpe Fjeldrygge, deels af Bjergslet -ter, af hvilke tvende Slags Fjeldformer der tindes udmærkede Typer i Island. I.)e skarpryggede Fjelde optræde dog fortrinsviis ved Kysterne som vældige Skillemure mellem de mange Fjorde, hvoraf Landet er omsluttet, medens derimod de sletteformede Bjerge mere üridøs i det Indre af Landet. Vulcanerne danne ofte enestaaende, steile og rundtom begrændsede Toppe, der stige op fra det lavere Sletteland, uden nærmere Forbindelse med Fjeldryggene eller Fjeldsletterne; undertiden danne de ligeledes en høiere Top paa en af disse Rygge eller Sletter, undertiden er den vul-causke Rorelse brudt ud paa det lavere Sletteland uden synlig Forbindelse med de egentlige Fjelde. Dette lavere Sletteland, som sammen meel vidtstrakte Fjeldsletter danner hele det Indre af Island, antages at stige til en Hoide af 1,500—2,000 Fod over Havet, hvilken Uoide man saaledes maa over, naar man reiser tvers igjennem Landet fra den ene Side til den anden. Lavlandet, den egentlig bebyggede Deel af Island, bestaaer alene af smalle Strimler, parallele med llavkysten eller paa Hunden af de dvbe Dalforer, undertiden skjondt mere undtagelsesviis af en mere aaben Slette eller en fladere Dalgang, som da kunne skyde temmelig langt ind i Landet.

Efter denne Udflugt paa Faxafjörftr skulle vi atter vende tilbage til »Fylla» og passe paa, at det. lykkeligt og vel kommer i Havn, inden vi begynde nogle videregaaende Betragtninger. Yi maae blot tilfoie, at, seet i nogen Afstand udefra Fjorden, syntes det Land, hvortil vi nærmede os, alene at bestaae al' kolde, sneeklædte Fjelde ; Ibi Lavlandet er sædvanligt saa smalt., at det knap oines paa nogle Mills Afstand derfra.10

REYKJAVIK.

Havnen ved Reykjavik er dannet deels af en liden Bugt ind imod Landet, deels af nogle Øer og Holme udenfor, der ere særdeles udmærkede soin gode Læggeholme for Edderfuglen, et Slags Huusdyr i Island. Efterat vi i nogle Timer havde ventet paa Lods og krydset, udenfor disse Holme, ankom lian tilsidst; med fuld Kraft og for fulde Seil styrede vi ind i den Havn, vi længtes efter, hvor vi ankrede Mandag Eftermiddag den 22de Mai ved Siden af en fransk Fregat, som tilligemed flere smaa Handelsfartoier med forskjellige Nationers Flag før os befandt sig i Havnen.

I)et var altsaa Reykjavik, den lille Stad med de smaa Huse, som laa der for os, lidt sort at see til fra Sosiden, deels fordi nogle tjærede Magasiner for eu Deel betog Udsigten til de malede Huse bagved, deels fordi disse Linse selv tildeels kun ere forsynede med den samme begsorte Dragt; det var altsaa det vidtberømte Island, paa hvis Jord jeg forberedte mig til i Sommerens Lob at vandre mangt et Skridt. De förste Islændere, vi saae, vare Lodsen og hans Ledsagere, Fiskere, iførte sorte Vadmelstroier og dito Ueeuklæder, og med runde Hatte med nedhængeude Skygge paa Hovedet, men med et forstandigt og godmodigt Ydre; for Øieblikket satte vi mest Fris paa deres Lofte om at forsyne os med fersk Fisk.

Saasnart Skibet havde kastet Anker, hvilket skete i nogle hundrede Alens Afstand fra Land, paa Grund af den ringe Dybde ved Stranden og den stærke Ebbe og Flod, som findes her, begav jeg mig i Land og opsogte forst den svensk-noreke Coneul, Horr Siomr.on, Kjøbmand i -Reykjavik, for ved Hjelp af hans Kjendskab til Byen at faae Anviisning paa et Logis under mit Ophold der paa Stedet. Hos ham opdagede jeg strax, at endskjondt. Husene i Reykjavik, hvad deres Ydre angaaer, ere smaa, kunne de dog være indrettede med al den Bekvemmelighed og Hygge, som man er vant til at finde hos os eller i Danmark, en Iagttagelse, som jeg senere

tik Leilighed til at tinde bekræftet hos alle de Familier, hvor jeg i Reykjavik kom til at aflægge Besog; jeg bemærker det strax her, for at ikke en med Forholdene ukjendt Læser skulde troe at komme til et halvbarbarisk Sted, naar han kommer til Reykjavik. Nei, Reykjavik svarer tvertimodReykjavik.REYKJAVIK,

hvad Leveviis og bekvemt indrettede Boliger angaaer, aldeles til det Forbillede, hvorefter det synes at være dannet, nemlig Kjøbenhavn, ligesom den ogsaa blandt sine Indbyggere tæller mange oplyste og dannede Personer. Husene ere alligevel i Almindelighed kun smaa, eenetages Træbygninger med spidse Tage, ofte alene malede paa den mod Gaden vendende Side, forovrigt tjærede: men deres Indre svarer, som sagt, fuldkomment til hvad der bruges blandt de høiere Klasser i det øvrige Norden. Byen er forovrigt ikke meget stor; den tæller tré Gader paalangs, parallelt med Soen, hvoraf egentlig kun de t.o ere bebyggede, og ligeledes tre Tvergader; desuden omgiver en mere uregelmæssig Forstad den paa begge Sider, hvor Husene ikke bestaae af Træ, men ere sædvanlige islandske Torvhuse; paa den fjerde Side lige ind trå Havet er en Indso. Paa denne Side ligge Kirken og Skolebygningen, der tilligemed Stiftairitmandshuset. langt nede mod Havet udgjøre Stadens offentlige Bygninger. Reykjavik er, om end ikke en stor, saa dog en net By, med ordnede lige Gader, der rigtignok ikke ere brolagte * men i det mindste om Sommeren ere torre og reenlige, eftersom man ikke kjender til Kjørsel i dette Land, hvor der ikke fmdes Vogne, men hvor Alt fores paa Hestens Hyg; Beliggenheden er desuden ganske smuk, seet fra Byen, med den prægtige Havn og det blaae Hav nedenfor, samt den stolte Esja i Baggrunden midtover Bugten.

Befolkningen i Reykjavik er blandet, dansk og islandsk: til den første Nationalitet hore de fleste Kjøbmænd, til den sidste derimod de fleste Embedsmænd og de faa Haandværkere, samt Fiskerbefolkningen, indbyggernes Antal i Staden udgjør for Øieblikket omtrent. 1,500, og sammen ined den tilhørende Landbefolkning 2,(KR).

Hvis man kan domme efter den Velstand, som oiensyn-ligt herskede i de Kjobmandshuse, i hvilke jeg havde den Fornøielse at blive indfort, saavel i Reykjavik som i det øvrige Island, maa Handelen paa dette Land være temmelig lønnende. Alligevel er kun en Deel af de Kjobmænd, som drive Handel paa Island, bosat, i Landet. De fleste Uandels-façtorier besørges af lonnede Bestyrere, men da de altid12

oppebære visse Procenter at dot aarlige Handelsoverskud, afgiver deres Maade at leve paa ligeledes en Maalestok tor Ilandelens Gang. Og jeg maa gjentage, at jeg troer den er lønnende. Idetmindste har den sikkert været i hoi Grad indbringende lige indtil 1854. da der indfortes fuldstændig Frihandel i Landet, og efter hvilken Tid Handelsoverskuddet, kom til Fordeling mellem flere Ooncurrenter. Dette er Grunden til, at man i Handelsklassen kan hore den Paastand fremsat, at denne Handel ikke betaler sig. De iage sig iagt, lor at tilfoie: saa godt som fer!

Embedsmændene hnve deres Gage directe fra den danske Statskasse, eftersom Island i finantsiel Henseende endnu ikke er adskilt fra Danmark, og deres Stilling svarer derfor nogenlunde til lignende Bestillingsmænds i Danmark. Den danske Regjerings Repræsentant i Island er Stiftamtmanden i Reykjavik, som tillige er Amtmand uveidet ene af de tre Amter, hvori Landet i administrativ Henseende er inddeelt. Men Stiftamtmanden er alligevel ikkun et Slags Mellemled ligeoverfor de andre Amtmænd, der i Forhold til den Førstnævnte indtage en selvstændig Stilling og saaledes staae umiddelbart under den danske Regjering, endskjøndt de modtage Regjeringens Beslutninger og Befalinger gjennem Stiftamtniandskubet. Lægge vi hertil, at de under Amtmændene staaende Embedsmænd i Landet, der hedde Sysselmænd, og som paa eengang heserge Oppebor-slerne og Forvaltningen indenfor deres Omraade, og desuden ovo Dommere i.forsti? Instans, i disse deres Bestillinger ere temmelig selvstændige, idet Enhver kun adlyder sin Amtmand, men ikke Stiftamtmanden, saa seer man, at Islands Styrelse i Landet selv ikke er synderlig centraliseret. Sammenknytningspunktet er det islandske Departement i Kjobenliavn, som sorterer under Justitsministeriet; men dette Sammenknytningspunkt ligger temmelig afsides. Det administrative Sammenhold i Island er derfor, efter hvad jeg kan forstaae, lidt brøstfældigt, thi Enhver af de nævnte Embedsmænd er næsten som en lille Konge paa sit Omraade, og denne stærke Decentralisation i det saa tyndt befolkede og saa vidtstrakte Land kan ikkun indvirke skadeligt paa

Forretningsgangen, thi (len sammensmeltende Kenhed savnes eller er for langt borte.

Dette kon» bedst for en Dag ved Behandlingen af det storo saakaldte Faareskab, som i nogle Aar har sat Island i Skræk. Alan havde nemlig, til den indenlandsk'.-Races Forbedring, fra Udlandet indfort Faar, meu disse medbragte en Faaresyge, soiu med en foruroligende Hastighed forplantedes paa de indenlandske Faar oe truede med ut odelægge hele Faareavlen, Islands væsentligste Indtægtskilde. Hvad gjorde nu Regjeringeu, da der var indtrutfer, en saa truende Ulykke, der kunde være bleven til en national Ulykke, hvis den havde faaet Tid til at udvikle sig? Amtmanden i Nordlandet forenede sig med de Kloge i Landet om at gjennemføre deu Foranstaltning, som vel, i et saa ubehageligt Tilfælde som dette, var den eneste fornuftige: at nedslagt o «I« Syge Dyr, for paa eengang at, drive Smitten ud af Landet. Men denne Amtmand har ingen besluttende Myndighed for Landet. Hans Forslag omfattedes alligevel med Forkjærlighed, og store Pengesummer sammenskodes i de sunde Landsdele for at erstatte Nedslagtningen i de af Sygdommen angrebne Dele af Landet. Henimod et halvthundredetusind Faar bleve ogsaa virkelig nedslagtede, hvorved der aabnedes et bredt Belte mellem de sunde og syge Landsdele. Men Stiftamtmanden i Reykjavik tilligemed nogle andre Personer blandt Islænderne, hos hvem Regjeringeu i Kjøbenhavn raad-tbrte sig, da Sagen forebragtes den, holdt for, at Sygdommen skulde helbredes, hvilket Raad ogsaa bestemte Regjeringens Beslutning. Folgen heraf har nu vajret. den, at Faare-skabet siden i visse Dele af Laudet er blevet indenlandsk, medens man i de andre Dele lever i en stadig Uro for det, idet Befolkningen efter al Sandsynlighed kun har Valget mellem at udvandre eller at sulte ihjel, hvis Sygdommen skulde gribe om sig. For at sikkre sig mod disse to, næsten lige onde Kaar, har man ved Enkeltes Foranstaltning været nødt til at indrette en saakaldet Fjeld vagt, en staaende Patrouille af beredne Folk, soiu hele Sommeren igjennem vaager over, at intet Faar føres fra deu syge Deel af Landet til den friske. Men hvilken l leilighed og hvilke Omkostuinger der i Længden ere forbundne hermed,

kan man vel forstaa e, især da Forhaabningen om ved Læge-konsten at udrydde de Snyltedyr, som foraarsage Sygdommen, i Almindelighed ikke kronedes med noget Held, og man saaledes har den Udsigt lor sig, i lang Tid at maatte betale denne Vagt, medens man dog ikke er fuldkommen sikkret med Hensyn til en bestemt Adskillelse mellem de omtalte Egne. Uidtil har man dog været heldig nok til i en Ræltke Aar at holde Sygdommen borte fra de ikke smittede Dele af Landet, hvilket alene kan tilskrives den Ftedrelandskjærlig-hed, som driver de leiede Vagter til med al Opmærksomhed at være paa deres Post; thi hvor let kunde det ikke ellers hændes, at nogle befængte Faar slåp igjennem den ringe Bevogtning i de ubebyggede og ode Egne, hvor den har Vagt. Hvad Faareskabets Udryddelse ved Lægemidler angaaer, saa har den nemlig aldrig kunnet gjennemføre» anderledes end i enkelte Tilfælde. De, som ivre herfor, blandt hvilke naturligviis Apothekeren indtager en fremragende Plads, fremkomme med den Paastand, at Sygdommen opstaaer af sig selv i Landet, og at det saaledes alene er tilfældigt, naar en Nedslagtning gjør Gavn. Men da man er kommen til den Erkjendelse, at Sygdommen opkommer af Snyltedyr, som sætte sig fast i Huden, og disse Dyr naturligviis ikke kunne opstaae af sig selv, bar denue Mening Lidet, for sig. Hvis man i nogen Deel af Island virkelig skulde have iagttaget, at Skabet var fremkommet hos Faar, som vare udelukkede fra Berorelse med allerede smittede Faar, saa maatte Spiren være kommen med lilæsteu eller paa en anden Maade, saasom med Ulden af de syge Faar eller paa lignende Viis. At dette kan skee i Landet selv, er tydeligt, men at Sygdommen paa denne Maade skal kunne forplantes fra andre Lande, er i det mindste mindre sandsynligt.

Faareskabet afgiver imidlertid et Exempel paa Nytten og Nodvendighedeu af en Overbestyrelse i Landet, eftersom man altid kan antage, at denne bedre vil varetage dets Tarv, end den fjerne Regjering i Kjobenhavn. Faareskabet medførte forøvrigt Beviis paa den Fædrelandskærlighed, som i saa hoi Grad udmærker Islænderne; thi der gaves Folk,evfUGWSD.

som uden Udsigt ti! Erstatning nedslagtede hele deres Hjord og derved berovede sig en betydelig Deel af deres Eiendom, one og alene for at, foregaae med et Exempel i det, som de fandt ret og gavnligt for Landet.

De juridiske Embedsmænds Stilling i Landet er god; en Sysselmands Bestilling giver i aarlig Indkomst en 15QO til 2(XK) Rd. Derfor søges disse Embeder ogsaa i de senere Tider af fremragende Personligheder blandt de Danske, som have udsat sig for de for en indfødt Dansk ikke saa ringe Besværligheder, der ere forenede med disse Bestillinger i Henseende til det skrobelige Sammenhold m. m. Dette sees dog med Uvillie af det nationale Parti i Landet, uagtet. Islænderne nyde tilsvarende Rettigheder, hvad Danmark angaaer, og ligeledes kunne søge Embeder i Danmark; men til alle Tider har dette været en staaende Klage hos et underordnet Folk. naar del faaer sine Embedsmænd fra det overordnede. Og Nationalitetsprincipet er for Øieblikket i stærk Udvikling i Island. Alligevel har jeg truffet liere fremragende islandske Mænd, som med Tilfredsstillelse have foretrukket en duelig dansk Embedsmand for en mindre god islandsk, men dette stemmer ikke overeens med det nationale Parties Anskuelser, eller idetmindste ikke med det yderste Yenstres, som til enhver Pris vil have Islændere til at besætte Embedsposterne i Landet.

Naar man tager Hensyn til, at tyve Sysselmænd og tre Amtmænd ere de eneste af Staten ansatte Embedsmænd, som udove administrativ Virksomhed i Island, maa man indrømme, at Styrelsen ikke er indviklet. I)e Førstnævnte ere desuden, som alt nævnt, Dommere i förste instans og staae som saadanne na^rmest under Overretten i Reykjavik, en Domstol, der er sammensat af tre Medlemmer. Til Embedsmændenes Tal kommer endvidere en Landfoged som er Oppe-børselsbetjent for hele Landet, og tor Øieblikket forener Byfogedembedet i Reykjavik med denne Post. I Akureyri, som nylig har erholdt Kjobstadsprivilegier. er ligeledes et Byfogedembede oprettet, og dermed er den verdslige Bestyrelse af Landet, opregnet.16

Den geistlige Styrelse bestaaer af en Biskop i Reykjavik, som tilligemed Stiftamtmanden danner den geistlige Øvrighed, hvorunder hore tvve Provstier og det altfor boie Tal af 196 Præstekald, til hvis Besættelse Pastoralseminariet med et toaarigt Lærecursus i de senere Tider er blevet indrettet i Reykjavik. Deu eneste Lnderviisningsanstalt. som iovrigt findes i Island, bestaaer af en høiere Elementarskole i Reykjavik, som med Hensyn til Plan og deraf folgeude Rettigheder staaer paa samme Fod som de nvrige Elementaruuder-viisningsanstalter i Kongeriget Danmark, hvilken Skole sædvanlig besuges af on 40 til 50 Elever, hvoraf de fleste gjennemgaar alle Skoleklasserne og underkaste sig Afgangsexamen. Det er forst i de senere Aartier, at Underviisuings-anstalterue og den hoiere Embedsvirksomhed ere blevne samlede i Reykjavik. Noget, som uden al Grund har vakt ondt. Blod paa mange Steder i Landet. Istedetfor at have virket skadeligt., har denne Forening af de forhen paa flere Steder i Landet spredte Kræfter, som stode i det Offentliges Tjeneste, havt det Gode ved sig, at Landets Hovedstad, der fra Begyndelsen af dette Aarhundrede kun var en tarvelig Handelsplads, nu kan fremvise en hnist. agtværdig Capital af Intelligens, hvis forenede Virk somhed naturligviis vil bidrage til i hoiere Grad at hæve Landet, end naar den var fordeelt i smaa Partier langt fra hveraudre med ringe indbyrdes Sammenhold

*) .Ebenezer Henderson, en Englænder, som i Aarene ISifj og 18l(> bereiste Island for at uddele Bibler der, fælder den Dom om Reykjavik. at. det er det styggeste Stod , man kan opholde sig paa. * Selskabstonen er den Investe, man kan tænke sig. Medens Byen hovedsagelig ikkuu beboes af nogle Fremmede, der savne Opdragelse og besoge Øen blot. for at tjeue Penge, frembyder den ikke alene et bedrøveligt Skue fra et religieus^ Standpunkt. men har desuden fuldstændig Mangel paa Sands for noget Hoiere«, Sammenligner man dette Reykjavik med «let nuværende, er det glædeligt at see. hvilke Fremskridt Stedet har gjort i fornuftig Udvikling: thi nu kan Dommen oni Bven, efter hvad jeg troer, kun bliveISLANDS J'RKSSEV.r.SEÍÍ.

T Sammenhæng hermed see vi ogsaa, hvorledes der i de senere Aartier i Reykjavik har dannet sig et Bibliothek, som lor Øieblikket tæller omtrent. 8000 Bind, og som iøvrigt har den udmærkede og for Island varmtfølende

danske Professor Rafns Bestræbelser at takke for sin Opkomst; der er desuden tillige opstaaet en Presse, som for Øieblikket repræsenteres af tvende politiske Blade 1* j c'» — ðólfr eller den o N a<tio n a le •<, som udkommer i Numere om Aaret, hvert omtrent halvt saa stort som den svenske 'Post- och Inriks Tidning», og Islending ur, hvis Format er noget større, men hvoraf der paa den anden Side kun udkommer et mindre Antal Numere. Ligesaa tindes i Reykjavik et Trykkeri, eller som det hedder »Islands Tryk-smedTe», som i dette Land, der en lang Tid har været saa betynget af Monopoler, endnu bevarer Eneret til Andagts-bøgers Trykning for Islaud.

I)en anden Bogtrykkerpresse i Landet tindes i Akureyri; fra den udgaaer ligeledes et Ugeblad NorÖanfttri, Islands tredie Tidende. Bogtrykkerkonsten indførtes i Island Aar 1531, da den første i Landet trykte Bog udkom.

De nævnte Blade, eller i det mindste det. første og det sidste, have en i Forhold til Landets ringe Befolkning, der i Aaret 1864 kun udgjorde 06,000 Personer, temmelig stor Udbredelse — |»jóöólfr Aar l8t)5 1,200 Subscribenter — hvilket let lader sig forklare deraf, at alle Islændere ikke blot kunne læse, men ogsaa gjerne læse, og fremfor Alt med stor Interesse deeltage i de Begivenheder, soin angaae deres Land. De have heri meget tilfælles med deres norske Stammeden allerfordeolagtigste. Vistnok kan man her som andetsteds hore Bekymringer udtalte over Hovedstadens Lukkeiser, især forsaavidt Skoleungdommen angaaer. Ja Rectoren selv anseer Stadeu. som Skok-n? Sæde, lur ut være under al Kritik. Men om deiino Hectors Begreb i Opdragelsesfaget kan man faae en lille Forestilling ved hans Yttrint?, at han helst vilde have Skolen forlagt til Viðey. en af Holmene i Fjorden udenfor Reykjavik. Der. mente han. vilde han kunne opdrage sine Skoledrenge efter et bedre Forbillede, end det.. Reykjavik kau levere.18

I.KVP.NDE Kl.I.KII DOI).

frænder, da man jo i Norge, saavidt jeg bar havt Leilighed til at iagttage, selv i de tarveligste Bondestiler sædvanlig træffer et politisk Blad.

Bladet Þjóðólfr opfylder upaatvivlelig paa en fortjenstfuld Maade de Fordringer, man kan stille til et politisk Blad af dette Omfang. Foruden Artikler, der vidne om en levende Interesse for Fædreoeus Vel, beretter det om' de vigtigste Tildragelser paa Skuepladsene for de store politiske Begivenheder, meddeler C'orrespoudenceartikler fra Kjøbenhavn og London, optager Kritiker over vigtigere udkomne Boger, idetmindste over dem, som udgives paa Modersmaalet, med mere. Det er forovrigt, hvad dets ydre Udstyrelse angaaer, et af de bedst trykte Blade, man kan see.

Hvilken Skjebne Islendingur derimod har havt. er mig for Øieblikket ubekjendt. 1 Begyndelsen af Aaret 1865 var det udkommet mindre regelmæssigt, i hvilken Anledning der i l'joöólfr stod en Artikel, hvori Forfatteren udtrykte den Formodning om Bladet Islendingur, at det ikke var dod, men at det sov; i Efteraaret derimod, da jeg forlod Landet, indeholdt samme Tidende en ny Artikel, hvis Forfatter troede at have gjort den Opdagelse, at nu sov Islendingur ikke længere, nu var det dod.

Efter disse korte Meddelelser om nogle islandske Forhold, der vistnok have Interesse for Læseren, anmodes denne om for et Øieblik at fæste sin Opmærksomhed paa Forfatterens Person, som nu forlader Skrueskonnerteii »Fylla», og har isinde at tag« Ophold i ct fordringsløst, men hyggeligt Værelse i »Skandinavisk Hotel«, hvis Navn indeholdt den eneste Skandinavisme, hvoraf jeg til en Begyndelse kunde ünde noget Spor i Island.

Allerede saasnart jeg havde sat Foden paa Land, erholdt jeg Bekræftelse paa den Formodning, der havde grebet mig ved Beskuelsen af de saa stærkt sneeklædte F'jelde, nemlig at jeg endnu ikke i nogen Tid kunde tænke paa at foretage den lleise over Land, der var mit nærmeste Maal, for at naae til Østkysten, som jeg seilede forbi, da jeg fulgte med -Fylla», istedetfor med Handelsjagten, hvilket, som Læseren vel erindrer, forst var min Bestemmelse. Vaaren havde detteVARMEN LOD VENTE PAA St«.

Aar været usædvanlig kold og langvarig i Island, hvilket man deels tilskrev Havisen, der laa samlet om Nordkysten af Øen, deels de stærke Sneefald i Vinterens Lob. Græsset var derfor kommet altfor lidt frem, til at de ved denne Aarstid udmagrede Heste skulde kunne udholde en længere Reise; Ho tindes ikke paa denne Tid af Aaret, uden ved eukeltliggende Gaarde, og endnu mindre Havre, en Kost, som de fleste islandske Heste desuden

vrage, da de ikke ere vante dertil. Disse haardføre Dyr ere nemlig tilfredse, naar de mn Vinteren kunne skrabe lidt gront Ris eller selvturret Græs eller Mos frem linder Sneen, eller naar de ved Havets Kyster faae Lov til at æde sig mætte i Taug. De ere dog ubrugelige i denne deres Sultekuursperiodi:, da Islænderen kun yder et færre Antal Heste, saamange som der ere aldeles uundværlige til Bedriften, en omhyggeligere Pleie om Vinteren; men disse ville de naturligviis ikke sa>lge. Vanskeligheden ved at erholde brugbare Heste, og Umuligheden i at holde dem fra at sulte ihjel paa Veien, eller i det mindste blive ubrugbare, vare derfor de Omstændigheder, som lagde Hindringer iveien for min paatænkte, snarlige Heise. Dette vilde sandelig have været en Modgang, da min Dom lod paa miudst tre Ugers Venten, en ikke ringe Deel al et i og for sig ikke langt Ophold i Landet, hvis ikke allerede Egnen om Reykjavik havde tilbudt saare mange Punkter af videnskabelig Interesse; et Besog her blev saaledes mit förste Maal. Efterat jeg derfor havde kjobt mig et Par Heste, jeg kunde betroe mig til, for uagtet den tidlige Aarstid at kunne gjöre kortere Udflugter omkring Reykjavik, anvendte jeg min ledige Tid derpaa og erhvervede saaledes allerede derved noget Kjendskab til Landets Natur og dots Befolkning.

Naturen nærmest omkring Reykjavik tog sig ved min Ankomst der særdeles ode ud, og er just heller ikke paa nogensomhelst Tid af Aaret skikket til at vække høie Begreber om Skjønhed Begge de langstrakte, kolde, for Størstedelen plantetomme Høiderygge, mellem hvilke Reykjavik ligger, viste sig dengang i Foraaret særdeles fattige og bedrøvelige, især da det gronne Græshelte, som om Sommeren dauuedes om deres Fod, endnu fuldstændigt laa i

2*20

..MKLR"

Svøbet. Hele Lavlandet var nemliß dengang enten gunlt af det visne Græs paa Engene, som Sneen for ikke længe siden havde forladt i deres nøgne Tilstand, eller graat af det stenede Gruns paa Hoiderne, hvor selv om Sommeren ikkun nogh; spredte Straa skyde op i smaa Tuer hist og her, forsaavidt, de ikke ligge ganske bare, hvad der ogsaa ofte er Tilfældet. Denne øde Natur vedbliver iovrigt adskillige Timers Vei ind ad Landet til, og giver det, som sagt. et skummelt Udseende. Saadanne af Stormen reenskrabede, for Vegetation blottede GruusSletter ere forøvrigt særdeles almindelige i Island og benævnes med et eget Navn »melr*; de ere vel ode, men have desuagtet dog nogen Interesse. Naar mai» nemlig betragter en saadan Gruusmarks Overflade, seer man, hvorledes Smaa-stenene paa den ligge ordnede som Agerrener, medens der tor Steen reeutfeiede Sand mellem disse Rener danner eü glat og jævn Flade paa MeJr'en. Professor Steens tr u p har givet den rigtigo Forklaring paa dette Phænomen, hvilket kan iagttages paa mangfoldige Steder i Island. Naar nemlig den af Sneesmeltningen om Foraaret opblødte Jord tørres i Sommervarmen, saa danner der sig naturlige Revner i deu. som Enhver veed, og naar nu Stormen kommer, feier den Smaastenene, der ligge løse paa Overfladen af Mel'et, ned i Revnerne. Nedenstaaende Tegning giver en nogenlunde Forestilling om en saadan Hedes Udseende.

K« '.runamiirk („IQílí'") I islast)VRIK 00 TAN!>1>RAG.

21

At denne er den eneste rigtige Korklaring af det eiendommelige Pbænomens Opkomst, kan man med Bestemthed slutte deraf, at der, hvor Sandet, som i de vnlcnnske Egne, er saa lost og tort, at det ikke hænger sammen ved Opblodningeu om Foraaret, dannes intet renet »Melr«. Naar dette Sand torres i Sommervarmen, falder det fra hinanden, uden at danne Revner i Jorden.

Den eneste Maade at reise paa i Island er tilhest; der tindes nemlig ingen Kjnreveie, og Rideveiene, der ere sædvanlige, meer eller mindre brede Gangstier, ere vistnok undertiden gode, men ofte simple, hvorpaa vi i det Folgende ville faae flere Exempler. Hvad der desuden, som Erslev i sin »danske Ståt» bemærker, i andre Lande er til den storste Velsignelse, er i Island en Forbandelse, nemlig de talrige og stride Floder, som. skjondt de i Almindelighed ore kortø i doroe L»l>, mod et o re Vandmasser t-tyrto nod Ira de uhyre Sneetjelde eller Jøkler i Landets Indre, ny undertiden i den varmeste Deel af Sommeren lægge noverstigelige Hindringer iveien for den Veifarende, samt ofte ere farlige at lærdes over. Paa faa Undtagelser nær maa man lade Hesten vade over dem; thi

uagtet de talrige Vanddrag forekomme Uroer dog som store Særsyn i Island, og ikkun de allerstørste Floder have et saa jævnt Lob, at de kunne befares med Færge. Disse Floder kræve derfor aarlige» mangt et Offer, da Uforsigtigheden forleder, eller Nødvendigheden driver Rytteren til at begive sig ud i for dybt Vand, hvor Hesten ikke kan overvinde Strommens Magt.

Som Folge af disse talrige Vande, der bestandigt møde paa den Reisendes Vei, og da denne Vei desuden ofte er meget sparsomt angivet, saa at deri knap mærkes ved nogle Hovspor, f. Ex. over en Mose eller en Grnusmark, ja undertiden endog ganske savues, idet »man rider, hvor man finder for godt», er det aldeles nødvendigt for den Reisende at have Veivisere med, som ere nøie bekjendte, især med Vadestederne over Kloderne. Og da der ikke findes Gjestgiver-gaarde eller lignende Indretninger i Landet, maa man selv forsyne sig med Veivisere. Paa mine förste, korte Udflugter omkring Reykjavik, som je« foretog alene, iudsaae22

KS ,.n/BR"

jog snart Betydningen nf ut have en Veiviser. Thi da jeg for Exempel en Dag havde isinde at drage et Stykke hen ad den Vei, som forer til den berømte Geysir, var det mig umnligt at troe, at en smal, ubetydelig Gangsti, der laa i den Retning, var deu rette Vei, og jeg blev forst, efter adskillige Gange at have faret vild, overtydet derom, og da jeg en anden Dag Wide besoge «len en Times Vei fra Reykjavik liggende Handelsplads Hafnarfjörðr, gik det mig vel meget godt, indtil jeg kom til en lille Aa, men der forsvandt Veien, og jeg kom nd paa en Mose, og kunde forst etter adskillig Sogen komme under Veir med, at Veien maatte ligge paa Bunden a f Aalobet, hvorfor jeg naturligviis ikke kunde see den. Dette var dog oni Foraaret, inden Handelsrejserne fra Oplandet ned til Reykjavik havde begyndt ; om Sommeren vare Veiene, i det, mindste omkring Reykjavik, uoget synligere, men paa mere afsides Steder af Landet var det ofte ganske pudsigt, naar Veiviseren raabte til en af de lose Heste, som vi dreve foran os: Gaaer Du paa Veien! thi der fandtes i Sandhed ofte ingen Vei, idetmindste ikke fur mine Øine. Saameget indtil videre om Veiene og deres Beskaffenhed.

Hvad der naturligviis ved de første Udflugter i Island i Særdeleshed maatte fængsle den Reisendes nysgjerrige Opmærksomhed er Maaden, hvorpaa en islandsk Gaard er bygget, eller som den paa Landets Sprog kaldes en »Bær.« Denne bestaaer nemlig af en, deels alene af Jord. deels halvt, af Jord og Steen opfort, og med Græstørv tækket. Bolig, som om Sommeren, naar Taget og Væggene ere gronne, kun lidt skjelnes fra den omgivende Mark. Træ findes nemlig i Almindelighed kun i saare ringe Mængde i denne Bygnings Sammensætning, thi i dette skovløse Laud er Træ en kostbar Vare, som endnu mere fordyres ved den lange og vanskelige Førsel fra Handelspladsene ind i Landet. Træhuse ere derfor et yderst sjeldent Syn i Island; det er egentligt kun Landets to Stæder og Handelsfactorierne ved dets Kyster, som kunne prale med denne Luxus. Man maa imidlertid ikke forestille sig en islandsk Bær som en slet og ret Jordhytte; mange af dem ere rigtignok ikke stort Andet, men mange have en meget udviklet Indretning, hvormed man i Begyndelsen har van-,,ES BÆR '.

skeligt ved at. komme paa det Rene. Denne indretning er heller ikke eens paa de forskjellige Steder, da den heroer paa Beboerens Smag og Formuesomstændigheder. Det ringe Antal Præster i Landet, der leve som Herremænd, og det ligeledes temmelig begrændsede Antal af mere velstaaende Bonder synes at eftertragte en Indretning af deres Gaarde, der nærmer sig Træhusenes; de have Værelser med panelede og malede Vægge, eller idetmindste et eller andet saadant Værelse til Gjesternes Modtagelse, dg ligeledes til Bolig for dem selv, hvilke Værelser ere forsynede med Gulv, en Luxus-artikel, som ellers ikke lindes i alle Huse. Men den fattigste Befolkning boer derimod næsten i fuldstændige Jordhuler, omendskjimdt disse dog ere opfort e over Jorden, og ikke nedgravede i den. Jeg har saaledes været inde i en Bær i Egnen om Reykjavik, opfort af det sædvanlige Materiale, hvis låve og merke Indre kun dannede eet Værelse, der ved den ene Ende optoges af tvende Sengesteder, paa begge Sider nedad den lange Væg med et lidet fjirkantet, bænkeformet Bord imellem, den anden derimod af Arhcids-og Forraadskammer, hvor Uld, islandsk Mos og Andet laa opstablet eller henslængt, og i hvis Midte paa den lange Væg midtfor Indgangen det låve, kun af nogle Stene betegnede Ildsted befandt sig. Dette IIuus havde intet Gulv, eiheller andet Loft end selve Sparrcværket, som bar Græstorv-taget; Lyset kom ind gjennem et Par smaa Glugger paa Taget, og Huset var saa lavt, at Bjelkerne, der bare Sparreværket, naaede mig

omtrent til Brystet, naar jeg stod opreist derinde. Umuligheden af at anbringe et særskilt Loft bliver tydelig deraf; thi hvis det fandtes, kunde man jo kun krybende komme ind og ud, og kun siddende opholde sig derinde. At Alt maa være sort, forroget og tilsolet i en saadan Bær ligger i Sagens Natur, og dens Udseende overgaaer ogsaa enhver Beskrivelse. Jeg havde den Dag foretaget en lang og besværlig Reise, da jeg om Aftenen kom ned til denne Gaard; Regn og Taage havde gjort mig forfrossen, og jeg havde flere Timers Ridt tilbage til Reykjavik; jeg havde desuden havt den ubehagelige Fornoielse at ride igjennem en iskold Bæk, som kom lige fra de optøende Snee-24

FT Wlf MMA

driver paa Ksja, og ler faaet et Fodbad i .Tokelvandet, saa at jeg næsten med Glæde modtog Bondens velvillige Tilbud om at komme iud og drikke Kaffe, der tilligemed Brændevin udgjor Nationaldrikkene.

Jeg har overhovedet paa mine Reiser gjort mig det til Regel, at. folge det bekjendte Viisdomsord: at, det, der kommer ned gjennem Munden, ikke besmitter Mennesket. Naturligviis undgnaer jeg saavidt muligt Svineri; dette anseer jeg for en lige saa stor Pligt, som ikke at være altfor kræsen. Efterat jeg lykkeligt var naaet gjennem den mørke og snavsede Gang, som ledede ind i det lille Huus, og ligeledes lykkeligt havde undgaaet Sammenstødet med de låve Tagbjelker, tog jeg Plads paa en af de forud omtalte Seugebrikse, idet jeg ventede paa Katten, og havde derved Leilighed fil at gjöre de Iagttagelser, jeg nu har meddeelt Læseren. Kaffen var ogsaa snart færdig, thi Kafiekjedlen maa vistnok i de islandske Ba>'er »staae paa Ilden« til alle Tider paa Dagen, omtrent som i det mindste i nogle Egne af Sverig, og Kaffen var ogsaa god, saaledes som den sædvanlig faaes i Island; men rigtignok blev jeg lidt forbauset, da jeg saae min Vært rode i Sengen ved Fodstykket, og af en Pose, som fandtes der, og om hvis udvortes Farve man kan gjöre sig en Forestilling, fremtage Sukkeret, som dog var hvid Raffinade. Her var det nltsaa godt at have den Regel at støtte sig til: at det, der kommer ned gjennem Munden osv.

D<mm; var dog naturligviis en af de tarveligste blandt de islandske ßæ'er. Sædvanlig frembyde disse en simplere Indretning ved eller i Nærheden af Fiskerleierne, hvorimod Bygningsmaaden er noget bedre paa Nord- og Østlandet, end i de øvrige Dele af Landet. En velindrettet' islandsk Bolig skal bestaae af syv »Huse«, men i det mindste sex al' disse have hvert kun et eneste Værelse. Det syvende, hvori Befolkningen opholder sig, og som kaldes Badstofa, kan ved Bræddevægge aldeles i to eller tre Værelser. Hvert af de øvrige »Huse* ligesom ogsaa Baðstofa'en staaer undeFsit særskilte Tag. Bygningsmaterialet i Væggene bestaaer, som sagt, af Torv eller Tørv og Steen, lagviis lagte paa hverandre uden videre Samtnenføining, af en Tykkelse paa lire til fem Fod;ISLAMISK BYOSIXGSMAADE. KS PRÆSTEGAARD.

25

Flusene ligge forøvrigt ved Siden af hverandre i en Bække, med Gavlen vendt udad, saa at alle Øuusgavlene tilsammen danne Forsiden — undertiden ogsaa bagved hverandre. Derhos ere de saaledes sammenbyggede, at to til hinanden stodende Huse have fælles Mellemvæg. Men da de ikke staae under samme Tag, dannes mellem begge Tagene en Gang ovenpaa Væggen, hvor Regnvandet samler sig. Taget tækkes ligeledes med Torv, deels lagte umiddelbart paa Lægterne, deels med flade Stene eller torret Sandhavrehalm underneden. Ligesom Tilfældet er med Væggene, saaledes trænger ogsaa Regn eller i det mindste Fugtighed gjennem Taget, hvorfor de islandske Bæ'er ere særdeles uhensigtsmæssige i sidstnævnte Henseende. Taget saavelsom Væggene, mod Undtagelse af den lille enten umalede eller i det høieste tjærede Bræddebeklædning paa Unsenes Gavle, som ofte ikke gaaer ned til Marken, men ender med Vinduesposten, da Tørvevæggen gaaer rundt om Huset, ere naturligviis græsbevoxede, og eftersom Bygningen kun er lidet ophoiet over Marken og som en Følge af den store Torvemasse viser sig noget afrundet i sit Ydre, skjelner den sig, saaledes som ogsaa forud anført, ikke synderligt fra denne, uden som nogle låve græsbevoxede Hoie, som ligge i flere Rækker. Nedenstaaende Billede, som fremstiller en Præst o-

Ett ukiiKlak. Pr.«sw?a»r<I.26

gaard paa Nordlandet, giver en Forestilling om det Ydre af den islandske Byggeniaade, saaledes som den nu er beskreven. Vi skulle senere hen give en Tegning af en islandsk Bondegaard saaledes som en saadan i Virkeligheden tager sig ud.

Et af Gaardens yderste Huse, som dog pleier at vende Gavlen mod samme Side som hele Bygningens Gavl, er Fæhuset eller Fj oset, som det kaldes, hvor Koerne ere anbragte. Det modsatte Huns i Bygningens anden Ende er Smedien; men undertiden kunne begge disse, eller i det mindste den sidstnævnte ligge adskilt fra de »vrige nuse, ligesom "Fjoset« kan ligge i den bageste Deel af den Fiir-kant, som hele Huusmassen danner. Naar niau fraregner disse to. ere de Huse tilbage, der benyttes til Beboelse. Opbevaringssted for Mælk og andre Madvarer, samt Kjnkkenet. Af detn nævne vi forst den saakaldte Skemma, som svarer til det vi kalde Skutir, og som har en særegen ludgang forfra og saaledes i den her meddeelte Tegning af Præstegaarden udgjor et af de Huse, der ligge som det andet i Rækken fra Enden. Skemma'en kan ogsaa lindes i to Exemplarer, saaledes som det synes at være Tilfældet i denne lange Huusrække. De ovrigc Iluse ere forenede med hverandre ved Gange i Bygningens Indre. Disse Gange ere aldrig forsynede med Gulv, hvilket ligeledes savnes i Kjokkenet eller Eldhus'et og i Foraadskanimeret eller det saakaldte Bur, og hoist undtagelsesviis med Vinduer, som i saa Fald sidde i Taget. De ere derfor natten bælguiorlco, saa at man endog ved høi lys Dag maa fole sig for i dem. Beboelseshuset eller B a ö s t o f a' e n, som vel for det meste er forsynet med Gulv, i det mindste hos de mere velhavende Folk, ligger enten i Bygningens bageste Deel eller ogsaa paa Loftet, det vil sige under Taget i et af «Husene«. I Skaptafellssyssel i Sydlaudet er dette Loft ofte anbragt over Fæhuset, for at Beboerne kunne nyde godt af den fra Kreaturerne opstigende Varme; thi Ildsteder eller Kakkelovn findes ikke, man holder Varme ved at pakke sig sammen saa meget som muligt. Forudeu de nu nævnte Værelser findes hos denEPVNnKRi.nit RR.+:NDSKL.

more Velhavende en saakaldt Stofa eller Gestaskáli til Gjesters Modtagelse; den ligger tilhoire eller tilvenstre for den Gang. der forer ind i Huset, o^ som kaldes Biteard yr eller Forstue, og hermed er Husenes Opregning færdig. Kjøkkenet er, som allerede foran bemærket y ikke forsynet med Gnlv og har heller intet muret Ildsted. Hele Ildstedet dannes äf nogle flade Stene paa Jorden; der findes ingen Skor-steen , men i dens St.ed er Taget forsynet med eet eller to Rogfang, hvorover der sættes et fiirkantet af Brædder sammen-slaaet Ror, lor at befordre Lufttrækket. Dette er dog høist ufuldstændigt, hvorfor Rogen ofte slaaer ind i Ba-r'en, og da Brændselet, just ikke altid er det. bedste, udbreder dette sædvanlig en ubehagelig Lngt. Foruden Torv, der for det meste skulle være af en slet Beskaffenhed, bruges i Almindelighed Kreatura ifald i dette Øiemed. Møddingens Beholdning spredes først paa den dyrkede Mark udenfor Gaarden, hvor det henligger i længere eller kortere Tid, for siden at samles sammen. Men det. i Faarehuset samlede Affald, som sammentrampes om Vinteren af Dyrene, skæres op otn Foraaret , torres og anvendes siden som Brændsel. Paa visse Steder af Landet, saasom ved de fattigere Fisker-leier, har man ikke engang denne Hjelp, hvorfor man der benytter Fiskebeen, i Særdeleshed Rygraden af Torsk, Faare-been, torret Tang og deslige.

Paa Vestmannaøerne ved Landets Sydkyst »naa man endogsaa som Brændsel benytte Skroget af tvende Fuglearter, som lindes der i stor Mamgde, nemlig Sopapegnien og Stormfuglen. Af den førstnævnte bortskæres Brystet, der nedsaltes; det øvrige Skrog ophaniges til Torring tilligemed Vingerne og Indvoldene, og brændes siden paa Ildstedet. Af den sidstnævnte tages Hoved, Fodder, Indvolde og Vinger, som blandes med Kogødning. Kun faa Steder i l.andet har man Riskviste til Brændsel. Steenkul, som faaes ved Handelspladserne, bruges kon i Smedieu: Transporten op i Landet, paa Hesteryggen bliver ogsaa urimelig dyr.

Stofa'en, i hvilken Gjesterne indkvarteres, er forsynet med en Seng, et Bord og sædvanlig nogle Kister til at sidde paa, men i Baðstofa'en bestaaer Bohavet kun al Senge,28

der ere fastgjorte til Værgen og saa store, at de rumme to eller tre Personer. Dog tindes undertiden et lidet

fiirtantet Bord nedenfor Vinduet mellem de yderste Senge. Der gives ikke noget større Bord til Maalt iderne, men Enhver spiser, siddende paa sin Seng, med Madkarret foran sig. Speil eller Commode træffer man sjeldent.

De islandsko Huse ere lave, mørke, fugtige og usunde "i enhver Henseende, med eet Ord, det Uhyggeligste man netop med Hensyn til Bygningsart kan tænke sig, i det mindste blandt civiliserede Mennesker. De holdes desuden meget snavsede og urene, hvorfor de ogsaa i høi Grad forøge Dødeligheden.

Det maa undre En, at Klirnatet i et saa nordligt Land tillader en saadan Byguingsmaade uden Ildsteder, men skjondt Sommeren er koldere, er dog Vinteren mildere end paa de tilsvarende Bredegrader i Sverig, takket være Golfstrømmen, som paa tre Sider omskyiler Landets Kyst. Indbyggerne behøve derfor heller ikke at benytte Pelsværk om Vinteren, men kunne gaae i deres Yadmelstrøier, omtrent som om Sommeren.

Ved Opregningen af de ovenuævnte Huse have vi omtalt alle de Bekvemmelighedsindretninger, hvormed Islænderen, hvad enten han er Præst eller Bonde, forsyner sit Huus. Thi Himmelen er Taget, paa det eneste Ilemmelighedshuus, han benytter, og dette er, som man veed, fælles for Alle.

Til sine Faar og Heste, som han saa længé som muligt lader gaae ude under fli Himmel, har ban smaa Tørvehuse uden Vinduer hist og her i nogen Afstand fra Bær'en. Men til Hestene er et saadant Huns, i visse Egne af Landet, hvor der ikke falder for megen Snee om Vinteren, kun forsynet med eu smal Tagkant, der skyder ud fra Væggen, og det er aldeles aabent i Midten: Hestene linde det for varmt at. være i indelukkede Huse; naturligviis forekommer der i en saadan Stald heller ikke noget. Spiltog, thi den islandske Hest er ikke forvænt ined Bekvemmeligheder. De have Lov til at gaae lose omkring hverandre i deres Stald og æde det Hø, som indrømmes dem i den koldeste Deel af Vintren. En saadan Bær med sit «Fjos* og sine Huse til FaarHVAJ> DK It KAN C.lflltKS.

og Tleste danner saaledes livad vi kalde en Gaard, eller en By, naar der er flere Indbyggere. Disse Gaarde ligge sædvanlig ved Enden af en Bakke langs med Foden at' et Fjeld, eller ogsaa paa de trå en Mose opskydende Iloie. I Frastand opdages de snarere ved den grunne Græsflade, som omgiver dem, det saakaldte -Tuöjc, der udgjør den dyrkede eller gjodede Deel af Landet, end ved Bygningerne selv, thi de ligne mere, paa Grund af de græsklædte Vægge og Tag, smaa Græshoie end Menneskeboliger. Bær'euu ligge imidlertid som oftest i betydelig Afstand fra hverandre, idet enhver Bonde behøver store Græsgange til sine ofte talrige Faarehjorde og til Ioslæt til Vinterfoder, og da Tun'et» altid er særdeles lille i Forhold til de vidtstrakte Omgivelser, idet Udsigten jo ikke forhindres af Skov eller deslige, saa see disse Bær'er med deres Tun paa Afstand ud som smaa, grunne Græspletter, der stikke ai' enten mod de «raae og vidtstrakte lieder, eller mod den lysere grønne Farve paa Engen eller Bakkens Fod udenom »Tun'et«; med eet Ord, disse opdyrkede Pletter ligge meget sparsomt stroede over den beboede Deel af det vidtstrakte Land, og vilde vistnok udgjøre en forbausende ringe Brokdeel af Landets 1800 geographiske Kvadratmil! store Areal, hvis man kjendte deres Fladerum.

Man har ofte talt og skrevet mod deu islandske Byg-ningsmaade, isærdeleshed formedelst den Fugtighed og Usundhed, som den forer med sig. Og heri har man uden Tvivl Ret, thi Solet og Ureenligheden i en saadan Bær kuune ofte være utaalelige. Men hvis man vil af'hjelpe Mangelen i Byg-ningsuiaaden derved, at man især «arbeider for Opforeisen af Træhuse i Landet, antage vi, at man ikke gaaer aldeles praktisk tilværks; thi hvor ønskeligt end dette kunde være, bliver det dog lbr de Fleste, saavel blandt Almuen som blandt Præsterne, altfor dyrt, eftersom Island aldrig solv kan frembringe de Tømmerskove, der ere nødvendige til saadanne Huse. Derimod forestiller jeg mig, at de fortjenstfulde Bestræbelser for en bedre Bygningsiuaade nærmest maatte gaae ud paa, at indrette Tørvebusene af den bedst mulige Fonn, til Opnaaelse af lyse og tørre Boliger. De nuværende Bær'er30

ere nemlig aldeles ikke lyse; de favntykke Torvevægge, gjennem hvilke de (range gaae, som forene de forskjellige Værelser i Bygningen med hverandre, frembringe i disse Gange et Bælgmorke, saa at man troer at

staae ved Indgangen til en Kjelder, istedetfor til en Beboelsesleilighed, naar man vil linde Veien ind i Bær'en, og Værelserne selv ere ofte uhyggelige og morke. At der vilde kunne udrettes meget til -en gavnlig Afhjulpen af disse Ubekvemmeligheder, antager jeg bestemt, f. Ex. Grundens omhyggelige Udgravning, Anbringelse af Drainror med mere, hvorom en Bygmester maa kunne give Besked, og hvorved Dødeligheden kan formindskes og Sundheden vedligeholdes. Ved den nnværende almindelige Bygningsmaade er Fugtigheden i disse Bær'er saa stor, at de med Brædder beklædte Vægge og Gulve i Husets Indre raadne i Lobet af faa Aar. Og til Forhindring heraf maa man med Fordeel kunne anvende et omhyggeligere Arbeide ved Byguingens Opforelse.

Det har ofte, naar jeg betragtede Ydersiden af en islandsk Bær, forundret mig, at Islænderne have saa liden Sands for Farver. T Modsætning til vore nydelige, rodmalede Bonder-lmse, der tage sig saa godt ud mod den groune Baggrund, er FÖráiden af et islandsk Huus aldrig andet end graa, som et gammelt visnet Gjerde, i det Høieste sort og strøget med Tjære. Den saa hillige rode Farve har ikke f undet Vei til Island. Stuernes Bohave svarer derimod i Almindeligbed, som forud antydet, til den hos vore fattigere Bouder og Jordbrugere sædvanlige, naar jeg undtager Gnlvet, hvilket, som sagt, i Island undertiden savnes, og, hvor det lindes, oftest er skjult under et saadant Lag Snavs, at man næsten kunde troe, at Eieren vilde indbilde sig, at han vandrede paa det kjære Jordgulv.

Naturligviis tindes, som allerede bemærket, adskillige mere velhavende Præster, og ligeledes en og anden Bonde, som leve tnere paa Ilerremandsviis, have Værelser med Gulv og og bedre Meubler, samt i Henseende til Reenlighed og Orden kunde være Monstre i hvilketsomhelst Land. De ere dog temmelig tyndt fordeelte over Landet. Mange Steder kan man ogsaa tydeligt, see, at det ikke er Fattigdommen alene,

som afstedkommer den Ureenlighed, som der saa almindeligt klages over, og man fristes da til at troe, at lslæuderen, uagtet sine gode Sider, har det hæslige Charakteertræk. at holde mindre af Reenlighed.

Hvad Agerbruget angaaer, da veed uian, at Kornavl aldrig har villet lykkes i Island; det eneste indenlandske Korn, der findes, er den paa Sandhederne vildtvoxende Sahdhavre, Klymus airen ar i us, af hvilken der bages et spiseligt Brod. Fornden Græsset, der er Hovedsagen, dyrkes derfor intet Andet, end lidt Kartofler og Roer.

Da «Tun'étM bliver liggende Aar for Aar uden at bearbeides, bliver dets oprindelige jævne og flade Ydre efterhaanden mere og mere ujævnt, saa at det tilsidst danner den ene Tue ved Siden af den anden. Dette opstaaer paa den Maade, at Vandet, især ved Sneens Smelten og Tøbruddet om Foraaret, trækker ned i Jorden, saa at der i det meer eller mindre porose Jordlag dannes en liden Nedsænkning, aldeles paa samme Maade, som naar man hælder Vand paa en Urtepotte; denne Fordybning forøges Aar for Aar, indtil den tilsidst danner en ringere eller dybere Fure, og naar disse Furer forenes og netformet overspænde «Tun'et», saa er Tueformen derved dannet. Vistnok gives der blandt de islajidske Bønder dem, som holde af disse Tuer, idet Overfladen bliver større, som de sige, ligesom hos os Bønderne undertiden af samme Grund holde af Agre med mange Iløie; men i Almindelighed maa man dog ansee det for Skjodesløshed eller for Mangel paa Omsorg at bruge et af Tuer altfor opfyldt »Tun». Vanskeligheden ved at raade Bod herpaa er imidlertid meget, betydelig, idet man i dette Øiemed først maa afskære Græstørven, derpaa borttage Tuen, og saa lægge Tørven ovenpaa igjen. Men naar dette er udført, kalder man det et smukt Tun.

Island har, som bekjendt, ligefra dets Begyndelse, i ikke mindre end trehundrede Aar dannet et selvstændigt republikansk Rige. Vistnok er det temmelig længe siden, at denne Republik ophørte at existere paa Papiret, thi i Aaret 1262 svor Island Troskabseed til Norges Konge. Men den samme Afsondring, der har bidraget til i Tale og Skrift at be-

vare det gamle nordiske Sprog ublandet, har ligeledes virket til Bibeholdelsen af det repnblicanske Sindelag. Dette sees for Exempel i den Maade, hvorpaa en Islæuder hilser paa sin Landsmand, idet han siger: God Dag, Kammerat. Dette minder jo netop om «citoyen« i de nyere Republiker. Benævnelsen Herre er ogsaa næsten

ukjendt i den islandske Tiltale. At Bønderne benævne hverandre ved Navn og mest. ved Fornavnet er naturligt, meu de brnge ogsaa denne fortrolige Benævnelse, naar de tiltale »Herremændene«, soin for Exempel eu Sysselmand, en Kjøbmand eller saadanne Folk. Som oftest betjene de sig dog herved af Slægtnavnet, naar et saadant gives, men Slægtnavne ere ikke sædvanlige blandt de indfødte Islændere, ikke engang i den høiere Klasse, derimod gjenfinder man her samme Skik, som vi kjende fra vor ældre Middelalders Historie om de høie Herrer, at de nemlig udelukkende eller fortrinsviis benævnedes med deres Dobenavn og Faderens Navn, for Exempel Bo Jonson, Cail Knutson, i Lighed med hvad der endnu bruges blandt Almuen i Sverig. Kun Præsterne have eu Titel, »Sira», der lægges til Dobenavnet, som Sira Jon, Sira Jacob o. s. v. 1 Skriftsproget bruges dog Benævnelsen Herre i større Udstrækning end hos os, f. Ex. Herr Bonde eller Herr Repstyrer, hvilket sidstnævnte har samme Betydning, som om vi vilde skrive Herr Pol itibetjent.

Paa en af mine senere IJdllugter fra Reykjavik, ved hvilken jeg benyttede eu Veiviser, spurgte denne mig oin mit Navn; jeg sagde ham först. Slægtnavuet, men underrettede ham, paa Grund af at j«g kjendte den nævnte Skik, ogsaa om mit Dobenavn. Da vi saa havde redet fremad en Tid, og jeg allerede havde glemt den foregaaende Samtale, horte jeg pludselig en dæmpet Røst bagved mig raabe mit Dobenavn. Jeg vendte mig forbauset om ved Lyden af den for mig paa denne Tid usædvanlige Tiltale, men da jeg ikke strax opdagede, hvorfra den kom, troede jeg, at jeg var eu anden Saul, som horte Stemmer fra det Huie, indtil mit Oie tilsidst, faldt paa min Ledsager, som med hemmelighedsfuld Mine pegede paa en stor Fugl, der sad et Stykke fra Veien. Nu randt vor Samtale mig ihu, og med Tilfredsstillelse betragtede jeg den hæderlige »ei-TITELSYREN IKKE INDI.ANDSR

33

toyen♦, som stod foran mig; thi jeg mærkede, at jeg i det mindste nu var kommen til et Land, hvor Menneskene betragtede hverandre som Brodre, og hvorhen saaledes den mest odelæggende at vore Fordomme endnu ikke var naaet. Men skjøndt Islænderne betragte hverandre som Brodre og Gud skee Lov! ikke tage meget Hensyn til Rangforordninger, maa jeg dog give dem den Berømmelse, at de ere i høi Grad høflige og opmærksomme, saavel imod Fremmede som, efter hvad jeg har erfaret, ogsaa mod hverandre indbyrdes. Islænderen lofter nemlig altid paa sin flue, naar han hilser en Kommende, øg ikke blot saaledes, at han rører ved Hiie-skyggen, men han blotter virkelig sit Hoved. Jeg har undret mig meget over denne Skik og tænkt, at den muligen kunde være en Følge af den mellem Islændere indbyrdes brugelige, fortroligere Maade at hilse med Kys, hvorved naturligviis I lue skyggen eller Hattekanten er i Veien. Thi de islandske Velkomst- og Afskedskys ere ikke en tom Ceremoni; de gives med Varme og Eftertryk og gjenlages to, tre Gange, uden mindste Hensyn til Alder, Kjøn, eller andre Uligheder imellem de Mødende. Men da det forekommer mig, at den udvortes Hoflighed virkelig synes at være et Udtryk for de Fordringer, Aanden stiller, har jeg opgivet denne Forklaringsmaade og jeg troer saaledes, at Islænderne af Naturen ere lndlige, i det mindste mod dem, der gjengjelde Høfligheden.

For den Sygdom, der kaldes Titelsyge, er Island imidlertid ikke gaaet fuldkomment fri, men det kan mon jo heller ikke forlange; den forekommer dog vist kun sporadisk, og hvor der findes Titler, ere de maaskee oftest blevne indforte uden Vedkommendes særlige Ønske. Der er ogsaa faa Mennesker, som i dette Land hore ind under Rangforordningens Classer. Thi i hele det østlige Island og en Deel af det nordlige veed for Exempel Gud og hver Mand, hvem man mener, naar man taler om Cancelliraaden, og i SkagafjörÖur er Kara merraa de il ligeledes et enestaaende Exempel, medens vi i Reykjavik have Justits-. Etats- og Con feren ts-raaden — jeg troer neppe, at de findes i FJeertaf.

3.34

ESJA.

Under mit Ophold i Reykjavik gjorde jey blandt Andet en Udflugt til det prægtige Esja, som jeg hver Dag saae fra mine Vinduer i Byen, og som jeg derfor -talte mig særlig opfordret til at besøge. I den Hensigt red jeg den förste Dag til Moums Præstegaard ved Foden al Fjeldet, en sædvanlig Bær, heelt omgiven øf bløde Moser, til hvis Af-groftning man lige saa lidt her, som i det øvrige Island, endnu har gjort et Spadestik. Det tunnede sig dog vist at afsive disse Marker og soge at faae gode Enge der, hvor man nu ofte ikke høster Andet end lidt

Kreaturlode; desuden vilde disse Vandbeholdniugsredskabers Udtørring bestemt øve en særdeles heldig Indflydelse paa Landets Klima; thi naar nu Solstraalerne om Sommeren stræbe at opvarme Jorden, medgaaer al den Varme, de om Dagen kunne udsende, til at fordampe Vandet i Moserne, »len bindes af Vanddampen, og Jorden er derfor om Altenen lige saa kold, som den var om Morgenen. Paa denne Maade gaaer dei hele Sommeren; thi de ikke aleroftede Moser ere som Svampe, der. naar en Deel Vand ei' fordampet fra deres Overflade, upsuge nyt og koldt Vand fra Bunden. Deres Udtørring er saaledes den første Betingelse for, at Islands Klima kan lorbedres. og man veed jo af Erfaring fra andre Lande, hvor meget Menneskene formaae at udrett.- under saadanne Omstændigheder.

Da jeg om Morgenen. Dagen efter min Ankomst til Moum. vilde tiltræde Vandringen op paa Esja, spurgte min Vert, Præsten, mig, om jeg ikke vilde tage mine Heste m^d for at benytte dem paa Veien fra Gaarden til Bjergets Fod. Jog saae forundret paa ham, thi Veien lod til kun at være en fem Minuters Vandring; men han tilfoiede: Mosen er saa blød! Dette giver er lille Begreb om den raae, for Størstedelen endnu al Menneskehaaud urørte Natur i Island; thi uden en Hest kan man her ikke komme nogen Vei. Den korteste Sti kan det ellers være umuligt at befare, thi enten stoder man paa en Mose eJler en strid Bjergfos eller en Bugt af Havet, Steder, hvor Menneskene vilde spille en ynkelig Rolle, naar de ikke havde deres Hest.

Opgangen paa Esja er meget steil, ligesom paa de fleste Fjelde eller Høider i Island; thi det sidste Stykke,TOStiJT PKRFRa.

maa skal vandre, bestaaer i de fleste Tilfælde af ras eller Jordskred ug disse danne, soin bekjendt, altid en steil Væg. De sidste Hundreder af det noget over 2000 Fod boie Esjafjeld maatte endog tilbagelægges ved Klattren, da den trappeformede Bjergart., der danner Toppen, bar efterladt meget lidet Skred. Toppen selv er en Flade, uden synderlig lloining, øverst bedækket med en endnu meget dvb Sneefonn, som de Sommeren overliggende eller forst henimod Hosten optøende Sneemasser kaldes i Island. Ved Siden af denue Fonn viste min Ledsager mig en Varde eller Steenhoi, som han sagde var opfort af en Svensker, der langt tilbage i Tiden havde bereist Island. Deune Sveusker maa vel i saa Fald have været den senere Erkebiskop Uno v. Troil, som i Aaret 1772 besøgte Island i Selskab med et Par engelske Reisende.

Udeigtøo trå Evja, dor rwkkor ud ovor ot godt Stykke af Landet, er storartet. Snæfellsjokull hæver sig i Nordvest, seet fra denne Hoide, som et. betydeligt Fjeld ved Enden af den lavere Fjeldstrækning, der. efter hvad vi kunne mindes, danner Ryggen af den Faxatjörör i Nord begrænd-sende Halvø. Nordfor Esja hæver det nærmere liggende Fjeld Skarðsbeiöi sin af dybe söééfyldte Indskæringer furede Isse; i Nordost oiner man Spidsen af den omtrent ti geographiske Mile lange, og to til tre Mile brede Lángjö-kull, der i Retningen Sydvest — Nordost tilligemed den Øst derfor liggende ikke mindre kolossale Hofsjiikull danner de to store Sneeljelde i Landets Midtpart. Den fra Esja synlige, sydvestlige Side af Láugjökull er desuden omgiven af lavere, vulcanske Fjelde, saasom de to uæsten cirkelrunde I-^elde Ok og Skjaldbreið, som ligeledes overstige Grændsen for den evige Snee, der ligger i en Hoide af 2700—3000 Fod over Havet. Mod Syd er Udsigten fra Esja begrændset af Vifilsfell, en af de smukkeste Fjeldtoppe i Reykjaviks Nærhed, og af den Fjeldryg, som derfra lober nd i Sydvest mod Reykjanes, .saa at Havet her ikke bliver synligt forend omkring Eldey, der rager op ved Horizonten som en i Taage indhyllet Klippe. Mod Sydvest, var Udsigten dengang begrændset af Skyer; paa denne Side

kan man eller* trå Esja see de klippefulde Vestmannaøer ved Landets Sydkyst og saaledes ogsaa sandsynligvis Coiiturerne at' Eyjatjallajökull. At man kan fole sit Mjerte slaa»? varmt for et Laud, der byder saa stolte og smukke Udsigter, som naturligviis overgaa« enhver Beskrivelse, kan Ingen tinde underligt. .leg forlod ogsaa det hvide Sneedække oppe paa Esjas Top, opfyldt af Ærbødighed for en Natur, der har saa meget Stort at udbrede for Beskuerens Øine.

Oa jeg i August efter min Sommerreise gjennem Landet kom tilbage til Reykjavik, var Esja blaa og fri for Snee, og derfor mere eensformet; men jeg kastede dng henrykte Blikke paa denne »min förste Kjærlighed" , hvor mit Øie forst aabnedes for den storartede Natur, der siden i Sommerens Lob bestandigt skulde folge mig,

Ved mit förste Ophold i Reykjavik (Navnet afledes af Ordet rey kr, Røg, i Anledning af den varme, rygende Kilde, som findes inde ved Fjorden ikke langt fra Staden — det samme Ord gjenfindes i en heel Mængde Steduavne i Island, saasom Rey kir, Reykholt, thi de varme Kilder ere jo i stort. Antal spredte over dette Land) havde jeg Leilighed til at lære den islandske Nationaldragt at kjende, saavel Hverdägsdragten, som jeg naturligviis siden saae overalt i Landet, som lloitidsdragten, som jeg kun saae i Reykjavik; thi den bruges ikkun ved højtidelige Leiligheder, saasom ved Bryllup, paa høie Helligdage eller ved lignende Anledninger, hvorfor den kuu undtagelsesvis kommer for en Dag. Nntiunaldrngtcn bares ikkun at" Kvinderne, der jo altid holde fast ved gamle Skikke længere end Mændene eller, vil man udtrykke sig lærd, ere det eonservative Element i Staten. Hverdagsdragten er særdeles simpel, thi den bestaaer kun af et tætsluttende, sort., strikket, uldent Liv med snevre Ærmer, der ere knappede ved Haandléddene, uden den mindste Prydelse, og et Vadmelsskjort, der er lagt i Folder paalangs; men den tager sig særdeles godt ud, baade fordi den er glat og snever, og derved lader den ofte fyldige og smukke Figur træde frem paa en for Øiet behagelig, men ikke desto mindre særdeles anstændig Maade, og ligeledes fordi det simple, men varme, uldne Toi giver Forestilling om lien-HVEHDAGSDRAtiTKS

sistsmressighed og Praktiskhed. Der er derfor en Dragt, man kan anbefale at indføre andre Steder; tlii den er bramfri oü ikke pralende, smuk og hensigtsmæssig. Til denne sorte Dragt, hrnges som en lille Forgyldning et stribet eller ternet. Forklæde i Rødt eller Grønt, eller en anden Farve. Alt

Eb ljl.ticiiorinile i YtreHägsiliagt.

efter Eierindens Tykke, og hertil kommer den for Islænderinderne eiendommelige Hovedbeklædning, den saakaldte liüfa, en lille sort Hue, som lidt koket fæstes over Issen, og hvorfra der nedhænger en lang Silkekvast, nærmest38

Fluen omvunden med Guid- eller Solvtraad. Dette er hele Dragten — naturligviis kau vel undertiden den lidt omfangsrige Kjole lade ane Tilværelsen at en lille Crinoline underneden, men dette tilhorer naturligviis Hemmelighederne og maa ikke forraades — iovrigt bæres Dragten paa samme Maade af Alle, saavel af Frøkenen og Tjenestepigen, som at den gifte Kone. Man kau derfor, naar man seer en Islænder-hid e, ikke afgjøre, oru hun horer til den ene eller den anden Glasse; her mærkes heller ikke Standsforskjel. f Kjob-stæderne have dog de Fornemmere som oftest aflagt Nationaldragten, og klæde sig paa europæisk Viis. Da nu Forbindelsen med I dlandet er ret livlig deels ved Handelen, deels gjennem Embedsmændene, hvoraf ogsaa de i Island fodte ofte have opholdt sig nogen Tid i Danmark, deels ved de franske Krigsskibe, som hvert Aar komme til Island, seer man paa Reykjaviks Gader eller i dens Saloner ligesaa line Toiletter, som for Exempel i Kjøbenhavn eller en anden større Stad. Saaledes følger Island ogsaa heri med sin Tid.

Hvad Hoitidsdragten angaaer, da er denne noget mere stadselig, som den jo ogsaa bor være. Huen erstattes da af en høi, hvid, hjelmdannet Uovedbedækning, der er fæstet op i Nakken, men slutter langs Fanden og Haaret: dens nederste Kant er broderet med Guldtr&ød eller besat med gyldne Stjerner, men Spidsen er omviklet med et hvidt Tyllsslor, frestet paa en kunstnerisk Maade: Livet, af sort Klæde, er rigt broderet med en Egelovsslvngning a f Solvoller Guldrraad, der løber rundt om Halsen og i en dobbelt Række ned til Midien; ved Sømmen over Skulderen er eu lille Guid- eller Solvsnor og ligesaa ved Ilaandleddet; Kjolen er ogsaa af Klæde, broderet forneden med Silke; omkring Livet fæstes et sort Floilsbælte. smukt broderet med Solv eller Guid, eller ogsaa et forgyldt Sølvbælte af konstfærdigt Arbeide, undertiden besat tned Ædelstene. Dragten er forøvrigt af samme Snit, som den forud beskrevne Hverdagsdragt, men over denne Helligdagsdragt kastes en Kappe eller Mantille tiden /Ermer af tint Klæde, der ligesom Kjolen er broderet langs den nederste Kant med Silke; denne Mantille

kan ogsaa være af Floil, f. Ex. grønt , kantet medn>SKKM>rr.

Hermelin og sammenholdt over Brystet med et gammeldags Sølvspænde. Om Halsen bæres desuden en tung Solvkjæde mod nedhængende, forgyldt Kors, et Arvestykke i Familien. I Dragten skeer forovrigt enkelte Afvigelser, hvad Prydelserne angaaer; den er, som man seer, temmelig dyr ug tager sig særdeles vel ud. Til Hverdagsdragt^ bruger man ikke noget andet Overstykke end et sædvanligt Shawl, som af Islænderinderne i Reykjavik snoes op omkring Ørene og Halsen, saa at man na>sten skulde troe, at de var Nonner, der vare bange for at lade sig see.

Den Prydelse, hvormed Naturen i rigt Maal har udstyret Islænderinderne, uemlig deres fyldige og smukke Uaar, for-staae de at Hette i prægtige Guirlander, der hænge fra Huen ned paa Ryggen. Haaret og de hvide Tænder maae naturligviis falde i Øinene; dog have Tænderne i den sidste Tid lidt meget af den megen Kaffedrikken, og maaskee virker denne i Længden ogsaa skadeligt paa det Førstnævnte.

Medens Klædedragten er paa Tale, maa jeg ogsaa ytire nogle Ord om Udseendet, endskjøndt jeg derved mærker, at jeg betinder mig paa et usikkert Grundlag, thi den særlige Antipathi eller Sympathi indvirker jo herved saa meget, at den Ene ubetinget erklærer det for stygt, som den Anden ligesaa ubetinget anseer for smukt. Hvis jeg nu, for at give et anskueligt Billede af de islandske Kvinders Ydre, vilde tale om »Mælk og Blod«, vilde dette ikke være saa aldeles rigtigt, thi man kan ogsaa ofte see et ildfuldt bruunt Oie lyse ud fra, eller en sort Lok titte frem under Huen. Alligevel er dog den i Sagaerne besungne, korngule Haarfarve og himmelblaae Farve i Øinene den sædvanlige, hvorved Mælk - og Blodfarven naturligviis bliver den fremherskende paa Kinderne og paa Panden. Sporger Læsereu mig nu, om de islandske Kvinder ere smukke eller stygge, kan jeg ikke give noget bedre Svar end: Reis selv derhen og see! Jeg mindes, at en af de smukkeste Islænderinder, jeg er truffet paa, ved et af de behagelige Aftenselskaber, hvori jeg havde den Eornoielse at deeltage i Reykjavik, med et gjennemtrængende Blik gjorde mig det forræderske Spørgs-maal. om jec ikke paa Sydlandet i Island havde seet - mange40

smukke Piger«. Da jeg nu vel vidste, at Reykjavik af Indbyggerne regnes med til Sydlandet, da det ligger i Sydamtet, skjøndt paa Landets Vestkyst, var jeg meget fristet til at svare hende, at jeg ikke havde seet flere end Een. Men for Læseren maa jeg dog oprigtigt tilstaae, at jeg virkelig har seet »mange smukke Piger» saavel paa Syd- som paa Gst-og Nordlandet i Island; Vestlandet har jeg ikke besogt, mel» jeg tvivler naturligviis ikke om, at de ogsaa have hjemme der.

Idet jeg antager med disse Ord at have opfyldt min Pligt mod det smukke Kjøn, skal jeg med laa Ord omtale det andet. Kjøn. Jeg maa da bemærke, at Islænderens Ydre ligner Svenskerens eller Normåndens i de nordligere Dele af disse Lande, forsaavidt de ere mig bekjendt. Islænderne have ligeledes eu kraftig Legemsbygning, ere velvoxne og symmetrisk formede. De kunne i Regelen ikke kaldes smukke, skjøndt man ofte kan træffe prægtige Ansigter iblandt dem. Som noget Mærkeligt anfører man den ofte forekommende stærkere üdbuening af det Hvide i Øiet* imod hvad der er Tilfældet hos andre Folkeslag, llvad der med Hensyn til Legemsbygningen udmærker Islænderen er hans ioinefaldeude stærke Undersætsighed, bans lange Liv og korte Been. Etter Darwin kunde man forklare Islændernes Kortbenethed saaledes: Ri de vei ene ere (»aa Grund af den langvarige Færdsel i de samme Spor paa mange Steder blevne fordybede, især hvor Jordbunden har været blød, medens den ikke nedtrampede Mark, der begrændser Stien, har hævet sig ved Græstørvens Vææxt, hvorved d« paa begfie Sider af Veien opstaaede Jordvægge, ved en og anden storre Steen, kunne blive særdeles farlige for dem, der have lange Been, idet. slige Folk let i stærkt Trav kunne brække en Fod eller et Been mod disse ubehagelige Hindriuger — derfor er det naturligviis nodvendigt for Islænderne at have korte Been. Og da Naturen altid sørger for at forsyne Slægten med den nødvendige Legemsbygnings ere Islændernes Been i Tidernes Lob blevne kortere og kortere, efterhaanden som den tusindaarige Færdsel har gjort Veiene dybere og dybere.

Denne dybsindige Forklaring udgiver jeg dog ikke for min, men for init Vedkommende forestiller jeg mig, at Aar-liAI.SÍt.VltEUGT VARMT TILOD.

sagen til UndersaHsigheden ligger deri, at Islændernes nordiske Forfædre liave været i Besiddelse af en saadan Legemsbygning, som Islænderen bar bevaret ublandet, ligesom han har bevaret saa mangen anden Arv fra sine Forfædre. Skulde jeg antage den anden eller den Darwin ske Forklarings-maade, maatte jeg ikke ansee det ufornodent at fremkalde en grundet Bekymring for kommende Slægter. Thi naar der efter denne Theori ikke findes nogen Grændse for Forandringen, og naar Hideveiene i de folgende Tusindaar naturligviis blive betydeligt mere nedtrampede end nu, i det mindste hvis iler ikke skulde komme nogle storre Veianla-g til Udførelse, hvilket dog sandsynligviis altid vil overstige Laudets Kræfter — vilde paa denne Maade Islændernes. Been efterhaanden blive kortere og kortere, saa at man tilsidst kunde frygte at faae en, i det mindste for os Langbenede, eller fra vort Synspunkt betragtet, vanskabt Slæpt med en uforholdsmæssig Krop og ingen Been. Saavel for islændernes egen som for Menneskeslægtens Skyld haaber jeg derfor, at Theorien i det, mindste i dette Tilfælde ikke maa holde Stik, men at min Forklaring maa være den rette.

Dr. Schleisner, som efter den danske Regjerings Foranstaltning har opholdt sig i Island, meddeler en mærkværdig Iagttagelse med liensyn til Blodets Varme hos Islænderne. Menneskenes indre Varme antages hos alle Nationer og under alle Himmelstrøg at vesle mellem 36,5"—37° C., men af tolv Personer i Island, som Schleisner undersøgte i denne Henseende, bar han hos de ni fundet, at denne Varme oversteg 37° og i det Høieste gik op til 37,8°; ikkun hos een af de Øvrige gik den ned til 36,5". Middeltallet for disse tolv Mennesker var altsaa 37,27" C'.').

Ved at omtale de islandske Klædedragter havde jeg nær glemt Skoene; men da disse, skjøndt eiendommelige, forekomme mig temmelig uhensigtsmæssige, og det desuden er ved dem. at i det mindste middelbart saa meget for mig modbydeligt Snavs bringes ind i Bar'ne, vil jeg ikke offre mange Ord paa dem, inen kun bemærke, at medens den

*) See: Island, undersogt fra et lægevidenskabeligt Standpunkt af P. A. Schleisner.

INOES SKOMARER VED LÆSTKfí.

øverste Deel af Skoen bestaaer af et Stykke, af Farve sædvanlig spraglet Strømpe, bestaaer den nederste Deel af et Stykke ugarvet Faare - eller andet Skind, sammenbøiet saaledes som Lappernes Skoe. I denne Fodbeklædning kan man naturligviis ikke gaae det mindste Stykke Vei i det fugtige Island, uden at blive vaad, og man maa derfor enten bruge Skindsokker med Skaft over Skoene og Benene-,

der ere ganske hensigtsmæssige naar man rider, eller ogsaa Skind-sokker indenfor Skoene, som det. vist ikke er sundt at hære, naar man gaaer. Skoenes egentlige Fortrin bestaaer vel derfor i deres Billighed. Om de islandske Damer ligeledes indeslutte deres, sandsynligviis smaa og velskabte Fødder i dette Slags uformede Skoe, har jeg ikke seet, men jeg antager for givet, at det forholder sig saaledes.

Da man ikke behøver at være Skomager for at sye islandsk Skotoi, er dette Haandværk kun svagt repræsenteret i Island. Man kau ikke engang faae et Par Støvler formaalet, med mindre man befinder sig i Akureyri eller Reykjavik, paa hvilke Pladse de eneste to Skomagere findes, som Landet kan opvise. En Skrædder af Mandkjon er ikke til at opdrive, da denne Syssel udelukkende drives af Kvinder. Mændene af den høiere Glasse, der ikke gaae klædt i Vadmel, maae derfor lade saavel alle deres Klæder som Skotøiet komme fra Udlandet.

1 Island har man ikke saa lidet Besvær med at fore sin Reisekasse med sig, selv om den ikke er overdreven stor. Seddelpenge modtages nemlig ikke, men kun Sølv, der derfor maa medføres i Specier og mindre Mont og som Følge af Bagagens begrændsede Vægt kan være en lille Byrde, som rigtignok — det forstaaer sig — efterhaanden bliver lettere.

En hlamtsk Sko.HEISE INI) I UUfOiT.

Andet Capitel.

m jeg i det Foregaaende har været heldig ved inine Forsog paa at fore Læseren ind i endeel islandske Forhold, saaledes som de. have viist sig for mig. maa jeg overlade til ham at bedomme; nu vil jeg indbyde ham til den Reise gjennem Landet, som jeg i Løbet af Sommeren foretog fra Reykjavik langs Islands Syd -, Øst - og Nordkyst. Paa denne Tour ville vi deels komme til noget nærmere at lære de islandske Skikke og Folkecharakteren selv at kjende, deels gjöre Bekjendtskab med de mærkværdige Naturforhold, der hænge sammen med Islands Historie. Men jeg maa forud bede Læseren, naar han tænker paa Landet Island, at forestille sig Alt i det Store: Fjelde, der naae til Skyerne, vidtstrakte Heder, uoverskuelige Sandsletter, stride og skummende Floder, steile og klippefulde, ofte lodrette Skrænter, Ørkener med et Gruus- eller Lavatæppe, ligesom al' Snee og Is, Alt omgivet eller omfavnet af det vidtstrakte Hav, som paa Reisen sjeldent unddrager sig vore Blikke. I Sandhed, Alt er stort i dette Land; ikkun Menneskenes Arbeider ere smaa og ubetydelige, det vil sige de menneskelige Hænders Værk, thi Aandens Værk er jo storartet, saavel i Island som andetsteds.

En Folge af denne store Natur er, at Afstandene baade blive forkortede og forlængede — det. Förste er Tilfældet,

idet man jo fra ei høiereliggende Punkt kan skue ud over en betydelig Deel af Landet, saa at man forholdsviis ikke behover at gjöre lange Reiser, for at faae en Oversigt over Landet i det Store — det Andet er Tilfældet, idet man jo allerede flere Dage forud for Exempel kan have den Fjeldtop i Sigte, hvorunder man forst seent kommer til at færdes, og da den særdeles meget indskaarne og njevne Overflade i betydelig Grad forstørrer det Kvadratrum, som Landet eier, seet i Fugleperspektiv.

Mandagmorgen deu 12te Juni forlod jeg Reykjavik, i Selskab med en Familie fra Haudelspladsen Eyrarbakki, Kjøbmand Thorgrimsson, en indfødt Islænder, med Kone og Jiørn, der efter et Vinterophold i Kjobenhavn vendte tilbage til deres Hjem. Eyrarbakki ligger, som man seer paa Kortet, paa Islands Sydkyst paa den venstre Strand af en at »Landets største Floder Olfusá, der har sin egentlige Kilde paa Lángjöknll. hvor den kaldes Hvi ta, men under sit Lob optager flere større Vanddrag og, efterat den har forenet sig med l'ing val la-Soens Udløbselv, antager det fornævnte Navnet Olfusá. Reisen dertil fra Reykjavik kan mageligt, naar Veien er nogenlunde god, tilbagela?gges i ti Timer, men da Veien nu var jammerlig, og Karavanen desudeu tildeels bestod af smaa Børn, der ikke kunde udholde et stærkt. Ridt, blev den denne Gang længere; jeg troer vi vare fjorten Timer paa Veien, Fajrgefarten over Olfusä iberegnet. Det blev derfor en af mine længste og moisommeligste Dagsreiser. Morgenen var rigtignok klar og lovende, da vi forlod Reykjavik, men saasnart, vi naaede den saakaldte Ska rd, eller Fjeldpasset mellem Vilils- og ileugilsfell, indhylledes vi i en Taage, der den øvrige Deel af Dagen betog os enhver Udsigt , og som undertiden til vor særlige Fornøielse opvartede med et lille Regnskyl. Det var derfor med et eget Velbehag, at jeg om Aftenen traadte ind i det gjestfrie og hyggelige Huns ved Eyrarbakki, for der at glemme Dagens Besværligheder. Veien mellem Eyrarbakki og Reykjavik er forresten ikke uinteressant, skjøndt lidt eensformet, idet den for Størstedelen gaaer over gamle Lavastromme, eller som de paa Islandsk kaldes braun. Den förste Gang. man færdes over

disse Lavastromme, maa man med Forbauselse betragte deres mangeartede Fonnationer, idet Ydersiden deels dannes ai Hade, langstrakte, i Midten næsten altid brustne Hvælvinger med ophoiet og bueformet Overflad«, deels af takkede, porøse, ligesom opbrudte, mere eller mindre phantastiske Lavastykker, som stikke frem fra et mere jævnt, ligeledes hvælvet Underlag, deels af løse Steen af vexlende, tuen sædvanligviis mindre Omfang, der danne løstsammenføiede Volde, som knirke naar man gaaer paa dem, som Følge af de under Fodtrykket mod hverandre skrabende, skarpkantede, porøse Stene, der naturligviis ere utilgængelige for Ridende. Det første Lag hraun har naturligviis dannet sig, madens Lavaen flod frem i fuldkommen smeltet Tilstand, og er senere stivnet, samt har ladet Overfladen være urart; det andet, naar den allerede begyndte at stivne paa Overfladen, men dog endnu nogon Tid vedblev ai flyde frem, hvorved do paa Overfladen stivnede Stykker opbrødes, og tilsidst det

tredie, naar Lavastrommen brød frem med større Hastighed, saa at ved Afkølingen ingen skiveformede Stykker have kunnet danne sig, men Overfladen sønderbrødes i smaa Stykker. En Lavastrøm , der naturligviis altid er flydt frem i en Dal, saasnart den nemlig har forladt den ofte noget ophøiede kratermunding, og naar den er nyere, sædvanligviis ikke i nogen betydelig Grad har forandret Overflade, fremviser derfor heller ikke i Almindelighed nogen høi Ryg, men ligger nogenlunde jævn-strogs med Dalen selv, skjøndt den altid danner en mere eller mindre steil Skrænt mod den omgivende Mark. Den udmærker sig derfor ikke som et særskilt Bjerg, men gjenkjendes, deels og især paa et af de forud nævnte Kjendetegn, paa Massens Beskaffenhed og paa den Størknemaade og Porøsitet, som Stenen ogsaa fremviser i det Smaa, deels ved sin Piant.etomhed, idet i det mindste de nyere Lavastrømme ofte ikkun ere bedækkede med lidt graat Lav, med hvilket] de sorte nøgne Lavasletter danne den eneste Farvevexel. Naar Krannet bliver ældre, begynder Græsset dog at voxe der ,1 först strøg-viis og i de fugtigere Sænkninger, og saa efterhaanden over større og storre Strøg, indtil det efter nogle hundrede Aar, hvis Forholdene overhovedet ere gunstige, heelt46

og holdent begraves under det gronne Tæppe. Oftere ere alligevel de ældre Lavastromme i Island skjulte eller begravne under Flyvesand, hvori deels løse Lavastykker, deels det undertiden fremragende Bjerg vidne om Lavastrommens Tilværelse. De paa min første Dagsreise befærdede hraun'er havde dog næsten ingen anden Bedækning, end den graae Lav eller lidt Mos, og ydede mig derfor en rig Leilighed fil at betragte deres interessante, ofte bizarre Former, saavidt de kunde sees i den da herskende Taage. Disse hrann'er ere opkomne al liere Lavastrømme, som vare udgydte paa og mellem hverandre til forskjellige Tider, hvilket man blandt Andet kunde iagttage af de tarvelige, men dog noget ulige Planteforhold, og derfor dannede de ogsaa en forholdsviis hoi Ryg over den tilstødende Mark.

Disse Lavastremmes Opkomst er tvivlsom, men maa soges i nogle af de mange Vulcankjedler, som ere Resultater af den Vulcanrevne, der strækker sig ad fornævnte, stovleformede Halvø i Sydvest til Reykjanes og Fuglasker, og i Nordvest rimeligviis har sil Endepunkt i Skjald-breið eller fortsættes > Lángjokull: nordost for denne spores ingen nyere vuleausk Virksomhed i denne Retning.

Strax ved Begyndelsen af det. omtalte braun paa Veien fra Reykjavik tindes uogle Vulcankratere, paa. en Plads, som paa Grund af den rode Farve i Slaggemasserne, hvoraf disse Kratere for Størstedelen bestaae, kaldes Raudhólar; eu mindre Lavastrøm synes dog ikkun at være udilydt paa dette-Stod, skjondt Vulcauen vistnok lipger paa en Lavamark. Ligesom saa mange andre Vulcankratere i Island er dette nemlig skudt op paa den jævne Mark og ikke i et Bjerg.

Man havde forberedt Ulig paa. hvad jeg ogsaa kunde see paa Kortet, at jeg paa min Heise mod Ost vilde komme over mange Yanddrag; men man havde ikke førberedet mig paa, at. jeg skulde komme <'ver det förste af dem, en af de øverste Arme af Ellida-Aaen, eller som den i daglig Tale kaldes Laxelven nær ved Reykjavik, paa den Maade, jeu gjorde. Det behagede nemlig min Hest at snuble, da den havde baaret mig saa langt som til Midten af den kun nogle Favne brede Aa, og da jeg i Øieblikket aldeles ikke varET DDEHAfiELIGT RIDT.

forberedt paa denne Hændelse, kom jeg ganske uforvarende ved Foldet til at sidde paa dens Hals: men netop som jeg mageligt beredede mig paa at komme ud af denne for eu Hytter hverken passende eller behagelige Stilling, reiste det gode Dyr sig igjen, hvorved Læserens ærbødige Tjener kom til at figge i Aaen, hvor Vandet vel kun var en eller to Fod dybt, men dog tilstrækkeligt til at fylde det mellem Foden og Støvlen ellers tomme Rum, og til at væde den Side af Forfatterens Person, som i Faldet vendte nedad. I>a nu denne Aa kom lige fra Sneedriverne paa Vitil , var Radet lidt koldt og bidrog maaskee til at forøge det kølige Indtryk af min förste Dagsreise.

Maaskee burde jeg have fortiet denne ubetydelige Hændelse for den ærede Læser, da den forøvrigt ikke havde videre Følger: thi han vil deri muligviis see et Beviis paa, at bane jwrbodig« Tjvnor er ou daarlig Rytter og ©i» Forfatter hør jo saavidt muligt skjule sine svage Sider for Læseren. For derfor een Gang for alle at betage ham al

Anledning til at fatte denne urigtige Forestilling, vil jeg strax bemærke, at. det aldrig senere paa mine vidtstrakte Reiser gjennem Landet hændedes mig at falde af — i en Aa.

Efterat vi paa vor Reise i Lobet af den förste Dag forst vare komne over Grnnshøieue omkring Reykjavik, derefter over et betydeligt Stykke hraun, derpaa gjennem selve Bjergpasset eller Skaröen, hvor den endnu ikke smeltede Snee, der dækkede .lorden , nødte os til adskillige Omveie paa temmelig bløde og ubanede Fjeldstier, og derpaa atter over Lavadækket paa den søndre Side af Fjeldet, naaede vi tilsidst i Skumringen til Olfusaaen, der var steget betydeligt over sine Bredder paa Grund al de stærke Regnskyl i Begyndelsen af Maaneden, og derfor nodte os til en Omvei lige ned til Havet, hvor vore Heste sank i dybt opskyllet Ravsänd eller i ned skyllet Flodsand, hvad det nu var. Tilsidst kom vi ned til Færgestedet, hvor vi maatte vente en Time paa Baad, i hvilken Tid vi i vor forfrosne og trætte Tilstand kun kunde glæde os ved Larmen af Brændingen hinsides den smalle Landtunge, som skiller OJfusaaen ved dens Udlob fra Havet, og muligviis ved den Udsigt, at. maatte vente endnu enINDTRVKKt.VE BEROE FAA VEIREI

Time, da den stærke Taage hindrede os i at sees, og den omtalte Larm i at hores fra den modsatte Strand, hvor Baaden laa. Imidlertid afpakkedes og afsadledes alle Hestene, om jeg husker Antallet ret, var der elleve, hvoraf de tre vare mine, og de bandtes sammen i en Klynge, i hvilken Forfatning de stakkels Dyr, der i Dagens Lob Intet havde faaet at æde, taalmodigt ventede paa det Øieblik, da de skulde drives lil at prove Kræfter inod Flodens Holger og Strom. Endelig ankom Baaden, og efterat vort Ileisetoi og vore Heste vare overfurte, ved hvilken Leilighed de alle paa eengang ved længere eller kortere Liner fortes bagefter Baaden, bleve vi tilsidst satte over til den anden Strandbred, og naaede efter et kort Ridt vort Bestemmelsessted, hvor vi holdt vort indtog under Svanesang fra en nærliggende Eng, hvilken Sáng jeg dog den Gang fandt havde uogen Lighed med Gæssenes Skrig. Som Læseren seer af Kortet, udvider Øifusaaon sig betydeligt henimod sit Udlob, men svinder ind tæt ved Mundingen; Hestene brugte dog ti Minuter til at. svumme over.

Havde min Reises förste Dag i Island — jeg undtager Udflugterne omkring Reykjavik, der for det meste vare noget kortere — just ikke kunnet bibringe mig videre Smag for disse Farter, syntes den folge.nde Dag, der betegnedes ved en uafbrudt Storm og eu jævn Regn, ligefrem at ville Iflßggé Hindringer i Veien for dons Fortsættelse. Henimod Middag klarede det dog op. og jeg har senere næsten bestandigt kunnet glæde mig over det forreste Veir pau hele min Fart, rundtom i Landet. Mvor uvnrdeerligt pt saadant tørt Veir er for den Reisende i Island, kan man knapt forestille sig, naar man ikke har prøvet paa disse Farter, thi ved Taage og Regn betages enhver Udsigt og bortskylles ethvert Indtryk af N'aturskionheder; desuden gjør Regnen Stierne blode og ufremkommelige, Floderne farlige og ofte ufarbare, og Fjeldvandringerne næsten umulige, saa at den paa enhver Maade hindrer den Reisendes Bevægelser og Virksomhed . samt berøver ham hele Reisens Behagelighed. Mit fordeelagtigt* Indtryk af Island har jeg derfor ganske vist for en stor Deel den særdeles behagelige Sommer at takke for, der bevirkede, at jeg næsten aldrig behøvede at tænke paa at lade migTORDEN OG DENS VIRKNINGER.

49

afholde af daarligt Veir, hvorved jeg naturligviis fik Island at see i det bedste Lys, under en klar og skyfri Himmel. Paa en Deel af min Reise i Eftersommeren fra Akureyri til Reykjavik, ligesom under et Par Dages Ophold paa førstnævnte Sted, hang Skyerne alligevel saa lavt, at alle ßjerge og Høider næsten en heel Uge vare indhyllede i et for Blikket uigjennemtrængeligt Taageslør, saa at ikkun Dalbundene vare taagefrie. Paa den Tid, da jeg alligevel deels hvilede, deels drog fremad uden at gjøre Afstikkere, lærte jeg bedst at indsee den uendelige Eensformighed i at færdes indenfor en saa begrændset Horizont. Jeg kan derfor ikke noksom prise mig lykkelig ved at have bereist Island i en Sommer som denne; thi ikke enhver Sommer er der i Landet saa solrig som den i 1865. Alligevel hørte jeg ved min Tilbagekomst til Reykjavik, at Veiret ikke altid havde været lige saa smukt der, som det, jeg havde glædet mig over paa Østkysten, ligesom der ogsaa i den nordvestlige Deel af Landet, i Skagafjörður, i Juni og Juli Maaneder var falden temmelig megen Regn.

Med Hensyn til de atmosphæriske Forhold maa jeg bemærke, at der om Sommeren sjeldent høres Torden i

Island, naturligviis med Undtagelse af de Tider, naar de vulcanske Udbrud finde Sted, idet ofte vedvarende Lyn og Tordenskrald krydse den af Vulcanen udslyngede Askesøile. De talrige, høie Fjelde fordele sandsynligviis Elektriciteten, saa at den ikke kommer til Udbrud. Om Vinteren kan man derimod oftere høre Torden. Dette kommer muligviis deraf, at Sneen da afrunder de skarpe Fjeldspidser, eller af, at den er en mindre god Leder for Elektriciteten. Man har dog lige indtil de seneste Tider i Island ikke havt Opmærksomheden synderlig henvendt paa dette mægtige Phænomen, før der for et Par Aar siden indtraf en Hændelse, som tjente til at indgyde Indbyggerne mere Agtelse for Thordrønet. Begivenheden indtraf i Egnen ved Reykjavik, og gik til paa følgende Maade. En Baad, bemandet med ti Personer, skulde over en af Havets Fjorde; men medens den var ude paa Vandet, saae Folkene en sort Sky drage op over Land, og da de frygtede for Udbrudet af en Storm, søgte de Land og lagde til medPOtGESVKNt«.

Baaden udfor en véd Kysten liggende Gaard. Bonden, der bemærkede Baaden, gik Folkene imøde ved Stranden, ug indbød dem til at komme op ug varme sig samt drikke Kaffe. Han bad dem ogsaa gaae ind i et lille Træhuus, som stod ved Bær'en, saa skulde ban tage sig af Baaden. De gik da op; men medeus Bonden er ifærd med at trække Baaden op paa Land, seer han, hvorledes Lyuilden, efterfulgt af et forskrækkeligt Skrald, slaaer lige ned igjennem Træhuset. Han skynder sig da op og tinder alle Ti liggeude bevidstløse udenfor Huset; de vare nemlig endnu ikke komite derind. Flere af dem kom imidlertid til sig selv igjen; men tre vare døde paa Stedet og nogle andre vare komne tilskade. De, der dræbtes af Lyuilden, hare alle Skindtrøier, der elter Skik og Brug vare gjennemtrukue med Koblærvitriol, for at. modstaae Forraadnelse. Disse Trøier vare revue fra Legemerne og sendersledne. Huset led inegen Skade, men antændtes ikke.

l'agtet alle Reiser i Island maae foretages tilhest, gives der dog tvende Maader at reise paa der i Landet — jeg mener ikke paa Hestens Hals eller Kryds—men med Hensyn til Veivisere. Man kan nemlig enten fæste sig en Veiviser, eller, soni man pleier at kalde ham, en Fulgesvend for hele Reisen, i hvilket Tilfælde man da maa forsyne sig med et dobbelt Antal Heste; desuden maa man undertiden, naar man har en lang og vanskelig Vei at tilbagelægge, tage særligd Følgé-svende, i'. Ex. til at linde Vadestederne over Floderne. Eller ogsaa kan man hjelpe sig uden Følgesvend, og istedet derfor tage Veiviser fra Gaard til Gaard, hvorved man vistnok kan blive udsat for undertiden at komme til at vente en Dag paa en Veiviser, hvilket dog paa hele Reisen ikke hændte mig mere end to Gange, ligesom man ogsaa under Høhøsten, som der i Landet varer fra midt i Juli til Slutningen af September, kan blive nødsaget til at betale den tilfældige Veiviser noget dyrere. Da jeg for det Förste ikke troede i Reykjavik at kunne faae en Følgesvend, der var fuldkomment bekjendt med den Vei, jeg agtede mig ad, især med Vadestederne over Floderne, eller med Østkysten af Landet, hvor jeg havde isinde at opholde mig længst, og dernæst vilde tage saa faa Heste med som muligt, da man altid har endeel l'lei-•V N B EFAL IS G S B HK V.

51

lighed og Bryderi med dem — énart ere de vanskelige om Morgenen at laae fat paa, uaar den Reisende vil tage afsted, snart ville de ikke folge Veien, naar de skulle drives frem, snart mangler en Sko, snart bliver en Hest halt osv. — og for det Tredie stolede heelt og holdent paa Islændernes velvillige Imødekommen mod Fremmede, saa foretrak jeg den sidstnævnte Maade, men var ogsaa, etter hvad man senere har fortalt mig, den eneste udenlandske Reisende, son» har gjort Touren paa denne Maade, hvilket jeg alligevel aldrig havde Grund til at angre.

Derimod havde jeg fra Reykjavik torsynet mig med et Anbefalingsbrev til de Steder, jeg vilde besøge paa Reisen gjennem Landet henimod Ostkysten, udfærdiget af den ærede Rcdaetenr af l'iódólfr, Overreisprocurator Jon G udmund s son, til hvem jeg var henviist af en Ven i Kjoben-havn — fra Kjøbenhavn havde jeg desuden en Anbefaling fra den dava^rende Justitsminister, Geheimeraad 13 ræs trup til Stiftamtmandskabet i Reykjavik, der dengang forestodes af den gamle velvillige Etatsraad og C'ommandeur af Danebrog Jonassen, hvilken Anbefaling den svenske Minister Bjørnstjerna forskaffede mig. Ved Hjelp af denne Anbefaling modtog jeg for min Afreise fra Reykjavik nogle Skrivelser fra Stiftamtmanden til forskjellige Myndigheder og fremragende Personligbeder i Landet. Saaledes udrustet antog jeg, at jeg med tilstrækkelig Sikkerhed kunde vove mig alene

ud paa Reisen gjennem dette fredelige Land.

Efterat jeg om Middagen den 13de Juni havde taget Afsked med den elskværdige Familie paa Eyrarbakki, som jeg overeensstemmende med en Reisendes sædvanlige, sørgelige Skjebne knap havde lært at kjende, førend jeg maatte skilles fra den, fortsatte jeg min Reise langs Kysten, ledsaget af en hæderlig liotide som Veiviser, over en sparsomt ined Græs bevoxet Sandslette, hvor lose Lavablokke ståk frem af Sandet. Jeg havde nu paa ganske faa Undtagelser nær en jævn og Had Vei lige til Østkysten af Landet, det vil sige, jeg skulde ikke over noget Fjeld, men vel over Moser, Sandsletter «»g Gruusorkener, samt over alle de store Elve

og Floder. De førstnævnte troer jeg dog næsten jeg lor storste Deten blev færdig med den Dag; men saa havde jeg dem til Gjengjeld ogsaa efter desto større Maalestok. Thi for Hesten var der ikke Tale om at folge en vis bestemt Vei, men snarere om at hoppe fra Tue til Tue, for ikke at synke ned i Bløden imellem dem. Hesten gaaer vel temmelig sikkert paa en Mose eller en blod Eng; de ere jo dens Barndoms Legeplndse, hvor den er vant til at hoppe og dandse; men undertiden kan den alligevel komme galt afsted. Naar Mosen bliver for blod, og naar Hesten plumper i et saa dybt Dynd, at Rytterens Fødder slæbe langs Marken, er det just ikke saa behageligt at sidde paa Hesten, ligesom naar den synker ned og ligger med Maven paa en Tue og ined Bagbenene i et blødt Hul. Rytteren kan da prise sig lykkelig, hvis det udholdende Dyr stadigt har Fodfæste til Forbenene, thi saa hjelper det sig nok op. Efter nogen Tids Ridt fra Evrarbakki kom jeg till'jorså, det andet af de betydelige Vanddrag, der gjennemskærer den store Slette, over hvilken min Vei i Begyndelsen gik; denne Slette begræudses mod Ost af Eyafjalla-Jökuli og Hekla, men mod Nord strækker den sig op lige til Bjergene foran LangjO-koll. I'jorsii har sin fornemste Kilde paa llofsjökull; den er en strid Flod, der fører eu betydelig Vandmasse. Da jeg satte over den, var der en Baad eller en saakaldet Færge, hvori den Reisende føres over, medens Hestene med Liner trækkes bagefter Haadeu ved Hjelp af et om Underkjæbeu slaaet Toug, i hvis anden Ende Baadkarlen holder. Der var paa eengaug noget Vildt og Pragtfuldt i at see deres Arbeldeu i det dybe Vand, den med Næseborene optrnkne Overlæbe, der viste den hvide kraftige Række Tænder, de rullende Øine, de kraftige Svømmetag, og i at hore deres Prusten — man saae, at man havde et Naturliv for sig. Efter et kvarteers Roning, uuder hvilken ikkuu et Par kortere Vadesteder midt i Floden tillode Hestene at tage en lille Hvile i Svømningen, naaede vi lykkeligt den anden Strandbred og fortsatte Reisen. Jeg begyndte nu at lære at kjende, hvad Vand vil sige; eu mindre Aa ved Navn Raudalækr, omtrent, saa stor som Fyrisaaen ved Upsala, maatte vi sætte atten Gange over, oy

da dot förste Vadested ikke havde været rigtigt godt valgt, steg Vandet hoit over Knæerne, hvorved Hesten næsten blev midt til at svumme. Paa lignende Maade satte jeg over en anden storre Aa, ved Navn Ve s tri-Ranga. som jeg ligeledes skulde over, inden jeg naaede Od di. mit næste Nattekvarteer. At jeg derfor kom derhen lidt vaad om de nederste Extremiteter, kan Læseren vist ikke undre sig over. Men jeg blev paa min fortsatte Reise mod Ost saa vant til Fodbad, at jeg tilsidst knap lagde Mærke dertil. Thi om Vandet end ikke altid kom lige gjennem Skafterne ind i Støvlerne, var jeg dog ofte i Dagens Lob nodt til at lade Benene hænge i Vand, ikke at. tale om at Stænkene fra Hestebovene bidroge deres til at holde Fugtigheden vedlige. Og da deels Mangel paa Brandsel, deels Fugtighed i Bær'ne gjorde det umuligt at faae Skotoiet torret paa en Nat, blev det tilsidst eom en Svamp: dot drog Vaudot til sig, og j«g opdagode derved Læderstovlers Ubrugbarhed, i det mindste paa en Reise langs Sydkysten af Island. Islænderne selv bruge, som allerede forud omtalt, for at holde Væden ude, et Slags Sokker af ugarvet Skind, af Form som Poser, der trækkes op over Benene og bindes fast. under Knæet. Om denne hensigtsmæssige Skik havde jeg dog ved min Heises Begyndelse ingen Kundskab, hvorfor jeg ikke havde kunnet forsyne mig med saadanne Indretninger.

Efter en hjertelig Modtagelse hos den velvillige Provst, R. af D., Sira Asinuudr Jonsson i Od di — en klassisk Jordbund i Island, idet den engang var Sædet for Sæ-m u ud r Frúði eller den Vise, og for haus Sønnesøn Jon

Loptsson, der -var Snorre Stu ri a so ns Fosterfader — fortsatte jeg den følgende Dag min Reise, da det var min Plan ikke at, gjöre betydeligere Ophold, forend min Ankomst til Ostkysten. Jeg havde den Dag det herligste Veir; Skyerne, som de foregaaende Dage havde lueugt lavt og truende, havde nu loftet, sig, og jeg kunde saaledes begynde paa at see mig om. Og dette lønnede ogsaa Umagen. Foran mig hævede sig Eyafjalla-Jökulls og den nordfor den liggende Tind-fj alla-JokuIis bestandigt sneeklædte Isser, længere borte skimtede man Tor fa-J iiku 11. ligeledes en af de sneeklædteI'DSIOT TIL HKKI..

Jætter i denne Egn, og i Nordost hævede sig over nogle lavere Fjeldrygge den majestætiske nek la, der. seet fra denne Side, danner en heelstøbt Kegle, som paa denne Tid af Aaret er fuldstændigt sneeklædt. Bagved mig laae Ingolfs fe II og audre Bjergtoppe, sont jeg allerede var kommen forbi, og nærmere mod Sletten, iioget mo.I Nord i Retningen af min Vei, et andet Fjeld af ndpra>get Vulcanform l'rf-Itvrningr, en afstumpet Kegle. I Sammenligning med disse Fjelde syntes det omtrent ni geographiske Mile lange og meer end halvt saa brede Lavland, over hvilket jeg red. at nd-gjore en eneste uhyre Slette, hvor de låve og smaa Hoie, paa hvilke Ba?r'ne ere anlagte mellem Enge og Moser, knapt faldt i Øinene. Efter at jeg var kommen over tre svære Arme af den betydelige Elv M a rkarflj iSt, der har sine Kilder paa de fornævnte Jökeler, red jeg ind under Eya-fjalla-JökuIls lodrette Vægge, der siden i et Par Dages Tid vare mine trofaste Ledsagere.

Da vi satte over en af Markariljots Arme, mudte jey to Mænd og en Kone, hver paa sin Hest og hver med et Faar foran sig paa Hesten, en Moder med sine Lam, der formodentlig vare bortrømte. Saasnart de vare komne over med dem, satte de Faaret paa Marken, og medens Konen holdt det, begyndte Manden at flaae det fra Hovedet til Halen, hvilket han syntes at udfore med stor Fornoielse og Færdiglied,det vil sige: han flanede Ulden at, thi ilslaud klipper man ikke Faarene som hos os, men lader Ulden blive siddende hele Aaret, indtil den losner si« af si<r selv, on da trækkes den af. Ere Faarene velnærede og godt passede, losner hele Ulden sig paa samme Tid; ellers har man ikke ringe Besvar med at plukke den, snart hist, snart her.

Det mod Markarfljöt udskydende Hjorne af Eyafjalla-Jöku11 frembyder et af de mest indtagende Skuespil ved en lille Fos, Se Ij al and s foss kaldet, der styrter ned langsnd en lodret Væg af over 300 Fods Hoide, der skiller den fra Sneefjeldet kommende Aa fra Slettelandet forneden. Naar man som jeg har den Lykke, at faae Seljalandsfos at see belyst af Sydvestsolen, med en klar, blaa Himmel Og i stille Veir, maa man tilstaae, at man har været i et lille Paradi«,KT l'All All 1.S.

It v or der ovenikjobet ikke fandtes nogen forbuden Frugt Alt var der klart, reent, gjennemsigtigt og duftende, Vandet faldt som Draaber i Festoner! eller ligesom et lint, gjennemsigtigt Tyltestør ned l a den betydelige Hoide, Solen skinnede ret ind i Skumraet, der dannede sig ved Fossens Fod, og Beskueren liavde det sjeldne Syn af en heel Regnbue, hvis nederste Skive ku ap stod en Favn fra ham, idet Cirkelen heldede paa tvers opad, kun to eller tre: Favne i Diameter, omgiven af lift; skinnende Skum; omkring det lille Bassin, Fossens Fald danuede, stod Græsset gront og frodigt, bestænket af de velgjørende Draaber, som en frisk Vind, der fulgte l ossen langs Fjeldskrænteu, kastede omkring. Efterat have seet sig mæt paa dette Skuespil fra denne Side — eller rettere naar den ubarmhjertige Tid driver En til at skynde sig — kan man ogsaa gaae ind under Fossen, heelt rundt om den. Naar man saa staaer indenfor, under den noget fremspringende Klippeva>gs Hvælving, horer man Fossens Dron oppe ved Skrænten ligesom Bulderet af en Masse Vogne paa en stenet Vei eller Gade. Nyligt nedstyrtede Klippestykker tydede paa, al Klippen med den nævnte Hvælving efterhaanden mere og niere udhules, hvorhos «lisse ligeledes ere en Advarsel for Vandreren bag den brusende Fos. Faarehjorder, der græssede paa de Fossen omgivende, lavere, grønklædte Fjeldsider, bidroge ogsaa til at gjöre det idylliske Skuespil fuldstændigt.

Efterat jeg havde forladt Seljalandsfos, red jeg over en grøn Eug, hvor Vaarduften for förste Gang efter min Ankomst til Island kom mig imøde — Foraaret havde, sotn vi mindes, været koldt og indtraf silde det Aar — beundrede en anden lille Fos, som snart sivede, snart faldt i smukke Bugtninger ned over den, vistnok mere end 1000 Fod boie steile Klippevæg, betragtede med udeelt Beundring det stolte Fjeld Øst for Holt, et Fremspring fra selve Jökelen, kort. men hoit og vældigt, i Fonn af et Huns med skraat-liggende Tag og lodrette "Vægge, eller rettere af en Kirke, som vendte det af Bygmesteren afrundede Chor mod Vest, mod sædvanlig Skik og Brug —

en Kirke, hvis Tagryg Ina S.filtf Fod over dens Grundstene, og hvis Bygmester

PH.E-VTER-NES STILI.tXO,

vist ikke har anseet sig bunden ved de menneskelige Fordomme — oii saa ankom jeg til Holts Præstegaard, hvor jeg agtede at bede om Nattekvarteer.

Den, som er vant til de svenske Præstegaarde og Præster, maa nødvendigviis forbauses over den store Forskjel, der moder Eu hos de islandske. Den islandske Præst er nemlig hverken saa fed eller saa ærværdig som en af Vore; thi uian kjender her ikke til Provstemaverne eller Præst e-vigtigheden; Præsten er egentlig, kun [»aa faa Undtagelser nær, en fuldstændig Bonde paa sin Gaard, slaaer selv sit Tun, rider selv med sin Uld til Handelspladsen, og ndforer med eet. Ord en Bondes sædvanlige Gjerning. Herved bevarer han ogsaa Bondens Natur og Sædvaner, saa at, medens de svenske Præster allevegne tilhore, eller i det mindste stræbe efter at tilhore Herremandsklassen, den islandske næsten altid vedbliver at være Bonde, med Bondens Sæder og Skikke — naturligviis med Undtagelser.

Den islandske Præsts Stilling som Bonde folger for-ovrigt nødvendigviis af de smaa Præstekald, som tvinge ham til for sit eget Opholds Skyld at have Jord og drive den med sine egne Hænder. De svenske Præster dyrke naturligviis ligeledes Jorden, nemlig Præst egaardens Marker, do« dyrke de dem sædvanlig som Herremænd. Men de smaa Indtægter node den islandske Præst til selv at udfore de Arbeider. der ere forbundne med Gaardens Drift. Der lindes nemlig Sogne i Island, hvor Soguefolkeues Antal ikke naaer til 200, som et Middeltal er det 300, og da de Fleste af dem ere mindre bemidlede, kan man begribe, at Præstens Indkomster af Embedet ikke kunne være meget store; 300 Rd. dansk troer jeg ansees som en god Indtægt. Uagtet dette Misforhold tinder Sted mellem Præstens Indtægter og hans Læreembedes Ansvar og Betydning, er det dog værd at lægge Mærke til den flaardnakkethed, med hvilken Islænderen i dette Punkt hænger ved det Bestaaende. Præsten siger, at han fttöersaalangt at ride, hvis Pastoratet bliver større, og Bonden siger, at han faaer saa langt til Kirken. Begge Dele ere unegteligt sande, men de ere dog begge temiflelig relative; thi der findes Sogne i Island, som ere gode, hvor baadeHEM-F.nKNJNr.KR l HENNE ANLEDNING.

O 4

Præsten og Bonden have længere Vei, end i de ringe. Og desuden maae hine to Indvendinger uden Tvivl vige deels for den bedre Stilling, hvori Præsten i modsat Fald kan komme, deels for den Kjendsgjerning, at Lan de t s Befolk n i n g uden Tvivl er for lille til at forsyne alle de 196 Præstekald med fuldkomment duelige Præster. Fordelen bliver derfor dobbelt, deels at ikke saa Mange blandt Landets Sønner forledes til at betræde en Bane, til hvilken kun et Mindretal kan passé, og deels at Præsten ikke er nødt til nt staae i Forbindtlighed for Penge eller andeu Hjelp til sine mere velhavende Sognefolk, hulket nu ofte er Tilfældet, og hvorved hans Anseelse lider; han tik da Raad til at foregaae sine Sognefolk med det Exempel, ogsaa i praktisk Henseende, hvortil hans større Dannelse bor sætte ham istand, samt desuden Raad. hvilket er det samiue som Tid, til at dyrke n g udvide sine Kundskaber.

Hermed er det dog ikke vor Mening at ville sige. at den islandske Præst ikke efter Evne udfylder sin Plads, tvertimod maa man undres over, at han i sine, ofte smaa Kaar kan gjøre det i deu Grad.

Mau gjør den Indvending mod at. indskrænke de islandske Præsters Tal, at de ere de eneste Folkelærere i Landet. Der gives nemlig ikke Folkeskoler i Island, men Bornene undervises hjemme i deres Forældres IIuus, og det er Præstens Pligt at vaage over denne Underviisning ved Examina-tion deels i Husene, deels i Kirkerne. Men med Hensyn hertil opstaaer det Spørgsmaal, om ikke et særligt Skolepersonale. i det mindste der, hvor det viste sig at være nodvendigt, skulde kunne oprettes samtidigt med at Præstekaldene reguleredes. 1 et Land med Islands afsondrede Beliggenhed, tænke vi os nemlig, burde Præsten have en saadan Stilling, at han, hvad vi allerede have omtalt, i praktisk Henseende kunde give Bonden et Exempel, saasom med Hensyn til bedre Bygningsmaade, bedre Huusholdning, Reenlighed o. s. v. Thi hvad netop Reenligheden, saavel i Boligerne som i Tilberedelsen af Mad og Drikke angaaer, trænger den til gode Talsmænd i Island, for Landets eget Veis Skyld.

Men hertil nytte ikke smukke Ord58

IIKMÆIIKNIKOHK I DE X XE AXI.KDNINi.

02 Forestillinger, men kun Exemplet , o« dette Exempel borde det paahvile Præsterne at give. Jeg har besøgt liere end een Præstegaard, hvor det kjære Snavs ikke i lang Tid var leiet ai Gulvet i -Stofa'en«, hvor Smor, Mælk og Flode vare saa fulde af Haar og Stav, at det var umuligt at nyde dem, og hvor Reenligheden iovrigt stod i Forhold hertil.

I Holt, hvor jeg tik Natteleie paa tnin Reises tre die Dag, var Forhuldet imidlertid ikke saaledes, thi min Vert, den muntre Sira Björn, holdt, sil Ritus bedre i Ære, uagtet han førøvrigt levede som Bonde. Efterat jeg nemlig havde forladt Od di, traf jeg ikke nogen herremandsmæssig Præstegaard forend i den østlige Deel af Landet: det er nødvendigt at bemærke dette med Hensyn til Islands Charakteristik, uagtet det tillige maa anføres, at den Egn, jeg nu kom igjenuem, er en af do fattigere Dele at Landet. Naturligviis være det langt lia mig at ville sige noget Nedsættende om mine ærede Verter langs Sydkysten af Island, jeg maa tvertimod i høieste Grnd heromme dem og være dem taknemmelig for al den Velvillie og Opoftrelsc, hvormod de overalt kom mig imøde. Ovenstaaende Bemærkninger gjelde derfor ikke Personerne, men Indretningen. At det ligeledes maatte være en Fordeel for Island, jo Uere af deis Sønner der lor Pr.æsteexamens Skyld kom til at studere ved Kjøbenhavns Universitet, kan vel ikke benegtes, men med de smaa Indtægter, Præsteembedet for Øieblikket kaster af sig, kan man ikke forlange, at man skal underkaste sig denne OpoftYolse. De Heste Candidater til Præsteembederne udgaae derfor ogsaa fra Pastoral seminariet i Reykjavik, der, hvor fortjenstfuldt det end er, dog efter hele sin Indretning ikke kan bibringe En Universitetsdannelse. For dette Seminariums Oprettelse gik do unge Mennesker lige fra Skolen til det ansvarsfulde Præsteka ld.

G est a skå la'en i liolt er et nytindrettet Værelse, umalet og utapetseret, saaledes som det sædvanlig er Skik. Bohavet bestaaer, foruden Sengen, af en Kiste til at sidde paa øg et umalet Bord: men net og propert var der, og den Tallerken Risengry nsvelling, hvormed jeg blev tracteret Klokken tolv om Natten, var ligeledes reenlig og velsmagende. SiraLIGHEOEtC .HKI.I.KM ISLANDSK l>G SV KN.S ti TONEFALD. 09

Björn i Holt kunde lige saa lidt som lians Nabo i Skógar udtrykke sig paa Dansk, og torstod dot heller ikke, snavidt jeg troer; jeg maatte derfor her for förste (lang gjöre firug af mine Kundskaber i Islandsk. Disse vare uheldigviis ikke store, men for mine Forsøg paa det Omraade modtog jeg dog allerede næste Dag Comp limen ter, ligesom jeg senere overalt i Island vakte endeel Forbauselse, saasnart jeg talte Landets Sprog. Dette anfører jeg ikke for at rose mig selv, thi iltfrie Kundskaber i Islandsk vare meget ringe, og hvad Roes ligger der forøvrigt i at have lært et Sprog, i hvis Literatur man kon tinde saa rige Kilder til "Nydelse og Fornøjelse, soiji den islandske? Men jeg autorer det blot som et Beviis paa det islandske Sprogs Lighed i Tonefald med det svenske; thi det, jeg kunde, udtalede jeg rigtigt, hvorfor jeg ofte hørte, at jeg, hvis jeg opholdt mig et Aar i i.L-mdi-r. vilde knøne tale Sproçret ligesaa godt som en Indledt. Ligesom Islænderne derfor undrede sig over mit islandske Tonefald, saaledes undrede jeg mig over deres svenske; thi ofte naar jeg borte kortere islandske Sætninger, der lignede Svensk, kunde jeg fristes til at troe at have en Svensker for mig.

Til Sira Bjørn havde jeg Hilsener fra hans Datter Frida i Reykjavik. men jeg er overheviist om, at hverken denne eller nogen anden Anbefaling var nødvendig for at bevæge denne hæderlige Mand til med Glæde at modtage en Fremmed, der besøgte ham. Om Morgenen ved mill Afreise sadlede han sine Heste og fulgte mig med sin lille Son til Skogår, mit meste Nattekvarteei\ samt viste mig tillige den Opmærksombed, at sadle en Hest til min Afbenyttelse, for at jeg knude lade mine egne hvile. Det var lians Datters Hest, og jeg red saaledes paa 'Fridas Rode« da vi i muntert Trav satte afsted ad Veien til Skógar. Iler vare adskillige Natunnærkværdigheder at tage i Oiesyn i de Grotter, som hist og her gik ind i Fjeldet ved den steile Fjeldvægs Fod, og som, efter hvad jeg kan tænke mig, ere dannede al gamle Bramdinger, medens Landet laa lavere, eller forinden den nuværende Slette nedenfor Fjeldet blev udfyldt til Laud. Disse Grotter kaldes i Island he l I ir og ere meget60

HIUTSUELLIK.

værdifulde, deels som Faarcliuse, deels som Opbevaringssteder til Hø. Den förste af dem dannede en Halvkuppel af omtrent fyrretyve Fods Radius og Ijorten Fods Høide, hvis ydre, for Lyset tilgængelige Hvælving — den indre var nemlig aflukket ved en Trævæg — var bedækket med don lineste Maatte af spæde, men frodige Bregner, af en livlig og reen grøn Farve. En Anden bestod i et Hul paatvers ned under Bjerget , som ikke frembød noget videre Mærkværdigt. En Tredie var tildeels dannet af Menneskehænder; den bestod af en Halvcylinder paa omtrent halvtjerdesindstyve Fods Længde, fireogtyve Fods Brede og tolv Fods Lloide. samt havde en Sidehvælving, som forte op til en Grotte oveupaa den förste, men stod i umiddelbar Forbindelse med denne ved et rundt Hill i Taget, af en Mands Omfang. Denne (»rotte kaldes Hrutshellir og har sin egen Historie. Jætten Hrntr boede nemlig der med sine Trælle, ineu da hans Herrevælde blev dem for tung, benyttede de det nævnte Hul i Taget, til at befordre deres Tyran til en anden Verden, samtidigt med at. de gjorde ham udodelig i denne.

Blandt andre Mærkværdigheder paa denne Reise maa man betragte en fra Jokelen adskilt, fritstaaende Fjeldknold, kaldet Draug sh li i), der paa den vestlige Side reiser sig som en lodret, aldeles glat Bjergvæg af meget betydelig Høide; under den rider tnan som en lille Pygmæ i Modsætning til Fjeldet, og netop medens man beundrer saavel disse som andre prægtige Naturscener under den smukke Eyafjallajökull, staaer man pludseligt, idet man svinger omkrine en Fjeldvæg, ligefor den herlige Skógafoss, et af Islands skjønneste Vandfald, omtrent 200 Fod i lodret Linie, med en ikke ringe Vandmasse. Seet fra mit Standpunkt, det vil sige paa lidt Afstand, laa den som et bredt, hvidt Bælte ned over Skrænten.

Da Sira Björn havdfr underrettet mig om. at Hoflighed bod, forst at hilse paa Præsten i Skogår, tor at han kunde blive den Reisendes Ledsager til Stedets Naturmærkværdighed, samtykkede jeg i, at vi forst skulde styre vor Cours til den nærliggende Bær - enten det nu virkelig var Ilofligshedshensyn, eller om Sira Björn benyttede denne List for desto for at faaeSkópaío»«.SROGAÍ'OSS.

01

den ved Ankomsten til en Bær aldrig udeblivende Kop Kalle. Vi toge saaledes hjem, som det hedder i Island, naar man tager til en Gaard, selv om inau forøvrigt er nok saa ubekjendt der; ved Hjelp af min tidligere Vert havde jeg snart stiftet Bekjendtskab med min nye, den døve Sira Kjartan i Skögar.

Iler modtoges jeg rned al mulig Velvillie og besaae siden l'osseu, hvilket dog landt Sted i en tin ltegn, hvorfor den ikke dengang fremkaldte samme Indtryk som Seljalandsfos — dens Omgivelser vare heller ikke fuldt saa behagelige, uagtet Vandmassen og som Følge heraf ogsaa Virkningen var større.

I denne Fos skal Troldkarlen prasi, om hvem Mere siden, have nedsænket en Kiste, fuld af Guld og Kostbarheder. Før kunde man see Kanten af Kisten, og efter Midten af det 17de Aarhundrede prøvede Kogle paa at faae fat i den, men ved det første Forsøg herpaa forekom det dem, at deres Gaarde stode i lys Lue og de afstøde fra dette Forehavende. En anden Gang havde de faaet fat i deu Ring, som sad i Enden af Kisten, men da de vilde trække den til sig, gik den af, saa at de ikke tik Andet end Ringen, der, som man nu fortæller, sidder i Kirkedoren i Skógar.

Dagen derpaa begav jeg mig atter paa Vei, efterat jeg havde • ombyttet Sira Bjørns Folgeskab med Sira Kjartans. Jeg ventede mig denne Dag eu særlig Fornøjelse af at kunne beskue Eyaljallajokulls Skrcdjokcl eller Gletscher, den saakaldte S o I h e i m aj ö kuli og dens Jøkelelv, den berygtede F ú 1 i 1 æ k r: den ildelugtende Bæk, et af Islands farligere Vanddrag. Efterat jeg havde fulgt den almindelige Vei til Elven, hvilken Vei gik over en aldeles ufrugtbar, gruushesaaet Ørken, Skógasand kaldet, red jeg op langs den til Enden af Skredjökelen, saalangt man for Øieblikket kunde komme, og naaede da et Puukt, hvor eu af de fiere Stromme, der dannede Elvens Kilder, sprang ud under Jökeleu. Jeg troer dog neppe, at dette var ITovedarmen, men det taagede Veir og den fra Vandet opstigende Damp hindrede mig dengang i en fuldstændig Oversigt. .lökelens Kant var aldeles sort, og Isen skjult under det, fedtede Gruus, som ved Ismassens Smelten var kommet op02

SOLHBIMAÍÖKHU.

paa dens Overflade; thi her var dog vist ikke nogen virkelig Endeinoræne« eller lignende Gruusvold, saaledes

som de pleie at tindes paa Ryggen nf en Skredjökel og afsættes ved dens Ende, i det mindste var den ikke udpræget.; de fleste Stone baro ogsaa tydelige Spor al' at være lorte frem under Jøkelen, thi de vare sa'dvanligviis afrundede og polerede samt bedækkede med tine Ridser. Denne stærke Afrunding — de vare ligesaa runde som Rullestenene ved Havets Kyst — var naturligviis et Værk af de allesteds under jøkelens Ende fremkommende Bække eller Aalob. Et lignende A a lob fulgte jeg et Stykke ind i Jökelen; det kom nemlig frem under en nieheformet Hvælving, som rigtignok var saa smal. at med Nød og neppe en Mand kunde gaae derind, men omtrent syv-eller otte Fod høi, Og mellem tyve og tredive Fod lang. Da jeg var kommen ind under denne Hvælving, kunde jeg glæde mine Oine ved Skuet af den blegt smaragdgronne Is, som dannede det tyndeTag. hvorigjennem Dagslyset skinnede, og den dybere Farve i de tykke Isvægge. En Rullesteensaas, der fuldkomment ligner de svenske, gik paa et Sted ud fra den eu halv Fjerdingvej brede Jökelende; den syntes dog at være et ældre Jökelproduet og saaledes ikke under fortsat. Dannelse. Ifolge min Ledsagers Beretning var Elven for omtrent 100 Aar siden rundet frem ved Foden af denne Aas og havde saaledes formodentlig ogsaa for sin Deel bidraget til dens Opkomst. Jökelelven lober nemlig ikke altid i samme Fure, men forandrer denne med Tiden, deels maaskee efterhaanden, deels ved de store Vandstyrtninger, der under Navn af Jökulblaup eller Jo kellob komme frem fra Jöklerne, og som have anrettet saa store Ødelæggelser i Island. Disse Jökelløb ere periodiske deels i kortere, deels i længere Tidsrum. I det förste Tilfælde opstaae de ved Vandsamlinger i Jöklerne: disse Vand-samlinger bane sig Vei paa et vist Tidspunkt og udspye Sand, Orttiis og Isstykker, hvoriued de oversvømme det nedenfor Jökelen liggende Sletteland. Det er i Særdeleshed som Følge af slige Jökelløb, at Jökelaaen under Súlheinifýökull har faaet sin Betydning; thi naar disse med Isstykker opfyldte Vandmasser styrte frem, gjøre de Elven ufarbar eller høist farlig at komme over. Da den indenfor høie GruusVæggeJOK &M.OH.

indesluttede Flodseng er temmelig bred, elier Gu nu laugs-sous Kort over Island omtrent en halv !• jerdingvei, men Afstanden til Jökelenden derimod er ubetydelig, kan Jökel-lobet indtræde, medens man beßöder sig i Flodsengen, hvorved man kon komme ret ilde nfsted, idet slige Oversvømmelser forekomme flere Gauge i Sommerens Lob. Jökellobet. sprænger alligevel ikke Jökelen> Ende, men den opsvulmede Vandmasse, der forer Gruus og Isstykker med sig, bryder frem under den egentlige Jtikull, hvilket forudsætter Tilværelsen af en Ishvælving i Elvens Lob, i det mindste et Stykke op under Jükelen. Imidlertid, efter hvad Præsten Sira G is li i Feil berettede mig, skal det Bassin eller den So, hvis Fyldning oppe i Jøkelen frembringer Jökellobet, være temmelig let tilgængelig, saa at Sólheimabonderne, som see den paa deres Fjeldvandringer, efter dens st orre eller mindre Vandmængde kunne bedomme, om der er Fare for et Jökelløb. Uvis dette Udsagn holder Stik. det vil sige, hvis eu saadan So virkelig tindes og er tilgængelig, vilde Undersøgelsen af den Mark, der omgiver den, kunne give et ønskeligt Bidrag til at hæve det i en vis Grad gaadefulde Mørke, der hviler over Aarsagerne til disse Jökelløb. Jeg var dengang ikke udrustet til at foretage en saadan Undersøgelse.

En Præst i Østlandet, Sira Bjarni i Stafafell i Lou, som netop havde interesseret sig l'or Jökellobene, berettede mig, at han kjendte et Punkt — det var i den saakaldte Ileinabergsjöknll , et Parti al den store Vatna- eller Klofajükull, der med sin Snee og Is bedækker en 150 geographiske Kvadratniiil stor Overflade af Islands sydostlige Deel — hvor Jökellobet opstaaer paa den Maade, at tvende fra ulige Dalfører kommende Jükler tilspærre en tredie Dal, hvor der ingen Jükel er, men hvor derimod flyder Vand. Don Vandmasse, som opstaaer derved, sprænger tilsidst Jökelen, og Jökellobet indtræder. Det Jökelløb, som hvert syvende til tiende Aar pleier at indtraKle under S k e i ö a r á rj ü k n 11, en anden omtrent tre Miil bred, fra Vatnajökull nedstyrtende Sk redjok ei, og som forvandler en Strækning Land af henved ni Mile i Længde og tre i BredeG4

til en frygtelig Ødemark, meente han at berue paa Tilstedeværelsen af varme Kilder oppe i .Tökeleit, hvilken Formodning han sluttede derpaa, at man, især mod Jökel-lubets Indtræden, nedefra Slettelandet kunde see Hogsoiier stige op i Jökelen. Samme Aarsag maatte ligeledes kunne være forhaanden i Sólheimajökull, idet denne skyder I rem gjennem eu ludsænkniug i Sueeljeldet, der strækker sig mod Ost ud til den der liggende

Vulean Kat la, etter hvis Udbrud Kilderne kunne være opkomne.

De sjeldnere tilbagevendende, men desto frygteligere Jökelløb, der have forvandlet en stor Deel af Lavlandet langs Islands Sydkyst til en Sandorken, maa uiau skrive mere umiddelbart paa den vulcanske Virksomheds Regning; vi faae snart talende Beviser derpaa.

Da jeg kom over Jökelaaen under Sölheituajökull, var dens Vandmængde ikke betydelig, tuen den dannede en afskyelig Leervælling som Folge af de opslammede leerartede Partikler tilligemed Sand, som Jökelen onder dens Frem-skriden maler sonder ved Gnidningen mod Bjergunderlaget, og som Jükelelven forer ud. Deu Afsmag, som denne guul-blakkede Leervælling vakte, f orhoiedes yderligere ved en Stank son. af raadne Æg, der med Vanddampene steg op fra «lel skummende Vand, en Stank, der stundom næsten var utaalelig. Den opkommer sandsyuligviis som Folge af. at de Stene, som Jökelen under sin Fremskriden sonder-malede, indeslutte Korn af Svovlkis eller Svovljern jeg saae saadanne gule Korn i de lose Stene ved Jokelens Fod — og naar denne af Jökelen Itumalede Svovlkis i særdeles Dut pulveriseret Tilstand kommer i Berorelse med Vandet, forvandles Jernet til Jeruilte, idet det optager Ilten, der udgjør Vandets ene Bestanddeel; den anden Bestanddeel Brint forener sig da med Svovlet til Svovlbrinte, der, som man veed, giver den bekjendte Lugt af raadne Æg. At Læseren efter denne Beskrivelse, og endnu mere, naar jeg tilføier, at de Flodsengen paa begge Sider omgivende Marker dannes af planteløse Gruusørkeuer, ikke kan forestille sig Sölheimajökulls Omgivelser som paradisiske, kan jeg godt forstaae. Mig forekom det ogsaa besynderligt, paa en nogen Gruusholm.KN

rundt omgivet af det lerede Vand, at finde et Par Eder-fugle. som havde slaaet Bo der. Den stakkels Hun havde ovenikjobet knakket, sin ene Vinge, saa at den ikkun ved at. svømme kunde komme ned til det en halv Mill derfra liggende Hav, og det forekom mig derfor, at dens forladte Tilstand utesten afgav Beviis paa, hvad man med fuldstændig Fordring paa Troværdighed forud havde berettet mig, nemlig at Eder-fuglens Hun ikke selv soger sig Æde i den Maaned, den ligger paa Æg; thi denne havde umuligt svømmende kunnet tilbagelægge Veien opad den stride Elv til sin nuværende Liggeplads. Af den Omstændighed, at jeg fandt Ederfugle-parret i en saadan Tilstand midt i det stinkende Fiililækr. drog jeg den Slutning, at Ederfuglen blandt Fuglene maatte repræsentere det chemiske Element, thi her lugtede fuldkomment soin i et Laboratorium.

O ni Opkoniflten af den Ønt for Jökulaii liggende fiixu kaldte Solheim a san dr, og vistnok sandsvn ligviis ogsaa at den Vest derfor liggende Skógasandr, tvende ufrugtbare Gruusørkener, berettes Følgende i Landnámabók, det gamle Skrift, hvori Islands Bebyggelse af Nonnændene i Aaret 874 og følgende Aar er optegnet, dengang en Deel af Norges fornemste Slægter under Ivong Harald Haarfagers selvraadige Regjering forlode deres Fædreland.

Tvende troldkyndige Mænd, l'ras i og Lød m undr, boede, den Förste i Skogår, den Anden i Sólheimar. En Morgen opdagede l'rasi, at en Oversvømmelse fra .lokelen nærmede sig. Ved Troldkonster styrede han den mod Sól-heimar, hvor Loihnundr boede, men dennes Træl saae det og berettede, at Havet styrtede ind paa dem fra Nord. Loöinundr, som dengang var blind, bad Trællen bringe sig lidt Vand i en Ose, og da han kom med det, sagde Loð-mundr: »Dette forekommer mig ikke at være Søvand«. Derpaa bad han Trællen om at fore sig hen til Vandet og befalede ham at stikke Enden af hans Stav i Vandet; en Ring var fæstet til Staven, og Lodmundr holdt om Staven med begge Hænder, men bed i Ringen. Da begyndte Vandet atter at falde mod Skógar. Begge afvendte derpaa Vandet fra sig, indtil de modtes i en Kløft (den egentlige Flodseng), hvor de sluttede Forlig paa

det Vilkaar, at floden skulde flyde den korteste Vei til Havet. — Paa Elvens Sider lindes tvende üoie, som endnu den Dag idag til Minde om begge Trolddomskonstnerne kaldes Loðmundarsa-ti og l'rasahals.

Efter disse Meddelelser om Sölheimajükull fortsætte vi vor Reise og gjöre, efter lykkeligt at liave passeret Sólhei-tnasandr *) vor Indtrædelse hos den opvakte Sira t i i s 1 i Thora ren sen i Feil, Præst i Sólheimar, en af

Islands Digtere. Han var en munter Mand, der talte Hydende Dansk; efter nogle Timers Ophold alioste han Sira Kjartan og fulgte mig mod Syd til Dyrhúl ar, hvor jeg ventede at træffe en Sysselmand fra den ost lige Deel af Landet, som hefandt sig her for at holde Thing, og af hvem jeg ønskede at faae nogle Oplysninger. Vi lode nu Jökelen noget bagved os, kom over en grouklædt Slette, hvorpaa adskillige høie og steile Bjergtoppe hævede sig, blandt Andet Pétrsey eller Peter so og líyrhólarey eller som den af Reisende kaldes Port I and (Dyr Isl. Dør, Port). Denue hæver sig lige op af Havet i en Høide af 392 Fod; disse Fjelde have faaet Navn af Oer, saudsynligviis som Folge af deres afsondrede Beliggenhed paa Slettelandet.

Det Sidstnævnte eller Dyrhölarey har i sin i Havet fremskudte Deel en hvalvet Aabning i Fonn af en Port, næsten saa stor, at man kan komme derigjennem med Seilfartoier, hvilket medfølgende Tegnhig viser. Ved Dyrhölar erThiugsted. Retfærdighellens Tempel eller Thingstedet dannes af en stor og luiininolig Grotte, don saakaldte Loptsulahelli r, der ligger noget hø^t oppe ved Enden af et Bjerg i Nærheden af Byen. —

Hos en Sadelmager i Kjøbenhavn havde jeg til min Islandsreise forsynet mig med det. Værste, man paa en saadan Tour kan være forsynet med, nemlig en daarlig Sadel.

») Ikke saa aldeles lykkeligt endda! Ret sum Forfatteren red henad den grusede Vei. Itehagede det nemlig- haas Hest — den sanmie, der faldt i Laxelven — ut snuble og staae paa Hovedet: til Held for Rytteren vendte den dog ikke Benene i veiret, thi da havde han sands.vuligviis gjort Hesten Selskab med at staae paa Hovedet.llyrliólr.ivy ellri l'jtHÚuri.I'AK KN VRI» AT HAVE EN »'AlKNTSADEL.

6?

Sadelmageren .sagde rigtignok, at Sadelen — som jeg maatte kjøbe nogle Timer for Fyllas- Afreise, da den ulykkelige Mand havde soudt min egen Sadel, der allerede forud med lleld havde foretaget en Reise i Island, med et Dampskib' til Aalborg - var forfærdiget til en Industriudstilling, men ikke var bleven solgt, hvoraf jeg havde skullet drage den Slutning, at den ikke var anseet for brugbar; men da han naturligviis forsikkrede mig, al det var den bedste Sadel, jeg kunde faae, lod jeg min Lettroenhed overdove inin Tvivl og blev ogsaa narret. Man kan nok tænke sig, i hvilken Forfatning en Reisende belinder sig, naar han kommer i samme Forlegenhed, som jeg ved min Ankomst til Dyrhólar, nemlig med alle Hestene sadelbrudte. Det er ligesom naar man i andre Lande knækker Vognaxelen og ikke kan laae fat i en Smed til at sveise den sammen iujen; thi i denne Di'rd af Landet. knude jeg ikke faae nogen god Sadel i Bytte. Jeg var virkelig i Øieblikket lidt raad-vild, men de gode Mennesker toge sig velvilligt af mig, saavidt. det, stod i deres Magt; de trak Simer gjennem Huden og lod lægge I ld under Sadelen, ja Præsten Sira Magnús Hakon ar son, der netop var kommen til Dyrhólar, for at overvære Thinget den næste Dag, laante mig sin egeu Sadel, samt vendte strax tilbage med mig den to Timers lange Vei til sit Hjem i Vik, hvor jeg skulde have Natte-kvarteer, oniendskjmidt. han deels ved Sadelbyttet stod Fare for al faae sin Hest sadelbrndt , hvilket ogsaa skete, deels blev nødt til den na;ste Dag atter at reise tilbage til Dyrhólar.

Jeg anfører disse smaa Omstændigheder for at vise, med hvilken opotfrende Beredvillighed man der i Landet kommer den Fremmede imøde — og for at fraraade enhver Reisende, der har isinde at besøge Island, at kjøbe sig en Sadel paa Hjørnet af Store Kongensgade og Gothersgade, især naar den udgives for at være en Patentsadel, da de Ulemper, som han derved udsætter sig for, ere utrolige. Thi uagtet min Sadel nu var bleven saa god, som den kunde blive, maatte jeg dog hele Tiden lige til BerufjönV hjelpe mig frem med sadelbrudte Heste, islandsfarernes Achilleshæl.

5«68

YIKSØAblfc

Veien fra Dyrhólar til Vik gik deels over en flad Eng, deels slyngede den sig i Bugter over det 765 Fod hoie lieynisf ell, paa lins Top en af Aftenskumringen formorket Sky indsvøbte mig og min Rejsekammerat i sit fugtige Slor. Den modsatte Side af Fjeldet er meget steil, hvorfor man maa stige af Hestene og gaae et Stykke deraf tilfods. Hestene maae saa skjøtte sig selv; man kaster Toilen over Halsen paa dem, og driver dem foran sig paa den smalle, steile Gangsti. Naar man nemlig i Island stiger af Hesten, behover man ved Afstigningen kun at

lade Toilen falde, da Hesten aldrig lober hort og saaledes er let at fange igjen. Dette indskærpes derfor af Veiviserne som en Regel; ellers kunne Hestene undertiden være ganske stridige, naar Talen er om at lade sig fange. — Den omtalte Sti er som sagt bråt og steil, men meget malerisk; store Steenblokke hænge truende ud over den; en Rytter, vi mødte, arbeidede sig op ad den steile Veistra-kning, og vi saae ham i næste Minut som en Taagetigur lige over vore Hoveder — men nedenfor Fjeldet indbod en venlig, grøn Dal. det smukkeste Dalføre, jeg hidtil har seet i Laudet, os til I h ile og Vederkvægelse. Mange af de islandske Dales Bund er nemlig ofte i et bredt Bælte odelagt af Oversvømmelser, opkomne deels ved de fortid omtalte Jökellob, deels ved Vandets Stigen om Vaaren; de danne derfor ikkun en graa gruset. Flodseng, ofte i Dalens hele Bredde, og det var derfor nog£t usædvanligt at see den trange, men dvbe Dal mellem Reynisfell og »let Ost derfor liggende omtrent ligesaa boie Fjeld, Viks ham rar heelt og holdent, bevoxet med Græs.

Efter et. kort, men behageligt Ophold hos den elskværdige Sira Magnus i Vik — «naar Tiden bliver mig for lang om Vinteraftenerne, tager jeg undertiden fat paa min Cicero eller Horats og læser deri«, yt.trede han til mig, da Talen var ønt hans hmislige Sysler fortsatte jeg Dagen derpaa, i Selskab med min Vert, hans lille Son og en Veiviser, som han lod folge med, Veien langs Stranden, for i Løbet af Dagen at naae til Provsteboligen Mvrar i den Egn af den vestlige Skaptalellssyssel, som kaldes .Viptaver eller Svanehjemmet, thi paa Islandsk betyder álpt en Svane.

Veien gik, som sagt, langs ilen sandedt* Havstrand; bagved os reiste sig af Havet, i Forlængelse af det deri udskydende ReynisiféH, trende lodrette, smalle, phantastiske Klipper ved Navn Reyiiisdrángar, af hvilke den forreste, der er trekløvet i Toppen, ifølge Folkesagnet er et Skib, der har taget en ung Trold ombord; den bagved er Troldens Kjæreste, som søger at hindre Skibets Fart, og den Tredic er vel — Troldens Son. Imidlertid, jnst da Jættekvinden er ifærd med at kantre Skibet, staaer Solen

Hoyuisdtúug&r

op. og tre Steenstotter indtage Fladsen for Kjærlighed og Had. Foran os eller paa vor venstre Side reiste sig den af Bjergkløfter og fremspringende Klipper furede, med grøn Angelika prydede, næsten lodrette Væg af Vikshaturar, et Fuglefjelde hvor der hækkede utallige Skarer af en sneehvid Fugl,' Stormfuglen, Froeella ria glacial is, som udspyer Tran, det vil sige, den udgyder en stinkende Vædske, der ligner Tran, over sine Forfølgere, Ravnene og Menneskene. Fuglen er Gjenstand for Fangst og de om Efteraaret voxne I nger tanges hvert Aar omtrent i et Antal af 3000, der dog blot skulle udgjøre en ringe Deel af den Mængde, som fiudes der. Fjeldet, der ligger lige itd mod70

Søen, og saavel "af den Grund som ved sin Steilhed kan holde sig grønt hele Aaret rundt, i det mindste naar Vinteren ikke er altfor streng, bidrager ikke lidet. saaledes som det staaer der, overgaaet med de hvide Uld tot ter al' «len bækkende eller hvilende Fugl til at forhoie Xaturskjonheden omkring den indbydende Viksdolr. Ved Foden er dette Fjeld desuden udhulet af de gamle Brændinger og Bølgeslaget i grofte-lignende Hvælvinger, og i smaa Portlands oller i det mindste i Tillob dertil. Den Havkyst, paa hvilken vi nn rede, hor nemlig for ikke saa lang Tid tilbage været Hav; den er først bleven til Land ved et Udbrud af den i den ostlige Deel af Eyatjallajökull, eller som den lier kaldes Myrdal sjüku II. liggende Vulean, Katla, der i Tidernes Lob har udsendt frygtelige Jokelløb over det nedenfor liggende Lavlaud, hvorved utrolige Sand- og Gruusmasser ere blevne udskyllede. Det förste af disse Udbrud indtraf i 874, altsaa omtrent samtidigt med Laudets Bebyggelse, fler omtales med nogle Ord her nedenfor. Siden er der i det Hele indtruffet 16 Udbrud, af hvilke det. sidste forefaldt i Aaret 1860. Antallet falder paa Hundrcd-aareue som folger: i 900 eet, i 1000 eet, i 1200 to, i 13, 14 og 1ÖOO eet for hvert, i ItiOO tre, i 1700 to og i 1800 tre. Ikke ved et eneste af disse Udbrud skal der være udflydt nogen Lavastrøm, men derimod have store Masser af vnb ansk Aske, tilligemed uhyre Vandstrømme, medførende utrolige Masseraf Sand øg Gruus, i Almindelighed chnrakterijseret dent. Vuleanen Katla ligger nemlig midi inde i et Sneetjeld, hvor Snee- og Ismasser samle sig i stor Mængde paa den Tid Vuleanen er i Ro, for ved dens Udbrud at

smeltes og udgydes over Lavlandet. Katla selv er ikke et fra Jøkelen adskilt eller over denne ragende Bjerg, som man kunde forestille sig; det er kun en større Fjeldrevne, som man antager snoer sig fra Sydvest- Nordost til Sydost-Nordvest, og fra hvilken flere smaa Revner udgaae; den benævnes derfor ogsaa Kötlu-gjá ligesaavel som Katla'). Vuleanen Katla er kun eengang bleven besogt, nemlig i

'l:) Kl nit, Revne; Kutlu, Gen. ivötlu, ligvsoni Hekla,

(ion. Hekl», hvoraf II ekluféÍL eller furdaii.-ket H. k lafj ei il.DENS l'DBKl'D.

Aaret 1828. Vi skulle nærmere beskrive et Par al' ile mest mlela'ggende Udbrud fra Kötlugjå. Et ai disse indtraf i Aaret 1 (»25 og yttrede sig deels ved store Vandstrømme over Myrda Issandr og lige til den anden Side af l'vkkvibær vod Mvrar, hvorved Husene ved den nævnte Gaard vare nærved a I blive bortskyllode. Desuden udkastedes fra Vulcanen store Masser Aske, som formorkede de Steder, over hvilke de lortes af Vinden, saa at Dag forvandledes til Nat, og Folk, der vare ude paa Marken, maatte holde hverandre i Hænderne, for ikke at skilles ad i Morket. Dette oplystes Jog af de udslyngede Lynstraalcr, hvorhos Lysglimt fore om i Luften, næsten som Lygtemænd, der rigtignok foraarsagede Svie paa Huden, naar de ramte Nogen. Lynilden efterfulgtes desuden af saa forskrækkelige Skrald, at Folk troede, at deres Hoveder skulde spramges og de betoges næsten af Orhed. Disse Phænomener aflastes dog af kortere Mellemrum og forandredes ci'teir Vinden, boiu for to Asken i eu anden Retning. Udbrudet var forovrigt kortvarigt: det begyndte den 2deu September om Morgenen og endte den 13de om Aftenen; betydelige Sandmasser faldt paa den Tid ned over Lavlandet; Sandet og Asken laae i nogle Egne saa dybt, at det naaede en fuldvoxen Mand til Knæerne.

Det følgende Udbrud Aar 1660 begyndte om Altenen den tfdie November med Jordskjælv, som varede en heel Time, inden Udbrudet indtraadte. Ved Midnat styrtede en forfærdelig Vandmasse ned i Kerlingardalsá i Dalen Ost for Vikshamrar; den steg ni og fyrretyve Favne hoi ere, end noget Jökelløb for skal have gjort, og dette varede indtil den 5te. Denne Vandflod kastede de fleste af de Isstykker, den førte med sig, ud i Havet, og den oversvummede hele Mvrdalssandr, saa langt man kunde see fra Höfðabrekka, en Gaard paa Fjeldet af samme Navn Ost for den forud nævnte Kerlingardalsä. Den 7de naaede Vandfloden Gaarden Hofftabrekka. og odelagde en Deel af dens Hjeinmemarker; den folgende Dag vaagnede Beboerne ved Vandets Brusen, det naaede da lige op til Gaardeu, borttog Kirkens ene Gavl og fyldte Husene halvt med Vand, hvorfor Beboerne flygtede til uogle nærliggende Høider. Aske faldt72

ligeledes hele Tiden. Den Ilde var Vandet sunket bort, og Veiret var godt, hvorfor Beboerne havde isinde at begive sig hjem til Gaarden igjen, men just paa den Tid borte de den forfærdelige Brusen af frembrydende Vandmasser, som styrtede afsted med saa voldsom Kart, at .Torden rystede vidt omkring. Vandet bortskylledo nu i et Øieblik baade det Tilbageblevne af Kirken og allé de øvrige lluse ved Gaarden, saa at der knap blev een Steen igjen, skjøndt Husene forud næsten vare bogravne i Gruus og Sand. Jordskjælv, Tordenskrald, Drøn ug Bragen i Luften fulgte ligeledes med Udbrudet. Den 12te koui øn Vandflod, som i Voldsomhed overgik alle de foregaaende. Disse Vandstroinme medførte, forudeu Isstykker, saa uhyre Masser af Gruus, Sand og Leer, at Havet blev trængt tilbage, thi efter hvad der berettes blev der paa en eneste 'Mat tort Land, hvor man forud havde fisket paa tyve Favne Vand. Denne Gang vedblev l'dbrudot fra Fjeldet langt, ud paa Viutereu, tuen om liere Vandtloder tales der ikke.

Ved Udbrudet 1721 gik der atter frygtelige Oversvømmelser over Myrdalssandr. Véd Udbrudets Begyndelse brød eu Flod frem, der for en stor Deel bestod af halvt-smeltet Snee og store Isstykker, der som svømmende Øer væltede sig i Havet , medens en anden Kiod samtidigt tog Retningen mod Sydost og Øst, og foraarsagede Landet betydelig Skade. Den førstnævnte Flod fyldte Havet, saa at man fra de høieste Fjelde ikke kunde see ud over Isen, indtil Strømmen og Bølgerne brode den op. Den drev da vesterpaa lig« til Reykjanos «k <>j. i Floderne l«iig> Kysten, saa at store isbjerge bleve staaende paa Grund lige op i 01 t'nså. Hoveddelen af de fra Jøkelen

udskyllede Masser skal derimod være bleven staaende paa Grund i halvanden Mills Afstand fra Land og paa hundrede Favnes Dybde. Den dannede desuden ligesom eu høi Bjergryg op over Landet, fra Havet lige op til Jökek-n paa den nordlige Side omkring Fjeldet Hatrsey, der ligger paa Myrdalssandr. Bølgeslaget fra det. af denne Vold tilbagekastede Vand naaede lige op til Husene i Vik og anrettede der adskillig Skade, fremdeles trængte det mod Vest ud langs den sydlige Kyst ved Eyaljallajökull, samtDALKOHKR KYI.DRS.

længere mod Vest lige henimod G rin da vik vod Reykjnnes, hvor det drev hoit op paa Land, ligesom paa Vestmanna-eyjar, hvor det ligeledes gjorde Skade. En lignende forfærdelig Flod brod den følgende Dag atter frem og oversvømmede de forhen uddrevne Ismasser saa langt ud i Mavet, som man kumle see. Den hane.de sig ligeledes Vei gjennem Kerlingardalr og opdæmmede Aaen der. Oversvømmelsen, eller maaskee rettere sagt Isen, rev desuden store Klippe-masser med sig, saasom i Nærheden af Fjeldet, Hjürleifs-höfði paa Mvrdal ssandr, hvor en fremragende Klippe paa tyve Favnes Høide sporløst forsvandt, ikke at tale om mange andre Exempler. Om Højden af den forud nævnte Isvold kan man gjöre sig en Forestilling derved, at man fra llofdabrekka Gaard, som, efter hvad vi have fortalt, ligger hint oppe paa Fjeldet; af samme Návn — den blev nemlig efter den førnævnte Oversvømmelse flyttet et godt Stykke op paa Fjeldet - ikke knude see det ligeoverfor liggende Fjeld Hörleifshöfði, som er 640 Fod hoit, men maatte for at kunne gjøre det bestige en omtrent 1200 Fod høi Fjeldskrænt nordost for Hüföabrekka; Afstanden mellem HöfÖäbrekka og lljörleifshöfði er efter Kortet een geographisk Miil.

Katlas trettende Udbrud indtraf i Aaret 1755, samme Aar som det store Jordskjælv i Lissabon, da ligeledes andre Vuleaner paa denne Deel af .lordkloden vare i Virksomhed. Udbrudet. ledsagedes ogsaa denne Gang af voldsomme Oversvømmelser. Det Samme var Tilfældet med et følgende Udbrud i Aaret 1823, der varede i tyve Dage, i hvilken Tid man regnede, at atten særskilte Oversvømmelser styrtede frem over Alptaver og Mvrdalssandr. Betydelige Masser Aske udslyngedes samtidigt af Katla; Asken faldt i Egnen omkring Sölheimar under EyafjaliajokulJ saa tykt, at Græsmarkerne allerede den anden Dag efter Udbrudet vare begravne. Dette Udbrud, der begyndte den 26de Juni eller ved Sommerens Ankomst, medførte desuden en betydelig Kulde, ligesom det ogsaa indlededes med Snee veir, hvorhos eudeel Aske, der faldt ned, var blandet, med llagel, saaat Kornene bestode af Totrodiedeel Is og Eentrcdiedeel Aske. Dette Udbrud bebudedes forøvrigt allerede det, foregaaende Aars74

Sommer paa den Maade, at Jökelen omkring Kötlagjú dengang havde viist sig at tage mærkeligt af, saa at liere Fjeldtinder, der forhen ikke vare synlige, ragede op uver Jökelens Overllade. Dette kunde dog ikke være foraarsaget at en Smeltning, da de Elve, som komme fra Jokelen, samtidigt aftoge, men vel snarere af en Fordunstning. Under dette Udbrud hævedes Myrdalssatidr betydeligt over sit forrige Leie, hvorhos Fordybningerne og Revnerne udfyldtes, saa at Veien over Sandet senere kunde tilbagelægges i kortere Tid.

For tilsidst ogsaa med nogle Ord at berøre Udbrudet i Aaret 1860, som varede fra den 8do indtil den 27de Mai, ville vi blot bemærke, at det, ligesom det foregaaende, ledsagedes af Dron, Askeregn og Oversvømmelser, men dog ligeledes horer til de mindst mlelæggende Udbrud af denne Vulean. —

Læseren vil mindes, at Forfatteren tilligemed Sira Magnus var paa Veien til den nedenfor Vikshauirar liggende Kyst, som blev til Land ved Ji»kellnbeiie fra Kalla. Efterat vi vare kotune forbi denne Strandbred, dreiede vi mod Nord og rede langs den grunsfyblte K erlingardalr, som tor har været Fjord, og styrede Coursen op imod det forud omtalte Fjeld Höföabrekka. Dagen var smuk og herlig, »g Omgivelserne indbydende deels ved de historiske Minder, deels ved Modsætningen mellem de grønklædte Fjeldsider og den graae og grusede. Dalbund, i hvilken Kerlingardalsá fremskød sit lerede Jökelvaml. Jeg sad just, og beundrede denne OmveXling, Uldskyerne over mig og llavet bagved mig, da ved en liuiuing al' Veien Katlas runde, glindsende, sneehvide Isse pludseligt traadte frem for mine Øine. Synet var i høi O rad overraskende, især da jeg vod et Blik paa Kortet ikke troede, at jeg nu skulde faae Sneefjeldet at see, ØK hoppede ogsaa op fra Sadelen al Henrykkelse over denne

skjønne Virkelighed. Vi rede nu opad Höfdabrekka-Fjeldet, Alt var grønt og solbeskinnet; vi rede ogsaa et Stykke ned ad det, da næsten lige saa pludseligt, soui Snee-fjeldet, en uoverskuelig, sort, af Flyvesand rygende Orken, det før nævnte Mvrdalssandr udbredte sig lör mine Øine. Jeg hoppede da atter, men just ikke af Velbehag; thi detteMYIUUF.SSANWl.

sorte, ode, fygende Sand, paa hvilket man ikke saae nogen Grændse - var netop min Vei. Ved Foden af Fjeldet, hvor Sandet umiddelbart tog sin Begyndelse, skiltes jeg Ira Sira Magnus og begyndte den eensomme Fart. over denne Sandorken, idet jeg fulgte de i kort Afstand fra hinanden som Veivisere opreiste Stænger, glad over at have den temmelig skarpe Vind paa Ryggen, medens jeg sejlede over dette Sandhav. Sandet, som for det meste bestaaer af en los, tin Masse, i hvilken Hestehovene synke ned næsten ved hvert. Skridt., og som saaledes er temmeligt besværlig at vade over, gennemskæres af trende Elve, der have deres Kilder paa MvrdalsjökulJ, men dog for (')ieblikket ikke forte videre betydelige Vandmasser. Det fugtige Sand paa deres Bund vår naturligviis endnu sortere end det torere Ørkensand; i en af disse Elve, Mulakvisl, som desuden lorte snavset Jökølvuml, tik Vaciilmasse.n paa Grund af disse forenede Aarsager næsten Udseende af Blæk, eller i det. mindste af Kaffe med meget lidt Flode i. Det var saaledes en smuk Suppe, som man siger. Den lose, af Vandet udhulede Strandbred langs disse Elve var desuden undertiden saa steil, }it Hestene næsten siddende paa Halen maatte lade sig glide ned derad. Dette ere dog de islandske Tl este i Almindelighed ikke bange for, thi man kan virkelig faae dem til at gaae over utroligt steile Steder. Ligeledes ere de ikke uvillige til at springe over mindre Aalob eller deslige, især naar deres fiistinct siger dem, at Bunden i Aaen er blod. Naar de gaae lose, kan man have Leilighed til at see dem udføre virkelige Saltomortaler f. Ex. ned foran en lodret Væg, der er høiere end k Hesten selv.

Paa. den vestlige Deel al Mvrdalssaiulr, altsaa paa den Side, hvor jeg først betraadte det, hæve sig to ofonnede Fjelde, det ene nordfor, det. andet sydfor den sædvanlige Ridevei. Det sidste, det, forud omtalte Hjörleifshöföi, haien gammel, historisk Navnkundighed. Iler landede nemlig, i Aaret 874, en af Islands förste Nybyggere, Hjörleifr, men lokkedes det følgende Foraar af sine irske Trælle til en nærliggende Skov, for at søge efter en Björn, som de forrædersk indbildte ham havde viist sig der, og blev der tilligemed76

sine ovrige Ledsagere myrdet al' dem. Trællene flygtede derpaa til Veetmannaeyjar, en klippefuld Øgruppe, der ligger omtrent en Miil fra Laud Sydvest for Eyafjallajükull, men opdagedes der og dræbtes af Ingölfr, Hjörleifs Ven og Rejsefælle. Ved Al'reisen fra Norge havde ÍJjörleifr, maaskee fordi han var Christen, ikke villet offre til Guderne , og nu kvad Ingölfr over hans Død: .»Iler faldt for ringe Daad en ædel Mand, da usle Trælle hans Rane bleve, men saaledes det gaaer Enhver, der ikke ofl're vil til Guderne!»

Efter Navnet at domtue synes Mvrdalssandr, som nu danner en ode og frygtelig Sandorken, ved Landets Opdagelse at have bestaaet af Moser, som sandsynligviis vare bcvoxede med Græs. Paa den ost lige Side af M vrdalssandr rage Levninger frem af en gammel Lavastrøm, mulig den første, «ler ødelagde disse Egne; thi ifølge Landnáma-bók skal en Viking ved Navu Ralu Hafnarlykell, efter hvad der antages omtrent i Aaret 894, paa Grund af ol Vulcanudbrud være flygtet fra denne Plads, hvor han først skal have sat sig ned. Navnene paa et Par Gaarde, Il raun-bær og H raungerd i, minde om denne, af Katlas Over-svum meiser og Flyvesand nu tildeels skjulte Lavastrom. Dette Udbrud i Aaret 894 vil man. som ovenfor sagt, forlægge til Katla selv. Fjeldet üjörleifshüfdi, hvor Ujörleifr landede, ligger et Stykke fra Land; ingeu Skov tindes nu der i Nairheden. Mvrdalssandr er, som man kan tænke sig, baade langt og ode; min Veiviser fra Vik var heller ikke synderlig mere underholdende end de førnævnte Yei-stolper; Sandet endte i det omtalte gamle braun og ved de Hade, med usselt Græs bcvoxede Høie omkring Hraunbær og Hraungerdi.

Ved min ludtrædelse i Præstegaarden i Myrar, der nu var mit nærmeste Maal, var jeg nærved at vende om, da jeg troede, at Bærdoren, hvor jeg først kom ind, var Stalden; men jeg opdagedes og bødes Velkommen af den lille Provst, hvis Navn jeg liar glemt, og som boede i denne Carricatur af en Præstegaard. Dagen derpaa skulde jeg over den brede og anseelige K ú ð a f I j Ö fc, der udmærker sig ved sin bløde Flodseng, hvorfor intet bestemt

Vadested kan vedligeholde sig i den.KART OVKU KUUAI'UOT.

Denne Dag var en Søndag, og en heel Karavane af Mænd og Kvinder, endeel af disse med smaa Horn paa Armen, droge tilligemed mig over Moden; Farten derover varede omtrent tyve Minutter, i hvilken Tid Vandet ofte gik op til Rytterens Knæer. Ved en saadan Flodovergahg rider man Eeu for Een, for at de förste Heste kunne trampe Vei for de næste, samt ligeledes fordi Vadestedet naturligviis ligger i een Linie over Floden, og udenfor denne Linie er det ikke mådeligt at komme. Efter et kortere Ridt fra Floden over en sandet Eng — jeg befandt mig nu paa den store Slette, som kaldes MeiVaIland og mod Nordost, fortsættes af Landbrot, der danner Midten af det langstrakte Skapta-feIlssyssel, mod Nord begrændset af Fjeldet K aldbákr med Siða og mod Syd sænker sig ned mod Mavet; det er paa. denne Slette, at Sandhavren fornemmelig trives — ankom jeg til e» voenlig Raixlegaaid ved Lángholls Kirke, hvor jeg skiftede Veiviser og derfor opholdt mig nogen Tid. Kirkerne

i denne Egn vare de förste, der havde et nogenlunde kirkeligt Ydre af dem, jeg havde seet, siden jeg forlod Oddi. Sædvanlig bestode de nemlig af en lille fiirkantet, tjæret Lade, opfort af Uræder, eller af et Jordhuus, al sjunme Bygningsiuaade

som Bær'ne, i hvilket Lyset kommer ind gjennem et Par smaa Vinduer i Gavlene og en lille Glug i Taget. Udvendigt savne de, paa faa Undtagelser nær, enhver Prydelse, der kunde hentyde paa et religieust- Brug, og man skulde ikke have nogen Forestilling om* hvad Slags Huus man havde for sig. hvis ikke deels Bygningsmaterialet, deels Størrelsen, men endnu mere den afsondrede Beliggenhed gjorde Forskjel mellem Kirken og Baii'en. Kirkegaardene ere ogsaa lidet fremtrædende, thi et Gravminde er et Særsyn Kors (inder man neppe paa en Grav i Island, og de grønne Hoie jævnes snart med Jorden. Hvad StoiTélsen angaaer, mindes jeg at havo seet en Kirke under Bygning — i l'ingmiili paa Østlandet — der indvendigt var 24 Fod lang, 11 Fod bred og i det Høieste 7 Fod høi. Dette er dug nok en af de mindste, den er ikke større end et sædvanligt Værelse; men den giver i hvert Fald en Forestilling om, hvor smaa du øvrige ere. Kirken i Langholt var vel en af de smaa, men den var alligevel prydet med et Kors paa den ene Ende af Taget over Indgangen, og nok ogsaæ nted hvidmalede Vinduesposter; det var dog altid Noget. Kirken, der som oftest ligger ganske tæt ved Pnestegaarden, benyttes forovrigt. af Præsten i Ugens Lob til Opbevaringssted fer Uld eller Lignende, samt ogsaa til Natteherbergé for Gjester. Præsten kan næsten ogsaa betragte Kirken som sin Eiendom; thi efter den gammeldags ludretning af det islandske Præstevæsen paahviler det i Almindelighed Præsten, istedetfor Menigheden, at. bygge en ny Kirke, naar den gamle forfalder. Og da dette er en i Forhold til haus Indkomster temmelig droi Byrde han oppebærer dog en vis Tiende i dette Øiemed — beuytte endeel Præster sig af den List, at søge et. andet Præstekald, naar Kirken begynder at forfalde i deres eget.

Kirkens Indre i Island er sædvanligviis ligesaa fordringsløst som dens Ydre; den indeholder umalede Bænke og Bræddévægge, et. simpelt Alter med Alterskammel og en ligesaa simpel Prædikestol; dog lindes der Gulv. Prædikestolen er undertiden paa Grund af Husets Lavhed anbragt saaledes, at dens øverste Kant staaer i Høide med Tver-bjelkerue i Taget. Undertiden lindes en lille Altertavle,KIHKF.RNKS 1NDRK.

samt de, saavidt jeg veed, for Island eiendommelige Mindetavler over mere udmærkede Afdode, der ophænges paa Væggene, og ere et Slags Erstatning for Gravminderne. En saadan Mindetavle indeholder, foroden de fornodnc Oplysninger om den Afdode, et eller andet Vers, der skildrer hans l>yder. I Kirken i Holt under Eyafjallajükull fandtes en Mindetavle med l'nlgende Indskrift, i en simpel Ramme med Glas.

Her er hulið hið torgengilega — and inn li li r hjá andanna fööür; ep tir er einnngis minning mæt Arna Sve i ns sona r, «em focdðist 1 Nov. 1780; giptist 7 Juni 1821 yngisstúlkii .1 ó r unn i Sigh vats-dóttur, som en hér eptir lilir; pau hlessaöi gnð með l'remnr sonum, hverra einn andaöist ungur, me<\ öörum hinna äfkvæmi prji'i framliðna fylgja föður til grafar, sem andadist 25 Juni 1853 (áð fjærstüöum elsknSum fýrsta niðjá) l'ä hann hafoi

verifi sattuseiujari tnttugu og fjögur år.

Hann var

Stiltur i lund, stöðugur i ráði, årvak ur, n msyslnsamur. v intim tryggur; gestrisinn, gjafmildur, greiðafús ttllúm, huas og barna besti fadir.

Munu hans l'v i margir sakna úr inannfelagi; en mildur drott in mun anda haus med öndum sælum vid iðjur inndælar ætið gleðja. Svo tuinnist elskulegs antar- og samferða- bróður E. . . .80

MINDETAYI.K.

eller pan Dansk:

Her gjemmes det Forkrænkelige —

Aanden lever hos Aanderne* Fader; tilhage staaer kun det dyrebare Minde (om)

Arni Sveinsson, som fod tes 1 November 1780. giftede sig 7 Juni 1821 med Ungmo

Jorunn Sigh vatsdatte r. der end overlever hum berneden; Gud velsignede dem med trende Sonner, hvoraf den Ene hensov i sin ung* Alder, den Anden, fulgt af tre Korn, jordfæster den hensovede Fader, som dodé den iJöde Juni 18f>3, (under den elakéde ældste Sous Fravjerelse) efterat han havde været Forligsmægler i lire og tyve Aar. Han var

Rolig i Sind. (ast i Raad. aarvaagen, virksom. .>im> Venners Ven, gjestfri, gavmild, redebon mod Alle, sil Huses og $ine Barns kjærlige Fader.

Derfor ville Mange Dybt savne ham i Menneskene* Samfund : men blandt salige Aander vil den milde Gud altid glæde lians Aand ved liflige Sysler.

Saa minde.-, en elskelig-Broder i J%t ug Samliv.

E. . . .

Skjøndt Kirkerne i Island saaledes ere af en meget, uanseelig Beskaffenhed, er Befolkningen derfor ikke mindre gud-frygtig, ligesom en Befolkning ikke er det mere, fordi den holder Bon under gothiske Hvælvinger og Soilegange. En stærk Autoritetstro hersker i Island, hvilket man blandt. Andet kan see deraf, at det ikke er lykkedes den katholske Mission — der har Capel og tvende Præster i Reykjavik — at bevæge Nogen til Frafald fra den lutherske Tro.

At. denne Autoritetstro undertiden slaaer over til Overtro er naturligt. Herhen regner jeg følgende Tildragelse. Engang var i en Kirke oppe i Landet Altervinen ved en FeiltagelseSsTOHBOC.F.S

bleven forbyttet med Cognac, hvilket man maa indrommc var en uheldig Feiltagelse. Bondemændene, der vare vante til den stærke og kjære Brændevinsdrik, sank dog Cognacen uden at lade sig mærke med Noget; men en stakkels Kone, som fandt deu for stærk, kunde ikke tilbageholde sine Følelser, og mumlede saa høit, at det kunde høres af de Nærmeste: beiskur er l'ú nú, drottinn minn! (Bedsk er du idag, Herre!). •

Som jeg allerede engaug forud har bemærket, ere de islandske Præster i Almindelighed bekjendte for deres Kundskaber, især i de classiske Sprog, Noget, man ikke skulde tiltroo dem efter deres ringe Stilling. Jeg havde derfor ikke drømt om at skulle komme til at opleve følgende Begivenhed. Jeg sad ved et Middagsbord sammen med en brav, men, som det kan hændes, lidt eenfoldig Præst i den østlige Deel af Landet, da Talen faldt paa den udenlandske Mission i Island. Jeg vilde da gjøre Præsten en Compliment, idet jeg sagde til ham, at efter min Formening maatte de islandske Præster være særdeles dygtige, siden det ikke lykkedes l'd-lændiugene at gjøre en eneste Proselyt. — »Proselyt, hvad er det?« faldt min ærværdige Bordkammerat mig i Talen, »vi — vi pleie at kalde det Orthodox«. Det var kun med Vanskelighed, at man kunde oplyse Præsten om hans Feiltagelse i dette Forsøg paa Ordtolkning; men efterat han tilsidst havde indseet Feiltagelsen, tilfoiede den ærlige Sjæl: x Proselyt

.... jeg har aldrig hort det Ord før!*

En vis Rørelse indenfor det religieuse Omraade er i den allernyeste Tid begyndt i Island paa Grund al" det kritiske Arbeide om Ægtheden af Johannes' Evangelium, som bekjendt, udgivet af Islænderen, Cand. theol. Magnus Eirik s son i Kjøbenhavn. Denne Bog kaldes i Island «Storbogen» og har vakt megen Opsigt blandt hans rettroende Landsmænd. Bogen er forst udkommen paa Dansk, men nylig i et, Udtog udgivet paa Islandsk; den læses, men betragtes som en forbuden Frugt. Efterat man der i Landet var kommen under Veir med, at den ligeledes var oversat paa Svensk — hvilket Eiriksson havde serget for at bringe til Landets Kundskab — modtog jeg stadigt Forespørgsler

baade af Præster og Bonder om denne Bog, og da jeg ikke havde havt Leilighed til at læse den, satte disse Spørgsmaal mig ofte i Forlegenhed, idet jeg deels naturligviis ikke vilde uegte den frie Forsknings Betydning, deels ikke kunde anbefale en Bog , som jeg kun kjendte af Navn. Da jeg imidlertid kjendte Bogens Tendens, hjalp jeg mig undertiden med at svare, at hvad mig angik, gjorde flet Ligemeget, om Johannes eller Lucas havde skrevet Evangeliet, thi det var alligevel en god Bog, hvilket var Hovedsagen, og om man ogsaa rystede paa Hovedet af dette Beviis, var man dog ikke Theolog nok til at gjendrive det. Imidlertid behandler man Magnus Eiriksson meget ilde i Island, saavel i Pressen som i daglig Tale. Nogle ville brænde ham; Andre ville hænge ham, om ikke legemligt, saa dog i det mindste tignrligt; Andre undre sig over, at han ikke bliver forviist, fra Danmark — »ja for Exempel til Island« — og saa fremdeles. Jeg kan ikke negte mig den Fornøjelse at anføre een af de mange Artikler om dette Emne, som har staaet i Tidenden islending ur, og som i Oversættelse lyder saaledes: ,

«I sidste Aargang af Tidsskriftet Skirnir er anført, at vor Landsmand, Candidat Magnus Eiriksson i Kjøbenhavn, har udgivet en stor Bog om Johannes' Evangelium, i hvilken han, etter hvad Forfatteren i Skirnir siger, med stor Grundighed og Skarpsindighed beviser, at. Apostelen ikke er Evangeliets Forfatter, og hertil føier, at Præster og Theo-loger faae saa mange skarpe Hug i dette Skrift, at, det vilde være Vidne om deres Sags Svaghed, hvis de skulde lade den uden Gjenmæle. Endskjøndt jeg har seet den her omtalte Bog, og den endog er bleven mig tilbudt, erkjender jeg uden at blues, at jeg ikke har villet læse den, vistnok ikke af den Grund, at iuin barulige og eenfoldige Tro paa Christus skulde være svagere end saa mangen Andens, men fordi jeg mindes den Bon: Led os ikke udi Fristelse! og den Advarsel: Du som staaer, skal see vel til, at Du ikke falder, og derfor vil jeg ikke til Cnytte løbe blindt mod Fristelsen; desuden sagde jeg til mig selv: Naar Djævelen har kunnet fare saa bedrøveligt afsted med Magnus. hvem jeg en-TIDENDEN ISLENWNOl'K OM STORBOGEN.

gang kjendte som en rettroende Mand, saa er jeg ikke sikker paa, om det ikke. hvis jeg læser Bogen , ogsaa kunde falde ham ind, uaar jeg mindst tænker derpaa, at rokke min Tro paa Gud i Christo, der forsonede Verden med sig selv, hvilken Tro er mig dyrebarere end alt Andet. Heraf (olger, at jeg i disse Linier ikke har isinde at tale om enkelte Punkter i den gudsbespottende Bog, eller soge at omstyrte do Grunde, som Magnus har attført; thi dette vilde baade være et for langt Emne for eu Avisartikel, og jeg veed desuden. at Mange vilde være dette mere voxne end jeg, hvorhos jeg antager som givet, at disse i sin Tid ville lade hore fra sig med den Guds Aands Kraft, som sønderknuser Magnus' skarpe Hugormehoved. Jeg vil blot udtale inin Forundring og min Bedrøvelse over, at Christi Kirkes geistlige Overhoveder i Hanmark for Øieblikket i den Grad kunne være dyoscdó i Sovn paa Ligegyldigheden* Hovedpude, at. de kunne tillade og taale, at en saadan Bog som Magnus Eirikssons bliver trykt og udbredt, en Bog, hvis Formaal aabenbart er at nedbryde den helligste, trosterigste og mest saliggjørende guddommelige Sandhed. O, nu er Forfædrenes glodende Aand udslukket, denne nye Arius er ikke jaget i Landflygtighed, denne Servet er ikke bleven brændt paa Baalet. Nei, denne aabenbare Gudsforagter, dette Satans Værktoi, gaaer uantastet, ja hædret for dette sit Skrift, midt iblandt dem, der skulle vogte Christi Hjord — hvoraf kan det komme?*

Efterat nu Forfatteren, der undertegner sig »en gammel Præst« i velvalgte Ord en Stund har givet Ondt af sig mod denne »Djævel i Skikkelse af en Lysets Engel», denne »Ulv ifcFaareklæder», mod den mørke og fordærvede Aand, »af hvilken en heel Legion er faret i Magnus Eiriksson og bruger ham som blindt Redskab mod det Evangelium, som de (Djævlene) have mest imod«, imod denne »værste Antichrist, der nogensinde er fremstaaet», og derpaa har vendt sig med inderlige Bonner til -de aandelige Hyrder, som af Gud ere satte til at vogte Christi Lam«, for at de ikke Skulle lade sig overliste af denne gruelige Ulv, fortsætter ban:

»Jeg opfordrer herved Eder, der kaldes Christi Kirkes stærke Hjørnepiller i Danmark, tager i Guds Navn kraftigt

imod dette Satans Anfald, gjører det ikke med halv Kraft, men med giodende Aand, som Herrens sande Stridsmænd, omstøder forst med de uforkasteligste Beviser, som i Overflod ere ved Haanden, denne løgnagtige Bog, forsøger derpaa med Kjærlighedens Aand at lede den stakkels Magnus Eiriksson til at tilbagekalde sine klogt, sammensatte Løgne og offentligt at tilstaae sin Anger, og kan han ikke formaaes hertil, hvilket dog vilde være ham tjenligst, giver da ikke etter, forend han er jaget ud af Riget, og alle Exemplarer af hans Bog ere conliskerede og brændte paa ßa.al. Denne er den allermildeste Dom; thi i fordums Tider taal.te man ikke et saadant aabenbart Forsog paa at tordærvc Guds Ager. man havde da sat Magnus selv midt iud iblandt hans Bøger, hvorpaa det Hele vilde være blevet opbrændt».

En anden Indsender i islendingur, som angiver i det Væsentlige at stemme overeens med den Förste, vil dog ikke troe, at Magnus Eiriksson er Antichrist, «thi den gamle Satan tager ikke sine Udvalgte i Smaadjævelenes Klasse", naar han gjor Anfald paa Christi Kirke. Denne Forfatter foreslaaer iøvrigt, at »eftersom Magnus dog er vor Næste og Landsmand», bør man tage sig af ham ved efter en Over-eenskomst at bede for ham i alle Landets Kirker, at den urene Aand maa fare ud af ham. — Den sidste Artikel smager rigtignok formeget af Ironi, til at man skulde kunne troe, at dens Forfatter, en drikfældig Sysselmand paa Vestlandet, kunde mene det alvorligt. Alligevel opfattedes den som Alvor i Island.

Efter dette maaskee vel lange Ophold vod Längholt — jeg er i det mindste for længe sideu færdig med at drikke den uundgaaelige Kop Caffe, som altid bydes En ved Indtrædelsen i en Bær — styre vi nu vor Cours lidt mere mod Nord over bløde Enge, som formodentlig tilhore Bonden i Längholt. Han er en holden Mand: han eier 80 Faar, 2 Køer og 10 Heste, hvilke Tal muligvjis lyde lidt underlige for mange danske Øren, men ere i sin Órden i Island, thi man kan her ikke sammenskrabe saa meget Ho om Sommeren, at. man i Almindelighed forholdsviis kan føde flere Køer om Vinteren, især da Moderfaarene ogsaa maae have Vinterfoder.en mand, deb bliver oimcdt af heste.

• Men de mange Heste da, ere de nødvendige*? Ja, man meente, at Bonden i Längholt endnu burde liave 14 Heste, for at være godt forsynet, thi deels vil han ikke gjerne mere end een Gang om Aaret reise til Handelspladsen Eyrarbakki, hvortil medgaaer omtrent fjorten Dage, og han maa da paa Hesterygge bringe hele sit Forbrug for et Aar af Gaffe, Sæd, Sukker, Jern, med mere, hjem, deels har han en lang Vei at bringe Doet fra Stedet, hvor det slaaes, og hjem til Gaarden, og det kan han heller ikke fore frem paa anden Maade, end paa Hesterygge. Men da dette Antal Heste jo er aldeles overdrevent i Forhold til det øvrige Jordbrug, især da han ikke kan lade Hestene være ganske uden Røgt om Vinteren, kan man jo med Føie sige om ham og hans Lige i Island, at de blive opædte af Heste.

Etter den bløde Eng, der gav Anledning til denne Betragtning, fulgte paa Forfatterens Vei en dvb Elv, som har faaet det stridende Navn Eldvatn, endskjøndt den bestod af det bare Vand, uden mindste Tilsætning af Livselixir, hvilken Elv flod ved Kanten af en stor Lavastrøm, med hvis Historie jeg haaber i næste Capitel at kunne gjøre Læserne bekjendt.

et store Skaptårfellshraun fra Aaret 1783. der bar sin Oprindelse af en Vulcan, til hvis Virksomhed idehenrnndneTider mnn ikke kjender Noget, bestaaer af tvende Lavastromme, de største, som ere frembrudte nogetsteds i den historiske Tid. De Kratere, hvorfra disse Lavastromme ere llydte ud, ligge ved Foden af Skaptårfellsjnkull eller den vestre Side af Vatna-jokull i det 1 ljome, der dannes af Skaptn og Hverßs-fljöt. Herfra er den ene Strøm forst flydt mod Sydvest, og siden mod Syd langs Skaptäs Floddal, og den anden mod Svd i Uverfislijöts Leie. En Beretning*) om dec Vulean-udbrud, hvorved disse Strømme fremkom, er afgiven af Magnus Stephensen, som paa den danske Regerings Vegne undersøgte Egnen Aaret efter Udbrudet, og lyder i l'ddrag saaledes:

Den for Island usædvanligt milde Vinter mellem Aarene 1782—83 efterfulgtes af et ligeledes mildt og smukt Foraar:

*) Kort Beskrivelse over den nye Vulcans Ildsprudning i Vester Ska p t ufe 11 s sy ssel paa Island i Aaret 1783. Kjøbenhavn 1785.t'DBRVnP.TS HEGYNPtXSK.

klart, stille og varmt Veir afvexlede bestandigt med sydlige Vinde og frugtbar Regn. Allerede tidligt iførte Marken sig sin grønne, duftende Vaardragt, og Mai Maaned prydede Jorden med mange Slags Urter og Blomster af den frodigste Væxt. Kreaturene vare efter den milde Vinter om Foraaret fede og i bedste Stand; man ventede sig den største Nytte af dem og glædede sig allerede ved Haabet om en god Sommer og en rig Host. Men dette Haab svandt med Mai Maaned.

Allerede mod Slutningen af denne havde en tynd, blaalig Rog eller Taage, som man undertiden saae udbredt overjorden, tildraget sig de Sagkyndiges Opmærksomhed. Ingen kom alligevel til nogeu Vished otu, hvad dette skulde betyde, førend adskillige stærke Jordskjælv, som forst, mærkedes over hele Skaptdrfellssyssel den 1ste Juni, og som derefter dagligt toge til især Morgen og Aften, og vedbleve hele Ugen indtil den 8de Juui eller Pintsedag, forkyndte, at der foregik voldsomme Omvæltninger i Jordens Indre.

Pintsemorgen var Veiret endnu klart og smukt, men henimod Klokken ni 0111 Formiddagen hævede sig nordfor Bygden ved Kirkjnbær en sort Væg, især over den Fjeldstrækning, der kaldes Sida. Fra de nærmeste Gaarde, der ligge paa den sydlige Skraauing af den her angivne, fra Ost til Vest strygende Fjeldryg, kunde man ikke see denne Væg, førend deu stod midtover Síða, men derimod iagttog man fra Land brot, strax söndenfor, hvorledes en heel Mængde Rog-soiler fremkom paa de vilde Fjeldstrækninger mod Nord, og tilsidst forenede sig med den sorte Væg. Efterhaanden somdeuue nærmede sig, blev det mørkere og mørkere paa Síða, og da Væggen eller Skyen stod lige derover, faldt i en Tommes lloide en Mængde Aske og Saud ned. der saae ud som Asken af udbramdt Steenkul, blandet med en besynderlig graa, glind-sende, haartin Masse (fremkommen af den ved Udbrudet udkastede, yderst fint udspundne Lava). En stærk Blæst holdt dog Sand- eller Askevæggen tilbage, men Jordskjælvet i Forening med de stærke Tordenskrald samt underjordisk Drøn og Bragen tiltog, og hele denne og de følgende Dage horte man langt inde i de nordlige Fjelde stærkt Bulder, ligesom88

at' en Mængde Vandfald, eller som af en Kjedel, der koger over.

Den lCde Juni saae man forst, tydeligt adskillige lld-soiler stige op fra den nordlige Fjeldskraaning; Askevæggen blev ogsaa med liver Dag hoiere og høiere, og Jordskjælv et tilligemed det stærke Brag og Tordenskraldene forøgedes Time for Time.

Saa tildrog der sig den lite Juni eller Dagen derpaa en Begivenhed, soiu i hoieste Grad maatte forbause Indbyggerne, idet nemlig den betydelige Ska pta, en Elv, der har sit Udspring fra Skaptärjøkull nordfor Sida og forst løber i sydvestlig, siden i sydlig Retning, indtil den falder i Kúðailjót, og som om Vinteren og Vaaren 1788 havde ført en betydelig Vandmasse, og endnu den 9de og 10de Juni var stærk og strid, nu heelt og holdent torrede ud, saa at man kunde gaae derover tilfods paa de Steder, hvor man forhen med stort Besvær maatte sætte over i Baade. Aarsagen til denne mærkværdige Foraudring erfarede man snart, da en forskrækkelig J^avastrom,

ligesom et brusende Hav, brød frem mellem Fjeldene langsad Skaptás Floddal. Denne laa tildeels i en Rende af 4 — 500, ja indtil 600 Fods Dybde og 200 Fods Brede, men udfyldtes alligevel af Lavastrømmen, der tillige oversvømmede et temmelig stort Stykke Land paa begge Sider af den. Ikkun paa nogle faa Steder saae man de høieste Toppe af de Bjerge, som dannede Renden, rage op over den nye Lavastrøm.

De skrækkelige Naturphænomener, der ledsagede dette første Lavandbrnd, bidroge til at gjøre denne Dag til en af de forfærdeligste. En mørk og gyselig Væg ragede op i Nordvest og udspredte en stor Mængde Aske, Sand og svovlartede Emner, sammen med den forhen omtalte haarforniede Lava; en forfærdelig, stinkende Røg indhyllede Jorden og formørkede Solen, som kuu undtagelsesviis brød frem gjennem Røgen og den svovlsvangre Taage, og aldrig viste sig anderledes end som en blodrod Kugle; stadige Jordskjælv og Stød, en Mængde lldsoiler mod Nord, den skrækkelige, frembrusende, glødende Lavastrøm i Skaptäs Rende, en ubeskrivelig Bragen og Knagen i Luften, stærke underjordiske Drøn, Bulder og GnyLAV ASTlt OMMEN I SKAPlAS KENDE.

trå Fjeldene og nopliorlige Lyn fulgte al de rædsomste Tordenskrald.. indjoge Menneskene den største Skræk, saa at de troede, at Himmel øg Jord nu skulde forgaae, eller i det mindste hvert Øieblik skjælvede før deres Liv og Eiendele.

Lavastrømmen væltede sig imidlertid frem med en stærk Fart langsad den nævnte Rende og udbredte sig tillige, som sngt, til begge Sider. Paa en eneste Dag, om Aftenen den 12te, var den kommen ned ril Gaarden As, der ligger ved det Hjørne, som Skapta danner, idet den dreier mod Øst ad Kirkjubær til, og der oversvømmede den li nus og Jord, ligesom den ogsaa allerede havde gjort Skade paa adskillige andre Gaarde baade vest- og østfor Floden.

Man begyndte nu at frygte for, at den mægtige Lavastrøm, der flød frem ligesom smeltet Metal med Fart. og Hastighed skulde styrte frem over det nedenfor liggende Meda 1-1 a n d, Ivvor den i saa Fald vilde have afstedkomme! gruelige Ødelæggelser, men den hindredes nu i sin Fremvælten derved, at, der i Egnen söndenfor Gaardene Skaptárdalr og As forefandtes en tildeels med løst liggende Sand udfyldt Fordybning i Dalen, i hvilken Strømmen et Par Dage tumlede sig. Men efterat dette Gab tilsidst var blevet udfyldt, og Lavaen, som Folge af nye Tilstrømninger ovenfra, optaarnedes til en betydelig Iloide, brod Strømmen igjen frem over Bygden med skrækkeligt Brag og Bulder, som et af de største Bjergskred, hvorved hele Egnen skjælvede og bævede, Alt under stærke, gjentagne Lyn og vældige Tordenskrald. Den glødende Lava udbredte sig nu saavel mod Øst som mod Syd og oversvømmede Natten mellem den 14de og lode Juni igjen en Gaard med alle dens Marker og Græsgange, samt flere Landsdækninger, bfcvoxede med Krat. Under sit fortsatte Lob mod Syd og Sydvest den 16de og 17de Juni udbredte Lavaen sig over ældre Lavastrækninger og udfyldte Fordybningerne i dem, hvorved den gamle Lava loftedes og svulmede op; dette gav atter Anledning til et stærkt Hvin og en Suseu ligesom af en heel Mamgde Blæsebælge, som Følge af, at. Luften i den gamle Lavas Fordybninger sammenpressedes af d»-n indtrængende smeltede Masse og saaledes maatte bane90

sig Udvei gjennem de trange Aabninger i den gamle Strøms Overiiade. Sandet angrebes kun i ringe Grad af Lavaen og paa sædvanlig Graasteen virkede den beller ikke synderligt, men derimod trængte den ind i de mindste Fordybninger i den gamle Lava, som derved smeltedes paany og fløds i Eet med den nye. Ligeledes gravede Lavafloden sig ned i .Jorden og kastede den overliggende Jordskorpe hoit op i Luften eller til Siderne, og naar den paa denne Maade havde undergravet Møie og Bakker, igjennem hvilke de bede Dampe fra Gruuden ikkun med Vanskelighed kunde bane sig Udvei. saa væltede de med største Kraft under Drøn og Brag store Høie og Klipper paa 120 til 180 Fods Høide.

Den 18de Juui kom atter et høist forfærdeligt Udbrud fra Fjeldene. Lavastrømmen styrtede nu i den stærkeste Fart treni over de forhen ødelagte Strækninger, hvor den först udbrudte Strøm allerede var bleven noget afkølet

og fast. Den nye Strøm væltede sig paa denne Maade ovenpaa den anden, hvorved Massen voxede betydeligt i Høide. Midt i Lava-strømmeu saae man store, glødende Klippeblokke svumme omkring; en forfærdelig, tvk, hvid Damp steg op paa begge Sider af Lavastrømmen fra det opdætnmede Flodvand, der var i det stærkeste Kog, og dette Vand foraarsagede betydelig Skade paa adskillige Gaardes Marker, som oversvømmedes deraf.

Den li)de Juni deelte Lavastrømmen sig i tvende Arme, af hvilke den ene fortsatte Veien mod Syd over Meöalland, hvor den de følgende Dage udbredte sig, idet den paany oversvømmede og ødelagde liere Gaarde, indtil den tilsidst standsede nordfor Gaarden Finansår omtrent midt i Juli, hvorimod den anden Arm trængte videre mod öst ad Skaptá til. Den odelagde her ligeledes flere Gaarde, trængte blandt Andet ind i en Dal, hvor Gaardeu Skål tilligemed en Kirke af samme Navn laa, og afspærrede denne Dal. Da der nu i et Par Dage faldt en osende Regn, opfyldte de fra Fjeldet nedstyrtende Bække Dalen, opdæmmedes at Lavaeu og oversvømmede den nævnte Kirke og Gaard. Dette foregik den 2lde Juui, og allerede Dagen derpaa om Morgenen betandt dette Vand sig i stærkt Kog. Siden fulgte nyeNV LAYASTROM 1 IIVERPISKUOT.

01

Lavastromme, der optaarnede sig paa deu gamle Strøm og tilsidst den 2den Juli oversvømmede de samme Huse, som nogle Dage forud vare blevne kogte. Strømmen oversvømmede fremdeles endnu et Par andre Gaarde længere mod Øst og beskadigede flere, indtil den tilsidst standsede den 20de Juli.

Imidlertid havde et nyt Lavaudbrud fundet Sted og banet sig Vei paa Bunden af LTverfislljót, hvilken Flod ligger paa den østlige Side af Sida, hvor samme forfærdelige Skuespil opførtes. Dette Udbrud bebudedes allerede den 14de, men især den 28de Juni ved en tvk, sort Askevæg, der steg op fra Fjeldene nordfor og udbredte et saadant Mørke, at man om Middagen neppe kunde see et Ark hvidt Papir, som holdtes op imod Husets Vinduer. Herfra udkastedes over hele den vestlige Deel af Fljótshverfi en skrækkelig Mængde Aske og Sand og store, glødende Steenskiver, soiu afsved alt Græsset paa Marken, odelagde Drikkevandet for Mennesker og Dyr, og desuden truede med at stikke Husene i Brand. Den 3die August blev man derpaa en fra Ilverlisfljøt opstigende Rug var, og Varmen i Flodvandet steg niere og mere, indtil Floden selv efter nogle Dages Forlob heelt og holdent udtørredes og forsvandt. Dette fremkaldte naturligviis den storste Rædsel og Forfærdelse hos Indbyggerne, der frygtede, at den samme Skjebue skulde ramme dem, som deres Naboer i Skaptárdal. Udfaldet viste ogsaa, at deres Frygt var grundet; thi om Morgenen den 9de August saae mau atter mange Røgsøiler stige frem deroppe mellem Fjeldene, og tilsidst dannede de en tæt Væg, fra hvilken der, under stadige Lyn og stærke Skrald, med Drøn frembrød en brusende Lavastrøm i Hvertísfljóts gamle Flodseng, hvilken Strøm med Hastighed udbredte sig itnod Syd. Denne Lavastrøm efterfulgtes at flere nye, der optaarnede sig i Dalen paa samme Maade som forud beskrevet, og oversvømmede og ødelagde tvende Gaarde, satut beskadigede andre.

Efter hvad Stephensen i siu Bog meddeler, var den almindelige Anskuelse i Bygden med Hensyn til Lavastrømmenes Opstaaen, at flere Vuleankratere havde bidraget til at danne disse uhyre Lavastromme, — af hvilke den vestlige er 9—10 Miil i Længde og den ostlige omtrent 4 Miil; Bredeu92

STKPIIE.NSRNS ANSKrensE OM VII.CANBK.

vexler naturligviis efter Markens Beskaffenhed, i dens nederste Rude er den vestlige Stroni et Par Mile bred — eller i det mindste, at eet Udbrudspunkt forefandtes for den vestlige, og et andet for den østlige Strøm, ligesom ogsaa Bøgsøilerne havde viist sig paa forskjellige Steder for Indbyggerne. Skjøndt den nævnte Forfatter ikke er uvillig til at give denne Anskuelse Medhold, benegter han den dog alligevel efter det Forsøg, han i Sommeren 1784 gjorde, paa at. trænge frem til Vuleanen. Stephensen foretog denne Reise fra Egnen nordfor Kirkjubær, hvor han opholdt sig, over Fjeldet Kaldbak r paa Sida til et længere mod Nord liggende Fjeld ved Navn B læn gr. Paa denne Tour, ligesom paa Tilbagereisen, havde han Leilighed til at overskue saavel den ostlige som den vestlige Lavastrøm, langsmed hvilke der dengang endnu opsteg sande Skyvægge af Vanddampe. Man vil nemlig mindes, at begge Lavastrømme Hode i betydelige Elves Leier, hvis Vand stadigt opdreves som Damp af den hede Steenmasse og blandedes med de af Lavaen udstrømmende Gasarter. Den fra Lavamarken uordfor Blængr opstigende Rog skal have været ligesaa ubeskrivelig som forfærdelig, og hindrede derfor Udsigten fra dette

Fjeld, som ellers ligger saaledes , at man fra det bekvemt kan overskue Udbruds-stedet. Længst borte i Lavaen saae imidlertid Stephensen en stor Hoi hæve sig, ligesom et lille Bjerg, af større Bredde end Høide, fra hvilket ligeledes opsteg eu særdeles tyk, sortblandet Røg. Der antog ban, naturligviis ikke uden Grund, at der laa et Krater, og agtede at fortsætte Reisen derhen, hvilket dogviste[sig at være forbundet med uoverstigelige Hindringer. Thi da han var kommen et Par hundrede Fod ind paa Lavastrømmen, blev denne saa brændende heed, at man umuligt kunde taale at staae paa den, hvorhos den fra alle Sider opstigende Rog ledte vild fra den rette Cours. Gjentagne Forsøg andre Steder, med samme Udfald, godtgjorde Umuligheden af at trænge længere frem mod Nord; da man forsøgte at anvende et medbragt Bjergbor, viste det sig desuden, at det allerede paa nogle Fods Dybde blev saa hedt, at man neppe kunde trække det op med Ilænderne, om man end liavde Vanter paa. Til det fra Blængr opdagede Vulcan-CDBÉrtjDKTS KOLGÉR

krater kunde Stephensen saaledes, som Læseren seer, ikke naae hen, men da han fra sit ophøiede Standpunkt ikke blev noget andet var, ansaae han sig derved overbeviist om, at det nævnte Krater var det eneste.

Efter en mundtlig Meddelelse, som Forfatteren lik i Reykjavik af Proeurator .lón Guðmundsson, der i et. af de foregaaende Aar havde besogt Blængr, maa dog Stephensens gjennem »Røg og Damp» vundne Anskuelse undergaae en Forandring. Fra Blængr skal man nemlig tydeligt kunne see de to forskjellige Udbrudspunkter fo'r begge Lavastrømmene, af hvilke den tidligere Strøms Udgangspunkt skal ligge i nordostlig, og den anden i nordlig Retuing fra dette Fjeld; thi i disse to nlige Retninger lindes paa begge Steder flere Yulean-cratere. Ligeledes troer Hr. Gudmundssou ined Hensyn til den ostlige Lava-strom at have iagttaget, at den først har taget Retning henad den vestlige eller ad samme Kant som denne, men, standset af dens Væg og den tilsvarende Fjeldskraa-ning, derpaa har bøiet sig mod Øst og Syd ned i Hvertis-fljófcs Leie. Disse Iagttagelser forklare saaledes Grunden til. at Strømmen først den 9de August eller længe efter Ud-brudets tørste Begyndelse tog denne Retning*).

Den af Skaptärvnlcaneu udslyngede Lava udmærker sig i siu Sammeusætning fremfor de øvrige bekjendte islandske Lavaer derved, at den indeholder Kobber, i det mindste efter hvad en af Stephensen anført Undersøgelse angiver. Lavastrømmenes Høide paa flad Mark angives til i det Høieste 100 Fod, men i den dybe Skaptårkløft naaede den, som Læseren vil mindes, indtil 000 Fod.

Vi skulle nu noget nærmere gjöre Rede for den Ødelæggelse, som dette Vulcanudbrud medførte for vestre

*) Forf. havde havt i Sinde paa sin Vei mod Ost at. besøge disse Vulcankratere, men maatte opgive denne Plan paa Grund af den Oplysning, han erholdt paa Stedet , at l-'jejdstrækniugen ved hans Gjennemreise efter al Sandsynlighed endnu var bedækket med Snee. Det er ellers mærkeligt, at denne Vulcan, der har udsendt den største historisk kjendte Lavastrøm, endnu ikke er bleven besogt, i det mindste ikke af Nogreu. som har havt særlig Interesse for den.94

Skaptárfellssyssels Beboere. Den yttrede sig paa liere Maader. Saaledes standsede Fiskeriet, idet den tykke Røg, der stadigt indhyllede Egnen, kun undtagelsesviis muliggjorde Farter ud paa Ravet og bindrede Tilberedelserne til at sætte Fiskeriet iværk. Hvad dernæst Ferskvandsfiskene angaaer, saa ødelagdes Forellerne soin Følge at den Mængde Gruus og Aske, som faldt ned i Søerne. Derimod havde Indbyggerne stor, skjøndt tilfældig Nytte af Skaptäs Ud-tørren i Begyndelsen af Sommeren, idet en Mængde Lax, der dengang befaudt sig i Floden, tangedes næsten paa det torre Land eller i Flodens afspærrede Fordybninger. Derimod lede de til Gjengjeld Tab paa Æg, da alle de Fugle, der pleiede at ruge paa Fjeldene, bleve jagede bort ved Udbrudet. Af Svaner, der i August Maaned fælde Fjedrene og derved miste Evnen til at flyve, saa at. de kunne s laae s ihjel med Kjeppe, fangedes ogsaa under sædvanlige Forhold en lieel Mængde oppe paa Fjeldene, meu nu havde den stinkende Svovldamp forjaget dem alle, og de faa Æg, der fandtes, vare gjennemtrængte af Rog og derfor uspiselige. Græsvæxten led naturligviis over al Beskrivelse ved Vuloanudbrudet, og det ikke blot i Vuleanens Nærhed, hvor der var faldet

Sand og Aske i større Mængde — dengang Stephensen drog over Siða, fandt han, at Askelaget var fire til sex Tommer tykt — men ogsaa udenfor denne Egn. Da nu den fint for-deelte Aske i Virkeligheden havde udbredt sig over hele Laudet, blev Misvæxten saaledes almindelig. De som Fødemidler anvendte vilde Planter, saasom Angelicarod og den saakaldte islandske Mos, vare naturligviis ligesom hele vestre Skapuirfellssyssel blevne begravede af Asken'). Det Sidstnævnte skal endog have lidt Skade over hele Landet. At Græssets mindre gode Beskaffenhed indvirkede skadeligt paa Kreaturene, ligger i Sagens Natur. Det viste sig allerede om Sommeren, medens de gik paa Græs, men endnu mere om Vinteren, da de skulde holde Livet vedlige med

*) Foruden disse og andre Planter anvender man i Island med Held en Tangart. der paa Islandsk kaldes söl, som Fødemiddel.

det slette Ho fra Sommerens Høst. Faa rene lede mest herved. Allerede om Efteraaret fandt man endeel angreben af en forhen ukjendt Sygdom; de kunde hverken staae eller gaae, Tænderne bleve løse, saa at de ikke mere kuude tygge, Kjæberne bleve fulde af Knuder, og Ledemodene bleve opsvulmede. Henimod Juletiden begyndte denne Sygdom at yttre sig endnu stærkere saavel paa Faareriø som paa Hornkvæget. Ved Nedslagtningen bemærkede man iøvrigt, at de indvortes Dele ligesaavel vare angrebne som de udvortes. Saaledes fandt man undertiden Hjertet, Leveren, Lungerne og Nyrerne overalt besatte med Bylder i hundred-viis, og deels stærkt ophovnede, deels fortærede og betændte samt den ene Nyre stærkt oppustet, den anden derimod stærkt sammenskrumpet. Kjæberne vare fulde af Betændelse, Ribbenene besatte med Knuder, Benene oplostes som Brusk, og de haardeste Hvirvelbeen bleve ved Kogningen saa sprøde, at de kunde pilles i Stykker med Fingrene; naar de angrebne ludvolde kogtes, smuhhede de ligeledes af sig selv, saa at de med Lethed kuude gnides til Pulver. Denne Sygdom rasede stærkt i mange af Landets Dele, mest blandt Faarene, men ogsaa blandt Hornkvæget og Hestene.

Menneskene gik naturligviis heller ikke frie for Sygdom og Elendighed ved denne forfærdelige Naturkatastrophe. Den ved Vulcanudbrudet fremkaldte usunde og stinkende Luft. det fordærvede Vand og Fødemidlerne, tilligemed Mangel paa disse, afstedkom en rædsom Nød, især i vestre Skaptär-fellssyssel, den egentlige Skueplads for Naturkræfternes voldsomme Ødelæggelser. Den Sygdom, der angreb Menneskene, yt.trede sig næsten paa samme Maade som hos Dyrene. Fødder, Laar, Hofter og Arme, saavelsom Hals og Hoved, svulmede op i en forskrækkelig Grad. især over Vristerne, Knæerne og andre Legemsdele, og de fyldtes med Knuder ligesom Ribbenene. En smertefuld Krampe trak Senerne sammen, saa at Kroppen antog en krumboiet Form i den ynkeligste Stilling. Tænderne bleve løse og forsvandt under det opsvulmede, over-voxede Tandkjod, hvoraf tilsidst store forraadnede Stykker af sort eller blaalig Farve faldt ud. Paa Struben og Halsen fremkom baade udvendigt og indvendigt store ildelugtende Saar,nyk n,om.R »anjceiies.

og tilsidst raadnede Tungen ud af Munden. Denne Sygdom var altsaa et Slags Skørbug; den bortrev i den første Halvdeel af 1784 i vestre Skaptärfellssyssel omtrent 150 Personer. Paa en Gaard, Núpstaðr, angrebes alle Beboerne af Sygdommen, saa at der ikke fandtes Nogen til at hjelpe og pleie, og de Døde maatte ligge uden at stedes til Jorden, indtil Efterretningen herom ved Reisende naaede til andre Steder. Sygdomtuen angreb naturligviis især dem, der lede af nunger og Nod, og ikkun kunde opholde Livet ved at fortære de syge Dyrs Kjød og Melk, eller gamle kogte Skind og lignende usund og ufordoielig Fode, som Noden tvang dem at tye til. Disse Ulykker traf nemlig Landet paa en Tid, da det var nedtrykket af et uklogt og ødelæggende Handelssystem, der i høi Grad fordyrede Priserne paa Fornødenhederne, medens dets egne Producter maatte sælges til Spotpris. Da den uforudsete Nod traf Landet under saadanne Forhold, maatte den naturligviis medføre de fordærveligste Følger, i Særdeleshed for den Fattige. Men da Islands Handelsforhold i den senere Tid ere blevne ordnede paa en hensigtsmæssigere Maade, maa man haabe, at Menneskeheden, i det mindste i Island, ikke oftere skal ooleve saadaune Rædsler, som dette Viiloanudbrud foraarsagedes thi Forholdene ere nu ikke de samme, som i Monopolhandelens Dage. Vi maae derfor, sotn sagt, haabe, at de Ulykker, som traf Island i Slutningen al det forrige Aarhundrede, danne et færdigtskrevet Blad af den menneskelige Lidelseshistorie. Vi ville nu igjen optage Traaden i vor Reisebeskrivelse.

Forfatteren skulde forst reise et Stykke Vei langs den nedre Kant af den vestlige af de ovenfor beskrevne

Lavastrømme og den forud omtalte Elv: Eldvatn, der er opkommet ved Skaptás deelvise Inddæmning, hvilken Elv allerede havde begyndt atj danne sig, da Stephensen besøgte disse Egne, efter hans Beskrivelse at domme. Det hedder nemlig deri, at en Mængde opdæmtnet Vand, som sivede frem under Lavaen over de omkring Gaarden Hnansar liggende Mosarter, havde banet sig Vei i en forbi Gaarden flydende Bæk, hvori Vandet som en sagte Strøm flod ud mod Havet.SMAL STI MK LI. LM LAVA OG ELV

Nu er denne «svageStrøm« bleven til en betydelig Elv. der bar skaaret sig et dybt Leie i Sandet ved Siden af Lavastrømmen. Veien gik just paa den Kant, som skiller Lavavæggen fra Elven, en Kant, saa smal, at den undertiden med Nød og neppe gav Gangstien Plads. Hvis Hesten styrtede paa denne Vei, kunde Rytteren neppe undgaae at siaae en Rolbytte over den dybe, næsten lodrette Strandbred ned i Floden. Men livis han var saa heldig at slippe derfor, kunde han idetmindste ikke undgaae at spille Skrabnæse mod den hvasse Lavava»g paa den anden Side. Fra Eldvatn gaaer Veien over en jævn Egn, der strækker sig ud mod den sandede Havkyst. Derefter fører den over et gammelt braun og gamle Aske- og Slaggchøie — et Slags RatnV hólar* der godtgjøre, at den vulcanske Rørelse har været i fuldt Flor i disse Egne, længe for den nye Skaptárvulcan udgød sine Udstrømme.

Disse Aske- og Slaggehøie, der ere tyve til tredive Fod boie og i deres ydre Form minde om Oldtidens Gravhøie, dække Jordsmonnet, saa langt Øiet rækker; deres Antal er blevet anslaaet til 2—3000. Der voxer lidt Græs paa dem.

Efterat Forfatteren, eller rettere sagt hans Hest, havde vadet med ham over begge de dybe Elve Skap tå og Geir-landsá, lik han et behageligt Nattekvarteer i Hörgsdalr uuder Kaldbaksfell. Omtrent Halvdelen af Veien til Østkysten var nu tilbagelagt; i Øst kom Øræi'a-Jökull i Sigte.— De Levnetsmidler, hvormed den Reisende bevertes ved Midsommer i denne Deel af Landet, bestaae fornemmelig af røget, kogt Faarekjod , eller saakaldet «hangi« Kjød, der kan være en ganske behagelig Ret, naar det ikke er blevet for gammelt og tørt; det har en Bismag af Vildt, da de islandske Faar jo leve i eu halvvild Tilstand; maaskee kan den eiendommelige Smag ogsaa hidrøre derfra, at man lader det ferske Kjød ligge nogen Tid, saa at det faaer »en Tanke«, inden det røges. Man spiser meget lidt Brød i Island, i Forhold til hvad der er Brug hos os og i andre Laude. Det Brød, som man sædvanlig bød mig, var af det Slags, soui vi herhjemme kalde Snurbrød, eller almindeligt skaansk eller dansk Brød. Det er dog ikke saa98

LEVNETSMIDLER.

godt. tilberedt, da man ingen Ovne liar, og derfor maa bage det i Gryder. Det sædvanlige islandske Brod bestaaer derimod af flade og tynde Kager, ganske af samme Form og Beskaffenhed som det svenske Knækkebrod, men der er den Forskjel, at man aldrig faaer det tort, hvilket vel deels kommer af den fornævnte Mangel paa Bagerovne, hvorved man hindres i ar tilberede større Masser paa een Gang. naar der ikke "kan anvendes megen Tid derpaa, deels af Fugtigheden i de islandske Boliger, der bevirke, at man ikke kan faae eller bevare Brødet tørt. Dette Brød ansees imidlertid for simplere end det førnævnte; man byder ikke gjerne Fremmede det, hvis man er forsynet med andet. Jeg mindes ved denne Leilighed , at det særdeles glædede Sira Bjøru i Holt, da jeg meddeelte ham. at de islandske Brod aldeles lignede det svenske Knækkebrod. At man imidlertid dengang bød mig »kokur», undskyldte den gode Mand med samme Ord, som den islandske Præst Sira Lafranz brugte til Kong Erik Magnusson i Norge, da han spurgte ham. hvoraf det kom, at han gik i en rød Klædning, skjøndt han var Præst: »iHi,-svarede Sira Lafranz nemlig, »at eg liefi engi üimur til.« — - Fordi jeg ikke har nogen anden.« — Ellers, meente Sira Björn, vilde hans Kone vist ikke have budt deres Gjest dette Brod.

Brød spises, som sagt, ikke altid i de islandske Bærer; den Fattigere bruger i dets Sted tør Fisk, hvorpaa han smører rigeligt Smor, som derfor spises i stor Mængde. Paa min Reise gjennem Landet har man dog sjeldent budt mig tør Fisk, uagtet den smager ganske godt, især med godt Smor til. Men , paa meget faa Undtagelser nær, er dette netop ikke »til" i Island. Thi deels bliver Smorrel uspiseligt paa Grund af Ureenlighed ved Tilberedelsen, deels bruger man fornemmelig saakaldet. suurt Smor. Man Inder Smor-ret ganske ligefrem staae usaltet, indtil det bliver suurt, og det har da. ifolge Eggert Olafsen, den Fordeel fremfor saltet Smør, at medens dette efter et

halvt eller heelt Aars Forlob bliver harsk, holder det snre Smør sig uforandret, selv om det opbevares i syv, otte, ja i tyve Aar. Naar det sure Smør spises til den torre Fisk, skal det desuden bedre bidrage til Fordoielsen end det ferske eller saltede, eller, somMAN SPISER, HVAD MAN BAR.

den nævnte Forfatter udtrykker sig, naar man spiser det til Fisk, udgyder det en saa behagelig Varme over Kroppen.

Smørret bruges saaledes istedetfor Kryderi og Salt, der sjeldent anvendes. De fattigere Fiskere maae dog, efter hvad Schleisner beretter, lade sig noie med en Blanding af Talg og Tran istedetfor Smør. Undertiden la^gger man ogsaa lidt Tran i Kjernen for at gjøre Smørret drøicre. Paa Vest-mannaeyar spise de fattigere Fiskere istedetfor Smør ogsaa det, Fedt, der skummes af ved at koge Stormfugle. Sædvanligviis holde Islænderne meget af alt Fedt, og deres Lyst dertil omtales endogsaa i Folkesagnene. Der berettes nemlig følgende: En Mand ved Navn Fusi havde Julenat sat sig paa eu Korsvei, for at oppebie Alferne, som paa denne Tid komme med deres Rigdomme. Man skal blot tage sig iagt. for om Natten at tale til dem eller tage imod Noget af dem, thi saa forsvinde de, og Kostbarhederne forvandles til Steen. Men uaar Solen staaer op, skal man sige: »Gud skee Lov! nu er der Dag i Luften!« — saa torsvinde Alferne og lade Kostbarhederne blive tilbage. Fusi sad da paa Korsveien, og ril ham kom en Alt', der spurgte, ham, om han ikke vilde spise af en størknet Fedtskive; denne Fristelse var Fusi for stærk, og han svarede: »Fedt har jeg aldrig vraget,« men saa forsvandt Alfen og Fedtskiven med.

Om Sommeren, naar Faarene have begyndt at malke, tilbereder Islænderen af deres Mælk eu Ret, der smager ganske godt og kaldes Skyr; den laves ved at lade den kogte Mælk svales noget og derpaa skjørne ved Hjelp at'Löhe og Planten Vibelidt, hvorefter Vallen afsies og Skyren spises med Fløde eller Mælk, eftersom Leiligheden er til, samt Sukker. Denne Ret maa have en svag syrlig Smag og være aldeles fri for Klumper, hvis den skal ansees for god; den kræver nogen Færdighed i Tilberedelsen. Skyren gjemmes forøvrigt Vinteren over, ligesom Tættemælken eller Tykmælken i det nordlige Sverige.

Ved Ilavkysterue spiser man naturligviis megen fersk Fisk (man kan faae en udmærket Ilellellyuder for et Par Skilling Pundet) og oppe i nogle Dele af Landet fanges ikke saa faa Foreller, der tilligemed Lax er den eneste Ferskvandsfisk.100 "VAD MAN FORSTAAER VED AT ..TIGGE" SIG FREM.

Om Efteraaret foretages Nedslagtningen af de overflødige Lam, hvis Kjød sælges til Kjobmændene for 6 til 8 Skilling Pundet, saltes og bliver til Handelsvare. Meget deraf spises naturligviis ogsaa i Landet selv.

Man seer saaledes heraf, at om der just. ikke er saa stor Afvexling, kan man dog leve ret godt endog i det Indre af Laudet, og dette vilde være Tilfældet i enduu høiere Grad, hvis Maden altid var lavet med den fornødne Reenlighed. I Hörgsda 1 r havde jeg deu Tilfredsstillelse at kunne glæde mig herover; thi Stedets Eieriiide, en formuende Præsteenke fra Reykjavik, holdt sit Huus i god Orden.

Det islandske Sprog besidder et Ord, der klinger lidt underligt for vore Øren: l>iggja. Det bruges nemlig ikke i deu active Betydning af at tigge, hvilket det senere har antaget, men i den passive: at faae, modtage. Naar man kommer til en Gaard, gjøres der En ofte det Spørgsmaal: Vil I þiggja Kaffe hos mig? Eller: Vil I J)iggja Mad? Hvorpaa mau naturligviis kun kan svare Ja, hvis man nemlig vil have Noget. Jeg tilstaaer, at det i Begyndelsen forekom mig lidt besynderligt paa denne Maade at reise om og tigge« Maden.

Mit næste Nattekvarteer lik jeg i en Bondegaard ved Navn Mariubakki; paa Veien dertil kom jeg forbi Enden af det ostre Skaptárfellskraun. Denne Gaard eiedes af eu gammel sindig Bonde, ved Navn Runólfr, paa hvis Læber det var vanskeligt at fremkalde et Smil. Det lykkedes mig dog tilsidst; men til Forklaring al Maaden maa jeg først optage eu ny Traad i min Beretning. Reisende, der have besøgt Island, have yttret Forbauselse ikke blot over Islændernes Hang til at snuse, hvorover jeg for mit Vedkommende ikke kunde falde i stor Forundring, eftersom mit eget kjære Fædreland ofte er overmaade meget « snuset«, meu tillige over Snuusdaasernes Fonn, da de ligne et Krudthoru, ende i en Spids; de ere mere eller mindre stadseligt forarbeidede, med Sølvbeslag eller Lignende; thi Guldsmedhanndværket er temmelig udviklet i Island. Jeg tilstaaer, at jeg, da jeg først læste dette i en nyere

Reisebeskrivelse, jeg mindes ikke i hvilken, ikke fandt noget Forunderligt deri,SNl'l'-SHORN OG BRÆNDKVINSHORK.

da jeg ikke forstod, hvorledes Snuusdaasernes Fonn kunde være fremgaaet af Folkelivet. Men det forholder sig alligevel saaledes; thi naar man er tilhest og maa styre sin Ganger med den ene Haand, vilde det være særdeles vanskeligt, ja næsten umuligt med den anden at aabne Laaget paa en Snuusdaase, for at tage sig en Pris, hvorimod det gaaer fortræffeligt at trække Proppen op afSnuushoruet, fore det til Næsen, vende op og ned paa det og ryste den blide Nektar ned forst i det ene Næst-bor og saa i det andet. Da jeg var i Mariubakki, faldt. Talen paa disse Snuushorn. Runólfr viste mig et Exemplar af dem og ligeledes et Brændevinshorn, der havde samme Form og Ydre. Jeg spurgte ham da, om det aldrig hændtes ham, at han tog feil og forte Snuus-horuet til Munden og Brændevinshornet til Næsen, samt hvad Folger dette havde havt. Da lo Ruuólfr, streg sig om Hatien, og gjemte baade Snuushornet og Brændevinshornet.

Som jeg allerede har antydet, danner Indholdet i hvert af disse Horn, Brænde vinet. og Tobakken, tilligemed Kaffen de Vække-, midler, der for Islænderen bidrage til at lor-' boie Behageligheden i Glædens Titner og ere Trøstere i Sorgens. Vi vide, at dette Folk ikke er det eneste, som bekjender sig til den samme Lære. Og en »Truster« skal man jo have, hvorfor den ene kan være ligesaa god som den anden. Brændevin, Tobak og Kaffe ere Gift, hvoraf man dog ikke doer strax, uaar man nyder dem med Forstand. Kon-sten er her blot som overalt i denne "Jammerdal« at holde Maade. I denne Konst er man dog, hvad Brænde-vinet angaaer, ifolge Fleres Udsagn, ikke kommen ret langt i Island. Men saa bar man heller ingen Understøttelse ude fra. Naar Brændevinet koster 10 Skilling Potten, kan man ikke vente, at det bliver nydt af Fingerbøl. En anden Grændse for Fylderiet end den reent personlige tindes derfor endnu ikke, og denne Grændse bliver, som man veed, altfor let overskredet, især i dette nordlige Klima. En velvillig Hamborger, der drev Handel paa Island og derfor

Et Snuashuro102

havde havt Leilighed til at iagttage de for Landet ødelæggende Virkninger af Brændevinet, formaaede for nogle Aar siden ved sin Anseelse at bringe en Ansøgning til den danske Regering istand, underskrevet af alle islandske Kjøbmænd, med Andragende om engang for alle at forbyde Brænde-vinsindførslen i Island. Men hvad enten Regeringen troede det uhensigtsmæssigt at tilstoppe dette Svælg for det danske Brændevin, eller om den med Grund antog, at derved vilde aabnes al for vid en Tumleplads for Smugleriet, hvilket naturligviis er særdeles let i et Land med saa vidtstrakte Kyster, eller om den med endnu storre Grund ansaae det for umenneskeligt at berøve Islænderen hans Trøster — nok er det, den afslog A o sogningen' Noget, der var i sin Orden. Den agtværdige Kjøbmand, der havde sat sig i Spidsen for dette Andragende, udsaaede imidlertid dog et godt Frokorn, thi fra den Tid hersker der kun een Stemme blandt de Dannede i Island (naturligviis for saavidt de ikke selv drikke, thi det hændes desvasrre ogsaa), at Brændevinsiudførslen bør indskrænkes. Indtil videre yttrer denue Stemme sig kun som et fromt Ønske, thi Althinget, Islands repræsentative Forsamling, som det. tilkommer at gjøre det förste Skridt i Brændevinsspørgs-maalct, vil endnu ikke tage fat paa dette, af den Grund at Althinget, som ikknn raadgivende Forsamling, vel kan fore-slaae Regeringen en Skat paa Brændevin, men ikke kan fatte Beslutning oiu Skattens Anvendelse, og der kommer derfor den lille Hage, at mau frygter, at Skatten, hvis den indføltes, vilde flyde ind i den danske Statskasse, hvorhen Islands øvrige Indtægter gaae, og at Danmark derved vilde faae Anledning til at indskrænke det Bidrag af 30— 40,000 Rd., som det aarlig yder Island, eller ogsaa anvende Skatten paa anden Maade. Det er vanskeligt at bedomme, hvorvidt denne Frygt er grundet, men vist er det, at saalænge det tinantsielle Spørgsmaal er svævende, vil man ikke have nye Skatter — og »Kammeraterne»*) kunne saaledes indtil videre drikke i Fred.

) Lug mad ur er det Samtne »om Kammerat.tlR.-ENMKVINSURIKKCN.

Forfattere», der hverken er nogen Ven af den brænde-vinsduftende Bacchus eller af den knuste, spundne eller pressede Tobaksplante, har i Island ofte givet Stof til Forundring i denne Henseende, thi som man har sagt: »han bruger ikke Tobak og drikker ikke Brændevin«, eller med Afvexling: »han drikker ikke Brændevin, og han tager ikke Noget imellem Fingrene.- Disse Talemaader have blandt Andet givet ham Beviis paa den i il ere Henseender paafaldende Lighed i Tankegang, der linder Sted mellem islænderen og Svenskeren; thi de samme Udtryk ere jo staaende Emner i Sverig, saa at man næsten kunde være fristet til at forsyne sig med et Skilt, hvorpaa de Ord vare malede. Jeg antager forovrigt, at den Reisende i Island kan prise sin gode Natur, hvis han ikke holder af Brændevinsuektaren, thi ellers blive Tillokkelserne altfor fristende for ham i dette Land. Man kan neppe gjöre Holdt ved en Gaard og endnu mindre træffe sammen med en »Kammerat- paa Veien, uden at modtages med det Spørgsmaal: Ikke en lille Snaps? Og rettes Spørgsmaalet ikke til En med Ord, skeer det under Form af en egen Blinken, og med Haanden ført til Flasken eller Hornet i Brystlommen. Isærdeleshed naar en Bonde kommer tilbage fra Handelspladsen, er han saagodtsom nødt til at. byde Enhver, som han møder, af sit medbragte Brænde-vinsforraad, hvis han ikke vil ansees for en Gniepind. Denne Skik hidrører vel nærmest derfra, at. man i dette tyndtbefolkede Laud er personlig bekjendt med Enhver i sin Egu, og man anseer sig derfor saagodtsom tvungen til at byde.

Brændevinsindførslen er imidlertid betydeligt i Stigende i Island; den er nemlig fra 1849 iutil 1862 taget til med 79 Procent. Kan man slutte efter nedenstaaende Bekjendt-gjorelse, der læstes i ..l'jóðólfr« af 16de September 18G5, synes det dog, som om En og Anden af Drankerne selv begynder at indsee sin Fornedrelse. Bekjendtgjørelser der var undertegnet af en Bonde i Sydlandet, lyder nemlig saaledes:

»Som det er Alle og Enhver af mine Venner bekjendt, har jeg hidtil været altfor hengiveu til stærke Drikke; men104

nu bekjendtgjør jeg herved engang for alle, at jeg for Fremtiden afholder mig fra Brugen af berusende Drikke, af hvad Slags nævnes kan."

Ondskabsfulde Folk paastode imidlertid, at Manden friede til en rig Enke, og da han var anseet for en Fyldebøtte, vilde han med i Haanden afgive et Vidnesbyrd om, at han var slaaet ind paa en bedre Vei.

Brændevinsindforslen til Island i Aaret 1862 udgjorde 6,7 Pot for hver Person. Ved at sammenligne Forholdet med Sverig, hvor der aarlig produceres 38,000,000 Potter, men hvoraf iuaaskee de 6,000,000 benyttes i Industriens Tjeneste, viser dette Forhold sig til Islands Fordeel, især da der i Sverig fortæres en langt større Mængde af andre berusende Drikke. Forskjellen bestaaer vist deri, at hvert Individ i Island drikker mere Brændevin paa eengang, nemlig i Handels-tiden, medens det hos os fordeles mere jævnt over ltele Aaret. Man maa beklage, at de Sysselmænd, der ere indfødte Islændere, livis Antal er det overveiende, for en stor Deel ere forfaldne til deu Last at overfylde sig, ligesom ogsaa. mange Præster, hvilket i en vis Grad maa beroe paa Mangelen af en kraftig Overbestyrelse i Landet, ellers havde ikke en saadan Uskik kunnet rodfæste sig i det Omfang. Af Kalte indførtes der i Aaret 1862 i Gjenuemsnit 6,5 Pund for hver Person. Af Tobak indfortes 1,8 Pund, mest i Form af Snuus. — Af Kornvarer udgjorde Indførslen 0,6 Tonder. Dette udviser en Stigen siden 1849 og 1855. Kaffe-og Tobaksforbruget er derimod aftaget noget siden 1855, men i de senere Aar har man ogsaa lidt under Trykket af trange Tider.*) —

Ruuölfr i Mariubakki var eller havde idetmindste i længere Tid været Repps tyre r i sin Commune eller Repp, som Communen kaldes i Island. Reppen falder ikke sammen med Sognet eller Præstekaldet, men beroer paa en anden Inddeling. At være Reppstyrer er ei Tillidshverv, for hvilket Ingen tinder en vis Alder kan undslaae sig; han udnævnes af Amtmanden efter Forslag af Syssel-

*) SkvrsJur um laudsliagi á Islandi, Kjobenhavn 1S65.OM CO.MMO'ALSTYKEL.SK.N.

manden og Præsten i den Forsamling, som varetager Reppens Torv, dog efter lorud truffet Valg i C'ommunen.

Udnævnelsen gjelder for en Tid af tre Aar, men kan efter denne Tid fornyes for den samme Persons Vedkommende, dog kun med hans Indvilligelse. Denne Bestilling medfører ingen anden Lou, end Ilæderen og tilfældige Sportler, ßeppstyreren er juridisk eneraadende i sin Commune, men maa indhente Raad hos Communens Medlemmer ved de saakaldte Repps-thing, der holdes For- og Efteraar. Håns væsentligste Arbeide er Tilsynet med de Fattige og Ansættelsen af Fattigskatten (de Fattige tinges i Kost hos et af Communens Medlemmer, thi der lindes intet Fattighuus), men han maa desuden staae Sysselmanden bi i hans Embede ved Stevningers Udfærdigelse, ved Transport af de sjeldent forekommende Forbrydere (der gives intet Fængsel i Island; naar en Tyv derfor stilles for Sysselmanden, der skal domme ham, kommer han oiu-trent som en anden eenlig Person, skjøndt han ledsages afRepp-siyreren)*), ved mindre Auctioners Afholdelse, naar Svssel-

*) Dette kan imidlertid afstedkomme besynderlige Sammentræf. En skjon Morgen, da en Sys.se]mund af mit Bekjendtskab kom nd i Gaarden udenfor sin Bolig, saae han en Fremmed, som han ikke kjendte, staae der og vende si g. Han gik hen til ham, hilsede (rimeligviis baade med Kys og- Flaandshig) og spurgte, om der var noget Nyt, hvorom man sædvanligt sporger Heisende langveisfra. Kort derefter traf han paa sin Repp-s ty rer, der underrettede ham om, at den nævnte Perlon var en Tyv. som længe havde været eftersporet, men uu tilsidst var funden.

Dageu derpiui satte Sysselmanden Retten over Tyven. Efterat Forhoret var tilende, vendte han sig til ham og sugde: »Ja nu kan l)u gaae. men Du maa ikke gaae langt» ; det var hele Fængslingen. Senere lik jeg imidlertid at hore, at denne Tyv ikke havde folt sig oplagt til at rette sig efter Ordren, men virkelig var »gaaet langt a, det vil sige, var romt.

Samme Sysselmand havde havt et Eventyr med tvende andre Tyve. der vare dømte til Ris, og som i den Anledning vare blevne forte af en Reppstyrer til Thingstedet. for at lide deres Straf. Da Dommeren var kommen, der skulde overvære Executionen, viste det sig. at den Reppstyrer. der skulde tildele dem Risene, var bleven syg og saaledes var ude af Stand106

manden mener, at Fortjenesten ikke staaer i Forhold til Uleilig-heden m. m. Idet nu Reppstyreren er eneraadende indenfor Coinmunen, og ingen saadanne Spørgsmaal, som om Skole, couuunnale Rygninger m. m. forekomme i Island, linder man det comraunale Liv temmelig lidet udviklet i dette Land; Reppstyreren styrer Reppen, Sysselmanden Sysselet, og Amtmanden Amtet. Men denne lidt enevældige Bestyrelsesmaade synes, idetmindste hvad Reppstyrerne angaaer, at være i Islænderens Smag; thi deels veed han, at denne Communøns Overhoved gjerne hører Raad, deels at han ved sin Magt kan tvinge den Vrangvillige, og Islænderen kan ikke godt lide Mindretallet eller erkjende dets Berettigelse; han er med eet Ord lidt despotisk i sine Anskuelser*).

Efterat jeg først havde færdedes over et. hraun og senere under Toppen af et med næsten lodret Væg tilveirsskydeude, 24'». »Fod høit Fjeld ved Navn Lóm a gnu pr, førte min Vei fra Mariubakki over det sex Miil brede Skeiðarársandr, der, som forhen bemærket, har Jökellobet fra .Kikelen af samme Navn at takke for sin store Udstrækning. 1 Kanten af det nævnte hraun, nedenfor Lóinagnúpr, ligger Bondegaarden Niipstað r, af hvilken der her meddeles en Tegning. Som Læseren seer, stemmer den i Bygningsmaade overeens med de islandske Bær'er; den er et nøiagtigt Billede af dem. Fjeldet ovenfor,

dertil, og deu. «ler havde transporteret deai til Stedet, var halt og uudskyldte sig dermed. Sysselmanden »øgte da for gode Ord og Betaling- at faae en Gaardsdreng paa Stedet til at udfore Dommen. mon da dette heller ikke lykkedes, ettersom der ikke fandtes Nogen, der vilde paatage sig dette Slags Arbeide, og da hun syntes, at dot var Synd at lade dem rente længere paa Straffen, tog han i sin Vrede selv fat paa begge Tyvene og udforte Dommen paa dem. Dette kan man rigtignok kalde fordomsfrit.

*) Saaledes har jeg ladet mig fortælle, at da ved et Spørgsmaal, der var til Behandling i det forrige Sommer forsamlede Althing. endeel Medlemmer afholdt sig fra at stemme i en Sag. opfordrede andre Præsidenten til at tvinge dem til at afgive deres Stemme. Man betragtede det nemlig som en altfor stor per-soulig Frihed, at ikke

Enhver skulde være nodt tii at slutte sig til et Parti i de Spørgsmaal, der fremkom.F.X BONDEGAARD J'AA ØSTLANDET.

der ved en Dalgang skilles fra Lomagmipr, som ikke sees paa Tegningen, skyder op i flere gigantiske, hvasse Tinder mod Himmelen; Havet, det blaae, vidtstrakte Hav, favner og overskyller dets Fod — foran Stuevinduet staaer Fn'er med

Nii^mndr.

sin Hustru og snakker; Pigebarnet ved Siden af dem lytter opmærksomt til.

Nedenfor Lomagmipr var Marken i stor Udstrækning bedækket af et. Bjergskred, der oiensynligt var styrtet, ned fra Fjeldets lodrette, næsten ludende Væg. Dette Skred dannede eu heel Deel Smaahøie paa Marken nedenfor Fjeldet og bedækkede et Omfang af 1000 Fods Gjennemsnit i alle Retninger.

Skeiðarárjökull, som er tre Miil i Brede ved den paa Sandet fremskydende Kant, er en af de storste Skredjökeler i Island. De derfra kommende Jükelelve, N ú p s v ö t n og S k e i ð-ará, høre derfor ogsaa til de strideste og farligste Vanddrag i Landet. Da jeg befandt mig i Niipsvötn, vidste jeg et Øieblik neppe, om Hesten gik frem eller tilbage, thi den stride Fos betog hver Lvd af dens Hovslag, og de hurtige1()8

BøJger dannede et vanskeligt Saiumenligningspunkt. til at bedømme* paa hvilken Plads man i et givet Øieblik befandt sig. Der udfordres et øvet Øie til at tinde Vei over saadanne Vanddrag, over hvilke intet bestemt Vadested lindes. Hemmeligheden ligger deri,.altid at ride ovenfor Fossen, eller helst lige i dens Kant, hvor Vandet er mest grundt; thi nedenfor Faldet udfures Vandet i Flodsengen til et betydeligt Dyb, og man maa i saadanne Floder tage sig i agt for at komme paa saa dybt Vaud, at Hesten ikke bar Fodfæste; man vælger desuden altid et Punkt, hvor Floden deler sig i flere Arme, thi der er naturligviis Vandet i hver Arm lavere end i den forenede Hovedstrøm. Er Elven for Øieblikket stor, kan man derfor ved at færdes over den komme over et Vand, saa bredt som en lille So, og naar man rider ved Kanten af den over sine Bredder ind i de smaa Sidefurer strammende Hovedelv, eller med andre Ord i en af disse, mere grunde Sidefurer, kan man ofte see Vandets Overflade i Hovedstrømmen lnaaskee t.o eller tre Fod høiere, end Vandfladen i Sidearmen, hvor man selv befinder sig. Er Elven grund og dens Vand klart, er det naturligviis let. nok at bedømme, paa hvilket Punkt en Fos begynder, og saa at styre sin Cours derhen; men hvis den er strid og dyb og bestaaer af plumret Jökelvand, maa man bedomine det af Vandets Lob, hvilket som sagt kræver nogen Øvelse. Naar uian nu er reden videre over den ene af de to, tre Arme, i hvilke de paa jævne Sletter flydende Elve som oftest ere deelte, og man har lundet det rette Vadested over denne, er det naturligviis ikke sagt, at Vadestederne over de andre Arme ligge i samme Strøg, som det første; tvertimod maa man næsten altid ride et Stykke i Vandet, euteu op eller ued langsmed den oversvømmede Flodbred, for at finde det næste Vadested. De fleste Skredjökeler have en Udløbselv ved deres Midtdeel, samt. desuden en noget mindre betydelig ved hver Side, den förste naturligviis som Følge deraf, at Dalføret, i hvilket de skride frem, som oftest er dybest i Midten, de andre som Folge af det rindende Vand, der opstaaer ved Jökelens Smeltning langs de af den modsvarende Bjergvæg opvarmede Sider. Men med Skeiðarár-jökull, der skyder ned paa et næsten fladt Sletteland, linder dette Forhold ikke Sted. Den har tvende Jükelelve,SKEJr>ARARJi>K IIW

een ved liver Side, nemlig de forhen nævnte Niipsvötn og Skeiðará; derimod mangler den en Hovedelv fra sin frem-skydende Kant. Men næsten overalt under den fremkommer en Mængde Smaabække, sum man uafbrudt maa overskride ved Farten over Sandet. Den gjentagne Pladsken i disse og i de store Floder er et blodt Dagværk4). Smaa-bækkene, der medføre og afsætte fint Sand og Leer. afstedkomme herved en egen Dannelse ved .lokelens Fod, thi dette Leer afsætter sig mellem og bedækker de Rullesteen, som deels medføres af Jökelløbene, deels af de stridere Bække (vi have allerede ved vor Omtale af Sølheiinajökull bemærket, at Jökelelvene forandre deres Lob, saa at der, hvor der til en Tid har været en strid Bæk, kan til en anden Tid findes

en sagte rindende, og atter til en anden kan der være tort Land), hvorved fremkommer et Rul le st.ee nsleer, hvis rette Natur man, naar Jokelen engang er forsvunden, kan have vanskeligt ved at bitte Rede i, thi det forekommer En besynderligt, at det. samme Naturphænomen paa samme Sted kan frembringe to saa forskjelligartede Dannelser, som et Rullesteenslag og et Jæerlag.

Skeiðarárjökull var paa sin Overflade ligesaa sort, som Sólheimajökull. Hvoraf dette kommer, kan man erfare ved Bekjendtskab med hvide Skredjökeler. De sidstnævnte føre uemlig hist og her paalangs sorte Gruusvolde eller saakaldte Moræner paa deres Ryg, og ved Enden af disse kan man altid være vis paa at træffe en Jükelelv. Fra de førstnævnte fremkomme , efter hvad jeg bar anført, Smaabække overalt under Jokelens Kant, og dette er naturligviis den negative Aarsag til Jökelens sorte Farve; med andre Ord, Morængruset ligger her udbredt jævnt over Jökelens Overflade, hvilket vel maa komme deraf, at disse Jökeler skyde ned paa flade Marker, ad hvilke Isen ikke kan have en saa bestemt Bane, som uaar den skyder frem i et Dalføre. Man

*) Det er værd at lægge Mærke til, at I.axen ikke skyer det plumrede Vand. Efter Fleres Erfaring gaaer den nemlig op i Jökelelvene og derfra op i de klare Bifloder, som ofte udmunde i dem. skjøndt ikke i denne Deel af Landet.

veed nemlig, at Ismassen i Skredjökelerne er i en uafbrudt Fremadskriden, deels foraarsaget af Isens Tyngde, naar den hviler paa et skraat Underlag — disse Skredjökeler kunne nemlig være 2—300 Fod høie eller meer — deels af den Boielighed, Isen til eu vis Grad besidder, deels af Optøningen i dens Masse og andre Aarsager — i Island er denne Fremadskriden godt kjendt, skjøndt man kun har iagttaget den ved Jokelernes Kanter og derfor er kommen til den falske Forestilling, at Jokelens Ismasse er i stadig Tilvæxt, saa at en Istid kan ventes. Ismassen er vistnok i Tilvæxt, uaar Jökelens Kant skrider frem over dens hidtilværende Græudse, men dette kommer deral, at denne Kant, som naturligviis altid er under Smelten, efterhaanden som den skyder ned mellem græsbevoxede Bjergvægge og saaledes er udsat for den der herskende varmere Temperatur, smelter mindre i visse Aar, enten fordi større Sneemasser ere faldne om Vinteren paa Fjeldene, eller fordi Sommeren er koldere. Jökelkantens Frem- og Tilbagegang ere saaledes periodiske og tyde overhovedet ikke paa noget strengere Klima, endskjøndt det. vistnok paa den anden Side kan være muligt, at Klimatet i Island er bleven noget slettere efter Landets Bebyggelse, thi Skovene ere efter den Tid blevne ilde medtagne og næsten udryddede, hvilket naturligvis i en vis Grad maa virke paa Klimatet.

Hvad Skovenes fordums Udbredelse i Island augaaer, skulle vi nu yttre nogle Ord derom, eftersom vi ero komne ind paa dette Emne. I Landnámabogen læser man rigtignok, at der var Skov over hele Landet fra Havet til Fjeldet, da Landet bebyggedes. Af denne Yttring, der klinger af Noget — man har desuden Beretninger om Kreaturer, der have forvildet si« eller holdt sig skjult i Skoveue, uden at kunne findes førend længe efter — har man i Island efter min Formening gjort sig en altfor overdreven Forestilling om Skovenes fordums Udbredelse i Landet. Thi det er ingen Tvivl uuderkastet, at Fjeldene, paa den Tid Landet bebyggedes, have været ligesaa store, som nu, og de ere dog betydeligt udbredte. Mange Fjelde naae op over Sueegra-nd-sen, der ligger 27(10—3000 Fod over Havfladen; foruden de

egentlige Fjelde dannes Størstedelen af Landet af en Høi-slette af IfjüO—2000 Fods Høide, og i Lighed med Forholdene i det øvrige Norden kan ingen Skov voxe paa denne, thi da Skovgrændsen for Exempel i den mellemste Deel af Skandinavien ligger omtrent 2500 Fod nnder Sneegræml-sen, kan den i Island med dets koldere Somre ikke stige høiere, og udelukker saaledes Skovene fra denne Høislette. Tilbage staaer saaledes kun Dalstrøgenes lavere Sideskrænter og Dalbundene, hvor disse ikke indtages af bløde Moser eller Enge; men de bedække jo dog eu indskrænket Deel af Landets Overflade. Og at Skov har voxet der, samt. at den naturligviis har været betydelig større end den nn i Almindelighed er, da den jo var Urskov, kunne vi meget gjerne

indrømme. Naar vi læse de anførte Ord rigtigt, kunne vi heller ikke drage nogen mere omfattende Mening ud af dem. Vi maae huske paa, at de Indvandrende, der fortriusviis vare Normænd og saaledes vel bekjendte med Fjelde og Skove, naturligviis vare af den Mening, at Fjeldene begyndte der, hvor Skoven endte. Og den ofte omtalte Yttring kan derfor ikke betyde Andet, end hvad Ordlyden siger, uemlig at. Lavlandet (Landet mellem Søen og Fjeldene) var bevoxet med Skov paa den Tid. At dette var Birkeskov kan man vide deraf, at de Træstammer, som nu for Tiden træffes i Moserne, bestaae af dette Slags Træ, efter hvad kyndige Folk have sagt, mig. Og heraf maa man være berettiget til at drage den Slutning, at Islands Kyst er Grændsen for Naaleskovene paa denne Deel af Jorden, eller med andre Ord at Birkeskovstrøgct. i Island naaer ned lige til Uavlladen. Man veed nemlig, at Granen i Skovlandene er det Træ, som først hører op at voxe paa Fjeldskrænten, at Fyrren strækker sig nogle hundrede Fod længere op, og at tilsidst Birken, som den mest haardføre, endnu stiger nogle hundrede Fod høiere. At Island som Følge af sit Klima ligger over Naaleskovsstrøget, bevises saaledes for det Förste deraf, at Naaletræer ikke voxe der i Laudet, men derimod deu sædvanlige Birk og Dvergbirken (saavel B etui a alba som nana) og tillige af hele Islands Flora; dens Plantearter tilhøre nemlig for Størstedelen Fjeldegnene112

— og endeligen, som nævnt, af Sneegrændsens ringe Hoide over Havfladen. Sammenligner man Sagaernes Beretninger med Nutiden, finder man, at paa flere Steder, hvor der tidligere voxede Skov, nu træffes Moser, saaledes som allerede Olafsen beretter. Skoven har saaledes ikke i det nordlige Klima havt Magt til at komme til Kræfter igjen, efterat den eengang var bleven odelagt ved overdrevent Brug. Men vi minde endnu engang om, at. Landet med Hensyn til Klimatet ligger over Naaleskovsstroget, hvorfor den Erfaring, som Island yder i denne Henseende, ikke kan anvendes paa saadanne Egne, som ikke ligge indenfor dette Stregs Omraade.

Skeiðarárjökull var ved Kanten ligesaa sprukken og takket, som Sólheimajökull, og derfor umulig at bestige iued Undtagelse ai' et kortere Stykke, i det mindste der, hvor jeg gjorde Forsøg derpaa. Gruset, der bedækkede deu nedenfor liggende Mark, bestod, hvor det ikke var overrislet af Bække og blandet med Leer og fint Sand, af næsten lutter Rullestene, afrundede aldeles som Gruus ved Havstranden, men undertiden med line Ridser, der gik i alle Retninger, og viste, at Jökelen paany havde skudt sig frem over dem, efterat de först vare blevne rullede om i Jökelelvene. Ingen Levninger af Endemoramer fandtes paa Sletten nedenfor Jokelen, men derimod et Par kortere Rullesteensaase, der laae jævnstrøgs med Jukeleus Kant og saaledes havde samme Beliggenhed, som de af Jökelerue ved deres Tilbageskriden efterladte Endemorænei, men i hine bestod Gruset af Rullesteen. Om Aarsagen til deres Dannelse erholdt jeg fremdeles et fuldgyldigt Vidnesbyrd. Intet andet Græs findes paa Skeiðanirsandr, end en mindre Plet midt paa det, netop nedenfor en saadan Rullesteensaas, opelsket af det. Vand-i som denne ved sit Tryk havde op-dæmmet. Ridtet over dette Sand eller snarere deune Gruus-orken, thi stundom bestaaer den kun af Rullestene saa store som en Haand eller et Hoved, er derfor meget trættende for Hesten, ligesom ogsaa Rytteren føler sig mere tilfreds, naar han har vadet over Vandet, redet over de øde Gruns-marker og kommer paa en mere * levende« Mark. — Det sidste Jokelløb over SkeiÖarärsandr fandt Sted for tre AarSVINÁFKI.LSJÖKVLL-

siden, det, vil sige i 18*52; da Jökelløb fra denne Jökel ikke pleie at indtræffe hyppigere end hvert syvende Aar — det sidste havde ladet vente paa sig i ti Aar - saa kunde man nu reise uden Frygt for denne Fare. Om Altenen paa den Dag, da jeg drog over SkeiíWársandr, tog jeg Natte-kvarteer i en fra de gamle Sagaer velbekjendt liontlegaard, ved Navn S vi u af ei I, i den Deel af det ost re Skaptárfells-syssel, som af den der liggende Öræfajökull med et fælles Navn kaldes Öræfa, og fandt der god Hvile.

Svinafellsjökull er en af de betydeligste blandt de mange mindre Skredjökeler, som skyde ned i Dalene fra t »ræfajükulls altid sneedækte Isse. Til Studium af Jökel-phænoiueneriie ligger den særdeles godt, idet den skyder ned lige til Sletten, gauske nær ved Gaarden afsanunc Navn ; der er neppe fem Minutters Vei derfra til Jokelens Isvæg. Gaaer man op paa Kanten af den Dalskraaning, som paa den sydostlige Side begrændset' Ismassen og er

bevoxet med et for Island frodigt Grønsvær, prægtigt smykket med hvid Dryas, seer man ud over Hyggen af den vældige, maaskee et Par hundrede Fod høie Jökelis. Denne er her hvid og blaagrøn af Farve; Morængruset er nemlig ikke saa jævnt udbredtover den, sonr over Sölheima- og Skeiðarárjokelerne; det viser sig ikkun hist og her i tynde Striber i de regelmæssigt paa hverandre følgende Fordybninger paa den mod Dalsiden stærkt skraanende Joke I væg, og der samler sig en lille Sidemoræn eller Grunsvold, som indtager den rende-eller dalformede Hund, der dannes mellem Dalskraaningen og jökelvæggen. Dette Moræn-gruns er skarpt og grovt, hvilket beviser, at det bestaaer af Sand og Steen, der ere faldne ned paa Jökelens Overflade fra de over den opskydende Fjeldtoppe; naar det med den stadigt fremskridende Jökel. føres ned til dens Ende, bliver dets Skjebne tilsidst at opfanges af den rasende Strøm, der kommer frem under Isen ved Enden af den nævnte rendeformede Fordybning, at blandes med det under Jökelen fremkommende, af den og Jokelelven slebne og dreiede Gruus, selv at dreies i de voldsomme Vandhvirvler og da at tores ud paa Sletten. Man kan neppe danne sig en rigtig Forestilling om den vældige Kratt hos en saadan Jökelelv, hvis Udseende ikke er

betydeligere, end at det forekommer F.n, som om man næsten i et Par Spring vilde kunne komme over den. Men man tager dog i Betænkning at gjöre saadanne Spring, naar man har staaet nogle Øjeblikke ved dens Bred, thi uian horer da i dens Dyb adskillige vældige, om end paa Grund af Vandets Brusen dæmpede Knald eller Dron, som hidrore fra de store Steenblokke, der ved Strømmens Fart væltes frem -og slynges mod hverandre, hvilket fremkalder en vis Agtelse for dens Kraft.

Jökelens Side skraauer, som sagt, stærkt imod Dalskraa-ningen, og de Indskæringer , som deels dannedes af de smaa Bække paa dens Overflade, der følge med Morængruset og opkomme ved Tsens Smeltning, deels af dybe Marginalsprækker, som med steile Vægge gaae ned saa dybt man kan see, forme denne Side som hvasse og bratte Rygge, ad hvilke Opstigningen paa Jökelen er temmelig farlig. Da alle Mænd i Svinafell dengang vare reiste bort til Handelspladsen Papós, og jeg saaledes maatte hjelpe mig uden Veiviser, kunde jeg ikke foretage nogen lang Vandring op paa Jökelen. Ved Jökelvandringer maa man nemlig ikke gaae alene, men to eller tre Personer i Følge, der holde sig i nogen Afstand fra hinanden og ere bundne sammen med et Reb om Livet, saa at den af dem, der maaskee kunde snuble eller falde ned i en Revne, kan blive reddet af de Andre fra at sluges af det Gab, som truer ham. Man behøver dog ikke at klavre hoit op paa SvinafelLsjökull for at nyde det smukke Skuespil af Isen, der viser sig med sin eiendommelige grønne Farve i Jökelrevnerne, og for at see ned i deres dybe Svailg.

At de Faar, der om Sommeren færdes paa Fjeldene, falde undertiden nogle ned i disse Jükelrevner, og give ved deres senere Historie Anledning saavel til adskillig Overtro smn til adskillige Betragtninger. Det hændes nemlig, at skjøndt et Faar er faldet ned i en Revne af 50—HO, ja maaskee 100 Fods Dybde, saa at man ikke har kunnet trække det op igjen, kan man dog efter eet eller to Aars Forlob træffe det liggende paa Jökelens Overflade, aldeles uskadt, med Ulden paa, uden at. det har brækket et Been, og med saa friskt Kjød, at det. kan spises, men det smagerKAREN VED AT FALDE NED I DEM.

noget salt. Undertiden træffer man dog ikke paa Andet end Benene, hvis man nemlig først tinder Dyret; efter at Havnene have faaet Leilighed til at fortære det: men disse Been ligge altid i deres naturlige Stilling, intet af dem er knuust eller klemt itu af Jokelen;, hvis det ikke er brækket, i selve Faldet. 1 Island nærer man den Tro, at Faarets Fremkomst paa Jokelens Overflade hidrorer deraf, at den paa visse Tider voldsomt vender sig, saa at Bunden kommer i Veiret, og at dette skeer ved de forhen omtalte Jökelløb; men at dette hverken er eller kan være Tilfældet, er klart, og Troen hviler derfor paa en heel og holden urigtig Forestilling. Faaret maatte desuden blive fuldstændigt knuust ved en saa. voldsom Omvæltning. Men da det ganske stille og roligt kommer op til Jokelens Overtlade — "det ligger der, som otn det nyligt var slagtet» — kan dette etter min Formodning ikke foregaae paa nogen anden Maade, end at Jokelisen smelter paa Overfladen, indtil Smeltningen naaer det Punkt, hvor den

nedfaldne Gjenstand ligger. Man undrer sig ogsaa over. at Gjenstanden, skjøndt den er falden ned i en Revne, dog træffes liggende paa fast ls. Men dette maa gaae til paa folgendc Maade: Faaret er sunket ned til Revnens Bund, men under Smeltningen er denne naturligviis kommen mere og mere frem, indtil endelig den faste ls, paa hvilken den døde Krop har ligget, er naaet op til Jokelens Overflade.

Man har for længe siden iagttaget, at Gjenstande, som falde ned i en Revne paa en Skredjükel. efter nogen Tids Forlob tindes liggende paa dens Overtlade. Den at Jökelstudiet saa hoit fortjente schweitzerske Naturforsker Agassiz har forklaret, at dette var Følgen af et Tryk, som han antager, at Ismassen i Jtikelen udøver opad. Gjenstanden skulde saaledes efter hans Anskuelse «fryse opad», som man siger. Man veed, at en Steen kan fryse op af et blødt Jordsmon; dette gaaer til paa den Maade, at Vand i Tøveir trænger ind mellem Stenens nederste Flade og selve Marken, der omslutter den. Naar da Vandet fryser, udvider det. som man veed, sit Omfang, og kommer saaledes i dette Tilfælde til at udøve et Tryk, deels paa den frosne Jord under sig, deels paa Stenens nederste Flade. Det af disse Legemer,

der frembyder den mindste Modstand, maa nu give efter, og det er naturligviis Stenen; thi den bundfrosne Jord er jo næsten saa fast som et Klippestykke. At det sanime skulde være Grundeu til, at en Gjenstand, der befinder sig i Jökelen, kommer op paa deus Overflade, synes utroligt alene af theoretiske Grunde, og praktisk bevises ligeledes denne Anskuelses Uholdbarhed. Hvis nomlig et i Jökelens Masse virkende Tryk loftede Faaret, falder det heel ubegribeligt, at Dyret ikke ved denne Leilighed skulde blive sammentrykket eller beskadiget paa anden Maade; men da dette ikke er Tilfældet, synes man ikke at kunne antage nogen anden Forklaringsgrund for at det kommer til Veirs. end den nævnte, nemlig Jökelens Smeltning paa Overfladen. Mangen kan maaskee antage Beretningen om en saadan Vandring af det dode Faar for overdreven, og Forfatteren kan heller ikko, hvad Detaillen angaaer, indestaae for den paa andeu Maade, end efter Andres Udsagn. Men han finder det rimeligt, at de varme fra Golfstrømmen kommende Vimle, som stryge hen over de kun en liden Strækning fra Havet liggende Skred-jökler, i Forening med Solvarmen kunne bevirke en betydelig Smeltning af deres Overflade, i det mindste paa lavere liggende Punkter. Han har derfor ikke villet fortie, hvad man i Øræfa troer og beretter om Jökelerne, da Sagen i sig selv er den slørste Opmærksomhed værd. Den videnskabelige Verden og de, der interessere sig for den, have ogsaa nyligt faaet en Opfordring til nærmere at studere denne Side af Gletseherphænomenerne ved de Resultater, der meddeles i en af' Normanden Sexe i Aaret 1864 udgiven Beretning om Snee bræen Folge fon*). Hr. Sexe havde nemlig, som han beretter, i August 1860 ladet negdrave trende Thermometre i den nævnte Isbræ eller Jökel, med den Hensigt i Løbet af et Aar at erfare dens laveste Varmegrad. Det nederste Thermometer lagdes tolv Fod dybt, det derpaa folgende otte, og det sidste tire Fod dybt. Efter et Aars Forlob fandt man det øverste Thermometer liggende

*) Universitetsprogram for audet Halvaar af 18Ö4 ved Christiania Universitet.

ovenpaa Jøkelen, det derpaa følgende i dens Overflade, og det nederste knn to Fod under denne, hvoraf Sexe naturligviis mod Rette drager den Slutning, at den Is, der laa ovenpaa, i Mellemtiden var smeltet, og at denne To ikke alene havde viist sin Virkning i Isens Overflade, men ogsaa havde strakt sig noget ned under den, eftersom Afstanden mellem begge de nederste Thermometre formindskedes fra tire til to Fod.

Hvad nu fremdeles den Omstændighed angaaer, at Faaret kommer saltet tilveirs, saa skal del villigt iudrommes, at dette i Begyndelsen lyder lidt usandsynligt, men naar man mindes, hvorledes Vandet i Jükelaaen fra Sólheimajökull lugtede, og at det tildeels havde de samuie Egenskaber, som Affalds-vandet fra et Laboratorium, finder man maaskee den nævnte Meddelelse noget mindre usandsynlig. Man seer imidlertid, at en Skredjökel ikke er en fuldkommen god Is kjælder, thi den salter det ferske Kjød, som lægges deri. At drage Nytte af denne dens Egenskab, er sikkert ikke faldet Nogen ind. Det maa iøvrigt med Hensyn til Jokelernes Omdannelser bemærkes, at Jokelisen under sin Fremskriden i Virkeligbeden viser en nær Overeensstemmelse med Vandmassens Bevægelse i en Flod, og at Isen saaledes undertiden kan skyde sig op fra Bunden til Overfladen,

men dette skeer alligevel saare langsomt og kan ikke godt tænkes at foregaae uden et betydeligt Tryk af den øvrige Ismasse paa de saaledes opskudte Dele. De anførte Meddelelser om Jokelernes Trolddomskooster lik jeg af en Bonde i Fåerho Itsmv ri, söndenfor Breiðamerkr-jökull; jeg har saaledes paa Forhaand berørt dem her. Til den nævnte Bondegaard var forøvrigt kun en kort Dagsreise fra Sviuafell forbi Præstegaarden Sandfell, ved hvilken jeg med Læserens Tilladelse vil gjøre et Ophold i Beretningen, endskjøndt jeg i Virkeligheden drog den temmelig hurtigt forbi.

Paa dette Sted boede nemlig i Aaret 1727 Præsten Jon Thor hik s son, der var Oienvidne til det Vulcanudbrud med tilhørende Jökellob, som i det nievitte Aar lundt Sted i Orsjfa-jüknll Ira Bjerget Flaga, der ligger mellem Sandfell ug den Sydost derfor liggende Gaard Hof, men ikke er anført118

paa Gunulaugssons Kort. Beretningen, som fores i Præstens Navn og er afgiven 50 Aar efter Tildragelsen, lyder i • Oeconomisk Reise gjennem Island» af OlausOlavius (Kbhvn. 1780; saaledes:

i'Aar 1727 den 7de August , som var den inde Søndag efter Trinitatis, da Gudstjenesten i Hovedkirken paa Sand-fe II var begyndt, og jeg stod for Alteret, fornam jeg en sagte Bevægelse under mine Kodder, hvilken jeg doer i Førstningen ikke agtede paa, men midt under Prædiken tog Rystelsen mere og mere til, saa al Alle hleve bange, dog fortalte man, at saadant havde ofte hændet sig tilforn. En udlevet gammel Mand gik hen til et Kildevæld neden for Gaarden, og faldt der paa Knæe. hvilket de Andre beloe. Men da han kom tilbage, og jeg spurgte ham: Hvad han der havde villet erkyndige sig om? svarede han: Tager Eder i Agt, Herr Pastor: der er kommen Ild i Jorden. I samme Øieblik seer jeg hen til Kirkedøren, da mig syntes, ligesom de andre Tilstædeværende, at hele Huset ligesom krympede sig og boiedes sammen. Jeg red altsaa bort fra Kirken, og kunde ikke andet, end tamke hos mig selv paa deu gamle Mands Ord. Da jeg var midtveis nedenfor Isbjerget Flaga, og saae op til Toppen af samme, forekom det mine Øine, som at denne vexelviis nu hånedes og svolmede. nu igjen faldt og svandt ind. Deri saae jeg ei heller Feil. thi Udfaldet viiste hvad dette havde at betyde. Den 8de nemlig, som var Mandag, om Morgenen, mærkede man ei alene meget idelige og forskrækkelige Jordskjælv, men og tillige forfærdelige Knald, som ikke gave Torden noget efter. 1 denne Tummel nedfaldt og omkastedes A It hvad der stod i Musene, saa at der ikke var andet at see, end at Alting skulde omstyrte, saavel Bjergene, som Husene, hvilke sidste dog ikke bleve kuldkastede. Men Folks Forskrækkelse blev mest forøget derved, at Ingen kunde gjette, hvorfra Ulykken skulde komme, eller hvorhen den vilde vende sig. Sanime Dag efter Kl. O Formiddag hortes tre store Knald, som isæt-vare mærkværdige, og kort efter fremkom nogle Vandlob eller Udsprudninger, af hvilke deu sidste var størst, og ganske bortsky 11 ede Heste og andre Kreature, som den traf i sinJt'lKELLilB INDTH.f.DF.R

Fart. Efterat Vandløbene vare forbi, gled Isbjerget selv frem paa deu slette Mark, ligesom naar smeltet Metal slaaes af en Digel *). Samme var, da det saaledes var nedgledet paa Marken, af en saadan Heide, at jeg, for det, ei kunde see mere af den bekjendte Løiuaguiipr, end som en Fugls Størrelse. Derefter foer Vandet frem paa Øster-Siden, uden Ophold, og odélagde og fordærvede det lidet, som endda var tilbage af Græsgangene.

.leg blev mest bekymret over at see Fruentimmerne grædende, og mine Naboer raadvilde og modløse. Mon da jeg mærkede, at Vandløbet. boiede sig hen imod min Gaard, Hyttede jeg mine Folk og Bom op paa en høi Brink paa Fjeldsiden, D al ska rð s tor fa kaldet, hvor jeg lod opstaae et Telt, og bringe derhen alt Det, som tilhørte Kirken, tilligemed Næringsmidler, Klæder og Andet, som var mest. uundværligt; thi jeg gjorde mig den Slutning, at oiu end Bjerget endnu skulde bryde frem paa et andet Sted, skulde dog denne lloi længst kunne undgaae, om Gud vilde, til hvilken vi overlode os, og forbleve der.

For at forstaa? dette. maa man lægge Mærke til. at Skred-jökelen eller Isbjerget, som tiet her kaldes, bestaaer ai en Ismasse. indkilet i de ind- og udgaaende Vinkler af den Dal-fordybning, i hvilken den befinder sig. Denne var formodentlig ved den underjordiske Varmes Forogelse smeltet af paa alle Steder, men i Særdeleshed laugs begge

Siderne, hvor den laa imod Bjergvæg-gen, og hvor Ismasserne de.Miden i Almindelighed ere noget tyndere, som Folge af den sædvanlige Yarmeud-s trå alen fra Bjergvæggene. Kfterat der paa denne Maade var smeltet noget af Isens Kant, er den gleden frem paa det skraae Underlag, baade paa Grund af sin Tyngde, og fordi den er bleven fort paa Gled af de under den flydende, ved Smeltningen i betydelig Gnid forøgede Vandmasser. Sammenligningen med det smeltede Metal. der heldes ud af Digelen, halter lidt. da Isen er en fast Masse.

For at begribe, hvorledes det. der berettes i den følgende Deel af Texten, var muligt, maa man lægge Mærke til. hvad Meddeleren forud har angivet, nemlig at han var redet mod Syd fra Sandfell. hvorved han formodentlig havde standset ved Gaardeo Llof. saa at Isbjerget kom til at ligge imellem ham og Lömagnnpr.120 JrtKKLEN BKJ.STKR <K. SK1UOKK KKK.1I UK!) «VKKSVMMUK.I.SKRXK.

Sagen blev nu og ganske forandret, da Jökelen selv brod frem, hvoraf en Deel Isstykker lobe heelt langt ud i Soen*); de tykkeste derimod bleve staaende paa Grund kort nedenfor Bjergfoden. Dernæst flöi omkring i Luften baade Jld og Aske, med stedsevarende Knald og Bulder, saa tykt, at man neppe kunde skjelne Dag fra Nat, formedelst det deraf foraarsagede Merke, som alene blev oplyst ved Glimtet af den Ild, som var opkommen i 5 til li Bjergrifter. Paa denne Maade blev da Øræfa Sogn i tre samfælde Dage plaget af Ild, Vand og flyvende Aske. Dog kan det ikke let beskrives, som det var i sig selv; thi hele Jordskorpen saae kulsort tid af Pimpesand, og man kunde ikke gaae sikker under aaben Himmel, formedelst gloende Stene, som faldt ned af Luften, mod hvilke mange bevæbnede sig paa Hovedet med Spande og Kar.

Den 11 te i samme Maaned blev noget lyst i Bygden, men Isbjerget gav endnu fra sig baade Kog og Lue. Denne Dag drog jeg hen, selv fjerde, for at eftersee, hvorledes det stod til paa Kirkestedet Sand feil, da dette stod den storste Fare. Reisen var og farlig, da man ingensteds kunde koiume frem, uden mellem Isbjerget og den frembrudte Jökel, hvor Vandet var saa varmt, at Hestene bleve næsten lobske; men da vi alt havde Haab om at slippe igjennem, saae jeg tilbage, og blev vaer et Vandlob, som kom oven fra, og som vist havde bortrevet os med sig, hvis det havde naaet os. Jeg faldt altsaa paa at ride freiu paa Isen, og raabte til de Andre, at de i storste Hast skulde folge efter. Herved slåp vi endelig og kom lil Sandfell, hvor hele Gaarden tilligemed tvende Huusmandspladse, var bleven odelagt, Hjemmehusene alene undtagne, og nogle smaa Pletter af Tunene. Folkene stode grædende i Kirken. Koerne der og paa andre Steder havde dog mod Alles Haab og Formoduing beholdt Livet og stode brolende ved nogle fordærvede Hostakker. Det halve

*) Her tales vist om den høiere op paa Fjeldet liggende Deel af Jttkelon, hvilken nu. efter den noget utydelige Fremstilling . j-ynes at være bleven sonderbrudt «g furt frem i adskilte Isstykker.MKNNKSKEK OG l'VU OMKøMMK

af Præstegaard ens Mandskab opholdt sig, den Tid Jökelløbct udbrod, i de lire nylig opbygte Sæterhuse, hvor tvende fuld-voxne Fruentimmer, tilligemed eu halvvoxen Dreng, toee deres Tilflugt til Taget paa det høieste Huns. Men strax derpaa bortrev et Vandlob det hele Huus, da samme, efter de ovrige Folks Beretning, ikke kunde imodstaae det paalo-bende tykke Dvnd, og saa længe man kunde see, stode hine tre elendige Mennesker paa Taget. Det ene Fruentimmer blev dog siden fundet i Jökeldvndet, men forbrændt, og ligesom 'i kogt, saa at man neppe kunde rore ved der saa beskadigede og møre Legeme. Alting var i den ynkeligste Tilstand, Faarene tabte, hvoraf nogle endog dreve igjen døde op af Havet, i det tredie Sogn fra Øræfene; Ho til Roerne manglede, saa at man ikke kunde fodre mere end 4, af dem o. s. f. Uden brændte i Bjerget Nat og Dag trå 8de August, som før er meldt, iudtil Sommerens Begyndelse i April Maaned næste Aar. Stenene gave Rog trå sig indtil ud paa Sommeren, men i Begyndelsen af samme kunde man ikke røre ved dem. En Deel af dem vare ellers blevne udbrændte og kalcinerede; en Deel vare blevne sorte-af Farve, med mange Huller, og andre kunde man blæse igjennem"*). Den storste Deel af de Heste, som ikke vare drevne ud i Havet, fandtes ganske kimsede. Den østlige Deel af Sifta Sognet blev fordærvet af Pimpesand, saa at man maatte af den Aarsag nedslagte meget Kvæg. Aaret efter (172$) den förste Sommerdag"**) lik jeg en

) Dette var vel desværre ikke blot «ligesom.

**) Dette maa være Beskrivelser paa de af Vutcauen udslyngede Lavastykker. — Som Læseren seer, frembrød ingen Lavastrøm ved dette Vulcanudbrud.

Ifølge den gamle islandske Tidsregning, der affattedes omtrent Aar 900 af en Mand ved Navn l'orsteinn Surtur, inddeelte* Aaret i tolv Maaneder og- fire Dage, der senere forøgedes overeensstemmelse med den nye Stil. Aaret inddeelte* desuden i to Afdelinger, nemlig i Sømme r uger og Vinteruger. en Regning, som endnu bruges der i Landet. Sommeren maatte, ifolge denne Tidsregnings Grundlag begynde imellem den 13de og den lüde April, mellem hvilke Dage saaledes den förste Sommerdag indtræffer.122

fornemme Mand med mig til at undersoge Bjergrifterne, i hvilke man for den storste Deel kunde krybe frem. Jeg fandt der endeel Salpeter, om jeg ellers havde kundet vedblive at sanke den, for den slierke Hedes Skyld, i hvilken jeg ugjerne vilde opholde mig længe. Paa eet Sted stod en svær forbrændt Steen, ovenover en stor Rift, hvilken vi, da den havde en liden Basis, stødte ned i Riften, men kunde dog slet intet hore til, at den kom til Bunds. Dette er da det mærkeligste, som jeg finder at anmelde om bemeldte Bjerg..... Saaledes har da Gud fort mig gjennem Ild og Vand. samt mangen Uheld og Viderværdigheder nu allerede indtil mit SÖde Aar. ITan være lovet, priset og æret i Evighed!"

Efter Gjennemlæsningen af denne Beretning maa man naturligviis finde det i sin Orden, at Egnen söndenfor Svina-tell, lige ned til Havet, for det meste bestaaer af en eensartet stenet og gruusfyldt Mark, som Skeiðarársandr. Et Par stride Jükelelve, der sprang frem af de blaae fra Fjeldet nedhængende Skredjökeier. dannede kuu en skidengraa Afbrydelse i den sortegraae, gruusopfyldte Mark og foranledigede adskillige Omveie, især da min Veiviser fra Svinafell, eu lille Gut paa 12—13 Aar ikke var stort bedre Forer over Vadestederne, end jeg selv. Paa Grund heraf var jeg nodt til at ride op til Sandfell og henvende mig til Præsten, til hvem jeg medbragte et Anbefalingsbrev fra Sysselmanden i SkaptarfelIssyssel, med Anmodning om, al han vilde befordre min Reise ved at skaffe mig en Veiviser for den tilbageværende Deel af Veien til Fáerholtsmvri, hvilket udgjorde omtrent halvanden Times Ridt, og videre over Breida-merkrsandr, som jeg skulde reise over den følgende I)ag. Præsten, der allerede var gaaet tilsengs, eftersom det led ud paa Afteneu, da jeg ankom til Sandfell, var snart igjen paa Benene og tilhest, hvorpaa Reisen fortsattes i hans Selskab. 1 Fäerlioltsmvri dundredes Folkene op, da vi ankom dertil om Aftenen Kl. 11. og elier tilbørlig Forestilling fortes jeg ind i eti temmelig reen, at Drivtommer nylig opfort eller med dette panelet Stue. Kaffen, som snart koiu paa Bordet, blev drukket, og derpaa hengik en Time, i hvilken Tid mine Blikke deels rettedes mod Sengen, tlii jeg var sovuig, deek mod Doren.JÖK.UL.SA l'AA IIR E1DAME Il K II SAN I» It

ad hvilken jeg ventede atseeBondensI3ust.ru træde ind mednogen solidere Fode. Imidlertid havde jeg en særdeles Fornøjelse af Præsten, der mnd hoi Rost oplæste mit «médmæli», Anbefa-lingshrevet fra Reykjavik, for de to Bønder, hvoraf den Kne havde det i Island klassiske Navn Skarphedinn, og særligt indskærpede dem de Dele af Brevet, hvori Islændernes Pligter mod min ærede Person fremha>vedes, samt af Bimderne, som med foldede Mænder hørte efter ved Oplæsningen at den vigtige Depeche. »Sjålfsagt» de skulde staae mig bi efter bedste Evne .Man kunde see. at man her hø-vdc, om jeg saa maa sige, Urindbyggere for sig, ukonstlet llæder og Eenfoldighed. som jo i det Hele er rørende at see, om den ogsaa i Enkelthederne kan forekomme den store Verdens Bern en Smule underlig eller comisk. Ved Midnat ankom da tilsidst et Par at de »staaende« Tallerkener Risengryns-vælling, en til Præsten og en til mig; de syntes at tinde Naade for Begges Øine, og efterat Præsien derpaa var vendt tilbage til sit Hjem, uden at modtage Andet end Tak for sin 1 leilighed, og Afklædningen, som Skik og Brug undertiden er. var foregaaet i Familiens Nærværelse — sov Læserens ydmyge Tjener ind paa sit grønne Ore og vaagnede sandelig ikke førend ved Kaffekoppens Indtrædelse næste Morgen.

Jeg havde nu en Dagsreise paa syv til otte Miil at tilbagelægge. af hvilken over Halvdelen dannedes af den gruus-opfyldte Ørken Breidamerkrsandr, i hvis Midtdeel llvder en Jükelaa, der vel kun er en Fjerdingvej lang fra dens Kilde i Jökelen indtil dens L'dlob i navet, men alligevel betragtes som det frygteligste af de Vanddrag i Island, hvorover man kan færdes til Hest. Om Sommeren, naar Suee og Is smelte paa Fjeldene, svulmer den nemlig

betydeligt op og har tillige en strid Strøm; det kan da stundom være umuligt at. sætte over den. i hvilket Tilfælde man enten soger at komme over Jokelen selv, hvilket undertiden lader sig udfore , eller ogsaa maa vende 0111. thi da der ikke tindes noget Græs i Nærheden, kan man ikke afvente Elvens Falden, soui heller ikke indtræffer forend ved Veirforandring. Som oftest rider man dog derover, hvorved det kan hændes, at den stærke Strøm skyller over Hestens Bov,SYNKf AF VATNAJOKVLL DERFRA

en Ridetour, der uden at regne Badet i det iskolde Jökel -vand, ikke kan være synderlig behagelig. Da jeg satte over Jökulsá, var den forholdsviis grund, som den pleier at være om Foraaret og i Begyndelsen af Sommeren.

Man skulde troe, at Farren over eu lire—fem Miil lang Grunsorken, der umuliggjør et hurtigere Ridt, eftersom der ikke tindes nogen banet Vei, maatte være eensformet "og trættende; men med nogen Sands tor Naturens Eiendommeligheder og dens Pragt, kan man med stor Fornoielse og Velbehag ride over Breiöamerkrsandr, forudsat at Reiseu begunstiges at godt Veir. Man rider forst lige for Enden af en mindre, sneehvid og isgrøn Skredjökel, som mellem tvende hoie Fjelde — det ene, Staðarfell» 3782 Fod over Havet — skyder ned langt frem paa Sletten, symmetrisk omgivet af tvende Sidemorøner, som samle sig til en Vold foran deus bueformet fremskydende Ende. Derpaa kommer den egentlige BreiAamerkrjökull, der er over tre Mile i Brede ved sin Ende; den.s förste Halvdeel var fuld at Revner og Kløfter, lige til en Fjeldtop ved Navn Breiðamerkrnuíli, §om rager op nær Jökelens Kant, men den tolgende Halvdeel var jævu og Had, samt havde paa sin Overflade trende særdeles regelmæssige Midtmoræner eller Gruusvolde, der laae som sorte Baand langs den hvide Ismasse. Dette beviser, at .lökelen har dannet sig ved Foreuing af tire ulige Skredjökeler oppe i Fjeldet. Thi en Midtmoræn opkommer derved, at tvende Skredjökeler slutte sig sammen til een, idet de Gruusvolde, som de have langs deres Sider, fores sammen til Midten af den forenede Hovedjökel. Det var et prægtigt Syn at see tilbage fra Sletten mod Öræfajökull, hvorfra Isen og Sneen væltede sig ligesom i Cascader ned til den noget mere rolige Ismasse ved dens Fod, medens det vældige, over l>000 Fod boie Fjelds Spidser bleve usynlige i Skyerne. Paa hoire Side kunde man samtidigt tydeligt høre det nærliggende Havs Bølger slaae mod Kysten.

Gruset paa denne Slette var af samme Beskaffenhed som paa Skeiöarársandr, rundt og glat, men undertiden med fine Ridser i alle Retninger, som Minde om Jökelens Virkninger. Hoit oppe paa Jökelens Ende, oppe paa Isen, laa forøvrigtjfiKF.LLOU PAA BRKIIVAMKRK K.SANDR.

ogsaa lignende Grnus, der paa Grund at sin Beskaffenhed viste sig at være kommet op fra Jokeions Bund. En lignende Rullesieensaas, sotn den ved Skeiðarárjökull nævnte, fandtes liggende ved Jr»kelens nordre Side nærved dens Ende; denne Aas eller Ryg var dannet for fire Aar siden, da Jökelen skod et Stykke frem, havde gravet sig ned i Sandet og skudt Rullesteensgruset ved sin Fod op til en .<0 til 40 Fod hoi Ryg, samt siden havde trukket sig noget tilbage igjen. Ved saiume Leilighed vare formodentlig Rullestenene ved Jokelens Fod blevne ridsede ved Gnidning mod hverandre under den freinskydende Is. Ved samme Side af Jökelen, noget længere mod Kord, fremkom under den et Slags sorte Kager, som ved nærmere Iagttagelse befandtes at bestaae af brændbar Torv. Jökelen har saaledes engang i Tiden bedækket en Mose, hvis Indhold nu bringes for Dagens Lys. Det med de store Skredjökeler fra Vatnajöknll medførte Gruus indeholder Frover paa saagodtsom alle de Bjergarter, der tindes i Island: Lava, Pimpsteen, Perlesteen, Trap, Traehyt, Dolerit, Tuf m. m. Fjeldet, der samler Vatnajökulls Snee-og Ismasser, lader saaledes her sit Indhold komme for Dagen.

Opkomsteu af Breiöamerkrsandrs sondre Deel er historisk. Annalerne berette nemlig fra Midten af Trettenbnndredaaret hvorledes denne Egn, der forinden havde været en frugtbar og bebygget Deel af Landet, paa denne Tid blev aldeles odelagt ved Jökellob fra Jökelen. Pladsen er rigtignok ikke aldeles tydeligt betegnet i Annalerne, men man kan slutte sig til, at den har ligget paa det anførte Sted. En eneste Gaard ved Navn Kvisker er endnu tilbage i denne Ørken.

Uagtet Sand- og Gruusorkenerne ere øde som Følge af Mangel paa Vegetation, savne de dog ikke alt Liv; thi endeel Fugle trække derhen om Foraaret for at lægge Æg. Saaledes var Breiöamerkrsandr paa sin nordlige Side et Hjemsted for Masser af Terner eller kri ur, som de — vel som Følge af deres Skrig — kaldes i Island. Saasnart den Reisende kom, flöi de allesammen Op fra deres Æg, som de havde lagt uden nogensomhelst Omhu paa den

grusede Mark, og hvis bruungraae Farve gjorde dem temmelig usynlige, og sværmede næsten ligesom Myg oppe i Luften. Paa en Plet126

sloge de dog ned i en tæt Klynge — skal jeg sammenligne det med Noget, maa det være med en Bisværm — og da jeg red derhen for at see. hvad der knude lokke deres Nysgerrighed, laa der en lille Terne dod; den var dod i Barselseng, hvis jeg tor bruge denne Benævnelse -- Æggesot troer jeg det ellers kaldes.

Blandt andre Fugle, der lægge deres Æg paa Sandet eller Gruset, er et Slags Maager, der af Farve ere brune med lidt Graat om Halsen, see grimme og slemme ud og hoppe om paa Marken med udbredte Vinger og et hexeagtigt Physiognomi; de kunne undertiden være temmelig næsvise, især naar den Reisende ledsages af en Hund. Imellemstunder ere de komne med en saadan Fart flyvende mod mit Hoved, at jeg uvilkaarligt bukkede mig ned paa Hesten, hvorved Hvinet af Vingerne slog om Ørene, og Fuglen var saa nær, at jeg troede at kunne ramme den med Pidsken. Hunden var ved slige Lejligheder ganske forlegen og holdt sig nær ved Rytteren, og saaledes blev denne uden Anledning gjort til Skive for den djerve Maages Anfald.

Adskillige vilde Fuglearter give Islænderne et godt Udbytte at .Kg. Fuglene selv fanges ogsaa, som jeg tidligere har fortalt, hvor der tindes Fugleljelde. Et saadant Fjeld er det 2Ö0 Fod hoie Ingolfshöfði, Syd for Fåerholtsmvri, der gaaer bråt ned mod Søen; dette Fjeld har sit Navn af den fornævnte Ingólfr, der landede her ved sin anden Ankomst til Landet. Fuglefængeren hisses derned paa en 2-1U Fod lang Line, med en 14 Fods Slynge i Haanden, og plukker, hvad han kan faae. Jeg saae i Præstegaarden Sandfell i Öræfa eu lieel Bunke Fugle af ulige Arter, tagne ved dette Fjeld. Paa Færøerne er Fuglefangsten almindeligere og niere indbringende end i Island; Færingerne ere ogsaa bekjendte for stor Uforsagthed ved dette Arbeide. De lade sig hisse ned ad lodrette Klippevægge i Liner, der kunne være indtil 7(> Favne i Længde — med dec skummende Hav under sig. Dertil kommer, at »le ikke, saaledes som inau skulde troe, hænge stille og roligt i Linen; de maae tvertimod under Nedhejsningen bestandigt svinge sig saaledes, at de kunne stemme af med Fødderne mod Klippevæggen, forFTGLEFAN'CST PAA F.KKIIKH.NE.

at forhindre, at Linen snoer sig, da de ellers vilde blive ore i Hovedet. Naar de ville ind i Grotter eller Fordybninger i Klippevæggen, maae de desuden svinge stærkere og hertil medbringe de en Hage, hvormed de ved Indsvingningen mod Bjer-get hugge sig last. for at naae Grotten. Fuglene fanges her i Flugten med Net. En duelig Fuglefænger fanger saaledes 300 om Dagen. Paa denne Maade skræmmes Fuglene ikke, men vedblive at llyve frem og tilbage langsad tieres sæd-vanlige Bjergskrænter, idet de kun give ringe Agt paa det i Rebet hængende, menneskelige Væsen,

Endeel Fugleljelde paa Færoerne ere saa steile paa alle Sider, at man ikke kan gaae op paa Toppen af dem og saaledes ikke vilde være istand til der at foretage nogen Fangst, hvis man ikke bar sig ad paa følgende Maade: Tre Mænd samles ved Bjergets Fod ng medføre eu Stang paa nogle Alens Længde, forsynet med et Spiger i Enden og et lille Brædt. Spigeret stikke de igjennem Beenklæderoe bag paa den Ene af dr; Tre, hvilken saaledes bliver siddende paa Brædtet. og i denne Stilling skydes op af de to Andre til en Afsats paa Fjeldvæggen (de færøske Bjerge høre, ligesom en stør Deel af de islandske, til den saakaldte Trap formation, og skraane undertiden trappeviis ned mod deres Fod). Naar hin nu har faaet Fodfæste, nedsænker han en Line og hisser ved Hjelp al denne de to Andre op, hvorved de naturligviis maae slemme med Fødderne mod Klippevæggen for at lette Opheisniiigen. Efterat nu alle Tre saaledes ere komne til-veirs, gjenlages samme Fremgangsmaade og fortsættes saa Ira Afsats til Afsats, indtil man naaer Toppen. Der fæstes saa en Line, som bliver siddende hele Sommeren, og ad den gaaer man op og ned. Men om Efteraaret maa Linen tages ned. Den sidst Tilbageblevne, der maa være en behændig Klattrer, fæster saa Linen ved en Pind i Jorden, kun saa fast som det. behøves, for at den kan bære ham, og hisser sig derpaa forsigtigt ned, men naar han er kommen paa Jorden, gjør han et Ryk i Linen, saa at den faldor ned.

Under Fuglefangsten kan naturligviis let Ulykker indtræffe ved Uforsigtighed eller Forvovenhed. Styrter Fuglefængeren ned, er han naturligviis fortabt.128

„STORK IIIMU.V. KN AK KKKHKKNK

Færoerne have Udseende al Fjelde eller store Klipper, der ere satte lige ned i Havet. Lavlandet er meget ubetydeligt, og paa enkelte Øer savnes det aldeles. En 0 ved Navn Store Dimon horer til denne Glasse. Den eies af en Bonde, som er istand til at fode saa mange Kreaturer, ar han nyder en vis Anseelse; men ingen af Øens Indbyggere kan forlade den uden Hjelp udefra. Øen helder nemlig lodret ned i Havet paa alle Sider. Der gives derfor ingen Baadehavn, men naar Bonden behover en Baad, for at komme over til Handelspladsen Thorshavn, Staden paa Færoerne, maa han telegraphere til den nærliggende Sando, det vil sige heise et Signal, hvorpaa Baaden lægger ud, hvis Veiret tillader det. Men ikke nok hermed. Den laveste Deel af Store Di-mons Kyst rager omtrent 2'X) Fod lodret op af Havet. Udfor denne Skrænt maae baade Personer og Gods hisses ned og op, til og fra Baaden. Dette er naturligviis forbundet med ikke saa faa Vanskeligheder, og Øens forrige Eier skal ogsaa ved et saadant Tilfælde have sat Livet til. En Bost eller Vinter, for nogle Aar siden, havde man et andet Ulykkestilfælde paa denne O. Man pleiede nemlig at vedligeholde Ilden fra den ene Dag til den anden paa den Maade, at man om Aftenen lagde nogle Torv paa Gluderne og bedækkede dern paa sædvanlig Maade med heed Aske; men en Nat hændtes det, at Ilden gik ud. Der fandtes ingen Svovlstikker paa Øen og en anden Maade at faae Ild paa kjendte de stakkels Menneskerikke, saaat de maatte leve hele Vinteren uden Ild; thi paa den Aarstid kunde ingen Baad lægge til ved Øen. For at skjerme sig mod Vinterkulden, der dog aldrig er saa streng paa disse Øer, da de ligge midt i Golfstrømmen, maatte Folkene krybe saa tæt sammen, som de kunde, og da de ikke kunde koge Mad, hvilket naturligviis var det værste at Alt, maatte de leve af Mælk, tor Fisk og lignende Ting. Man kan ikke undres over* at Vinteren paa denne Maade blev dem noget lang.

Min Følgemand over Breiöamerkrsandr, der om Morgenen og Formiddagen havde viist sig som en rask Fyr, havde om Eftermiddagen, saavidt jeg kan tænke, gjort sig altfor fortrolig med Brændevinshornet, og var derfor om AftenenINSm Tl-CI.VF.KKTS SYTTE

129

noget. lystig. En elskværdig Barnliglied aabenbarede sig derved hos ham paa nedenanførté Maade; men om den var en Folge af den omtalte altfor inderlige Omgang med Hornet, eller forovrigt laa i hans Natur, veed jeg ikke. Nok eidet, at da vi om Aftenen kom til Kalfafellsstaðr, en Præstegaard, hvor jeg søgte Natteleie — hvilket jeg paa Grund af senere opdagede ubehagelige Omstændigheder ikke burde have gjort — spurgte !>orvari)r, saaledes hed han, mig om mit Navn, hvorfor jeg gav ham et trykt Visitkort, for at han bedre kunde mindes det. Herover blev lian san uhyre glad, at han tog et Markstykke op af Vestelommen, for at give mig det i Betaling: «sjálfsagt» — jeg skulde have Betaling for det line Kort; jeg kunde med Nød og neppe formaae ham til at beholde sine Penge.

Som alt bemærket — i Kálfafellsstaðr burde jeg ikke været gaaet tilsengs, thi — Omgivelserne vare saa blandede der, og Insectpulveret, som hidtil havde været mit Værn mod ubudne Gjester, var paa en af Farterne over de mange Vadesteder blevet vaadt og derfor ubrugeligt.

Paa Reiser i Almindelighed og i Særdeleshed i Island har man god Leilighed til at skatte den Velsignelse, der ligger i det persiske Inseetpulver, hvilket, mærkeligt nok, kun kan faaes tilkjøbs paa eet Sted i Island, nemlig i Akureyri, og derfor uheldigviis kun er lidet kjendt i Landet. Og dog lider maugen ludfodt ligesaa meget som Udlændingen, naar han er undt til at søge Natteleie paa et ikke saa aldeles reenligt Sted. Man burde virkelig i alle Lande reise Mindestøtter til .Ere for Insectpulverets Opfinder, hvis han er eti eukelt Person, og hvis det er et heelt Folk, burde man lyse evig Fred over det. Ringere kan man ikke belonne dem, som have bragt saa mange af deres Medmennesker Fred og Ro.

Paa Veien over Breiðamerkrsandr modte jeg den første Ilandelscaravane for iaar: Öræfaboere, der kom tilbage fra Papos. Disse Caravaner afgive et ret eiendommeligt Skue. Forrest lider een eller to Mand? alt eftersom Veiens

Brede tillader det; hver har en Haandhest bag ved sig, ved deus Hale er atter bnndet en Hest, ved dens igjen een, og

saa fremdeles indtil otte til ti Eleste i Rad, hver med sin Klovsaddel, belæsset med Varer af forskjelligt Slags, her et Par Sække Korn, hist nogle Bundter tor Fisk, her Sække med Kalle og Sukker — der maae ligge hoit tilveirs for de mange Vadesteders Skyld — hist en Kaffepande og her et Stykke Jern , undtagelsesvis mnligen en PorceiJainsskaal eller en anden Luxusartikel, Bramdevinsbimplerne naturligviis ikke at forglemme. Besynderligst tage Trrelæssene sig ud; paa liver Side af Hesten snores tre Brædder eller et lille Stykke Tomnier, som rager i Veiret med den forreste Ende, medens det slæber med den bageste og naturligviis bliver betydeligt skamfilet paa den lange Hjemvei. Til Öræfa fores dog vel neppe noget Tommer, thi der kastes Drivtømmer nok til Stedets Forbrug op paa Kysten. De Folk, der have langt til Handelspladsene, reise ikkun derhen een Gang om Aaret, men de, som have nærmere, to til tre Gange. I Ilandelen, der fornemmelig er Byttehandel, er Creditsy-stemet særdeles stærkt udviklet. Næsten Alt kjobes paa heelaars, halvaars eller tre Maaneders C'redit. Men vi faae senere Leilighed ril nærmere at omtale de islandske Handelsforhold, der paa Grund af Eneretten i en lang Række Aar have gjort Landet saa megen Skade, indtil endelig Ilandelen for nogle Aar siden blev given aldeles fri.

1 At Islænderne maae være hvad man kan kalde Hestfolk, er vist neppe nodvendigt at omtale, da man ikke kan komme nogen Vei der uden tilhest. Med Stangbidselet er Islænderen derfor ligesaa fortrolig som Somaudeu, med sin Aare eller Jægeren med sin Bosse. Paa Ride-pidsken anvendes af den Grund heller ikke saa ringe Omhu; den her afbildede er af Rotting med Nysolvsbeslag; Snærteu sidder i en Ring ved Skaftet, og kan give gode Slag.

Fjerde Capitel.

Sammensætningen af den Deel af Jordskorpen, der udgjør Islands over Havfladen fremstaaeude Masse, kan man skjelne mellem trende forskjellige geologiske Dannelser eller Formationer, der dog alle have det tilfælles, at de ere opstaaede ved Udgydelser eller Opkastninger af en smeltet Masse fra Jordens Indre, og hvis gjensidige Grændser derfor vanskeligt kunne bestemmes med fuld Sikkerhed. Den yngste af disse Formationer er Lavafor inat ionen, hvortil vi henføre alle de Dannelser, der kunne tilskrives den nyere vuleanske Rorelse. Dertil hører saaledes först og fremmest Lavaen, der især forekommer linder Fonn af Lavast'rømme, hvilke i Almindelighed sagt bedække de lavere Dele af Landet, da den af Yulcanerne freiuvæltende, flydende Masse naturligviis søger Dalstrøgene; men den forekommer ogsaa under Form af løse, paa hverandre ophobede Slaggestykker, af hvilke adskillige af de i Landet værende Vulcankratere bestaae, som for Exempel Raudholar i Nærheden af Reykjavik. Dertil høre fremdeles de løst sammenhobede Masser af vulcansk Sand, som - især i Nærheden af de større Vulcauer danne det øverste, sorte, af Vegetationen for en stor Deel urørte Jordlag. Og dertil regne vi endelig Vulcanernes troe Ledsagere, de varme Kilder, der ere af to Slags, nemlig, saaledes som de kaldes i Island, hver ir eller laugar og námar. De første ere

kogende eller varme Kilder med klart Vand; de sidste dannes enten af Gasudstromninger fra Jorden, som afsætte Svovl, eller ogsaa af kogende Dyndkilder, saakaldte Dyndvulcaner eller Makkaluber. Lavadannelsen forekommer spredt over store Dele af Landet, men findes dog, saavidt man veed, ikke paa Østkysten eller paa Mordkysten, vestfor S k j å 1 fa n d a fli <> r s Vanddrag, eiheller paa den nordvestlige Halvø, eller repræsenteres der kun af kve ri r eller varme Kilder. Mest udviklet forekommer den langsad de forud nævnte, jævnstrøgs med hverandre, i

nordost-sydvestlig Retning gaaende Vulcanrevner, af hvilke den ene, efter hvad vi mindes, strækker sig fra Eldey og Reykjanes op til Lnngjökull, hvilken man kan kalde Skjald-breiðsystemet, og den anden har Hekla til sit Midtpunkt, He kl a sy s ternet; fremdeles langsad den Halvø, der. som vi vide, begrændset' Faxafjörðr mod Nord, og hvor den vul-canske Revne, at domme efter Kraterne og Lavastrømmene, har eu øst-vestlig Retning, vi kalde denne Vulcanstrækning Suæfel 1 system et; endelig i betydeligst Grad udviklet langs den Vulcaurevne, eller sandsynligere langs det System af Revner, der med Leirhnükr som et kjendt Hovedpunkt strækker sig i nordsydlig Retning fra Egnen om Mývatn i den nordøstlige Deel af Landet ned mod den store Vatna-jökull, L e i r h n úkss y s t e in e t.

I Beskrivelser over Island angives sædvanligt Retningen af den vulcanske Rorelse overhovedet at være en nordost-sydvestlig, i Lighed med Forholdet ved Hekla og langs den sydvestlige Halvø. At imidlertid denne Retning ikke alt id er tilstede, viser sig blandt Andet ved den nysnævnte Leirhnükr, hvor Vulcankraterue og saaledes ogsaa Revnerne ligge næsten lige i Nord og Syd*). Samme Retning indtage ogsaa de ældre Vulcankratere paa den østlige Side af M\ vatn, hvilket antyder en Sprængning i denne Linie; Retningen af de store Floder, der udmunde paa Islands Nordkyst, er ligeledes nord-sydlig, hvilket tilligemed de i samme Retning løbende Fjeldrygge angiver deu almindelige Retning, hvori

*) Saaledes som Walthorshausen ogsaa har angivet i » (Jeologische Skizzen».FORTSÆTTELSE.

Landet hæver sig. Naar saaledes Heklasystemets Vuleanrevne fortsættes mod Nordost, dreier den sig i det mindste ved Myvatn mod Nord, ligesom Skjaldbreiðsystemets Revne paa den sydvestlige Halvø dreier sig noget mod Vest. Det kan imidlertid være ligesaa sandsynligt, at Leirhnükssystemets Vnlcan-revne gaaer mere i sydlig Retning gjennem Vatnajökull, for Exempel gjennem den i Aaret 1783 opkomne Skaptárvul-can. Man savner dog de fornodne Iagttagelser til at. bedomme dette. Skaptárvulcanen er, som vi vide, aldrig bleven besogt, og Retningen a i dens Vuleanrevne er saaledes ubekjendt. Katlas Vulcanrevue er heller ikke med Sikkerhed kjendt; den angives at dreie sig fra Nordvest til Sydost, og saa igjen mod Nordost.

Som et selvstændigt System maa man forøvrigt ogsaa regne Vuleanen Katla, i hvis System Udbrnd har fundet Sted saavel fra Katla selv, som, efter hvad der fremgaaer af Annalerne, fra Egnen nordfor Sölheimar; dette bliver saaledes det femte eller Kat las yste met..

De øvrige vulcanske Udbrud i Island samle sig omkring den store Vatnajökull, men en bestemt Retning af Vulean-revnen er endnu ikke funden for disse; langs Vatnajökulls sondre Side have Udbrud fundet Sted i alle de store Jokeler, Skaptárjökull, Skeiðarár-, Öræfa- og Breiðamerkrjökull, skjøndt man ikke kjender Lavastromme fra de tre sidste; paa Vatnajökulls nordlige Side har der ligeledes fundet Udbrnd Sted. Vi kunne indtil videre forene denne vulcanske Rorelse under Navn af Vatnajökull sy st em et, hvorunder dog ikke kan forstaaes Retningen af nogen særskilt Vuleanrevne, men hvorved alene angives et Midtpunkt, om hvilket de Vulcaner ligge, der ikke hore til noget af de fornd nævnte Systemer.

Den Dannelse, der som nærmest ældre gaaer forud for Lavastrømmen, bestaaer af flere Lag Pal a go nitt uf, gjen-nemskaaret af talrige Gange af en søileformet, afsondret Trap, og forekommer ligeledes i Lag med denne sidstnævnte Bjergart, i hvilke Tuffen dog er den overveiende. Ved Tuf forstaaer man i Almindeligbed en losere Bjergart, der bestaaer af et finere Cement, som enten kan være fremherskende, i hvilket Tilfælde Steuen faaer Lighed med hærdet134

Leer eller Finere Sandsteen, eller ogsaa kan indeholde stone og mindre Korn eller Brudstykker af forskjellige Bjergarter, hvorved den faaer Lighed med en grovere Sandsteen eller et Conglomerat. Og en Palagonittuf er en saadan Tuf, som for en væsentlig Deel bestaaer af et Mineral ved Navn Pal a go nit, der i sit Ydre har megen Lighed med et Stykke guult eller bruunt Harpix*). Ved Trap derimod forstaaer man i Almindelighed en fast, krystallinsk Bjergart, af blaasort Farve, saa fintkornet, at de Mineralier, af hvilke den bestaaer, hverken kunne

tydeligt skjelnes med det blotte Oie eller med et Forstørrelsesglas. Disse Bjergarters Sammensætning er derfor endnu ikke rigtig kjeudt, og under Navnet Trap kunne derfor indbefattes forskjellige Slags Bjergarter, der dog ere nær beslægtede med hverandre"). Ved en Gang forstaaer man en Revnefylding i et Bjerg, og denne Dannelse, som vi passende kunne kalde Palagonitdannelsen, bestaaer saaledes af flere Lag Palagonittuf med Revnefyldinger af Trap, tilligemed underordnede Lag af denne Bjergart. Palagouittuffen er enten fintkornet og tæt — Ccmentet altsaa fremherskende — eller ogsaa optager den i større eller mindre Mængde Brudstykker af Trap, der deels kunne være mere afrundede, deels skarpkantede, hvorved den bliver til Conglomerat eller Breccia. Palagonittuf! en er V ule an erne s troe Ledsager. De fleste Vulcan-revner i Island ligge nemlig i Palagonittuf, men denne Bjergart med de deri indesluttede Trapgange og Traplag bedækker ligeledes en stor Deel af det Land, soiu de nyere Lavaer hidtil have ladet urørt, saasom Eguen mellem Hekla- og Skjald-breiðsystemet, samt i Nord og Nordost for disse. I Egnen omkring Leirhmikr seer man ogsaa mægtige Fjeldrygge, der hore til denne Dannelse, hvilken forøvrigt ligeledes forefindes i de store Jokeler, baade langs den sondre Deel af Landet og i dets Midtdeel, saaledes som man kan see deels i de steile Fjeldvægge, for Exempel under Eyafjallajökull, deels paa de

*) Tuf hedder i Island ni o berg, rimeligviis fordi deu er los og

sandsteeusartet.

**) Trap kaldes paa Islandsk blågry ti eller Blaasteen. en

Benævnelse, der svarer til vor Graasteen.

Stene, som Skredjükelerne tilligemed Jökelelvene fore ud fra disse Fjeldes Indre. Paa min Reise mod Øst kunde jeg iagttage PalagonittttlFens stadige Forekomst i Fjeldene, lige til jeg var kommen forbi Breiðamerkrjökull, hvor den begyndte at tage af og hvor den tredie og ældste Bjergdannelse næsten udelukkende viste sig i Fjeldene langs Kysten. Det Materiale, der danner Palagonittufféu, bestaaer efter al Sandsynlighed af gammel Vulcauaske og Sand, og der hvor Tuflen er conglo-meratartet, al Lavastykker, som ere blevne udslyngede fra Jordens Indre, medens Landet endnu laa sænket under Havets Flade, hvilket Materiale paa Havbunden er blevet ordnet af Bølgerne og Havstrømmene i Lag, i Lighed med Sandbanker, hvorved den line Vulcauaske er gaaet over til Palagonit, og det Hele er blevet samnienkittet til en steenhaard Masse. Trapgangene, der gjeunemskære disse Lag, ere derpaa i smeltet Tilstand trængte op i Revnerne, hvilket man kan see deels af deres slaggeartede Ydre iiuod Tuffen, deels ligefrem af deres flydende Beskaffenhed. I en Gang. som gjennemskærer et Palagonitlag nordfor Gaarden Herdis ar vik i Nærheden af Krisuvik paa Islands Sydkyst, kan man for Exempel tydeligt iagttage dette, og i et til denne Dannelse hørende Conglomeratlag nærved Præstegaarden S tór i ni« pr nordvest for Hekla har jeg fundet flere Trap-stvkker med fuldkommen Lavabygning, pibede eller med Blærer og smeltede Kanter, hvorfor man ikke kan nære nogen Tvivl om, at denne Trap er opstaaet af en fra Jordens Indre i smeltet Tilstand fremkommen Masse. Man kan da let for-staae. hvorledes det kan hændes, at denne Trap ligeledes af-vexler i Lag med Palagonittnften, naar nemlig den i Revnen indtrængende Masse er steget saa hoit, at den flyder over Revnens Kanter, i Lighed med det Forhold, som endnu finder Sted ved en Lavastrøms Dannelse; herved kan den i Revnen indtrængende smeltede Masse være trængt ud mellem Fugerne i de Revnen omgivende Tuflag og saaledes selv være kommen til at tage Bo der paa denne Maade.

At Palagonitformationen er den Dannelse, som gaaer naMinest forud for Lavaen eller de nyere Vuleaners Formation, kau man udfinde af den nære Forbindelse med hin,

saaledes som forud nævnt; thi Palagonittuffen er Underlaget for Lavastrømmene.

Den ældste Dannelse i Island eller Trapd annels en ligger, saaledes som man af det. 'Anførte kan slutte, ligesom et Bælte omkring de nysnævnte, i det mindste langs den nordlige Deel af Landet. Den optræder saaledes deels i Fjeldene nordfor Reykjavik ved Faxafjörðr, deels paa Landets nordvestlige Halvø, deels i Fjeldene, der

indeslutte de store Fjorde og de dybe Dale i Landets nordlige og ostlige Deel, men den fremtræder tillige i mange Fjeldstrækninger i Landets øvrige Dele, og man kan derfor kalde den Landets Hovedformation, især da den ligesom danner selve Underlaget for de øvrige. Denne Dannelse bestaaer deels af blaasorte, lintkornede Bjergarter, som man, efter hvad vi have meddeelt, med et fælles Navn kalder Trap — Navnet afledes deraf, at disse Bjergarter ofte bestaae af Lag ovenpaa hverandre, der danne trappeformede Afsatser — deels i sine nedre Afdelinger af en Bjergart med mere tydeligt adskille Mineralbestanddele, kaldet Dolerit"), men som ogsaa er en mørk Bjergart; fremdeles optræder ligeledes i denne Dannelse Tuf, der ligger i Lag med Trap, skjøndt underordnet, og tilsidst forekomme paa flere Steder lyse Bjergarter, som hore til Traehyternes Glasse og som kunne samle sig til enkeltstaaende Fjelde og Høider, men alligevel i deres Udstrækning ere underordnede mod Trap- og Tuflagene. T denne Dannelse udgjøre Trap Jagene den herskende Bjergform. Disse Lag kunne være af forskjellig Tykkelse, men naae dog sjeldent hundrede Fod, sædvanligt ere de under dette Maal. Derimod følge mange saadanne Lag paa hverandre, saa at de Fjelde, der hore til deune Dannelse, faae Udseende af Dyner eller Mat rat ser, som ere lagte paa hverandre, af hvilke hver overliggende rager kortere frem end den underliggende, hvorved de trappeformede Afsatser i Fjeldskrænterne fremkomme. Imellem de fastere Traplag ligge nemlig Lag af løsere Tuf (som dog ikke altid er Palagonittuf) eller

;f:) Flere augitforende Bjergarter forekomme blandt de tydeligt krystallinske, skjoudt vi ikke her nærmere kunne gaae ind derpaa.

at forvittredé Bjergarter, som lettere falde fra hinanden end Trappen. Folgen deraf bliver, at der mellem hvert Traplag dannes et ras eller Skred af lose Stene; paa Grund heraf fremtræde selve Traplageue og Trapformen tydeligere, 1 de øverste Afdelinger af Trapfjeldeue har jeg fundet ubetydeligere Lag af Palagouittuf, hvorfor Overgangen til denne Dannelse indtræder her. De tre Dannelser ere nemlig ikke fuldkomment skarpt afgrændsede mod hverandre. Men hele Landets Præg er dog et heelt andet, hvor Trapdannelsen er den raadende, mod hvad den er, hvor Palagonit- eller Lavadannelsen fremtræder mere udpræget. Og den nævnte Inddeling er derfor fuldt berettiget, om den end ikke ganske kan gjeunemfores i sine Enkeltheder. Traplagene gjennem-skæres iøvrigt i Lighed med PalagonitdannelsensLag af talrige Trapgange.

Disse almindelige Gruudtræk af Islands Bjergbygning komme vi maaske© i det Følgende til at oplyse med et eller andet Exempel, naar et saadant netop forekommer og forsaavidt det kan have almecu Interesse. Det kan da være af Vigtighed at have selve Hovedtrækkene at støtte sig til, og jeg har derfor villet forelægge dem nu. Den nærmeste Anledning dertil har jeg hentet fra den Omstændighed, at jeg, medens jeg kom forbi Breiðamerkrjökull paa Veien til Kålfa-fellsstaöir, stédte paa de første udprægede Trapfjelde lige ved min Vei langs Kysten mod Øst.

Hvad den geologiske Alder af de Formationer angaaer, hvoraf Island bestaaer, saa er denne forholdsviis ung. Det er bekjendt, hvorledes Geologerne inddele de Steenarter, i hvilke Forsteninger af uddøde Planter og Dyr forekomme, i tre store Tidsaldere, for hvis Længde, i Aar beregnet, man hidtil ikke har kunnet finde noget Maal, men hvorom man veed, at den maa være umaadeligt stor. Det er til den yngste af disse trende Perioder af Jordens Udvikling, at den ældste af Islands Dannelser maa henregnes. Denne Dannelse kaldes Pattedyr salder en og deles i to Afdelinger, en ældre, der benævnes den tertiære, og en yngre, den post-tertiære. Til den første af disse henfører man Islands Trapdannelse paa Grund af forstenede Plantelevninger,. som ere fundne i

den, hvorom vi senere yderligere skulle udtale os. Under den post-tertiære Dannelse indtraf den Istid, paa hvilken hele Nord-Europa og Amerika indhylledes i Jökeler og Skred-jökeler, og man kan euduu paa vise Lavaer i Island, som vare samtidige med denne Dannelse. Palagonitdaunelsen, der i det Ilele er ældre end Lavadannelsen, og som tillige er en Dannelse, der er kommen tilveie under Havets Flade, maa derfor indtage det mellemliggende Tidsrum, og dens Dannelse saaledes henlægges til Slutningen af den tertiære og Begyndelsen af den post-tertiære Tidsalder.

Det var Midsommeraften, da jeg i herligt Solskin forlod Kálfafellsstaðr. Veien derfra til Bja rna ties var en af de smukkeste, jeg er kommen ad. Den laa i Begyndelsen noget hoit, saa at man havde en vidstrakt Udsigt over det blaanende Hav; tilvenstre laa, 1190 Fod over Havfladen, en hoi Klint, Hestgerðishnúkr, i hvis Top en Gang af prægtige Trap-soiler var synlig. Derpaa fulgte en Slette, deels græs bevoxet, deels odelagt af Jökelelve, i en Halvkreds omgivet af toppede Sneefjelde og Jökeler. Jeg talte lire store, prægtige Skredjökeler, som sküde ned mod denne Slette og foruden de Dalstrog, i hvilke de skrede frem, endnu fem Dale, der syntes at tabe sig ind mod den nordlige fjelds trækning, som her med et fælles Navn kaldes neinabergsjöku 11. Mod Slutningen af Dagen skulde jeg ride over en Flod, den saakaldte Hornafjörðr, der dog snarere er en grund So, af tre Fjerdingveis Brede. Som sædvanligt hos Islænderne forte min Fulgeinaud en Hund med sig; den havde vadet eller svoinmet over de forud passerede mindre Vanddrag, men begyndte ynkeligt at tude, da den kom til dette, der syntes den for stort. Dens Herre tog den da op og satte den bag sig paa Hestens Ryg, hvor Hunden med synlig Glæde blev liggende paa bele Farten over Vandet. Det var den eneste ridende Hund, jeg saae i Landet.

Hunde ere Islændernes Yndlingsdyr, og de bolde dem ogsaa i overdrevent stort Antal; thi efter hvad jeg antager, eier næsten ethvert voxent Mandfolk i Island en Hund. Naar man kommer til en Gaard, modtages man ogsaa af fire, sex indtil otte gjoende Skabninger, hvis Adfærd mod den ReisendeHL.íIllKOItJIE.

danner en ligefrem Modsætning til Indbyggernes Gjest frihed. Hunde ere nødvendige i Island, thi uden dem kunde man ikke samle Faarehjordeue og vogte dem. Men deres overdrevne Antal gjor dem til en virkelig Landeplage, ikke saa meget paa Grund af de mange tærende Munde, hvormed de forøge den islandske Befolkning, men af en langt dybere Grund, som vi strax skulle erfare. Hundene ere nemlig den indirecte Anledning til Fremkaldelsen af en forfærdelig Sygdom, der opstaaer saavel hos Faar som hos Mennesker, og som indtil den seneste

Tid har gaaet under Navn af Leversyge, men hvis rette Naiur ved nyere Undersøgelser endelig er kommen for Dagen. Den danske Læge Dr. Krabbe, som nylig opholdt sig i Island for at. studere denne Sygdom, har derom afgivet adskillige interessante Oplysninger, af hvilke folgende meddeles.

Sygdommen optræder i Skikkelse af Blærer, som sidde paa en af de indre Legemsdele, navnlig paa Leveren, og den er i Island saa almindelig. at næsten hvert fyrretyvende Individ lider deraf. Danne Sygdoms Natur lærte man i Særdeleshed at kjende efter en anden Læges, Dr. Schleisners, Heise ilsland 1857, hvorpaa Professor Eschricht i Kjøbenhavn opdagede de nævnte Blærers Natur. Disse

Blíerer bestaae nemlig af et Slags Dvr, som kaldes Elære-onn, der iøvrigt ikke alene forekomme høs Mennesker, men ogsaa hos Køer og Faar, samt ligeledes hos Geder og Svin. Denne Blæreorm viser sig som tre forskjellige Slags. Det förste Slags linder man meget ofte paa Fedthinden hos Faarene, og de kunne blive saa store som Ederfugl eæg, der ere storre end Hønseæg; undertideu kan man hos et efieste Faar finde indtil halvthundrede Blæreorme,, rigtignok ikke af den Størrelse. De have, som nævnt, Udseende af en Blære, fyldt med en vandartet Vædske; denne Blære bestaaer af en ydre Hinde, indenfor hvilken Ormen selv ligger los, ligeledes i Form af en Blære. Naar man forsigtigt river den ydre Hinde eller Kapsel itu, falder denne Blære ud. Den er blød, falder sammen og faaer derved Udseende af en rund, flad Masse, omtrent soiu Indholdet af et Æg, der heldes ud af Skallen; den viser ikke Tegn paa Liv, men da den indeholder en Vædske, kommer den ved Berøvelse let i en bævrende Bevægelse. Naar man har faaet en saadan Blæreorm heelt ud af Kapselen, strax efterat Faaret er slagtet, og lægger den i en Skaal med lunket Vand, saa at det bliver ligesaa varmt rundt om den, som deugang den befandt sig i det. levende Faar, lever den op igjen al den livløse Tilstand, hvori den syntes at befinde sig, og man seer Hinden hist og her rynke sig, samt Rynkerne brede sig bølgeformet, uden at Dyret dog rorer sig af Stedet. Paa enhver af disse Blærer kan man iagttage en fremtrædende Deel, som er mere hvid og uigjennemsigtig,

end det Øvrige, og som mnn kunde troe var Hovedet med en Mundaabning. Dette er en Forlængelse af Blæren, der har trukket sig indad og derved danner et lille Rør eller Hul; ved en jævn Trykning paa Blæren kan man laae den indtrukne Deel til at skyde frem, og man kan da tilsidst see, at den ender med en lille Knop, neppe saa stor som ei Knappenaalshoved. Men ved Hjelp af betydelig Forstørrelse finder man, at denne lille Knop har en ganske eiendommelig Bygning; den bærer nemlig en Krands af nogle og tredive smaa Kroge, og udenfor disse fire runde Skiver. Den lille Knop med Krogene, som var skjult i den hvide Forlængelse af Blæreormen, har

fuldstændigt samme Udseende og Bygning, som Hovedet af den almindelige Bændelorm hos de islandske Hunde og er i Virkeligheden heller ikke noget Andet; thi naar en Hund sluger en Blæreorm eller deus hvide Forlængelse, bliver Blæreormen til en Bamdelorm. Naar Faaret slagtes, river man sædvanlig Blæreormen af, inden man lægger Fedthindeu sammen, for at smelte Fedt deraf, og kaster den bort, hvorved den for det meste fortæres af de Hunde, der ere tilstede ved Slagtningen. Naar Hunden har slugt Blæreormen, bliver denne ved Fordoielsen opløst i Maven, med Undtagelse af det lille Hoved med Krogene og Sugeskiverne. Dette trives derimod godt i den nye Omgivelse, modstaaer ikke blot Mavesafternes Indvirkning, men bliver tvertimod levende, sætter sine Kroge og Sugeskiver i Bevægelse og fæster sig ved njelji af disse paa et Punkt i den forreste Deel af Tarmene. Den bageste Deel af Ormen forlænger sig derpaa efterhaanden ved Leddannelse, og idet Leddene tiltage i Antal og Størrelse, voxer den efter et Par Maaneders Forlob od til en tre Fod lang Bændelorm.

At Forvandlingen gaaer saaledes for sig, har man erfaret ved at lade Hunde fortære Blæreorme og derefter dræbe dem paa forskjellige Tider, hvorved Størrelsen af de Blæreorme, de have indeholdt, svarer til Tiden, dér er forløben, fra Hunden fortærede Blæreormen.

nos Blæreormen finder man aldrig Æg, men derimod er dette i en forbausende Grad Tilfældet hos Bændelormen. Som forud bemærket holder denne sig fast ved Tarmene ved Hjelp af Krogene og Sugeskiverne paa det lille Hoved. En Mund findes ikke paa dette, thi Bændelormeu tager Næring til sig gjennem hele sit. Legemes Overflade, som overalt er omgiven med de af Fordoielsen beredte Fødemidler, der egentlig ere Hundens Eiendom, meu hvoraf Parasiten eller Snyltedyret ogsaa nyder sin Deel. Under siu Udvikling bliver Bændelormeu bredere bagtil, medens dens Led tiltage i Størrelse og de bageste Led opfyldes med mikroskopiske Æg i tusindviis. Naar disse ere fnldbaarne, losne de ægopfyldte Led sig og afsondres med Hundens Excrementer; dette kan liere Gange gjentages, idet Ormen kan leve længe i Hunden og stadigt frembringe nye Led.

Disse fra Hundene afsondrede Æg faae imidlertid ikke deres Udvikling forend hos Faaret. Man har nemlig ved For-sog gjort den Erfaring, at naar man lader et Faar nedsluge Æg af den Bændelorm hos Hunden, som denne faaer ved at fortære Blæreormen fra Faa rets Fedthinde — Hundene have nemlig flere Arter Bændelorme — saa faaer Faaret just dette Slags Blæreorme. Man har ogsaa opdaget, hvorledes dette gaaer til. Naar Faaret nemlig har slugt Ægget af Bændelormen, udklækkes dette i Faarets Tanne og en lille Unge kommer ud, forsynet med sex smaa Kroge, ved Hjelp af hvilke den borer sig ind i Tarmhinden; naar den saa kommer ind i en lille Blodaare, fores den frem med Blodstrømmen og standser forst paa et eller andet Sted, hvor Aaren er for trang for den, eller hvor den paa anden Maade møder Modstand. Her voxer den da og bliver efterhaanden til en Blæreorm, saaledes som den forhen er beskreven. Med Blodet kan den ganske vist komme saavel til Fedthinden, som til andre Steder, men idet. den kun udvikler sig der, maa man antage, at den blot paa dette Sted linder Vilkaarene til at trives og voxe, men at den derimod gaaer under paa andre Steder. At Faarene ofte kunne komme til at sluge Æg af Hundens Bændelorme, er ganske naturligt, eftersom disse Æg spredes rundt om paa Marken, naar de ere afsondrede fra Hundeu , og saa let kunne blive optagne af Faaret, naar det græsser.

Dette er imidlertid ikkun eet Slags Blæreorme. Foruden dette, der har sit Tilhold i Fedthinden, findes nemlig i Hjernen hos Faaret en andeu Art, der ogsaa undertiden, skjøndt langt sjeldnere, forekommer hos Oxen, og fremkalder den i Island velbekjendte Sygdom, der kaldes Kuller. Denne BJærcorm bestaaer, ligesom den tidligere nævnte, af en med Vædske fyldt Hinde, men skjelnes fra den ved at være forsynet med flere smaa

Udvæxter, der indeholde Hoveder al Bændelormen; disse kunne ofte forekomme i et Antal af flero Hundrede, der sidde samlede i eeu Klynge paa den ene Side af Blæren. Naar denne sluges af en Hund, gaaer det med den paa samme Maade, som med Blæreormen fra Fedthinden: Blæren oploses nemlig, medens Hovederne voxe ud til Bændelorme, og Æggene af disse afsondres dernæst fra Hundene,

komme med Græsset ind i Faaret og blive til Blæreorme. Men disse trives og udvikle sig ikkun i Hjernen og fortrins-viis hos de yngre Faar. Herom er man ligeledes ved Forsøg kommen til Vished. Hvis man nemlig giver et Faar et større Antal Æg af denne Bændelorm, udvikler Sygdommen sig ikke langsomt, men en hurtigt dræbeude Ujerneinflammation opstaaer, idet en Mængde smaa Blæreorme fremkomme paa eengang; Sygdommen begynder da altid efter en vis Tids Forløb, nemlig femten Dage efter at Faaret har slugt Bændelormæggene. Denne Art Blæreorm hos Faaret er meget sjeldnere end den førstnævnte, og ligeledes den tilsvarende Bændelorm hos Hunden; men da den har mange Hoveder, faaer den Hund, der sluger den, et større Antal Bændelorme paa eengang. Krabbe har ogsaa i Overeensstemmelse hermed liere Gange fundet 150—180 Bændelorme af dette Slags i en Hund.

Et tredie Slags Blæreorme forekommer baade i Leveren og i Lungen hos Faar og Køer, og det er denne Art, som lindes hos de Mennesker, der lide af Blæreorm. Paa denne BlaTeorm kan man ikke opdage noget Hoved med det blotte Øte. Hos Menneskene kan den blive meget stor og har da temmelig tykke Vægge; men hos Koer og Faar — den forekommer ogsaa hos Geder og Svin — døer den tidligere og skrumper sammen til en steenartet Masse. Kaar den findes hos Mennesker, forekommer den sædvanligt i Underlivet og kan tindes i stort Antal; Underlivet oppustes stærkt derved og Tryk paa forskjellige Dele af det volder Smerte. Ikke sjeldent opstaaer Bulning omkring disse Ud-væxter, især efter et Stød eller et Fald. Blærerne knnne derved af sig selv komme ud gjennem Huden, og da den Syge paa denne Maade lettest kan befries for sine Smerter, bruge La>gerue ved Konst at see at faae Blærerne ud paa den Maade, enten ved et Indsnit eller ved at irritere Huden. Men Rulningen kan naturligviis ogsaa vende sig mod de indre Dele, Lungerne, Tarmene, eller andre indre Organer, hvilket let kan blive farligt og ofte medfører Doden.

Den indvendige Side af disse Snyltegjesters Væg viser sig ved en betydelig Forstørrelse hos mange at være besat

med utallige Hoveder, af lignende Udseende som de førstnævnte, skjøndt betydeligt mindre. Naar en Hund sluger en saadan Blære, voxe dennes Hoveder ogsaa ud til Bændelorme, men de blive ikke saa store, som de førstnævnte, i det Høieste eu Fjerdedeelstomme i Længde i fuldvoxen Tilstand. Derimod findes de i særdeles stort Antal, sædvanligt i tusindviis, eftersom Blæren indeholder et saa stort Antal Hoveder. I enhver af disse Bændelorme dannes Æg i tusindviis, hvorfor Antallet af de af denne Bændelorms Æg, der afsondres af en Hund, kan blive uhyre stort. Disse Æg komme ligeledes ind i Kreaturene medens de græsse, og udvikles i dem til Blæreorme, naar de naae Leveren eller Lungen. Man er i den seneste Tid kommen til den sikkre Erkjendelse, at det er denne Blæreorm, der forekommer hos Mennesker, idet man har givet Hundehvalpe, som ikke have havt Leilighed til at sluge Hnusdyrenes Bændelorm, lignende Orme af Mennesker, hvorved den tilsvarende lille Bændelorm udvikledes hos dem.

Disse tre Slags Blæreorme torekomme ligeledes i andre Lande, den sidstnævnte baade bos Dvr og Mennesker, men langtfra ikke saa almindeligt som i Island. Bændelormene forekomme ogsaa i Lighed hermed meget oftere hos de islandske Hunde, end for Exempel hos de danske, som Krabbe har undersøgt. Af 100 islandske Hunde har lian nemlig fnndet Bændelorme af det förste Slags hos 75, af det andet hos 18 og af det tredie hos 28, medens det tilsvarende Forhold i Danmark har givet Tallene: 20, 1 og 0,6. Desuden er ligeledes Antallet af Individer i hver Hund meget større i Island end i Danmark. Fem andre Slags Bændelorme lindes desuden i de islandske Hunde, men de have Intet tilfælles med Blæreormen.

Hvorledes Bændelormenes Æg kunne komme ind i de græsædende Dyr er let at forstaae, efter hvad vi forud have paapeget; vanskeligere kan det være at udgrandske, hvorledes de komme ind i Menueskene. Dette kan dog naturligviis skee paa mange Maader, saasom for Exempel derved, at. man lader en Hund slikke sig, eller som Følge af en styg Skik, der undertiden skal finde Sted i Island, nemlig at. lade Hundene slikke de Fade rene, hvoraf man spiser, uden senere at vaskePASSKXR OVEIt rJEUJENE.

dem af, eller ogsaa ved Sto v. der fores frem a f Vinden. Hvi-man nemlig i Blæst gaaer eller rider over en Sandhede, ryger Flyvesandet sædvanligt ind i Munden, og ludder man den lukket, da i Næsen, og dette line Sand kau meget godt være blandet med Stuvet af tørrede Iliindeudtommclscr. Flere andre Maader, hvorved Ormene bringes videre, kunne naturligviis ogsaa tænkes, især naar Ureenligheden kommer med til Hjelp; de talrige Sygdomstilfælde udvise, at disse giftige Frøkorn ere-jspredté vidt omkring. De Midler, hvorved man kan raade Bod paa dette Oude. der i Sandhed kan betegnes som et Nationalonde før Island, eftersom idetmindste 150(3 Personer lide deraf, bestaae naturligviis fornemmelig i at forhindre Hundene i at fortære de nedslagtede Dyrs syge Dele, og i saavidt muligt at indskrænke deres Antal. Derpaa synes man dog ikke endnu at have begyndt at rette sit. Blik i Island, og man gjør det vel heller ikke førend ved indførelsen^ af en passende Hundeskat. Som Hyrdehunde ere de virkelig uundværlige, hvilket man kan see deraf, at da en Hundepest rasede for nogle Aar siden, og bragte Hundenes Antal altfor meget ned, maatte Bønderne give en Ko i Bytte for en Hund. Som Selskabsdyr kan deres Tal dog ganske vist indskrænkes

Mellem Bjarnanes og Stafalell, mit næste Natteleie, ligger et lille Stykke Fjeldvei ved Navn AI man nas ka rd. et Forbud paa de større Fjeldveie, der danne Forbindelsesleddene mellem de dybe Fjorde paa Østkysten af Landet. Den smalle Kyst-strimmel, der Som Lavland indtager Pladsen mellem JJ'ikelerne og Havet, og som har de daglige Overrislinger saavelsom Jökellobene at takke for sin Opkomst, savnes nemlig her. De skarpe Fjeldrygge, der adskille Fjordene, gaae uden særdeles betydelig Sænkning lige ned til Havet; de have derfor tvunget. Indbyggerne, naar de skulle færdes fra den ene Fjord til den anden, til at -søge Vei over Fjeldpassene, og da disse Passe i Almindelighed ikke tilbyde synderlig bekvemme Sainfærdselsliuier, men tvertimod besidde de fleste af de Egenskaber, der tjene ril at gjöre en Vei rigtig slet — de ere nemlig særdeles steile, opfyldte af Gruus og Steen, ofte opblødte af Sneeælte og afbrudte

af Sneefonder, hvorhos den Reisende som Folge af deres hoie Beliggenhed som oftest indhylles i Skyer eller Taage — vil Enhver kunne fatte, at Færdselen mellem disse Fjorde kan være temmelig vanskelig. En Reisende, der færdes med lose Heste, har dog naturligviis mindre Vanskelighed ved at komme frem, især om Sommeren og ved Hjelp af lidt Taalmodighed; men for Befolkningen i Landet, der skal færdes over disse Heder med laissede Heste, maae de ofte være ubehagelige. Om Vinteren blive de desuden farlige og ufarbare. De smaa Steenvarder, som ligge opstablede hist og her, skulde rigtignok da være Veivisere for den Reisende; men kommer der en Storm med Sneefog, seer man ikke meget til disse Mærker. Ogsaa bruger man Om Vinteren sædvanligt Skier til Samfærdslen i denne Egn, men undertiden hænder det naturligviis, at Folk fare vild og paa en ynkelig Maade omkomme af Kulde, Sult eller Træthed.

En saadan Begivenhed havde i en af de nærmest foregaaende Vintre tildraget sig paa Fjeldryggen nordfor Eskifjörður, som ligger længere mod Nord ved denne Kyst. Trende Personer fore uuder et Sneefog vild paa Fjeldet. Efter en længere Vandring, hvorved de istedetfor at gaae tversover den ikke saa særdeles brede Fjeldryg, vare fulgte langs med den ud mod Søen, sank den Ene af de Tre ned, idet han erklærede, at han ikke kunde gaae videre, tnen vilde lægge sig ned og doe. Begge de Andres Forstand var naturligviis angrebet af Kulden og Anstrengelsen, og da de heller ikke saae nogen anden rimelig Udvei for sig, overlode de ham til sin Skjebne og fortsatte Vandringen. Tilsidst naaede de dog Bygden, men vare da saa forvildede, at de ikke vidste af sig selv, og gik den Gaard forbi, de kom til, istedetfor at gaae ind i den. De bleve dog bemærkede og optagne af Husets

Beboere. Da de senere kon» lil sig selv igjen, af'gave de den Forklaring, at de ikke kunde forstaae, hvordan de saaledes havde kunnet overlade deres Kammerat til hans egen Skjebne, men dengang det skete, var det ikke paa nogen Maade forekommet dem unaturligt at skilles fra ham. Selvopholdelsesdriften var det eneste lustinet, der var bevaret i deres forvirrede Sind, skjøndt Døden ligeledes var forekommet dem som en ganske naturlig Sag. Selv i Ulykken be-BLOMSTER VED VEIKN.

viser Naturen saaledes Mennesket en Velgerning, idet den for mindsker Indtrykket af skrækkelige Hændelser for dem, hvem de ramme. De vare forovrigt agtede Mænd, paa hvis Udsagns Troværdighed man ikke kunde tvivle.

Almannaskarð var, som sagt, et lille Forbud paa Fjeldpassenes Nærmelse, men det var kun en ganske kort, 0111 eud steil Sti over den hvasse Fjeldryg mellem den 2797 Fod høie K lifatinör i Sydost og en anden Fjeldtop i Nordvest. Veien gik skjevt op ad Fjeldskræuten og bestod af en smal Gangsti, fasttrampet i en Sort Gruus, der baade ovenfor og nedenfor den laa saa lost og steilt, at man lige ved Veien selv kun med Vanskelighed kunde vandre op og ned ad Fjeldskrænten. Midsommerdagens Sol lyste varmt paa den af Gruusskredet graatfarvede Fjeldside, i hvis tørre Jordskorpe der voxede nogle spredte, men særdeles saftige og yppige Exemplarer af Rhodiola rosea, og nogle andre af de Plaiiter, hvis kjodrige Blade give dem Erstatning for Jordsmonnets Tørhed. Jeg tog ved Almannaskarö en lille Blomst af den herhenhørende Slægt Saxifraga Cot yle don; deu har en Roset af tykke stive Blade ved Roden. Derfra skyder Blomsterstængelen frem; men de talrige Knopper vare endnu saa lidet udviklede, at man aldeles ikke kunde see Farven paa de kommende Blomsterblade. Jeg lagde et Par Exemplarer i Presse i en Bog, som jeg havde medbragt i dette Oiemed, og lod dem i en fjorten Dages Tid ligge urørte. Da jeg saa tilfældigviis betragtede dem, havde smaa hvide, fine og friske Blomster imidlertid udviklet sig. Bladene ved Roden vare derimod imidlertid blevne lidt tørre og sammenskrumpede. Jeg syntes næsten det var Synd atter at lægge en Blomst i Presse, der havde givet et saadant Beviis paa sin iboende stærke Livskraft. Paa den anden Side af Skarðen kom jeg efter nogen Tids Furløb ned paa en af en Jükeiaa hærjet , gruset Slette, der ved sine tnod de sneedækte Fjeldtinder indskydende Dalgange lignede den, Dagen forud gjeunemvan-drende Hornaljaröarbygd, skjøndt noget mindre storartet end denne. Efterat jeg derpaa havde redet over den som sædvanligt i flere brede Arme deelte Elv, ankom jeg om Aftenen til Stafafell.

Sira Bjarni i Stafafell var en af de faa islandske Præster, jeg har seet, som ved sit Ydre mindede om Præstestanden i gamle Sverig; thi han var for det Förste i Besiddelse af en lille Præstemave, og for det Andet af en maaskee dermed folgende og maaskee undertiden derpaa heroende Værdighed i sit Væsen. Men det er sandt, Præsterne i Island bruge ikke, ligesaalidt som de i Danmark, Præstekjole til Hverdagsdragt, og det er maaskee Mangelen paa et Ornat, der ogsaa gjor Sit til Præsteskabets ulige «habitus« i Island og i Sverig. Sira Bjarni er bekjendt deraf, at han muligen havde kunnet foranledige et Fredsbrud mellem det lille Danmark og det store Frankrig. Han er nemlig i Besiddelse af en lille Ederholm. som for nogen Tid siden plyndredes af en af de franske Fiskerjagter, der sværme omkring Island — og tilbage i Tiden have jo Stater kunnet begynde en Krig for ubetydoligere Aarsag end dunne. Nutildags har man opdaget, at det koster begge Parter mindre at give og modtage, contant Betaling for det Slags Forseelser — og tnau giver Slip paa Hæderen. Og det maa man være Vorherre taknemmelig for, thi det var jo blot en Skinhæder. Sira Bjarni kan saaledes prise sig lykkelig ved at, være kommen til Verden i en mere oplyst Tid, thi han undgaaer nu at belemre sin Samvittighed med Byrden af en Krig og med den deraf folgende Blodsudgydelse — men han gaaer dog og giver saa smaat Ondt af sig over Regeringen, der ikke kan skaffe ham Ret. Og man maa ogsaa indrømme, at der. er harmeligt, naar hau sender sin Baad ud til Holmen Vigr for at hente friske Ederfngleæg, og han allerede gaaer sulten og slikker sig om Munden ved Tanken om den fede Ægge-bl.imme, men Baaden saa kommer kun tilbage med — For-ladningsstumper af nogle franske eller engelske Dagblade. Vigr er desuden sandsynligvris hans væsentligste Indkomstkilde; den giver hniu tnaaskee o—400 Rigsdaler om Aaret forEderduuu og Ederfuglelæg, og seet fra det Synspunkt, maa

man indrømme, at det er mere end harmeligt at være udsat for fremmede Roveres Anfald.

De franske Fiskerjagter, der aarligeu ligge omkring Islands Kyster i et Antal af 2—300, i det mindste en fem

Maaneders Tid, fremkalde overhovedet megen Forargelse, hvoraf den, der bestaaer i Plyndringer af en Ederholm er blandt do mindste. Naar nemlig disse Jagter i Begyndelsen af April naae op til Island og begynde deres Fiskerier, saa er alt Storfiskeri, det vil sige Torskefiskeriet, paa det nærmeste forbi eller i det mindste betydeligt indskrænket forlslænderne, der ikke have Dæksliskerbaade, men kun aabne Robaade, som ikke kunne holde Soen, og derfor ikke kunne staae sig itnod de vel udrustede Franskmænd. Naar nemlig 30—40 franske Jagter lægge sig langs med Kysten — de have i folge den internationale Soret Lov til at nærme sig Land paa Kanonskuds Afstand, det vil sige omtrent en halv Miil — saa trække de alt Fiskeriet til sig. De kaste nemlig Hovederne og Affaldet af den fangne Fisk ud, hvilket naturligviis hidlokker Fiskestimerne, hvoraf disse Jagter høste desto større Fordeel, da de kunne holde sig i længere Tid liggende omtrent paa samme Plads, eller ogsaa drive med Strømmen. Islænderne kunne derimod ikke anvende denne Fremgangsmaade, thi med deres smaa Baade kunne de ikke holde Søen Længere end høist et. Døgn, og have saaledes ingen Nytte af den Fisk, som muligen trækker til den Plads, hvor saadant Affald udkastes. Ligesom Franskmændene saaledes paa Grund af deres større Hjelpekilder kunne tilvende sig Fiskeriet paa den Tid, de ligge omkring Island, saaledes maa ogsaa deres uhyre store Fangst paa Havet udøve en Forringelse i Fisketilvæxten, thi det Antal Torsk, som de aarligen fange, belober sig efter al Sandsynlighed til 6—7 Millioner Stykker.

Grunden til, at Island ikke selv kan hoste Nytten af denne Rigdom, har dybe Rødder. Saa besynderligt det end lyder, ev det dog en Sandhed, at Islænderne, skjøndt de ere opfodte ved Havet og derfra maae hente en betydelig Deel af deres Næring, alligevel ikke ere hvad man kalder Søfolk. Vistnok synes det at kræve, og det kræver vel ogsaa Mod at gaae flere Miil ud paa Havet i aabne Baade, og Mange omkomme ogsaa aarligen paa denne Maade, hvorfor det ikke kan være af Mangel paa Mod til at gaae Faren imøde, at Islænderne helst undgaae Sotjeneste. Snarere skulde man

troe, at Uvillien derimod tor en Deel ltidrorer fra det noget, uregerlige Folks Vrangvillie, til at. underkaste sig den strenge Mandstugt og maaskee ogsaa det haarde Arbeide ombord; thi Islænderen holder af Uafhængighed, og er ogsaa, som det forekommer mig, lidt magelig af Naturen. Imidlertid, hvilken saa end den psychiske Aarsag kan være, synes det En mærkeligt, at de nordiske Vikingers Ætlinge ikke skulde holde af Sølivet. Man kan ikke faae nogen Forklaring herpaa, forend man kommer til at kjende de factiske Aarsager, der have fremkaldt dette. De have deres Bod i det Tryk, som de tidligere Regeringer i Danmark i Aarhundreder have udøvet, i Island, idet de hovedsagelig benyttede sig af deres Besiddelsesret til at udsuge Landets Kraft og til ved Hjelp af dets Indtægtskilder at. hæve de danske Kjobstæder. og især Kjøbenhavn. Ved de Forskrifter om Kjøbenhavns Eneret til den islandske Handel og dermed følgende Forbud for Islænderne mod selv at udføre deres Producter til andre Lande eller handle med fremmede Folkeslag, hvilke først udfærdigedes under Christian IV's Regering og senere boldtes to Aarhundreder i Kraft, gjorde man det nemlig umuligt for Islænderne at besidde noget Dæksfartoi, idet disse ikke kunde underholdes alene ved Fiskeriet, især naar Prisen paa Fiskene trykkedes paa Grund af Eneretten. Fra hin Tid regner man derfor Tilbagegangen i Islands Søfart; Folket vænnedes herved nf med Sodygtighed, og endnu den Dag idag er Uvillien mod Sømandslivet saa stor der i Landet, at en Kjøbmand, som udruster en Jagt, med Nød og neppe kan laae Besætning til den blandt de indfødte Islændere. For dog til en vis Grad at soge at afhjelpe Mangelen paa Sødygtighed har rigtignok den danske Regering i de senere Aar velvilligt tilbudt sig at tage Islændere ombord paa danske Ovelsesfartoier, men herfor betakke de sig. De synes at nære den barnagtige Frygt, at der herunder skulde ligge den Hensigt, siden at presse dem til Krigstjeneste i den danske Marine.

Regeringens fortjenstfulde Bestræbelser i denne Retning ere desværre ligeledes komne for seent. Thi de foregaaende Regeringers, for Island lidet landsfaderlige, og for Danmark

lidet gavnlige Bestræbelser for at monopolisere Handelen li o s de danske (kjøbenhavnske) Kjøbmænd have havt den Følge, at da det forbudes Franskmændene, der tilligemed Spanierne i Særdeleshed forbruge den islandske Fisk, at handle directe med de islandske, besluttede de selv at sende Fiskerflaader til Island og paa den Maade gaae de danske Kjobmæuds Næse forbi. De franske Fiskeriselskaber blive desuden godt understøttede af deres Regering — der har Interesse af disse Farter til de nordlige llave, hvorved der uddannes duelige Sofolk, — deels ved directe Pengepræmier for hver Person, der følger med Fartøierne, deels ved en høi Indførselstold paa Fisk, der indfores til Frankrig med udenlandske Fartøier. Herved er ogsaa en anden Vanskelighed beredet den islandsk-danske Fiskehandel, idet et. af de betydeligste Afsætningssteder er blevet spærret, saa at de driftigere Islændere ligeledes derved afholdes fra at anvende Penge til Indkjob af Dæksfartoier til Fiskeri. Den Skade, som den franske Fiskerflaade anretter paa det islandske Fiskeri, er imidlertid almindelig bekjendt og ofte Gjenstand for Klage, og det nuværende Danmark maa bære Skylden herfor. I en gammel islandsk Lov foreskrives nemlig, at Udlændinge ikke maae fiske paa nærmere Hold end lire Miles Afstand fra Land, og da Danmark naturligviis ikke mod den gjeldende Søret med Hensyn til Kanonskuds Afstand kan sætte nogen fo'r Islænderne fordelagtigere Bestemmelse igjennem, hverken hos «len franske eller nogen anden Regering, er der derved i Island med Urette opstaaet den almindelige Tro paa Regeringens Mangel paa Evne og god Villie m. m., uden at Regeringen vitterligen bar bekymret sig om at imodegaae disse falske Forestillinger ved at bekjendtgjør for Islænderne, hvilke Forandringer i den gjeldende Lovgivning den nye Søret mellem Staterne kræver. I den sidste Tid er man dog vel mere og mere i Island kommen til at. indsete Umuligheden af, ad diplomatisk Vei at bevirke nogen Forandring i den gjeldende Skik og Brug, og veltalende Stemmer have hævet sig for at opmuntre til at udruste en Dæksflaade for at byde Franskmændene Stangen; men man savner Midler hertil i Landet selv, og den svævende Forfatning vanskeliggjør lige-152

ledes at træffe Foranstaltninger i denne Retning fra det Offentliges Side. Skjøndt det er et Livsspørgsmaal før Landet, har denne Sag dog endnu ikke gjort noget Skridt fremad, og det har vistnok lange Udsigter, inden den bringes til en lykkelig Løsning. Saavidt have de foregaaende ukloge, selvraadige Regeringsforanstaltninger bragt Laudet. Erindringen herom og Følelsen heraf bidrager imidlertid til blaudt Islændere at nære Afsky mod Danmark, hvilken kun und-tagelsesviis kan skrives paa den onde Villies Regning. De tilfældige Drillerier, naar de udenlandske Fiskerfartoier lægge sig for nær ind paa Fiskebankerne under Land eller plyndre Ederyngeleu, eller tillade sig andre Friheder, som hverken Islænderne selv eller den danske Regering kunne forhindre, ere glødende Kul, der bidrage til at holde Sindet i Spænding.

Vi forlade tor denne Gang dette Emne og sige ligeledes den fortræffelige Sira Bjarni i Stafafell Farvel, idet vi af Hjertet ønske ham, at han maa faae Lov til for Fremtiden udeu ufornødne Ærgrelser at spise sine prægtige Eder-fugleæg og høste Indtægterne af de blode Ederduuu. Men da Talen uu er kommen paa Ederdunene, ville vi bemærke Følgende: I Anleduing afEderfnglenes Mangfoldighed omkring Islands Kyster — man seer ofte Hundrede i Flok, som ved Ebbetiden ligge langs Stranden og søge deres Føde af de fortræffelige Muslinger og Snegle, som mylre paa Tangen — er Overdynen idetmindste i Regelen afEderduun i de Bærer, hvor den Reisende kan soge Natteleie, eller den erstattes af Svane - eller andre Søfugles Duun, der ogsaa afgive fortræffelige Underdyner, saa at der sjeldent er Noget ar klage paa selve Sengeus Beskaffenhed. Alligevel maa det, naar andre Omstændigheder tages med i Beregning, paa en Reise i Island være meget behageligt og nyttigt, at fore Telt med sig til Brug i Nødsfald. Delte ansaae jeg for mig ene Person ikke nødvendigt, men savnede det undertiden, og vil derfor tilraade den eller dem, som muligt agte at foretage eu Sommertour i Island, at forsyne sig med et lille Telt. Ligeledes er det næsten nødvendigt at føre nogle Levnetsmidler med sig. Paa en ti til tolv Timers Reise kan man ofte ikke træffe nogen Bolig, hvor Reenlig-MEKK OM F.DERl fGl.K»;.

liedssandsen tillader En at kjøbe Mad. Ubekjendt med dette Forhold doiede jeg i Begyndelsen endeel i denne

Henseende; thi det kan være smaat nok ofte efter en ikke saa rigelig Frokost af røget Faarekjod, Brod og maaskee ikke videre veltillavet Smor at færdes tilhest hele Dagen paa en Kop Kalle, som man næsten kan faae overalt. Spisebordet staaer heller ikke dækket, naar man om Aftenen kommer til Bær'en. Er det Risengrynsvælling man skal vente paa, behøver den vist en tre Timers Tid til at koge i, Forberedelserne iberegnede — idetmindste efter min Erfaring. Undertiden skal maaskee Lammet ogsaa først slagtes, idetmindste om Efteraaret, naar denne Mad er almindelig. — Kok er det, det er bedst at have lidt Smør og Brod i sin Taske; dette lærte jeg at indsee paa min fjortendags Heise fra Reykjavik til Bernfjörðr. Dette bemærker jeg til Efterretning for de tilkommende Islandsfarere, da det ikke kan have synderlig Interesse for andre Læsere-

Men endnu et Orel om Ederfugl ene! Disse ere fredlyste med Hensyn til Jagt og Fangst over hele Landet, og saasnart de bygge Reder paa en Holm ved Havkysten, hvilket er det sædvanlige, medens kun enkelte Far forvilde sig op i Landet, blive de Æg, som de lægge der, Jorddrottens Eiendom, ligesom ogsaa de Duun, som Honen i Liggetiden plukker af sig og lægger omkring Æggene. En Ederhone lægger lire til sex Æg i første Værp, og naar disse tilligemed Dunene tages bort, lægger den fremdeles tre til fire og plukker uye Duun af sig til Redens Udfodring. Disse kan man da ogsaa tage bort, og den lægger saa paany, men denne Gang maa Hanen ogsaa bidrage til Reden. Denne Beskatning er derfor for stærk. Som Folge af den Fred, der er lyst over Ederfuglene, bliver lloneu undertiden saa tam, naar deu ligger paa Æg, at man kan klappe den med Haanden. Víðey ved Reykjavik er den største F.derfnglehølm i Island; den skal give ganske betydelige Indtægter i Æg og Ederduun. Et Pund renset Ederduun koster i Island sex til syv Rdl. Den aarlige Udførsel er 5—6000 Fund. Man fortæller, at Ederhøneu lærer sine Unger at svumme paa den Maade, at den tager dem paa sin Ryg og forer dem ud paa Soen,

samt derpaa selv dukker, hvorved Ungerne blive liggende paa Vandet og naturligviis strax begynde at pladske, for at komme videre.

I Stafafell var der til den egentlige Ban- bygget, et. Træ-huus, der brugtes til Sommerbolig. Det indeholdt en lille Dagligstue til Væverstole og andre til Bohavet horende Sager, samt et lille Gjesteværelse. Paa eudeel Kirker nær" var dette det förste Træhuus, jeg fik at see i Landet, efterat, jeg forlod Handelspladsen Eyrarbakki. Men man maa ikke gjöre sig nogen hoi Forestilling om dets Udseende hvad Byg-ningsmaaden angaaer, thi et saadant Huus er ingenlunde opfort af Tommer; nei, deraf bestaaer kun Bindingsværket, forøvrigt ere Væggene, ligesom i Kirkerne, kun af Brædder eller tynde Planker og om det Hele ligger et. Bræddetag, Altsammen udvendigt tjæret og indvendigt umalet. Boligen er luftig, endog sotn Sommerbolig, men den er idetmindste lidt tørrere endBær'eu. Hvad disses Bygningsmaade angaaer, hvorpaa jeg tager Anledning til at komme tilbage med nogle Ord, bor det bemærkes, at man iIsland ikke kjender Brugen afNæver til Tagtækning. Man lægger derfor Torven lige paa Bræddetaget, i det Høieste med lidt Straa eller His under, hvoraf Følgen naturligviis bliver den, at Regnvandet under vedvarende Regnveir — og det savner man ikke i Island — styrter ind paa alle Kanter og gjør Fugtigheden utaalelig og umulig at fjerne endog i de ellers bedst indrettede Bærer. Af denne stærke Fugtighed angribes Bohavet paa faa Aar, og man kan saaledes fatte, hvad jeg vist ogsaa forhen har omtalt, at, om ogsaa den nuværende Bygningsmaade, seet fra een Side er billig, er den igjen fra en anden Side betragtet dyr, ja urimelig dyr; thi Husets Træværk maa fornyes hvert femtende eller tyvende Aar. Paa Færoerne bruger man Næver til Tagtækning under Tørven, og Husene staae derfor ogsaa meget længere der. Naar man lægger sig til llvile i en islandsk Bær, slaaer Fugtigheden sig saaledes paa Legemet, at man næsten troer at ligge i Vand. Gigt. og Rheumatisme høre derfor ogsaa til de sædvanligste Plager der i Landet.

Kirken ved Stafafell er et ubetydeligt Jordhuus, omgivet af en lille Muur eller Vold af Torv eller Stene, jeg mindes

ikke ret hvilket. Jeg befandt mig her en Søndag, og idet jeg stod paa en lille grøn Høi paa den kon nogle faa Skridt rundtom Kirken indtagende Kirkegaard, borte jeg paa Sangen fra den forsamlede Menigbed, som rigtignok

var ringe i Tal, men hvis andægtige Stemmer syntes at bevise, at de, der vare i Forsamlingen, følte Betydningen af de Ord: »Hvor To eller Tre ere forsamlede« o. s. v. Solen skinnede klart og venligt den Dag, og Alt rundtomkring var saa tyst og stille: kun en sagte pibende Spove lod sig bore nede paa Engen. 1 nogen Afstand laa det blaae skinnende Hav, og foran mig hævede den skarpe og takkede Bjergryg ved Almannaskarð sig. som jeg Dagen fornd havde forlndt. Dens mod Havet udskydende Kant hoinede sig i en trekløvet Spids, nedenom hvilken en sneehvid Sky havde lagt sig saa let, som om den blev baaren af Vinden, hvilket den vel ogsaa i Virkeligheden blev, skjøndt den for Øieblikket havde lagt sig lidt til Ro under Fjeldtoppen. En saadan Udsigt, og en saadan Dag hore til de Timer, som fremkalde Kjærlighed til det Land, der frembringer dem — og af saadanne Timer har jeg oplevet mange i Island.

Mellem Stafafell og Hof i Alftafjörðr skulde jeg igjen tilbagelægge et Stykke Fjeldvei over den saakaldte Lóns-heiði eller Lónsheden, en Vei, der om ogsaa i Begyndelsen lidt steil, alligevel var temmelig god, i Sammenligning med hvad jeg senere kom til at erfare i denne Retning. Desuden var den meget malerisk, forsaavidt jeg kunde skjonne dette gjennem den Taage, der indhyllede mig, saasnart jeg kom et Stykke op paa Fjeldet. Ved Siden af en saadan Vei, der gaaer mere eller mindre i Zigzag op mod Fjeldryggen, strommer næsten altid en strid Fos, der har skaaret sig dybt ned mellem steile Bjergvægge, og lader sine skummende Bolger see ved Veiens Snoninger. Disse Fosse faae deres Nau'ing oppe fra de smeltende Sneefonder paa Fjeldet, og deres Vandmasse vexler naturligviis derfor efter A årstiderne; men om end Vandmængden er ringe, giver Fossen paa Grund af sin betydelige Længde altid et stærkt Drøn eller en mægtig Brusen fra sig. Dermed ledsages man paa liere Steder, naar man rider over ten nede eller bestiger en Fjeldskrænt eller noget156

Lignende, og man kan derfor med Grund sige, at Skovens Susen i Island erstattes af Fossens. Disse Drøn ere det Eneste, der bryder Tausheden paa de ode Fjeldheder.

Island er, som jeg forhen har bemærket, et saa godt som skovlost Land. Paa nogle faa Steder forekommer rigtignok en buskartet Skov, hvis Grene kunne reise sig noget høiere, eud Rytteren, der rider igjennem den; hoist undtagelsesvis lindes en Skovplet med træartede Stammer, saasom ved Hallormstaðir i Fljótsdalr i den østlige Deel af Landet; sædvanligt betaaer den Skov, man trætter paa, af lavt Ris, om hvis Beskaffenhed man trænger til at faae Oplysning af sin Følgesvend, uaar han siger: Dette kalde vi Skov! Men selv denne saakaldte Skov er en Sjeldeohed. Jeg havde knap seet noget deraf, saalangt Beretningen om miu Reise nu er naaet. Men hvad jeg vil sige er, at skjøndt Udtrykket et skovl øst Land forekommer En at indeholde noget Nedslaaende, er dette dog langtfra Tilfældet med Island. Svenskeren Uno v. Troil yttrer rigtignok i sin Beretning om Islaud, at der ikke tindes noget Træ, hvorunder Uskyld og Venskab kunne modes. Men man savner dog ikke Skoven der. Dette kommer naturligviis af den islandske Naturs Beskaffenhed overhovedet. Naar man for Exempel staaer paa en lloi og i et Par Miles Afstand seer ud til et Fjeld med skjønne Former, iført sin morkeblaae Sommerdragt eller indhyllet i siu sneehvide Vinterhue, eller glødende i Solen eller Aftenroden, kan man naturligviis ikke komme til at tænke paa Skoviuangelen. Seer man fremdeles ud over en med et fint, grønt Græstæppe belagt Eng, hvor ingen graae, vansirende Gjerder betage Udsigten, men hvor derimod en Elv snoer sig frem eller en Indso oplader sit klare Oie, kommer man heller ikke til at tænke paa denne Mangel, thi paa en saadan Mark er jo ikke engang hos os Skovenes rette Hjemstavn. Ved Synet af de store Grunsorkener, om hvilke man veed, at de periodeviis oversvømmes af de ode-læggende Jökelvaude, kan heller ikke Tanken om Skov opstaae, ligesaa lidt som naar man befinder sig foran en stivnet Lavamark. Skuer man igjen op inod Fjeidskrænterne, der egentlig skulde være Skovenes Hjemstavn, ere de entenEX „NATTRUG" CKIJÍOJ.INK.

bedækkede med et saa levende Tæppe af Gra?s og Blomster, at man ikke engang der kan tale om noget Ode, som Folge afMangel paa Skov, eller ogsaa ere de saa steile og utilgængelige, at det, vilde være barnagtigt at forudsagte Skowæxt paa dem. Hvorhen man saaledes end vender sig, finder man en Erstatning for Skovmangelen, og Hovedindtrykket bliver derfor det forud nævnte: Man savner ikke Skoven. Snarere vilde man

næsten blive fornærmet, hvis Skovene kom og lukkede Udsigten, der som oftest baade er smuk og lærerig. Ilvor Skoven voxer, paa Fjeldenes eller Hedernes Skramter, ligner den ogsaa paa Grund af sin buskartede Form mere et Mostæppe end en Skov; man har overalt Udsigt over den, og dermed er man tilfreds. Tanken om Skovmangel trænges saaledes tilbage af Laudets storartede Natur — det er Sagen. Vistnok havde man Grund til at onske lidt Skov paa de grusede og nogne Iloider omkring Reykjavik; men der hærje jo Sovindene saa meget, at man neppe kunde tænke paa, at Skoven skulde kunne trives der, hvilket den sandsyu-ligviis heller aldrig har gjort.

Nu maa jeg inaaskee fore Læseren ned fra det skyind-hyllede LAnsheiði. Vi komme da först ud i en skaalformet Dal, som fortsættes i en sando.pfyldt Rende, hvorpaa den en Stund efter aabner sig mod Sletten i det indre af Alftatjorör. Over; denue Dal, som, seet i Taage, synes at forgrene sig i liere Smaadale, lude boie Bjergvægge. Blandt disse befinder sig en ruudformet , som paa Grund af Ordningen af de bueformet, udspringende T rå-plag hvis Mellemrum ere udfyldte med Bjergskred, og af hvilket hvert ovenliggende trækker sig tilbage fra det nedenfor liggende, fuldstændigt, minder om Formen af en umaadelig Crinöline, hvis jætte-liguende Bærer dengang fra Issen til Midien var indhyllet i en mystisk, for Blikket uigennemtrængelig Sky. Udsigten over den med Øer og Holme prydede Alftafjórðr er meget smuk. Efter et kortere Ridt fra Heden naaede jeg til Hofs Præstegaard, og da Erfaringen allerede havde lært mig, ikke. at. fæste for store Forhaabninger til en Præstegaard, tog jeg naturligviis ogsaa her tiltakke med hvad Huset formaaede. Man gjør sig vist ikke skyldig i Uhoflighed mod158

det smukke Kjøn, hvis man skriver den herskende Ureen-lighed i Fleertallet afBær'ne paa de islandske Kvinders Regning, thi unegteligt hersker der hos dem en Mangel paa at opfatte deres Kald i denue Henseende. Men herom er der maaskee allerede sagt nok.

Verten i Hof, den brave Præst Sira Porariun, som jeg senere lærte at kjende, var for Øieblikket ikke hjemme. Jeg oppebiede heller ikke hans Ankomst, men fortsatte den fol-gende Dag min Vei i Selskab med en Veiviser, som jeg leiede for længere Tid, da jeg nu var kommet til en Egn, hvor jeg vilde opholde mig noget, og saaledes havde mere Fordeel af at benytte en stadig Følgemand, end at fæste eu saadan, som hidtil, for hver Dag. Denne Følgemand fik jeg for den billige Pris af 1 Rd. om Dageu, hvorfor han selv skulde holde sig med Hest, samt eiter Overeeuskomst ogsaa med Kost, hvilket Sidste dog er en Skinbestemiuelse, eftersom Følgemanden lever gratis der, hvor den Reisende boer. Dag-lunnén for Følgemænd er iøvrigt høist forskjellig i Island; thi der lindes ingen Gjestgivcrgaarde, hvor man mod en billig Taxt har Ret til at forlange Følgemænd, hvilket er en temmelig stor Mangel, ligesom Mangelen paa Vertshuse. Hvis man nu ved en Bekjendt kan skaffe sig en Veiviser, kau man i Almindelighed ogsaa under de nuværende Forhold faae denne for billig Pris, for Exempel for en til to Rigsdaler om Dagen, og Veiviseren holder sig selv med Hest, men naturligviis maa han ogsaa have Betaliug for Tilbagereisen, der kræver en Dag, hvis flenreisen ogsaa har medtaget en Dag. Men man kan ogsaa blive snydt uforskammet, hvis uian er alene med Bønderne. Jeg har saaledes maattet betale indtil 7 Rigsdaler for en Dag, uagtet min Veiviser kun behøvede at anvende den næste Dag paa at naae tilbage til sit Hjemsted. Men jeg skal villigt indrømme, at dette hører til Undtagelserne, hvilket vel dog tildeels kommer deraf, at jeg, som forud meddeelt, paa min Reise havde Anbefalingsbrev« med til indflydelsesrige Personer, der med særdeles Velvillie gjorde sig Uleilighed for ogsaa med llensyn til Veiviserens Betaling at lette den Reisendes Byrder.

Denne Dag naaede jeg trå Hof til Berufjörðr: paa denne Reise kom jeg først langs Bredden af Alftafjür&r, hvor, som det var rimeligt, en Flok Svaner laa og plad-skede — Alftatjördr betyder jo Svanefjorden — og derpaa op over en lavere Bjergkam, der skiller denne Fjord fra den Nord derfor liggende llamarsfjörðr. Til denne maa man helst komme ved Ebbetid;, eftersom Veien forer gjennem den lige over Fjorden, naar man vil undgaae en betydelig Omvei; men da Floden allerede var stegen betydeligt, da jeg kom dertil, maatte jeg først, ride et godt Stykke i Vandet langs den stenede Havkyst, og derpaa under stigende Flod sætte over den en Fjerdingvei brede

Fjord, hvor Vandet gik til Hestens Bov. De islandske Heste ere i Almindelighed låve ; de naae ikke til Skulderen, men kun til Brystet paa en l'uldvoxen Mand; de ere ogsaa temmelig korte, men kunne ikke desto mindre sætte afsted med en betydelig Fart, og de ere særdeles magelige at ride paa, enten de gaae i Pasgang eller i Galop. Alle nestene ere dog ikke af Naturen Pasgængere, men de maae vænnes dertil , hvilket imidlertid med endeel af dem aldrig lykkes. En Pasgænger ansættes i Island til betydelig høiere Værdi end en Traver; de förste koste 40—50 Rd., uaar de skulle være gode, men de sidste kunne kjøbes før 20—25 Rd. Und-tagelsesviis bliver en Hest i Island betalt med 100 Rd., men dette ansees for noget saa Uhørt, at man taler derom næsten som om en Statsbegivenhed. Da Priserne saaledes i Almindelighed ere låve, tager man sig det ogsaa lettere med Hestene, hvilket jeg allerede forhen har bemærket. Ved Kysterne maae de om Vinteren gaae i det Frie og ernære sig af Taug; ved enkelte Fjorde, hvor Græsvæxten er frodig i Fjeldene, lader man dem om Vinteren under Sneen opsøge det Græs, som man ikke har naaet at faae slaaet om Sommeren, eller ogsaa skrabe de Lyng eller andet Grønt frem i Fjeldkløfterne. De skaffe sig saaledes selv Føde baade Vinter og Sommer, i det mindste i flere af Landets Egne. 1 de strengeste Vintre lader man dem dog undertiden faae lidt Hø. De føre da et Liv ligesom Faarene, der — med Undtagelse af Malkefaarene — selv maae søge sig Føde Aaret rundt,IIESTF.KJo!) GIVER KN -SMUK A3ÍSIGT5PAHVE

skjøndt de om Efteraaret samles sammen paa Fjeldene, og drives hjem til Bygden, og der føres Tilsyn med, at de saa vidt muligt ikke sulte eller fryse ihjel om Vinteren. Paa denne Maade er man fri for at fode dem, men man mister ogsaa al Gjodningen af disse Dyr, hvilket er et ikke ringe Tab. Man er iøvrigt skjodeslos i Tsland med Hesteavlen, som med saa meget Andet. Hingsterne gaae hele Aarer løse om, hvoraf Følgen er, at der ikke kan træffes noget Valg med Tillæget af Føl, og man veed, hvilken Indflydelse et. saadant Valg, især i flere Slægtled, kan have paa Avlens Godhed. En anden Følge af Hestenes Frihed er naturligviis den, at en uhyre Mængde Føl fødes hvert Aar, hvoraf igjen Eieren af en Ridehoppe har stort Besvær, da han en Tid ikke kan henytte denne. Hopper staae derfor ogsaa der i Landet i lavere Pris end Heste. For imidlertid saavidt muligt at holde sig skadesløs i denne Henseende, lader man en Hoppes Føl tye til en anden Moder, der har mistet sit Fol, hvis der gives en saadan. I Begyndelsen er denne rigtignok mindre tilboielig til at modtage Stedbarnet, men man anvender da det Kneb at indespærre deiu i et mørkt Huus, hvor Hoppen ikko kan see Foliet; den vænner sig da snart til at betragte det som sit eget. At Hesteavlen vilde kunne bringes betydeligt i Veiret i Island, kan man vist ikke nære Tvivl om, naar man seer den Kraft, Hurtighed og Haardførhed, der allerede nu udma>rke de islandske Heste. Deres Antal er forøvrigt meget betydeligt, nemlig i Aarer 1863 med runde Tal 37000 Stykker, hvilket udgjør over en halv Hest for hver Person. De ere ogsaa Gjenstand for l.'dførsel: i hint Aar udførtes S2H Heste fra Island, især til Skotland, men Ogsaa til Belgien; paa Grund af dens låve Væxt kunne de hensigtsmæssigt, anvendes i Steenknlsgruberne, og kjøbes derfor i Særdeleshed til dette Brug. De islandske Ueste ere forovrigt langtfra saa smaa som Ølændingerne. men ere mindre end de norske og ligesom disse svært byggede og stærke. 1 en Deel af det sydlige Island er man saa fordomsfri, at man spiser Hestekjød, hvorved man befinder sig saare vel; det har desuden den Egenskab, at give en snmk Ansigtsfarve. Naar denne Egenskab ved Hestekjødet bliver almindeligFAAR OG HUUKKVJJG.

161

bekjendt, vil det ikke vare ret længé, inden Hestekjød i alle Lande bliver en, især al' det smukke Kjøn, efterspurgt Vare. Maaskee var det, ogsaa denne Kost, der fremkaldte vore hedenske Forfædres i Sagaerne berømmede smukke Ansigtsfarve; thi de vare, som bekjendt, rigtige Fraadsere, naar det gjaldt Ilestekjod. De katholske Præsters tre Bud til de omvendte Hedninger vare jo følgende: Ikke at have flere end een Kone, ikke at udsætte deres Børn, og ikke at spise Ilestekjod.

Paa denne Tid af Aaret — i Midten eller Slutningen af Juni, alt eftersom Foraaret kommer tidligere eller senere — eidet, en af Islamdernes Beskæftigelser at vænue de smaa Lam fra, nemlig de Lam, hvis Modre man senere vil malke om Sommeren, hvis Antal atter afhænger af, hvormange man mener at kunne fode inde om Vinteren — en velstaaende Bonde har ofte indtil lot) Maikefaar, en rig endnu flere. Mellem Alfta- og Hainarsfjörðr, som ogsaa paa andre Steder, red jeg ofte forbi saadanne Flokke af smaa Lam, der lob omkring og brægede i alle Mundarter,

men stedse i ynkelige Toner, raabende — naturligviis paa deres Maade — paa Moder. Den første Dag æde de smaa Stakler Intet, den næste Dag omtrent ligesaa, deu tredie gjør Sulten sin Het gjeldende og efter den fjerde, femte og sjette ere de allerede blevne gode Græsædere. De ældre Faar drives nu tilfjelds, streife vidt omkring, og agte ikke andre Skranker, end en uveibar Flod eller et Isbjerg. Lammene vogtes derimod hjemme tilligemed Malkefaarcne, som derfor drives hjem til Gaarden Morgen og Aften. En rig Bonde i Island eier 600 til ØÖO Faar, hvilket sidstnævnte Antal vistnok er det høieste , som for Øieblikket er i een Mands Besiddelse. Derimod er Koernes Antal ubetydeligt der i Landet, i Almindelighed holder man een eller to, de mere Velhavende tre, fem eller otte; større Kvægbesætninger ere yderst sjeldne.

Faarenes Antal var i 1863 med et rundt Tal 350,000, Hornkvægets 22,000.

Da den islandske Iluusdyravl i Særdeleshed er rettet paa Faar, er det naturligt, at de i Folkesproget have faaet en Mængde forskjellige Navne. Eet af disse Navne paa Faar er kind r, i hvilken Anledning en almindelig gængs Historie

fortælles i Island. Det traf sig nemlig engang, at en islandsk Biskop var i Besog i Danmark og ved den Leilighed erholdt Foretræde hos Dronningen, der naturligviis var tydsk. Dronningen spurgte ham da paa sit Modersmaal: »Wie viele Kinder hahen Sie?>< Hvorpaa Biskoppen, der formodentlig havde sine Tanker hjemme paa sin fede Avlsgaard, svarede: •Nihundrede, Deres Majestæt!» Dronningen, som sand*yu-ligviis fandt dette Antal temmelig stort, bemærkede, at det maatte koste endeel at fode en saadan Skare, hvorimod Biskoppen indvendte, at dermed havde det ikke nogen Nød. thi on» Sommeren skaffede de sig selv Foden, og naar Efteraaret kom, nedslagtedes en Trediedeel og blev spiist. Ved denne Meddelelse gjorde Dronningen, der var Katholik, Korsets Tegn over den barbariske Biskop. Biskoppen, hvis Navn var Jón, havde iøvrigt det Uheld, at han ved sin Fremtræden for Dronningen gled paa det bonede Gulv og derved kom til at indtage en mindre passende Stilling ligeoverfor Majestæten; han fik deraf Ogenavnet »drottningarhlunkr«. »fllunkr« betyder efter Jonssons «Oldnordisk Ordbog« : Gjenlyd fra et hnult Sted.

Paa den korte Reise fra Jlamarstjörör til Berutjiirðr havde jeg til Afvexling et regnfuldt og ubehageligt Veir, der lod den her noget graae Egn fremtræde endnu mere graa. I et saadant Veir skynder man sig naturligviis afsted, og jeg havde derfor her ikke Tid til at anstille noget Slags Betragtninger. Jeg kunde ikkun undre mig over de talrige, flade Bjergvægge, der stege op af Jorden ligesom Mure, og jævnstrogs med hverandre skare min Vei, og som bestode af tilbageblevne Gange eller Revnefyldinger, hvis indesluttende Vægge, der havde bestaaet af en løsere Bjergart, tor længe siden var bortskyllet af Denndntionen. Naar man nu rider fra Hals' Kirke hen imod den Odde, paa hvilken D j u p i v o g u r s Handelsplads ved Bernfjörðr ligger, forekommer det En næsten som om man kommer ind i en Ruin, hvor den ene parallele Væg afløser den anden, men hvor der ingen Tvermure tindes.

Medens jeg drog forbi Hamarsfjörör, havde jeg forøvrigt Leilighed til at betragte en smuk Orn, som ganske roligtFf GLE.

lod sig dale ned paa en Klippe, maaskee en Snees Skridt trå min lille Garavane. Fuglelivet i Island frembyder sine Eiendommeligheder, af hvilke jeg allerede har berørt en og anden Side. Vore sædvanlige Haus- og Markfugle, Krager og Skader, savner man der; deres Plads indtages derimod af Ravnen, der er almindelig udbredt, og som Rovdyr anretter Skade paa Lammene og Ederfugleæggene, men dog nogenlunde lades i Fred af Befolkningen. Det seer næsten ud, som om man nærede et Slags Agtelse for den Sorte; thi man kunde let formindske dens Antal, da den om Vinteren fordeler sig paa Bær'ene i Landet, hvor den lever at Affald, og saa naturligviis er let at fælde. I)en faaer alligevel for det meste Lov til at være i Ro, uagtet man i Almindelighed klager over dens skammelige Fremfærd*). Krager og Skader tindes der ikke, som sagt; men derimod er det mærkeligt at see, hvorledes Vipstjerten, denne lille tine Fngl, med Lleld kan tilbagelægge hele den lange Vei over

Ilavet. At andre smaa Sangfugle tindes Steensmutten, en lille Lærke og et Par andre Arter; desuden forekommer en Drossel. Den Landfugl, som jeg oftest saae om Foraaaret, var uden Tvivl Spoven, som bekjendt en Vadefugl; Brokfugle og Bekkasiner ere ogsaa almindelige. Der findes endvidere flere Vadefugle. En lille Fugl, der kaldes Od i ns hane og som opholder sig ved Kysten af alleslags Vande, saavel stille-staaende som rindende, var min særlige Ven. Den er af Størrelse og Form omtrent som en Svale, men har lidt smukkere Farver og Svommefodder. Ofte kunde man see den komme drivende paa de gyngende Bølger af en Aa, hvor den lod sig føre efter Strommens Behag, op eller ned eller i Hvirvel.

1 Forbindelse med Fuglene maa jeg ogsaa omtale de forskjellige Slags - G ræs og Urter«, at hvilke en heel Deel fine oa nette Arter findes i Island. Den sædvanligste Blomst er

*) I Island gaaer det Sagn om Ravnone. at ile om Efteraaret samles til Thing, saokaldcde brafn a ping (hrafn er paa Islandsk Ravn), hvor de tage Bestemmelse om. hvorledes de den kommende Vinter ville fordele sig over Landet.

upaatvivlelig «hvid Soleien, som deu kaldes, Dryas octo-petala, der træfles allevegne baade i Lavlandet og paa Fjeldene; den ligner Skovauemonen, men dens Blomst er lidt større; tvende andre, særdeles almindelige smaa Blomster ere Silene acaulis og Statice armeria, der begge ere låve af Væxt og brede sig til Siderne, og af hvilke den förste har røde Blomster, af Størrelse og Form omtrent soui eir vild Nellike; den sidste er mere lyserød og bærer Blomster i Klynger, soiu Kløveren. Andromeda hypnoides er en lille krybende, lyngattet Væxt, som sees temmelig ofte; deu har smaa hvide Blomsterklokker som Lilieconvaller, men mindre og mere enkeltstaaende. Af Gent i a ner findes i Island flere Arter, endeel udmærke sig ved deres smukke, reent indigoblaae Farve; desuden forekommer en rod S ed nm, g u u 1 S o I o i e (S a x i f r a g a hirculus), den rødviolette Saxifraga oppositifolia, der trives høit oppe paa de aldeles nøgne Fjelde, og venligt smiler ad Vandreren fra Foden af en Steen eller fra en Bjergkløft paa den bare Mark. De islandske Urter ere, som bemærket, tor det meste smaa og line, men med smukke Blomster og livlige Farver. Azalea procumbens, røde Blomster med risartet Væxt, yndes særdeles meget af Faarene. Det grønne Tæppe i Fjeldskrænterne dannes af forskjellige Slags Græs, blandede med de opskydende Blade af lav, næsten urteartet Vidje, grøn eller grøngraa — ogsaa en af Faarene yndet Føde — og med lidt Fjeldbirk at samme Størrelse. Paa Engene voxer naturligviis Carexarter, paa Tunet et kort Markenes, tidt som oversaaet med gule Ranunkler. Ligesom de ofte ikkun med et ufrugtbart Fjeldskred bedækkede Fjeldvægge kunue være frastødende øde, om end storartede, saaledes kunne de uied et blomsterrigt Græstæppe belagte Fjeld- eller Dal-skraaninger danne en særdeles indbydende og venlig Egn: dette er Hovedindtrykket. Omkring Djüpivogur — for atter at komtue tilbage dertil — er dog i det Hele lidt sort, skjøndt Fjorden frembyder samdeles smukke Partier, hvorom .senere Mere.

Femte Capitel.

oget særdeles rigt Land i mineralogisk Henseende er Island ikke. Der tindes hverken Gnid eller Selv i Jorden, Kobber-, Bly-, Zink-eller andre Malme findes der heller ikke, kun muligviis lidt Myremalm (et Slags Jernmalm). Ifølge Stephensen s Beretning bleve rigtignok nogle kohberholdigeSlaggestykker kastede op af Skaptúrvuleanens Krater, ligesom ogsaa et Mineral med nogen Kobberholdighed er fundet i Svovlkilderne ved Krisnvik. Men det er for Intet at regne. Alt, hvad Island forbruger af Metaller, maa indføres fra andre Lande; det er paa en Maade en Lykke for Island, at dette Forbrug er saa ringe. Der lindes næsten ingen Agerbrugsredskaber, da man hverken pleier eller bearbeider Jorden; ved Opførelsen af de smaa Huse er der heller ikke Anvendelse for meget Jern; det meste forbruges til Hesteskoe og Søm, til Spader til at skære Tørv med og til at omgrave de smaa Stykker Kaalrabi- og Kartoffelland, som sjeldent mangle ved en Gaard, samt til Dorlaase, Gryder og andre lignende mindre Gjenstande. Men uagtet Islands Mineralogi staaer saa langt tilbage i Sammenligning med dets Geognosi

eller Bjergbygning, hore alligevel de islandske Mineralier, skjøndt faa i Tal, til de mere fremragende Prydelser paa vore mineralogiske Museer, som Folge af deres smukke ol' uddannede Form, deres sneehvide og vandklare Farve, og deres pragtfulde Udseende overhovedet.166

I de fjorten Dage, jeg tilbragte ved Djtipivogur hos den gjestfrie Familie Weyvradt, hvis Overhoved er Factor paa Handelspladsen, havde jeg rigelig Leilighed til at beundre disse Naturskjonheder, af hvilke de ved Berufjörðr liggende Klipper ved Te i gar horn, ved Foden af den mægtige Búl ands-tin dr frembyde de prægtigste Exemplarer. Disse Mineralier hore til en Classe, der med et tælles Navn kaldes Zeolitlier, fordi de ved Smeltning med Blæserøret boble op og koge; de bestaae af Formationer, som først ere fremkomne efter Dannelsen af den Bjergmasse, i hvilken de befinde sig, de ere nemlig et Snnderleuimelsesproduct af denne. Ved Teigarhoru, en lille Gaard ved den sondre Side af Berufjörör, strækker sig langs Stranden, omtrent en halvMiil i Længde, en lodret, undertiden endog ludende Bjergvæg, hvis Fod i Flodtiden overskylles af Bølgerne; i denne finder man de bedste Zeolither. De ligge i et Lag af mere eller mindre fOrvittret Trap, som man kalder Trapmandelsteen, fordi de Huulheder, hvori saadanne Mineralier betinde sig, i det mineralogiske Konst-sprog kaldes Mandler, paa Grund af deres ofte mandelartéde Fonn. Bølgerne, som deels dagligen skylle mod Bjergvæggen deels i Vinterstormene kastes op af Brændingen imod de nogle Fod fra Stranden tilbageskudte Klipper, sønderbryde lidt efter lidt disse, hvorved naturligviis egsaa Mandlerne skylles ud, hvorfor man især ved Ebbetid allerede ved Kysten kan indsamle Adskilligt af de der liggende Mineralier. Men disse ere dog for det meste beskadigede af Bølgeslaget, og forvittrede som Følge af Vandets og Luftens fælles Indvirkning. Vil man derfor have rigtig gode Exemplarer, maa man lede efter dem i Bjerget, det vil sige opsøge Mundingen af en Mandel i Bjergvæggen, og ud af den heute de ufordærvede Exemplarer. Disse Mandler, som undertiden næsten ere af en Mands Omfang, i det mindste i deres største Gjennemsnit, ere dog temmelig spredte, men saa lonner det ogsaa saa meget desto bedre Umagen at eftergrandske dem. Deres Indre er fyldt med en rod, klæbrig Leerart, hvori de udmærkede Zeolithkrystaller skyde ind fra alle Sider af Mandelens Vægge, tæt omgivne af den røde Leermasse,

som omhyggeligt maa afvaskes, hvis man vil see Mineralet i dets Glands.

Der ligger noget paa eengang Indtagende og O plottende i at betragte en smuk og velformet Krystal. Det skabende Liv fremtræder her i en saa simpel Klædning, at det næsten saa at sige synes at ligge klart for Dagen; men hvorledes man end vender Klædningen, maa man dog tilsidst indrømme, at man her staaer ligeoverfor den samme uudgrundelige Skaberkraft, der bar dannet Blomstens konstrigere Skrud og bar givet Menneskesjælen Vinger. Krystalformen er den simpleste Form, hvori det dannende Liv træder frem, men Krystalformen er i sig selv ligesaa bunden, som hvilkensomhelst anden af Sandseverdenens Livsformer. Ja, Krystalformeu afgiver netop ved sin Simpelhed og mathematiske Nøiagtighed det bedste Beviis for disse Formers Individualitet eller Ejendommelighed. Natura non da tur saltus — der gives intet Spring i Naturen — er en gammel, ofte gjentagen Sætning, udsprungen fra en theoretiserende Hjerne, der ikke har taget Virkeligheden med i Beregning, men denne Sætning bliver i Særdeleshed i Mineralriget klart og uimodsigeligt omstødt — og dog er den netop i de nyeste Tider brugt som Gruud-steén ved Opførelsen af et System, der nu gjør sin Rønde i Verden, som et Mønster paa Kløgt og Fortrinlighed, vi mene det Darwinske Cdviklingssystem. Uvis der ikke gaves noget Spring i Naturen, hvorfor skulde Naturen da ikke for Exempel kunne danue en Kalkspatlikrystal, hvis Hovedaxe — den Linie, som man tænker sig mellem tvende diametralt modsatte Punkter paa Krystallerne — stod i et hvilketsom-helst Forhold til Biaxeu — en Linie af samme Beskaffenhed, men dannende en ret Vinkel med den förste? — Naturen kan nemlig ikke danne andre Kalkspathkrystaller end dem, i hvilke Hovedaxen er et bestemt Antal Gange større eller mindre end Biaxeu. Den kan saaledes ikke danue en Kalkspathkry-stal, i hvilken Hovedaxen og Biaxeu ere lige lange, eller i hvilken Hovedaxen staaer i et hvilketsoiuhelst Forhold til Biaxeu: dette Forhold er tvertimod høist indskrænket og begrændset, med andre Ord: al Tilfældighed er udelukket. Og dog maa man

indromme, at det mange Gange er en Nødvendighed168

FORTSÆTTELSE.

for Kalkspathkry stallen ikke at blive fuldt saa lang, som den efter sin Beskaffenhed skulde blive, for Exempel naar den i det Tilfælde ikke faaer Plads i det Hul i Bjerget, hvori den har begyndt at krystallisere. Og en Nødvendigheds Tilstedeværelse er jo efter Hanvin tilstrækkelig til at Naturen skal tage sig varmt af den for at afhjelpe den. Men hvorledes bærer Naturen sig da ad med Kalkspath krysta lien, naar (len bliver for lang til det Rum, i hvilket den krystalliserer? Den bryder den ganske simpelt af, men dette kan man just ikke kalde at opfylde det skabte Væsens Trang til Udvikling, thi det er jo netop det stik Modsatte. Samme Lov, som Kalkspathen i dette Tilfælde er underkastet, gjelder iøvrigt for hele Mineralriget; overalt er der Spring i Krystaldannelsen, og man seer saaledes af dette ene Exempel, sammenholdt med den Darwinske Udviklingstheori, hvormeget theoretiske Paafund kunne gjøre Vold paa Virkeligheden. En udmærket Videnskabsmand lod engang, i Anledning af Orakelsproget * natura non datur saltus«, en Ytt ring falde, som jeg tager mig den Frihed at anføre her. Han sagde nemlig, at det forekom ham som om allerede Menneskets O^ang var et fuldstændigt Beviis mod denne Sætnings Rigtighed, thi hvert Trin er jo egentligt kun et Spring; medens man løfter Foden og ntter sætter den til Jorden, er der et Mellemrum, man har hoppet over, saavel med Hensyn til Rum som Tid; der er en bestandig Afbrydelse i den Stadighed, hvormed et Menneske fores frem ved sin Gang, Fremskridningen foregaaer saaledes ved et Hop eller «saltus«.

Men vi komme maaskee for langt bort fra vort Emne og tage derfor igjen vort Udgangspunkt ved den mineralrige Bjergvæg ved Teigarhorn, for derfra at gjöre en anden Udflugt af aldeles praktisk Natur, nemlig opad den vældige Pyramide Búlandstindr, som hæver sig foran os med en Spids, der i bogstavelig Forstand naaer til Skyerne, ja endog ofte strækker sig.op over deres kolde Omfavnelser. Denne Dag er den dog skyfri; Solen staaer klar paa Himmelen og Veiret er stille, saa at vi uden Fare kunne begynde Reisen derop. Jeg skal dog ikke føre Læseren lige op paa Toppen, af den simple Grund, at jeg selv aldrig kom saa langt; men et StykkeBtLAM>STlM>K.

paa Veien, omtrent Totredjedele af de 3,388 Fod fra Soen til Toppen, kan jeg fore Læseren*). Biilandstindr er den yderste, fremskydende Top af Fjeldryggen langs den sydlige Kyst af Berufjörðr, der længere ind er skaaren i flere Spidser, hvor Sneemasser opfylde Kløfterne; paa Biilandstindr selv mangle disse; den er vel ogsaa for steil til, at de om Vinteren kunne lægge sig i større Mængde, og de smelte derfor snart bort om Foraaret. Naar man seer dette Fjeld fra Enden af Fjorden, har det Udseende af en tresidet Pyramide, opreist af Lag paa Lag og endende i en Spids. Aldrig kan Havet tage sig saa godt nd, som naar man seer dets blaae, i Sollyset glindsemle Flade fra en Høide af een til totusinde Fod. Den sønderrevne Fjeldryg paa den anden Side af deu snevre Fjord, som ind imod Land hæver sig til det 3,499 Fod høie, sneedække Ki stu feil, kau ogsaa sees fra dens Gjenbo paa den sondre Side af Fjordeu. Elven nede i Dalen danner en bred Sølvstribe paa gron Bund, saaledes som disse stride Elve altid gjøre, naar de sees fra en større lloide. Opstigningen paa en saadan »tindr» kræver dog, som rimeligt er, nogen Umage. Efterat man deels tilhest deels tilfods er naaet et Stykke opad Fjeldskraaningen, stiger man op igjennem et saakaldet »giI*, eller en af en Vaarbæk dannet naturlig Fordybning i Fjeldsiden. Dette ♦ gilo er smalt og dybt, fuldt af Stene, paa hvilke man vandrer opad ligesom ad en Trappe; derpaa kommer man til en noget udskydende »hals'!, hvor man kan udhvile lidt, hvis man trænger dertil; saa begynder Vandringen opad de paa hverandre følgende Traplag; dette gaaer nogenlunde, saalænge man vandrer paa Skredet, men imellemstunder kommer der en saa godt som lodret Væg, opad hvilkeu man maa klavre. Man gjør da bedst i, naar man er kommen over to eller tre saadanne Vægge, af nogle Steen at danne sig et lille

*)' Pau Reisen havde jeg rigtignok et Aneroid - Barometer med mig-, forfærdiget af Holst i Kjøbenhavn; mon da det skuide benyttes, viste det sig ubrugbart, idet Index-Skiven ikke var fast, mén dreiede sig rundt og saaledes ikke afgav noget bestemt tilgangs-punkt, for HoidemaaJinger.170

L.VVALAO.

Mærke, fur at kunne see, hvor man skal gaae ned; thi det er ikke sagt, at Bjergvæggen lader sig bestige paa et

hvilket-sonihelst Punkt. Tvertimod maa man i den Henseende gjøre et noiagtigt Valg, hvilket ogsaa leder den Vandrende paa Kryds og tvers under Opstigningen. Ved Reisen opad Esja trå Esjubjerg for Exempel kan man ligefrem staae Fare for ikke at linde et Nedstigningspunkt fra de overste, der "særdeles bratte I.ag af et Par hundrede Fods Heide, hvis man ikke paa den nævnte Maade afmærker Opstigningslinien. Thi det er naturligviis altid meget vanskeligere at træffe Valget af Veien ved Nedstigningen, fordi de fremskydende Skrænter hindre Vandreren i at see den nedenfor liggende Fjeldskraaning, end ved Opstiguingeu. üa jeg var kommen et godt Stykke Vei opad Búlandstindr, lik jeg et Par Veivisere foruden min egen, hvilke jeg ikke havde ventet mig. Der gik nemlig et Par Væddere og luftede sig, og da de opstigende Vandrere indhentede dem, antoge de det formodentligt for et Vink til at gaae videre, thi de begyndte derpaa at fortsætte deres Vandring opad, hvilket de unegtelig gjorde med langt større Fa^rdighed end jeg og min Fulge-mand, og de valgte altid saa gode »Passe», om jeg saa maa kalde det, opad Skrænterne, at vi faudt det hensigtsmæssigt at f'olge dem et godt Stykke Vei.

Sont jeg har fortalt, kom jeg ikke op paa Toppen af Iiülandstindr, fordi Solen begyndte at dale, da jeg endnu havde omtrene tusinde Fod tilbage, og fordi jeg maatte have gjort en betydelig Omvei for at bestige den tilbageværende Deel af Fjeldet, der var utilgængeligt fra den Side, hvor jeg befandt mig. 1 den Hoide, hvortil jeg var kommen, ansaae jeg det for mærkeligt at finde Lag af udpræget Lavastructur i Fjeldet; thi Bülandstindr er ingen Vulcan — Vulcaner findes ikke paa Landets ostlige Kyst. Dette Fund beviser altsaa, hvad man vel allerede forud almindeligt har antaget, men hvorimod der rigtignok i den seneste Tid har reist sig Stemmer, nemlig at Trapformationen ikke er fremmed for Vulcanismen, skjøndt den Tid, da Traplag opskod i glødende Tilstand fra Jordens Indre, ligger langt tilbage, og dette desuden sandsyn-ligviis er foregaaet under Havfladen. Disse Lag i Bülandstindr

fandtes imidlertid, som nævnt, i de ovre og derfor nyere Afdelinger af Trapformationen. Men ogsaa i de ældre Afdelinger af denne faaer man saa gyldige Beviser paa Lagenes fordums smeltede Tilstand, at mau knap kan tvivle derom.

Det er særdeles interessant at vandre langsmed eu Fjeldskraaning i Island, selv om man ikke stiger op eller ned ad den, men gaaer langsmed den, idet man fulger omtrent samme Høidelinie. I ubetydelig Afstand fra Vandreren kan Skraaningen forekomme jævn og find, om ogsaa lidt bølge-dannet, men naar man gaaer fremad, og det synes som om man uden Vanskelighed kan »holde Courseu«, eller gaae ligefrem, moder man pludseligt et dybt indskaaret <gil< eller en Kløft, hvor eu strid Bæk skummer frem, hvilket ofte kau node til betydelige Omveie. Dette iagttog jeg for Exempel ved Koden af Biilandstindr, hvor Biilandsaaen har skaaret sig ind mellem lodrette Vægge henad 100 Fod dybt, ligesom paa andre Fjeldskrænter i denne Deel af Landet. Det eidet Steile og Brudte, der saa meget udmærker den islandske Trapformation; ligesom ogsaa Fjeldskrænterne og de lavere Bjergskrænter for det meste ere meget steile, hvilket, som forud bemærket, kommer deraf, at de i Almindelighed dannes ved Bjergskred, der. om ogsaa bevoxede med Græs, jo ifølge deres Natur indtage en skraa Stilling. Vanskeligst at bestige ere de som oftest væxtlose Skred, der bestaae af trachytiske Bjergarter; man liar der ikke nogen Skifteu af Skred og Lag, thi disse Bjergarter ligge ikke i Trappeform, men hvor de forekomme, er hele Bjergvæggen bedækket med et ras af lost liggende Stene, saa at man, naar man vandrer opad disse, i Ordets egentlige Forstand ofte gjør to Skridt tilbage, naar man gjør eet fremad. Et saadant Skred — i Island kaldes de olte rauðarskriÖa, fordi Stenene have en rødladen Farve og saaledes stikke af mod den blaagraae Trap — tindes ogsaa i Nærheden af Djúpivogur. Da jeg skulde opad dette for at komme til det faste Bjerg, som var dets Udgangspunkt, lagde jeg først, for at undgaae Skredet, Veien gjennem et »gil*, hvor en Trapgang skar den trachy tiske Bjergart; men lier var det vanskeligt at

komme frem. thi man maatte undertiden krybe baade paa Hænder og Fodder, og var alligevel ikke aldeles sikker paa at kunne holde sig fast eller svinge sig over fra den ene Afsats til den anden — det forklarede Ordet »illagil«, som jeg senere lik at hore at det kaldes —, men da jeg fra dette -gi!« lagde Veien opad Skredet selv, kunde jeg

ikkun med Nød og neppe skaffe mig Fodfæste der, thi de lose Stene skrede ud ved hvert Skridt. Disse korte Notitser, hvormed jeg ikke længere skal trætte Læseren, give maaskee et lille Begreb om Vanskeligheden ved at drage hastigt frem opad eller langsad et islandsk Fjeld. Sædvanligviis medgaaer ogsaa den største Deel af Dagen, hvis man vil bestige et. Fjeld paa et Par tusinde Fods Høide og see sig noget om der. Denne Høide af et Fjeld — to- eller tretusinde Fod over Havet — er vistnok ikke saa betydelig; i Sammenligning for Exempel med Alpefjeldene, ja selv Kjølens og Dovrefjelds Toppe naae undertiden en betydeligere Høide; men naar vi betænke, at disse stige op fra et Høiland, der allerede rager nogle tusinde Fod over llavet, medens derimod de islandske Fjelde ofte hæve sig lige op af Soen, forandrer dette Forholdet betydeligt. Hvis man for Exempel, for at komme til Foden at et Fjeld paa femtusinde Fods Hoide over Havet, forst maa bestige et, med lavere Bjerghøider og Dale afvexlende Høiland paa totusinde Fods Hoide, bliver naturligviis dette Fjeld, i Forhold til det opnaaede Standpunkt paa Hoilandet, ikke høiere end et Fjeld paa tretusinde Fod, der rager lige op af Havet. De islandske Fjeldtoppes Beliggenhed — de Heste og mærkeligste af dent træffes sædvanligviis ved eller i Nærheden af Havet, thi det Indre af Landet bestaaer, som fornd omtalt, for Størstedelen af et Høiland, hvorfra Jökelerne reise sig — forklarer det jætteligneude Udseende selv af et sarømeulignelsesviis lavere Fjeld.

En Vandring op til den aasformede Fjeldryg ved Siden af Berufjördr giver en Forestilling om den stærke Denudation eller Afslidning, som disse Fjelde i Tidernes Lob have været underkastet. Den sønderbrudte Ryg, hvoraf snart et Stykke Traplag, snart et Stykke af en Gang, snart af et. Mandel-steenslag udgjør det øverste Da? kke, viser bedst, hvilke For-DESUIMriONSDAU:

andringer denne Bjergmasses Ydre har undergaaet siden dens Dannelse. Ryggen er ogsaa nu saa skarp og kantet af smaa, udskydende Tinder, at man kun undtagelsesviis kan vandre langsad den. Af de øverste Bjerglag, der ved deres Dannelse have ligget udbredt i jævnstrøgs eller »røsten jævnstrøgs Lag, findes nu nemlig kun enkelte spredte Pletter tilbage; alt det Overliggende er blevet ført hort. Om Aarsagen til denne Denudation skulle vi nu tale et Par Ord.

Det er bekjendt, at Dale eller Dalgange kunne fremkomme paa to væsentlig forskjellige Maader. Enten derved, at en Sænkning i Jordskorpen finder Sted , for Exempel som Følge af at et Lag, der oprindeligt har ligget jævnstrøgs, har bøiet sig, hvorved en Dal kan opstaae saavel i Fordybningen mellem de ophoiede Dele af Jordlagene som langs deres Ryg, hvis de nemlig briste der; eller ved Denudation, naar det, som engang har opfyldt Dalen, knuses og bortføres under Fonn af Steen, Gruus og Leer, af rindende Vande, Skredjökeler eller andre Kræfter. Det første Slags kaldes Elevationsdale, det andet Denudationsdale. Til det sidste Slags høre Dalgangene i Island, hvilket man i Særdeleshed tydeligt kan iagttage i Fjordene paa Ostkysten af Landet og de mod dem udmundende Dalgange, BernQörðr, Reyðarfjörftr, Seyðisfjörik m. II. De Bjergvægge, der indeslutte disse Dalgange — Fjordene selv ere naturligviis ikke Andet end de under Vandet fortsatte Forlængelser «af Dalgangene — ere nemlig alle stumpt afskaarne, deres Lag ere saaledes ikke bøiede, men beholde i hele deres Udstrækning et jævnstrøgs Leie, og de Lag, hvis udspringende Ender danne Fjeldsiden paa den ene Side af Fjorden, fortsættes, i det mindste naar man taler i Almindelighed, paa dennes anden Side. Endnu tydeligere end i de noget brede Fjorde kan man see dette i de mindre »gil», der hist og her udmunde mod Fjordenes Dalgange. T Særdeleshed i Seyðisfjíir&r mindes jeii paa den sondre Side at have seet saadanne »gil", hvor hvert paa den ene Side af dem fremtrædende Traplag passede til de paa den anden Side værende Lag. De skarpe og sønderbrudte, saavelsom de mere bløde og afrundede174

Omrids i den islandske Trapformation kunne heelt og holdent tilskrives denne Denudation.

Den betydeligste og egentlige Grund til denne storartede Denudation kunne vi med fuldstændig Sikkerhed tilskrive den s torre Udstrækning af Sneefjeldene og de dem ledsagende Skred-jökeler i Fortiden. Næsten enhver lavere liggende Plet af Laudet, hvor der fremtræder faste Bjerge, bærer Spor af hines afslidende Indvirkning. Men naar vi sige »Fortiden«, mene vi dermed en Tidsalder, som, efter hvad man hidtil kjender, rimeligviis ligger

forud for den, da Menneskeslægten optraadte paa Jordklodens nordlige Deel, nemlig det Afsnit af den posttertiære Tid, der kaldes den glaciale eller Istiden. Af visse Omstændigheder i de nordlige Dele af Europa og Amerika har man kunnet slutte sig til, at en saadan geologisk Tidsalder virkelig har været til paa Jordkloden, men de tydelige Spor deraf i Island har man, saavidt jeg veed, endnu ikke tilstrækkeligt fremdraget, og det er derfor jeg her har villet henlede Opmærksomheden paa dem. Disse Spor kan man allerede iagttage paa de lavere Høider omkring Reykjavik, hvor de fremtræde som smaa, grunde, med hverandre for det meste jævnstrogslobende Ridser i Bjergenes Overflade. Saadanne Ridser dannes nemlig af Skredjökelerne paa det under dem liggende Bjerg ved de i deres Ismasse indefrosne eller indeklemte Stene, der med Isen fores frem over Dalbundene. Vi mindes nemlig fra det Foregaaende, at en .Skredjøkel skrider frem med sin hele Masse, at det saaledes ikke blot er dens nederste Ende, som befinder sig i en fremadskridende Bevægelse. Det er dog især paa de fra Fjordenes indre Ender opstigende Heder eller Bjergpasse, at man tydeligst kan iagttage Sporene af Jokelernes Virkninger. Ridserne mangle nemlig her aldrig paa de faste Bjergoverflader, og de gaae altid jævnstrøgs med Dalgangens Retning, der jo ogsaa har været Skredjøkelens Retning under dens Fremgliden. Denne Jævnstrøgshed er her særdeles ioinefal-deude, da disse Bjergpasse ligge temmelig dybt mellem de omgivende Bjergtoppe, hvorfor deres Retning altid er fuldstændigt bestemt, saa at man allerede forud kan sige, hvilken Retning Ridserne skulle have, en Forudsigelse, der aldrig slaaer feil.GNIDSITCSPHÆN'OMESET.

175

Ligesom Overfladerne af de faste Bjerge ere de lose Stene ofte ridsede, og give saaledes ogsaa Beviis pan Jokelernes Udstrækning i Fortiden. Disse Ridser har jeg iagttaget mange Steder i Landet, særdeles tydeligt paa den saakaldte Fja rö-arheiði, hvorover den almindelige Landevei til Seyöisfjörðr forer, ligeledes paa Eskifjaröarheiði, nordvest for Fjorden af samme Navn. De smukkeste Ridser fandt jeg dog paa Hederne, paa begge Sider af Elven Blanda i Nordvestlandet, langs Veien fra Mælifell over Stórisandur; de vare der temmelig dybe, udpræget rendeformede næsten som dragne med en Høvl samt jævnstrøgs med hverandre og med Dalgangenes Retning*). Tilligemed Ridserne følger ogsaa en Afrunding, undertiden na^sten en Polering af Bjergover-fladeu, hvilket man sammenfatter under Benævnelsen Friction s eller Gnidnings phænomenet, af en Grund, der er let at fatte. Hvis de lavtliggende Dele af den islandske Trap- og Palagonitdannelse ikke i den Grad vare gruus- og sandbedække, som de ere, vilde man overalt kunne opvise Tilværelsen af Frictionsphænomenet; men ved dette Dække ere Rjergoverfladerne for en stor Deel unddragne vore Blikke. Det smukkeste Exempel paa afrundede Bjergoverflader — Schweitzerne kalde dem ro c lie s moutonnées — har jeg seet langs den nordre Strand af den indre Deel at Reyðarfjörðr i Østlandet ved Veien, der fører frem mod HtVlmar. Bjergoverfladerne ere der aldeles afrundede lige fra Stranden og et godt Stykke opad Fjeldvæggen. Det er udenfor al Tvivl, at en Skredjükel har skudt sin vældige Ismasse lrem der. Paa disse "roches moutonnées» ved Reyðarljörðr hviler forøvrigt en Rullesteensaas, der afgiver et yderligere Beviis forødende tidligere anforte, paa Rullesteens-eller Sandaasenes na^-e Sammenhæng med Skredjökelerne. Lignende Aase som de, der mange Steder paa Slettelandet i

*) Fndertiden kunne ogsaa Ridserne krydse hverandre paa den .Maade, ut een Deel cr jævnstrogs indbyrdes, og en anden Deel ogsaa jievn.strogs indbyrdes, hvilket tyder paa en periodisk Fornndring i Retningen at' Ismassens Fremskriden paa dette Sted.i.ava nu ISTÍDBN

Sverig danne fremragende Puncter (for Exempel Láög&seti mellem Upsala og Stockholm, Enköpingsasen, Badelundsåser. ved Westeräs, Kungsörsåsen m. fl.) træller man hist og her i Island.

For at kunne danne sig en rigtig Forestilling om Island i dets nuværende Skikkelse, er det aldeles nødvendigt at tænke sig dets sonderskaarne Overflade som Jokelernes Værk, og omvendt har man maaskee lettere ved at tænke sig dette i Island, hvor de nuværende Jökelers vedholdende Arbeide ligger nær til Jævnførelse, end i vort Laud. i hvilket Frictionsphænomenet ogsaa forekommer i saa storartet Scala, men hvor Jükelernes nuværende afsides Beliggenhed ligesom fordunkler Indsigten eller svækker Troen paa deres fordums Udbredelse. De islandske Trapfjelde med deres udmærkede Former, Btilandstindr, Esja osv., have saaledes hovedsageligen erholdt deres

Fonn derved, at Jökelerne have bortført de Masser, som sammenbandt de nu afbrudte Lag til eet Hele. Der, hvor man nu finder en dyb Dalgaug eller en Fjord , var saaledes paa en vis Tid et sammenhængende Bjerglag, men det er nu ført bort. Egnen omkring Reykjavik afgiver et godt Exempel herpaa, som er det smukkeste, da det er det nyeste ug tydeligste.

Den Bjergart, der danner de langstrakte Hoie omkring Reykjavik, saavel mod Nord nd til Esjas Fod, som mod Syd til Hafnarfjörðr, og ligeledes tildeels mod Ost ud over Mos-fellslieiði til i Nærheden af iMngvallavatn, og sotu man fremdeles træffer i Egnene Svd for Okjökull samt omkring den i Kaldida lr og langs Veien Nord for den saakaldte Skti lask eiö, bestaaer af gammel Lava, hvilket man tydeligt kan see af den flydende Beskaffenhed, der hos den træder for Dagen paa flere Steder. Skjondt denne Lava naturligviis under sin Dannelse er flydt frem i en bred Dal eller over et Lavland, hvor den, i Lighed med Nutidens Lavaer, har udbredt sig i omtrent eensartet tykke, efter Breden vandrette Lag, danner den nu, som alt omtalt, et bakkefonnet og bølge-dannet Land, hvor Bjergarten forekommer saavel paa de eeu til tohundrede Fod høie Bakketoppe, som ved Kysten, ja endog ude paa Oer i Havet. Og da en flydende Lava

ikke fra Begyndelsen har kunnet indtage et saadant Leie — eftersom den naturligviis ikke har kunnet flyde op ad Bakke — naar der ikke laa Noget iveien, der opdamimedo den, kan man ikke tinde nogen anden Grund til dens nuværende, en Lavastroiu modstridende, vdre Former, end Denu-dationen. Og da de nøgne Overflader af denne Lava, i Forening med Gruset og de lose Stene, der bedække dem, alle bære Mærker at Afslidniug ved Skredjökeler, behøver man naturligviis ikke at opstille konstige Forudsætninger om den Denudation, som man bestemt kan paa vise har fundet Sted, men man maa heri see det. bedste Beviis for den saakaldte Glacialtheori eller Istiden i fordums Dage.

En berømt amerikansk Forfatter, Dana, har sögt at vise, at alle de dybt i Kysterne af de nordlige Lande i Europa og Amerika indskærende Fjorde ere fremkaldte ved Jokelerae, og hvad Island angaaer ligger dette klart for Dagen. Spørger man om Aarsagen til, at disse Lande, hvor Klimaet nu er tempereret, 'engang have været heelt dækkede af Snee og Is, besvare vi dette med et andet Spørgsmaal. Hvad er Grunden til, at Grønlaud endnu i vore Dage heelt og holdent er bedækket med en sammenhængende Isskorpe (med l'ndtagelse af den smalle Kyststrækning paa Vestkysten, hvor de danske C'olonier ligge), uagtet dette Land med sin sondre Ende skyder langt nedenfor Islands .Bredegrad? Ganske vist kommer dette af Jordfladens hele Dannelsesform paa denno Deel af Kloden, af Fordelingen af Vand og Land, Havstrømmenes Retning, Jordskorpens Hoide over Havet m. m. Man..maa tænke sig, at lignende'Aarsager have foranlediget den tidligere Udstrækning af Is- og Sneemasser over de nordligere Dele af hine to Fastlande.

Jeg skal her, siden Talen er kommen paa Grønland, i Korthed meddele, hvad der er mig bekjendt om den seneste Opdagelsesreise til dette Lands lidet kjendte Ostkyst, hvilken Reise foretoges i Sommeren 1865.

Ved mit første Ophold i Reykjavik ankom nemlig dertil et engelskt Dampskib, som foruden Besætningen havde sexten Colonister, nemlig otte Danske og otte Engelskmænd eller Folk

af andre Nationer ombord, anforte af en Mr. Taylor og ledsagede af en Læge, samt dennes og Mr. Taylors Hustruer og et ti Maaneder gammelt Barn, der alle liavde i Sinde at soge Land paa Østkysten af Gronlaud og overvintre der. Angaaende Øiemedet med Reisen anstillede man i Reykjavik adskillige Gisninger, blandt hvilke den rimeligste var, at Expeditionen var udsendt for at søge efter kostbare Mineralier, af hvilke Grouland har endeel. Mr. Taylor havde i flere Aar opholdt sig ved Colonierne paa Landets Vestkyst, og sändsynligviis af Eskimoerne der modtaget Meddelelser, som havde givet Anledning til det nuværende Foretagende, hvortil et engelskt Huus havde udredet Pengene — efter hvad man antog en halv-trediehundredetusinde Rigsdaler. Expeditionen syntes at være veludrustet, og Skibet særdeles stærkt bygget, for at kunne holde Tørnene ud i Drivisen. Et Huus af Tømmer førtes med til Brug for Colonien, tilligemed det fornødne Bohave og endeel Varer

til at drive Handel med de Indfødte, man ventede at finde. Expeditionen var ved godt Mod. Damerne førte endog et Pianoforte med for at mildne Opholdet i Grønland, og Mere i den Smag. Med mange Ønsker om Lykke paa Reisen afgik saaledes Mr. Taylor fra Reykjavik i Begyndelsen af Juni, men — kom tilbage i Sommerens Lob, uden at have fundet noget Landingssted. Afstanden mellom Island og Grønland er, som bekjeudt, ikke meget stor, kun omtrent 70—SO Miil. Naar man kommer halvveis mellem Laudene, hvilket med gunstig Vind kuu er en Dagsreise, kau man see Jokelerne paa begge Sider. Skibet var ankommet ved Grenland omtrent paa Doideu at Reykjanes, mellem 63° og 64° nordlig Brede, men mødte paa eu Afstand af omtrent sex Miil fra Land tætpakket Drivis; at den ikke var landfast, kunde man slutte deraf, at man efterat Skibet var forteiet i Isen, drev 9 Miil i 24 Timer. Fra Merset kuude man med Kikkert ikke opdage Andet end Snee og Is, ikke den ringeste Piel Jord paa Land, hvorfor ogsaa Grændsen mellem den drivende og den laudfaste Is ikke knude bestemmes med fuldkommen Sikkerhed. Mr. Taylor havde derpaa ladet Skibet gaae omtrent 4° mod Nord langs Iskanten, men var ingensinde kommen Land nærmere end paa tre til lire .Miles Afstand,

paa Grand af den overalt sammenpakkede Drivis, lian kom da, som sagt, tilbage til Reykjavik, men seilede snart igjen bort, for at soge et sydligere Landingssted; derpaa hørte jeg ikke noget til Skibet forend min Afreise fra Island. Men i November samme Aar kom der Meddelelse til Kjøbenhavn, at Foretagendet heller ikke dengang var lykkedes; Skibet havde derfor styret Cours gjennem Davidstrædet og Besætningen var gaaet iland paa Øen Cumberland, ligeoverfor Colonien Godthaal) paa Vestkysten af Grønland. Mr. Taylor havde ogsaa Aaret forud foretaget en lignende Expedition, der ligeledes var løbet af uden gunstigt Resultat. Den kolde Polarstrøm , der Hyder ned mellem Island og Grønland, og presser Drivisen stærkt imod Grønlands Østkyst, hindrer Adgang til Land. Det lader til, at denne Kyst af Grønland, ifølge Taylors Iagttagelser er heelt og holdent indhyllet i Snee og Is; i saa Fald er den ubeboelig, selv om man kunde komme ind til den gjennem Isbeltet. Drivisen kommer ligeledes til Islands nordlige Kyster, men kan sjeldent komme forbi Lån gan es, den paa Landets Nordostkyst fremskydende Odde, da den der mødes med Golfstrømmet!. Hvert Aar viser Drivisen sig langs Landets Nordkyst, skjøndt den ikke altid gaaer saa langt ind, at den spærrer Søfarten langs Land. Efterat den er bleven landfast, udøver den forholdsviis ringe Indvirkning paa Klimaet, men medens den kommer og gaaer, er det altid daarligt Veir.

Undtagelsesviis indtræffer det dog, at isen skyder ned torbi Långanes og fylder alle Fjordene paa Østkysten; undertiden strækker den sig ligeledes langt nedenom Landets Sydkyst. Paa denne Maade lagde Isen sig eugang i det forløbne Aarti, og standsede al Søfart paa denne Deel af Landet lige til August Maaned, da den atter drev hort. Paa Vestkysten i Faxa- eller Breiðifjörör lægger Drivisen sig derimod aldrig. Med Havisen dreve engang tvende store Hvaler ind i Skagafjorör paa Nordkysten, og vare da saa udmattede, at de uden Vanskelighed kumle dræbes. Isen var da saa tyk, at de ikke kunde dukke ned under den. Isbjørne ankomme ogsaa undertiden paa denne Maade, men blive naturligviis snart akndte.

Islænderne tilkommer Æren af at være Grenlands Opdagere , ligesom ogsaa Amerikas. Gunnbjörn var den Förste, der tik Gronland i Sigte, da lian engang af Storm blev dreven tilsoes; dette indtraf kort efter Islands første Bebyggelse, men noget videre Forsøg pan at tinde Landet gjordes ikke førend i Aaret Ö82, da Eirik r rauði foretog en Opdagelsesreise derhen. Efterat han havde anvendt hen ved tre Aar paa at undersøge Kysterne, og havde taget de Pladser i Besiddelse, som han ansaae tor brugbare, vendte han tilbage til Island, hvor ban meget fordeelagtigt omtalte det nye Land, som han kaldte Grønland. Derved fremkaldte han hos sine Landsmænd stor Lyst til at opsøge Landet, og det følgende Aar afgik til Grønland en Flaade paa ikke mindre end fem og tyve Fartøier, af hvilke dog kun fjotten naaede derhen. Mellem denne Nybygd og Moderlandet fandt efter den Tid en regelmæssig Samfærdsel Sted, og Nybyggernes Antal tiltog, saa at der efter Christendommen.-? Indførelse, omtrent Aar 1000, opbyggedes endeel Kirker lang* Kysten, og en Biskop indsattes, I et. Tidsrum af over 350 Aar

vedligeholdt Norge og Danmark Samkvemmet med denue Nybvgd. Aar 140(5 sendtes den sidste Biskop over til Grønland, meu fra den Tid har man ikke hort noget til Nybygden; Adgangen til Ostkysten af Grønland, hvor denne Nybygd af Nogle antages at have ligget, har ogsaa senere været utilgængelig paa Grund af Drivis. Nybyggernes endelige Skjebne er derfor ubekjendt; man tvivler endog med Rette om, at Bygden nogensinde har ligget paa denne Side af Landet, tuen antager, at den snarere har ligget paa Vestkysten, hvor de nuværende danske Colonier tindes. I Sagaerne omtales nemlig ganske vist en Østerbygd og en Vesterbygd; men de kumte ikke desto mindre godt begge have ligget paa den samme Kvst al Landet, nemlig den vestlige. Da Gronland i Begyndelsen af forrige Aarhundrede paany toges i Besiddelse af Europæerne, fandt man der Levninger af gamle Boliger, flele Nybygden er saaledes sandsynligviis uddød eller bleven udryddet af Eskimoerne.

Amerikas förste Opdagelse skete ligeledes fra Island, i Aaret 1001. Dette Aar blev Bjarni TTerjul fssonur, paa sin Fart fra Island til Grønland, af en heftig Østenstorm drevet

ad i Atlanterhavet, og etterat hau havde seilet i nogle Dage, opdagede han et smukt, skovbevoxet Land, hvor Sletter vexlede med sniaa Bakker, der bredte sig langs Kysten. Da han imidlertid ikke kunde formaae sit Mandskab til at lægge i Land, vendte han med gunstig Sydvestvind tilbage til Grønland, og kom efter sex Dages Heise derhen. Hans Beskrivelse af dette Land fremkaldte Lyst hos hans Landsmand Leifr Eirikssonur, Son af Eirikr rauði, til videre Etterforskninger. Leifr forlød derfor Norge med et Fartøi, bemandet med femogtredive Mand, og fandt forst sydvest for Grenland et Land, der efter Beskrivelsen antages at have været Labrador j men længere mod Syd gjenfandt han det skovbevoxede Land, som Bjarni havde opdaget. Han vilde nu undersøge dets Kyster i større Udstrækning og sei lede derfor videre, og kom med nordvestlig Vind to Dage derpaa til en 0, skilt ved et. Snnd fra Fastlandet. Efterat han havde seilet gjennem dette Sund, kom han til en smuk Indsø, paa hvis Strand han opbyggede sin Vinterbolig. Soen vrimlede af fortræffelig Lax, og Græsset beholdt, for en stor Deel sit friske Udseende hele Vinteren. Dagene vare her ikke saa korte som i Grønland og Island; den korteste Vinterdag var Solen ni Timer paa Himmelen. Da en af Skibets Besætning, der var fra Tydskland, havde opdaget , at der her voxede vilde Vindruer, kaldte Leifr Landet Vinland. Leifr vendte det følgende Foraar tilbage til Gronland. Landet blev senere besogt af I>orvaldr, Leifs Broder, som dog dræbtes af de Indfødte, men en Nybygd, der fæstede Bo i Landet, vedblev i tohundrede Aar at drive Handel med dem.

Under mit Ophold ved Djüpivogur begyndte Handelstiden for Alvor; Bønderne kom med deres Uld, for at betale, hvad ile skyldte fra det foregaaende Aar eller Vinter, og toge saa igjen paa Regning hos Kjobmanden. Paa den Tid er der Liv og Bevægelse paa Handelspladsen; enhver Ankommende skal naturligviis modtages med Brændevin og Kaffe — det vilde ikke være godt for Ilandeismanden, hvis han afskaffede denne Skik — saa samles man og snakker og gjør sig lystig i og udenfor Handelsboden, thi Islænderen har af Naturen et for-noiet Sind og er ikke nogen Suurmuler. Han leer gjerne,

taler gjerne, og lader sig — saavidt man kan skjønne — ikke uedboie af denne Verdens Bekymringer. lian er tilfreds og glad, og gjor ingen sure Miner, i det mindste saavidt min Erfaring strækker. Han er desuden ofte ret vittig i sin Tale, og lægger undertiden en forbausende Kundskab for Dagen i sin Yndlingslæsning, Historie og Geographi.

Man kan derfor befinde sig ganske vel i Selskab med en islandsk Bonde, naturligviis saafremt man forstaaer Sproget; man skal ingenlunde troe, at man faaer dumme Svar eller Bemærkninger at hore. Tvertimod synes de i det Ilele taget at være gode Hoveder, hvorover Kjobmændene, i Parenthes sagt, klage lidt. De pleie saaledes at forene sig i Bygden og sende en Mand til Kjøbstæderne, for at hore hos hvilken Kjøbmand man kan kjøbe billigst. Denne kan da være sikker paa at faae hele C'ompagniet til Kunder. Derfor ere ogsaa Kjobmændene nødte til at holde omtrent eeus Priser i de større Districter af Landet*).

Indbyrdes ere Islænderne i Regelen hjelpsomme og gavmilde; har en Bonde ved en ulykkelig Hændelse mistet sine Kreaturer, for Exempel sine Faar, saiumeuskyde de Øvrige i Nabolaget hver et Faar, for at, holde ham skadesløs. Det, er christeligt og ædelt handlet. — Naar Bekjendte træffes, snakker og leer man, medens der udvexles Kvs og Omfavnelser, hvorved man bruger de hjerteligste Tiltaler, saasom min gode, velsignede, eller min elskede Ven, eller lignende Udtryk. Undertiden falder det vanskeligt at troe, at alt Dette kan være rigtig alvorligt tneent, og en Sysselmand i Ostlandet har ogsaa meddeelt mig, at da engang tvende Parter tvistedes for Domstolen, og efter stedfnndet Forlig talede sammen, yttrede den Ene i Forbittrelse til den Anden: Du lyver, min elskede Ven! Er saaledes Hjerteligheden undertiden forstilt, kan den dog ofte være virkelig nieent, derom er jeg overtydet.

Jeg forlod Djúpivogur den 10de Juli, idet jeg fulgte en stenet Vei langs den sondre Side af Berufjördr og undertiden

*) Deu islandske Kjobmand maa fur det meste være belavet paa. at træfie Forslagenhed lil en vis Grad hos sine Kunder.

maatte ride opad virkelige Trappetrin, opad og langsad de ti a Fjeldryggen nedskydende Bjergrygge; senere kom jeg paa en endnu mere steuet Vei over en Fjeldhede ved Navn O x i, der adskiller den trange Dalbund i Fjordens indre Ende fra en anden dvb Dalgang, Skriödalr, der igjen udmunder imod Lagarfliöts udvidede Dalgang. Tilligemed Hederne eller Bjergpassene begyndte nu Sneesamlingerne paa disse næsten at hore til Dagens Orden; thi paa Grund af det sildige Foraar og den kolde Sommer laa der endnu megen Snee, ogsaa paa Fjeldenes lavere Afsatser. Opstigningen til Öxi fra Dalen ved Berufjörör er særdeles steilogkan kun med Vanskelighed tilbagelægges tilhest; Marken er steuet og graa, de sorte Trap vægge skyde frem paa flere Steder. Som en desto mere levende Modsætning bruser derfor den sneehvide Fos frem i den dybeste Deel af Fjeldvæggen, hvor den lille Elv, der har skaaret sig ned og skjult sig mellem lodrette Klippevægge, pludseligt springer frem og kaster sig svulmende ned ad en steil Trapvæg. Der er, som sagt, lidt graat i Berutjörör, men den mangler dog ikke derfor Naturskjonhed. De pragtfulde Solnedgange, jeg saae fra Djúpivogur, ville længe leve i min Erindring. Naar man fra dette Sted om Aftenen kastede Blikket ind imod Fjorden, saae man Solstraalerne samle sig til et blændende Rosenskjær — en Virkelighed saa pragtfuld og glimrende, som Fhantasien, eller i det mindste min Phan-tasi, ikke har formaaet at fremtrylle. Lig en rig men luftig Pude, udbredt fra det Indre af Fjorden, hviler denne Straalemasse en Tidlang paa Vandet, inden den blegner og forsvinder. Kun et Par Gange mindes jeg at have seet ligesaa smukke og imponerende Solnedgange i Island, den ene Gang ved Reykjavik, hvor alle Fjeldene, der i Afstaud omgive Staden i en Halvbue, vare farvede purpurrode af Gjenskinnet fra den livligt skinnende Skymasse, bag hvilken Solen gik ned, og den anden Gang paa Reisen mellem Mvvatn og Husavik paa Landets Nordkyst. Solen var der allerede gaaet ned bag en skraanende Fjeldvæg, som paa den venstre Side begrændsede Horizonten i Nord, men snart titter igjen et lille Stykke af dens Purpurskive frem bag den blaae Fjeldvæg og efter nogle Oiehlikkes Forlob staaer lldkloden der igjen

straalende og skjælvende, paa den skyfrie Himmel. Ved dens Nedgang skilte Solskivens Kant sig ikke fra Fjeldvæggen, men Kloden rullede efterhaanden ned, som om dens Bane laa paa Fjeldskrænten, og sank derpaa ligesom til en hellig Ro stille og højtideligt i Havet.

Skriddalr, som jeg for talte om, har sit Navn af et stort Bjergskred, der i smaa Tuer bedækker dens Bund, "men er gammelt og græsbevoxet; om det berettes allerede i Land-námabók: En Mand ved Navn Hratnkell havde nemlig begivet sig til denne Dal, meu drømte om Natten, at der kom En til ham og advarede ham mod at opholde sig paa dette Sted. Flan flyttede da derfra, hvorpaa Skredet fandt Sted.

Fra Øxi gjennem Skriðdalr kommer man til Præste-gaarden |>ingmúli, hvor man hos den gjestfrie Præst, Sira l'orgrímr, nyder en fortræffelig Modtagelse, der ikke lader Noget tilbage at ønske. Derfra maa mau igjen færdes

over en Fjeldvei mod Øst, den saakaldte l'órdalsheiði, der er temmelig jævn og god, skjøndt den skraaner meget steilt ned mod den prægtige Reyðarfjörðr, den betydeligste af Fjordene paa denne Kyst, omgiven ligesom de øvrige af takkede Fjeldrygge, hvis Toppe tilaeels hvile i evig Snee. Navnet paa denne Fjord, der af de Danske er blevet forvandlet til Rødefjord, ndledes af det islandske Ord revðr, der betyder Hval. Denne Benævnelse er sandsynligviis bleven bmgt om Fjorden, fordi disse Havets Vidundere, af hvilke visse Arter findes omkring Island, fortrinsviis have søgt ind i denne store Fjord. Flere andre islandske Navne ere paa denne Maade blevne fordanskede; det holder Islænderen ikke meget af, men de Danske tage, efter hvad jeg har mærket, ikke meget Hensyn til hans Pirrelighed i denne Henseende. I vor Tid, efterat Kortene over Island ere blevne let. tilgjængelige, burde en saadan Navneforvanskning rigtignok ikke finde Sted; saalænge man imidlertid beholder den i Skriftsproget, har man naturligviis ogsaa Lov til at anvende den i daglig Tale. Mange ansee maaskee dette for en Ubetydelighed; men for et lille Folk som det islandske, der hellere vil doe, end offre sin Nationalitet, er det ikke Tilfældet. — JTra den nordligeíslakmsr iiodbeltspath.

Side a!" Reyðarfjtfrdr skyder en lille Fjord ind, som kaldes Eskifj örör, ved hvis Strand der ligger en Hnndelsplads.

Eskifjörðrs Handelsplads er et bekjendt Sted, naar Talen er om Islands Mineralogi, da den Reisende sædvanligviis derfra gjor sin Udflugt til det berømte Kalkspathbrud, hvor den saakaldte Dobbeltspath findes. Dobbeltspathen er en fuldkomment farvelos, vandklar og gjennemsigtig Kalkspath; hos den kan man derfor ganske tydeligt iagttage den dobbelte Straalebrydning, der er fælles saavel for Kalkspath en som for en heel Mængde andre Mineralier. Denne dobbelte Straalebrydning viser sig derved, at uaar man seer en Gjenstand gjennem to modstaaende, indbyrdes jævnstrogs liggende Overflader af det gjennemsigtige Mineral, viser Gjenstanden sig dobbelt. Bedst iagttager man dette, naar man lægger et Stykke Dobbeltspath over en skreven Linie; man seer da to jævnstrøgs Linier istedetfor een. Menneskets Syn heroer som bekjendt, ikke derpaa, at Lyset udstrømmer fra Øiet til den Gjenstand, paa hvilken man seer, men tvertimod derpaa, at de Straaler, som ved Sollyset eller et andet Lys kastes paa en Gjenstand, tildeels eller heelt og holdent af dette kastes tilbage til Menneskets Oie, der modtager Lysindtrykket. Grunden til, at man seer en Skrift, er derfor, at Lyset kastes trå Skriften til Øiet. Dog er det naturligviis ikke de sorte Bogstaver man seer — thi det Sorte er Lysets Fraværelse , men det er det lyse Mellemrum, hvis Omrids opfattes af Øiet. Naar imidlertid et Stykke Dobbeltspath lægges over en Skrift, viser Skriften sig, som sagt, dobbelt, hvilket kommer deraf, at de fra Papiret udgaaende eller tilbagekastede Lysstraaler af Mineralet deles i tvende, hvorhos de ligeledes forandre Retning noget eller brydes ud af deres Bane. Lysbrydning er nemlig Noget, som finder Sted med alle Legemer af ueensartet Tæthed: Glas, Vand, Svovlsyre, Luft osv.; naar en Straale, der gaaer gjennem Glas, træffer Vand, brydes den eller forandrer sin Retning; men Brydning i Forbindelse med Deling eller dobbelt Straalebrydning, som man kalder det, lindes ikkun hos en vis Classe Mineralier, af hvilke Dobbeltspathen er den vigtigste Art, fordi den lindes i store Stykkerrojrrs.ETn-LSE.

af overordentlig Klarhed og Gjennemsigtighed. Man har fundet aldeles gjennemsigtige Stykker paa eet- til tohundrede Punds Vægt — en halv indtil een Kubikfod eller noget større. Saa store Stykker høre dog til de største Sjeldenheder. Det Bjergbrud paa den nordlige Side af Reyðartjörðr, i hvilket Dobbeltspathen tindes, ligger i Trap. Denne Trap er paa nogle Steder forvittret eller omdannet, i>g det er tydeligt, at Kalkspathen er fremkommet ved dens Omdannelse; thi denne forekommer i smaa Gange, skiftevils med eu grøuladen Bjergart, som er det Tiloversblevne af den omdannede Trap. Men ligesom det Store ofte skjuler sig under en ringe og ubetydelig Skal, saaledes er det ogsaa Tilfældet her. Den overveiende Masse af Kalkspath bestaaer nemlig ikkun af sædvanlig hvid, noget grovkornet Kalkspath, i hvilken Dobbeltspathen maa søges ved sædvanlig Bjergbrydning. Det forekommer nemlig kun i Massens spredte Huulheder, paa hvis Vægge den vandklare Dobbeltspath har krystalliseret. I Lighed med Zeolitherne ved Berufjörör er den i disse Huller omgiven af rødt Leer, hvormed Hullerne ere udfyldte, og efterat den er befriet for Leret, desuden af en tynd Forvittringsskorpe af guulladeti, næsten ugjennemsigtig Kalkspath, saa at man med Rette kan sige, at den er vel indfattet, hvilket jo ogsaa kan sees deraf, at dens indre Masse i mange, mange tusinde Aar har kunnet bevares pletfri i Bjerget.

Undertiden træffer man Vanddraaber indesluttede i Dobbeltspathen, hvilket blandt Andet, beviser dens Dannelse ved Vandets Medvirken. Det er nemlig klart, at Dobbeltspathen er en seeundair Dannelse, det vil sige, at den fra Dybet i smeltet Tilstand fremskudte Trap senere er bleven forvandlet, hvilket vi ligeledes forud have bemærket, da Talen var om Zeolithernes Dannelse, og at dette er skeet ved Medvirkning af Vandet, der er sivet gjennem Klippen. Dobbeltspathen har ingen særlig praktisk Betydning; den bruges nemlig kun ved Forarbeidelsen af endeel optiske Instrumenter. Som Pragtstykke i Mineraliesamlingerne indtager den derimod en fremragende Plads. I Kjøbenhavn findes forLAUSÍfA STEIN

Øieblikket et. fuldkomment gjennemsigtigt Stykke paa 160Pd. tilfals, hvilket ansættes til en Værdi af 400 Rd.

Fjeldene omkring Eskifjörðr, ligesom omkring Beru- eller Seyðisfjörör, hvilket Sted jeg ogsaa besogte, gave mig et lidet Indblik i Trapdannelsens Bygning i denne Deel af Landet. Jeg skal dog blot i Korthed berøre dette. Saaledes fandt jeg, at Lag af tæt eller mandelsteensartet, fast Trap — af 10 til 20, maaskee 50 Fods Tykkelse — vexlede deels med Lag af forvittret Mandelsteen, deels med Lag af en lin, jord-artet Tuf, deels ogsaa med Lavabreccier eller Lag, der fuldkomment have Udseende af at bestaae af sammenpakkede, Hydende Lavastykker, saasom i Fjeldet Gråkollur ved Reyðar-IjörÖr, og som ligeledes er bemærket otn de ovre Lag i Biilandstindr. Dette Sidste beviser tydeligt., at Traplagéné ere skudte frem af Jordens Indre i glodende, smeltet. Tilstaud, skjøndt det naturligviis kan være vanskeligt eller umuligt at angive de Punkter, hvorfra de ere træugte i Veiret, især da dette er skeet under Havfladen. Det kan ofte være vanskeligt at angive, hvorfra denne eller hin af de ældre blandt de nyere Lavastrømme har sin Oprindelse, og dog ere disse i Sammenligning betydelig yngre end Trap'en , ere flydte ud siden Landet hævede sig over Uavfladen og have desuden i Almindelighed ikke været underkastede den stærke Denudation, der fandt Sted i Glacialtiden — hvormeget vanskeligere maa det da ikke falde, at angive Udløbsca-nalerne for deu fjerne Olds Trap.

Eftersom dette er et Capitel, der tildeels handler om Steen, skal jeg her ligeledes omtale et Fund, som man gjør ved Ilavkysterne omkring Island, og som Indbyggerne kalde lausnastein. Den er dog ikke nogen Steen, som man formoder i Island, men Frugten af en Bælgvæxt; den kommer drivende med Golfstrømmeu fra Amerika, og er rund og flad samt steenhaard, een til tre Tommer i Diameter"). Denne Steen« har ifølge Folketroen deu mærkværdige Egenskab, at naar man koger den i Vand, og lader Kvinder

*) Frugter af flere Væxtarter forekomme, saasom; Dolichos urens,

F.ntada gigalobiuni.rJKLDI'ASSfiíJE.

eller Dyr, der skulle fode, drikke dette, forer det til et særdeles nyttigt og lykkeligt Resultat. Den steenhaarde Frugt undergaaer derved ingen Forandring, og kan derfor anvendes flere Gange. Den holdes i temmelig hui Pris i Island.

Fra Eskifjörðr gjorde jeg en Udilugt til den Nord derfor liggende Seyðistjörör, en af de snevreste men prægtigste af de smukke Fjorde paa Islands Østkyst. Naar man rider til Seyðisfjörðr fra Eskifjörðr, kommer man ad tvende Fjeldveie, nemlig först ad Eskifjarðárheiði, over hvilken Veien fører fra Havet til Lagarfljót- eller Fljótsdalr, som den kaldes paa Kortet, og derpaa over en Hede, som slet og ret kaldes Fjarðarheiði, der gaaer fra den nævnte Dal til Havet. Man maa saaledes gjöre en betydelig Omvei, hvis man vil drage fra det ene til det andet af disse to Steder; den lige Vei over Fjeldene er nemlig utilgængelig for Andre end Fodgængere* paa Grund af dens Sneemasser og Steilhed. Af Snee har man dog ogsaa tilstrækkeligt paa begge de nævnte Heder. Om Sommeren er den los og blød, saa at den kun nndtagelsesviis bærer alle Hestens fire Been; snart træder den igjennem med er. Forbeen, snart med et. Bagbeen, og undertiden ligger den paa Maven i Sneen med alle fire Been nede i Sjappet, i hvilket Tilfælde Rytteren gjør bedst i at staae af, da det flinke Dyr snart, er paa Benene igjen. Under disse Sneefonder risle desuden ofte større eller mindre Bække, over hvilke Sneen ligger som en Hvælving, da den smelter bort paa den nederste Side. Naar man færdes over disse skore Broer, gjør man sig gjerne saa let i Sadelen som muligt, for ikke altfor meget at udsætte sig for et koldt Bad, hvis Hvælvingen skulde briste. Paa Grændserne

mod den smeltende Snee er det leerblandede Gruus, som Fortidens Jokeler have efterladt paa disse Heder, ofte saa opblødt, at Hesten synker ned til Knæerne, og Rytteren er da ikke stort, bedre faren, end naar den ligger paa Maven i Sneesjappet. Af og til er Heden opfyldt med smaa og store Steno med Vandpytter imellem; saaledes er Veien.

Ved Nedgangen fra Eskifjárdarheiði til Túngudair, en af Sidedalene til den brede Dal ved Lagarfljöt, ligger en Sneefond, der er saa steil, at man maa lede Hestene langs dermed.ØEN ONDE 0(i iniCTArJAKDARHALS.

Kn Lignende ligger ogsaa ved Opgangen til 11 e 11 i s li-e i ö i, mellem den nævnte Dal og Vopnafjördr, hvor jeg endvidere kom forbi. Man kalder en saadan steil Afsats en brekka. Min förste Lærdom oui en saadan Vei havde jeg allerede faae! kort efter min Ankomst til Reykjavik, da jeg færdedes opad det Pas over Esja, der kaldes SvinaskarÖ; men det var dengang Foraar, og jeg troede ikke, at jeg om Sommeren skulde have oplevet saadanne Farter, der, hvis de skulde gjentage«, vilde være meget kjedsommelige. De faa Gange, jeg var nødsaget dertil, havde de dog naturligviis endnu Nyhedens Interesse for mig. Som Beviis paa saadanne Heders Utilgængelighed og det Rv, hvori de selv i Island staae, kan følgende Historie tjene, som handler om en Hede ved Navn Hrútafjarðarháls i den nordvestlige Deel af Landet. Tvende Kjærlinger kom engang i Strid, hvorved de ikke sparede paa Hug og djærve Ord, saaledes som det ofte gaaer ved slige Leiligheder. Den ene Kjærling ønskede tilsidst den anden Fanden i Vold, men den saaledes Tiltalte, der ansaaé et sligt Onske som altfor ringe og undte sin Modpart alt muligt Ondt, ønskede hende til Gjengjeld, at hun maatte blive dømt til at ride over Hnítafjarðarháls.

Da jeg den 15de Juli red over den foran nævnte Fjarðar-heiði; faldt der Snee paa den, og den følgende Nat lagde der sig ikke saa lidt Snee paa Fjeldet omkring SeyöistjönV. Dagen derpaa var kold, regnfuld og stormeude, med kun 5" C. ved Havkysten. 1 disse Dage trak ogsaa et svært Uveir over hele Island; paa Nordlandet faldt saa megen Snee nede i Bygden, at man maatte skalle Faarene i Huus. men den smeltede naturligviis igjen efter et Par Dages Forlob,

Mit Formaal med Reisen til Seýðisfjörðr var deels et mere videnskabeligt: at tage en interessant Bjergdanuelse i Oiesyn, nemlig et saakaldet Surtu rsb rand-Lag, et Slags Bruunkul, som lindes paa adskillige Steder i Landet, skjoudt i Almindelighed i ringe Mængde, deels af mere almeen Interesse, nemlig at blive bekjendt med et Anlæg til Hvalfangst, som er oprettet der af en Amerikaner ved Navn Roys; det er saaledes begge disse Mærkværdigheder hver190

for sig, for hvis Skyld jeg nu maa lægge Beslag paa Læserens Opmærksomhed. Maaskee maa jeg gjöre Begyndelsen med Hvalfangsten.

Mr. Roys, som for Øieblikket er en Mand paa omtrent halvthundrede Aar, er deu anden Son af en Jordbruger i Staten New York i Nordamerika. Da han var sytten Aar gammel, raadede Lægen ham paa Grund af Sygdora at gjöre Søreiser. Han gik da ombord i en Hvalfanger, fandt Behag i denne Beskæftigelse og har siden offret sig dertil. Hans ældste Broder bestyrer nu Landeiendommen, men af de yngre folge tire ham paa Hvalfangsten. Mr. Roys har forhen besogt adskillige Dele af Verdenshavet, jaget Grønlandshvaler og deslige; men efterat Grønlandshvalen, der er fed, lad og dum — og derfor lettere at fange — er bleven sjeldnere og sjeldnere, har Mr. Roys begyndt at see sig om efter nogle andre Repræsentanter for de kostelige Hvalers Slægt, og disse har han fundet i Masse omkring Islands Kyster. De ere der rigtignok mindre fede og mere lorsigtige og vevre — forsaavidt man kan tale om Veverhed hos eu Hval — samt derfor mindre lette at komme nær, men dette var netop eu desto større Spore for Mr. Roys til a! lægge sin Yankeenatur for Dagen, og udfinde Midler til at fange dem. Tidligere havde man benyttet den gamle bekjendte Methode, at harpunere Hvalen og lade den gaae med Harpunen i en to, tre Dage, indtil den døde, hvorpaa den Hud paa Vandet, eftersom Spækket bar den. Men hvis man forloger denne Fremgangsmaade paa de magrere Finnehvaler ved Island, synke de ganske simpelt tilbunds, naar de døe, og komme förster op, naar de begynde at raadne; de kunne da af Strømmen va;re førte langt fra deres forrige Stade. Desuden ere de, som allerede berørt, livligere i deres Bevægelser og udsætte derfor

Harpuneerbaadene for de storste Farer. Dette er Grunden til, at de hidtil have faaet Lov t.il at være i Ro. De ere dog ikke at foragte som Faiigst, thi en saa.dan 72 til 80 Fod lang Hval giver eu Indtægt af 2000 Rd., hvis den bliver tilbørligt behandlet. Det indsaae Mr. Rovs tilfulde, oii hvad foretog han sig saa? Jo, han lod låve en Spræug-granat, ved hvis ene Ende han fæstede en hvas, treæggétKKDSRABER TIL HVALFANGSTEN 1(11

Kniv, medens han ved den modsatte anbragt? Raket med Harpun, den förste til at sprænge Granaten, og den sidste til at hage Baaden fast ved Dyret, og med disse Redskaber forsøger han nu, just ikke at sprænge Hvalen i Luften, men at sprænge den dod paa Stedet, saa at den hverken formaaer at lobe afsted med Baadene, eller synke inden den bugseres i Laud. Og dette Foretagende lykkedes, eller lykkes i det mindste undertiden, og Fremgangsmaaden har saaledes i Principet viist sig at være rigtig, om den ogsaa i Resultatet endnu ikke fuldkomment svarer til Forventningerne. Mr. Rovs havde nemlig naturligviis tænkt sig at kunne gjøre en særdeles storartet Fangst af de talrige Hvaler, som sværme omkring Landets Kyster og i dets Fjorde; men i dette Aar havde han endnu ikke kunnet fange flere end syv til otte Stykker, og dette ansaae han for lidt. Han havde nemlig skudt henved en Snees Stykker, men det er naturligt, at Skuddet skal træffe paa en bestemt Maade, for at gjöre den rette Virkning, saa at Hvalen strax doer og flyder. Træfter mail den rigtigt, doer den efter fem til ti Minutters Forlob, og hvis man ikke har for svær So, kan man da som oftest bugsere den i Land. Den Dag, da jeg kom til SeyðisfjÖrðr, havde man været ifærd med at bugsere en dræbt Hval ind i Fjorden, men den var saa lumpen at synke omtrent i en Miils Afstand fra Havnen, hvor den skulde skæres itu. En anden Gang havde man skudt en Hval, men formodentlig kun truffen den i Halen, thi den ståk tilbunds med en saadan Fart, at man neppe lik Tid til at kappe Harpunlinen, inden Baadeu var nærved at syiike. Man antager desuden, at en vis Grad af Fedme er nødvendig hos Hvalen, for at den kan flyde, og at det derfor eide magreste, som synke, og fremdeles beroer Flydeevnen derpaa, om Krudtgassen forbliver i Hvaleu, eller strømmer ud, hvilket naturligviis igjen beroer paa, hvorledes Skuddet træfter. Den nærmere Indretning ved Skyde-redskabet oplyses ved omstaaende Tegning. Kniven og Granaten rage frem udenfor det vide Jernbliksror, som hviler paa Mandens Skulder, og som indeslutter Raketten med tire smaa Harpuner, fæstede paa en Jernstang bag denne. Ra-ketteu er indesluttet i en Jerncylinder, som er skruet fast til192

Granaten og til (len Jernstang, som bærer Harpunerne, der kunne bevæges, saa at de ialde ind i ei Hylster naar Skuddet gaaer af, men fare ud, naar Bevægelsen skeer i mudsat Retning. Jerncylinderen, der omslutter Raketten, er omtrent en Fod lang, Granaten og Kniven tilsamineiilagte lige saa lange. Den Förste, omtrent af tvende knyttede Nævers Størrelse, fyldes med et Pund Krud, hvis Explosion naturligviis foranlediger en svær Ödelaíggelse i Hvalen. I Jernstangen, hvorpaa Harpunerne sidde, er ogsaa fastgjort et Toug, der gaaer omkring en Rulle i Baadens Forstavn. Det vide Jernror, der omslutter Redskabet, er i sin forreste Deel forsynet med en Aabuing paa langs, hvorigjennem Krudtgassen strømmer ud naar Raketten tændes, og med en lille Sigteskiver og

lin Ilnr|i3ai>70t

en Faldskjærm, som af den udstrommende Krudtgas slaaes op og beskytter den Affyrendes Ansigt. Han staaer uemlig opreist i Baaden, med Bossen, eller hvad man vil kalde det, paa Skulderen, og affyrer Raketten med en lille paa høire Side af Blikcylinderen anbragt Pistol. Denne Cylinders bageste Deel er temmelig lang for at danne en Modvægt mod Granaten og Raketten. Naar Skuddet løsnes, maae ikke blot Kniven og Granaten, men ogsaa Raketroret og Stangen med Harpunerne trænge ind i Hvalen, hvis den tilsigtede Virkning skal opnaaes. Derfor nærmer uian sig ogsaa Dyret paa en 40—50 Fods Afstand, inden man brænder af. Det temmelig stærke Knald, som Raketten foraarsager ved Afbrændingen, bevirker da ikke, at Hvalen skræmmes bort,HVALERNES M/KXODR.

inden den paa denne korte Afstand rammes af det dræbende Redskab.

Hvalerne ere, i det mindste efter Fleres Udsagn, meget almindelige omkring Island, især om Foraaret.

Sysselmand Smith, min elskværdige Vert i Seyðisljörðr og senere Reisekammerat gjennem et. Stykke af Landet, fortalte mig, at han har kunnet sidde i sit Hjem, der ligger i den indre Ende af Seyöisijörðr, og hore deres vældige Aandedræt eller Pusten, naar de tumlede sig mellem Sildene, som de forfølge lige ind i den snevre, men dybe Fjord. Det Samme har man berettet mig i Akureyri ved EyjatjörÖr paa Landets Nordkyst. Vaudet er da næsten som i Kog, deels paa Grund af Sildestimens deels af Hvalernes Bevægelser. Naturforskere, som jeg senere har talt med, ere dog af en anden Mening med Hensyn til Hvalernes Mængde. De sige nemlig, at det kun er enkelte Exemplarer, der tindes ved Island, og nt man i ti Aar efter hverandre har kunnet gjenkjende den samme Hval, naar den kom ind i Fjorden. De troe derfor, nt Hvalfangsten ikke kan boldes gaaende i mere end nogle faa Aar paa dette Sted. Om det. er saa, maa Fremtiden vise.

Hvalkjød er en særdeles yndet Ret blandt Islænderne, og Læserne maae ikke trække altfor uieget paa Næsen derad: thi naar det er vel tillavet, er det en ganske behagelig Spise. Det er dog ikke det nærmest Benene siddende, egentlige Kjød, der fortæres, men det er, foruden Spækket, et mellemliggende Lag, som kaldes ren gi — hvad Beskaffenheden angaaer, en Mellemting mellem Kjød og Spæk — som bruges i dette Øiemed. Da nu Mr. Rovs skyder mange flere Hvaler, end det lykkes ham at bringe i Land til sit Trankogeri i Seydisfjördr, hvor han, foruden en lille Dampbaad, hvormed hau bugserer de smaa Harpuiieer- eller rettere Raketbaade, har et, stort Barkskib, ved hvilket Hvalen skæres i Stykker — hænder det ofte, at ihjelskudte Hvaler drive op hist og her paa Islands Kyster. Inden jeg iaar forlod Østlandet, vare fem Hvaler drevne i Land eller blevne indbngserede af Fiskerjagter mellem Myrdalssandr i det vestre Skaptárfellssyssel og Vopnafjörðr. Naar en

saadan Begivenhed indtræffer, straale alle Islænderes Ansigter af Glæde; thi deels faae de deres Andeel deraf, naar de hjelpe med at skære Ilvalen, deels kunne de kjøbe det fede, beenlose rengi for ikke engang to Skilling Pnndet, hvilket er billigt for Kjød eller Flesk, hvad man nu vil kalde dét. Naar man tillaver rengi til at spises, hvorom jeg vist maa give mine Læserinder, som nuværende eller tilkommende lluusinodre, — og muligt ogsaa en eller anden Lækkennund blandt mine Læsere — Beretning, koger man det først en Tid og ovenikjobet en rum Tid, og derved faaer man en Olie eller hvid Tran, der er fortrinlig sotn Lampeolie. Derpaa lægger man det kogte rengi i Eddike, snur Valle eller Lignende, og lader det ligge deri en Tid. da er det færdigt. Det har saa Udseende af — ja det har et eget Udseende, er hvidgnult. af Farve og en Mellemting mellem Flesk og Oxebrusk, men smager omtrent som Grisesylte — appe-titeligere formaaer jeg ikke at beskrive det.

Koger man Spækket, faaer man, som Enhver veed, Tran, og tillige en fleskartet Masse, der smager endnu bedre end rengi, idetmindste i en Islænders Mund, men hvorom man dog maa have Lov at tænke, at det smager noget tranet.

Som man kan forestille sig, er der ikke saa lidt Spiseligt paa en Hval. Sysselmand Smith og jeg udregnede, at af 355 Hvaler kunde alle de 68,000 Indbyggere i Island hver faae et Pund Spæk eller rengi om Dagen hele Aaret rundt. Hvis vi forøge hint Antal til 365, bliver det eu Hval for hver Dag i Aaret, og det er jo et prøgtigt Dyr, naar eet Exemplar kan mætte et heelt Folk, idetmindste ved eet af Dagens Maaltider. Mr. Roys anvender dog ikke sine Hvaler paa denne Maade; han koger Tran af hele Dyret, endog af dets Kjod og Been, som han lader koge i en Dampkjedel, hvor det stærke Damptryk udpresser Fedtemnet, der ikke siver ud ved sædvanlig Kogning. Han agter desuden med det Første at anskaffe sig eu Pressemaskine, for at sammenpresse det udkogte Kjød til Kager, og derefter sælge det i England som Hundeføde, Henseæde, Svineæde og Gud veed hvormange andre Slags Æde.

I Sammenhæng hermed maae vi omtale en anden Art Hvalfangst, som ligeledes forekommer i Island, men især

drives efter en storartet Maalestok ved Færoerne. Dette er den saakaldte Grindehvalfangst, Grindehvalen er en Hvalart af ikkun 10—12 Alens Længde, der driver oui paa Havet i store Flokke paa flere hundrede Stykker. Kaar en saadan Flok opdages af en Fiskerbaad ved Færøernes Kyster, heiser denne et vist Signal, hvorpaa Signalblns

tændes omkring paa Öerne, forat samle saa mange Baade soiu muligt til Fangsten. Denne gaaer for sig paa den Maade, at Flokken ved Steenkast drives ind i eu passende Bugt af Landet, hvor da Hvalerne dræbes eller drives paa Laud. Dersom Flokken eller Grinden, som den kaldes, ikke er altfor stor, kau een eller et Par Baade drive den foran sig ude paa Havet, men naar den kommer henimod Land, behøves saa mange Baade som muligt. En Grind paa 400 Stykker ansees for at være den bedste. Grunden til, at Grinden lader sig drive og ikke dykker under Baadene tilbage ud i Havet, er den, at de kastede Stene, naar de synke, danne en Lysstribe efter sig i Vandet, for hvilken Hvalen er bange. En Betingelse for Foretagendets heldige Udfald er derfor, at Baadene ere forsynede med et tilstrækkeligt Antal Smaasteen; derfor bruger man ogsaa at, binde Stene ved Snore, for efterat de ere kastede ud at kunne trække dem op og benytte dem paany. Efterat Grinden er dreven ind i en Bugt, hænder det undertiden, at den i sin Forskrækkelse og af Frygt for Baadene render op paa Stranden, hvor Folk strax ere rede til at dræbe Dyrene. I sædvanlige Tilfælde maa man dog stikke dem i Vandet, hvilket udfores med Knive paa lange Skafter. Ved den Leilighed maa man passe, at stikke den første Hval i Halen, medens den vender sig mod Laud, thi saa render den undertiden paa Land og drager hele Flokken med sig. I modsat Tilfælde maa man vedblive at stikke, indtil Dyrene doe, hvorved de saarede ofte vælte sig op paa Land. Naar Vandet eengang er bleven farvet med Blod, behøver man ikke at være bange for, at nogen al Hvalerne sniger sig bort. Thi hvis eu af dem skulde komme ud i det klare Vand, vender den strax igjen tilbage; de synes at holde af Blod. Undertiden hænder det, at en saaret Hval stoder Hovedet op gjennem en af Baadene, hvorved denne naturligviis strax synker, men

andre Baade ligge da saa nær, at de paa denne Maade Forulykkede strax reddes. Intet Menneskeliv gaaer derfor tabt ved denne blodige Leg.

Man bar meddeelt mig som fuldkomment troværdigt, at det ved en af de sjeldnere Grindefangster i Island hændtes, at en Hval dukkede op ved Siden af en af de forfølgende Baade. Da denne krængede derved, kom en af Baadfolkene til at stikke Haanden udenfor Rælingen, og mistede ved den Leilighed sin Vante. En Stund efter flod en dod Hval op; den blev trukken i Laud, og da man skar den itu, fandtes Vanten siddende i Luftroret og havde saaledes kvalt Dyret. Manden havde ved Baadens Kræugeu, uden at ane det, stukket Haanden lige ned i Hvalens Aanderor. En lignende Historie, hvis Sandfærdighed jeg dog ikke vil borge for, berettes fra Færoerne om en Terne, der paa sit uskyldige Fiskeri var kommen til paa samme Maade at kaste sig lige ned i Luftroret paa Hvalen og kvæle den.

Grindefangsten er naturligviis en stor Hoitid tor Færingerne; i Island forekommer deu, som sagt, sjeldnere. Det hændtes dog nyligt paa Vestlandet i Island, at en Grind kom ind i en Fjord, hvor et Fartoi med Ballast afSmaasteen laa tor Anker. Man havde da et rigt Forraad af Stene til at drive Grinden med, og dette lykkedes ogsaa saa vel, at hele Flokken ilede mod Land og strandede.

Medens vi ere ved at tale om de Undere, der findes i Havet ved Island, skulle vi ogsaa berøre et andet Slags af disse, nemlig eu Fisk, der kaldes háskerðingr. Det er en Hai, og som saadan naturligviis graadig og umættelig; meu, for at tale med Darwin , den er som en Folge af sin store Graadighed forsynet med en stor Lever, af hvilken man koger en værdifuld Tran, som gaaer i Handelen og ligesom Hvaltranen anvendes i Garverierne. Ved de islandske Handelspladser findes sædvanligviis een eller flere Kjøbmændene tilhørende Smaajagter, der gaae paa Fangst efter denne Hat, hvilket er en indbringende Syssel, skjøndt heller ikke deu drives efter nogen større Maalestok eller i Forhold til Havets Rigdom paa disse Udyr. Udyr kunne de vel kaldes, paa Grund af deres store Graadighed, thi de vrage ikke nogetEJf NY PROPRET I ilVAUISHENS II l'G

•Kjødagtigt», om jeg maa bruge dette Udtryk, Ifølge Udviklingsteorien havde naturligviis denne Fisk fra Begyndelsen ikke samme graadige Natur som nu, men gik ganske vist som en skikkelig Fyr om paa Havbunden, og tog, tiltakke med Krabber, Snegle, samt maaskee en og anden Sild. Dens Lever var naturligviis da ogsaa at' en passende Størrelse; men senere foer den Onde i den, den begyndte ar blive større og større Lækkermund, og nu er

den Sælhundenes, Torskenes, Hvalernes og flere andre navboers værste Fjende, ja, den undseer sig end ikke engang ved at æde en stakkels Skibbrudden, der flyder omkring paa Havet paa sin Planke. Men ved dens tiltagende Graadighed har den ikke kunnet nøies med en lille Lever, der ikke hurtigt nok udforer Fordøjelsesprocessen og giver Lyst til at fornye dens luculliskeMaaltider. Sandsynligviis har den ogsaa otte i de senere Tider taget Mere til sig, end den har kunnet fordoie, hvilket natuligviis er bekommet den mere eller mindre ilde. For nu at afhjelpe denne Mangel eller tilfredsstille dette Behov liar Naturen velvilligt ladet deus Lever voxe, saa at. den indtager hele Kroppens Længde fra Hovedet til Halen, og større kunde den ikke godt blive.

Naar man aabner Maven paa en Háskeröing, faaer man de vidunderligste Ting at see, et rigtigt Musæum af alle Havets gastronomiske Herligheder. Nilsson beretter i M Skandinaviens Fauna* om en náskerðing, der havde slugt et heelt Rensdyr, og om en Anden, i hvis Mave man fandt en Sælhund, otte Torsk, tire Langer og flere Stykker Hvalliske-spæk. Som Beviis paa deres Graadighed har man i Island meddeelt mig, at der engang ved Seydistjörðr fandtes opdrevet en Hval, i hvis Side en Uáskerðingr havde ædt sig ind uden at kunne komme ud. Sagen lyder utrolig og kan kun forklares derved, at Háskerðingen, efter förste at have hugget et Hul i Hvalens Side, er bleven ved at æde der, indtil Hullet blev dybere, og at den da ved et raskt Tag er kommen saa laugt ind, at den blev siddende: en ny Prophet i Hvaltiskens Bug, men en, der kom ind fra Sidelinien, altsaa en apokryphisk.198

Háskerðingens Kjød kan spises ligesaa vel som rivalens, skjøndt man maa indrømme, at der ligger noget Uappetiteligt. i at spise et Dyr, der æder Mennesker — men det gjør Svinet ogsaa, naar det kan komme til det — og Mennesket med — alt Kjød er Ho, det skal Alt gaae samme Vei, tænker den Vilde. Dog kan man ikke spise Hásker-ðingens Kjød ferskt, thi da er det giftigt. Man graver det derfor først ned i Jorden, og lader det ligge og raadne, eller, smagfuldere udtrykt, lader det undergaae en Forraadnelsesproces, hvorefter det hænges op til Tørring. Efter sex Maaneders Forlob kan den, der ikke er altfor kræsen, spise det istedetfor Smør til tør Fisk; men helst lader man det hænge i tre eller fire Aar, jo længere desto bedre, hvorpaa det i Manges Mund ansees for en Lækkerbid. Det Ubehagelige ved at spise dette Kjød bestaaer egeutlig deri, at det stinker lidt, og det ikke saa lidt endda, men det har det jo tilfælles med suur Sild, gammel Ost o. s. v. Naar man har spist llåskerðingkjod, kan det. lugtes i en vid Omkreds; men det skal ikke smage ilde. Det er alligevel naturligviis kun Alinuesfolk, som nyde denne Føde. llvalkjød kan man derimod byde i ethvertsomhelst Huus.

Blandt de Lækkerier, som Havet byder, staaer naturligviis Fisken i første Række. Den islandske Fisk kan, hvad det. angaaer, stilles i Klasse med den bedste. Naar Torskefiskeriet er mindre betydeligt, i Island, stiger Prisen paa Klipfisk paa det. spanske Marked, hvorhen de islandske Kjøbmænd bringe deres meste Fisk. Klipfisk er Torsk, der ikke saltes i Tonder, men i aabne Bunker, saa at Lagen løber af; siden lægges den paa Klipperne for at tørres. Saltet Fisk tilberedes ikke i Island; men den, der ikke bliver til Klipfisk, tørres og spises i den Tilstand med Smør, uden Brod. Hosstaaende Træsnit forestiller nogle Islændere, Mænd og Kvinder, sysselsatte med at tilberede Fisk. Paa Stilladserne hænger den Fisk, der skal tørres og derpaa lægges i Tønder eller Bunker, og opbevares til Viuterbrug. Tørret Fisk har en ganske behagelig Smag, men er sei og haard. Den bankes dog først paa en Steen, for at Kjødfibrene kunneTilberedning at luk.FERSKVANDSFISK.

skilles lidt ad, hvorefter den lettere kan deles i Smaastykker, som Enhver maa afpasse efter sin Ganes og sine Tænders Beskaffenhed; thi efterat Fisken er banket, er den færdig til at spises, og slides da itu med Fingrene, der her maae træde istedetfor Kniv og Gaifel. Eu Steen til at banke tor Fisk paa tinder man derfor udenfor hver islandsk Bolig. Som tor Fisk bruges især Kuller, men man kan ogsaa hos fornemme Folk faae Torsk og Helleflyndere. Den sidstnævnte Fisk horer forøvrigt, fersk tilberedt, til en af de fornemste Lækkerier fra Søen; den islandske Helleflynder er delicat.

Af Ferskvandslisk har man i Island, soiu forhen nævnt, Lax og Foreller, men det er ogsaa Alt. De ere dog af god

Beskaffenhed og ret talrige i visse Floder og Soer. Engelskmændene bruge den Industri at tage til Island og indkoge Lax; indkogt Lax maa derfor være en værdifuld Handelsvare i England; thi de anvende ikke saa ringe Summer derpaa.202

tte Capitel.

jennemskaarne og blottede ved de to Slags Denudatiouer, som vi ovenfor have omtalt, fremvise Islands Fjelde deres Indre for Dagens Lys. Derved ere Trapforuiationens Lag saaledes skaame af, at deres vexlende Indhold af tæt Trap, Trapmandelsteue, Vakke og Tuflag er kommet tilsyne. Disse sidstnævnte eller Tuflagene ere indenfor Trap'ens Omraade underordnede, det vil sige, de opnaae hverken den Tykkelse eller den Udstrækning, som den tætte Trap, Maudelstenene og Vakke. Alligevel indeslutte de en Dannelse af stor Betydning og fremragende Interesse. Tuflagene ligge nemlig undertiden udenom en Art Kul, der i Island kaldes s u r t a r b ran dr (paa Islandsk s urta r - b ran dr eller Surturs Ved); det er et Slags Bruunkul, der deels kun bestaaer af enkelte, forkullede Træstammer, deels af mere sammenhængende Lag af skiferblau-det Kul.

I praktisk Henseende har Surturbranden dog ikke synderlig Betydning; paa sine Steder kan den vistnok indeholde saameget Kul, som i en Tid kau være tilstrækkeligt til Brændsel paa den lille Skorsteen i en Bær eller en lille Smedie, hvor man smedder Hesteskoe og Som, men som Kilde til Nationalrigdom kunne disse Kullag saa meget mindre ansees, som de deels ere i mere eller mindre Grad utilgængelige ved deres Leie hoit oppe paa Fjeldene, deels i kort lid vilde blive udtømte, hvis man med synderlig Iver begyndte at søge efter dem. 1 Island benytter inan vel derfor stedse de skotske Steenkul, endogsaa til den ubetydeligste Huusholdning, skjøndt

man maa indrømme, at der ligger noget Afskrækkende i at maatte fore Steenkulstonden paa Hesteryggen mange Dags-reiser ind i Landet.

For det Meste bestaaer Surturbranden af enkelte, fladtrykte, mere eller mindre forkullede Stammer. Disse ere i Almindelighed endnu i Besiddelse af en saadan Fasthed, at de kunne skæres som Træ; i deres Indre ere de sortebrune som Ibenholt og kunne undertiden med Fordeel bearbeides paa samme Maade som dette kostbare Slags Træ.

I de Tuflag, der omslutte slige Træstammer, træffer man ofte talrige Aftryk af Blade og Frugter, bevarede i den tine Tufmasse. Disse Aftryk ere allerede i Slutningen af det forrige Aarhundrede blevne bemærkede af Eggert Ölafsen, men det er först Professor J. Steenstrup, hvem den Ære tilkommer, at han, under sit Ophold i Island i Aarene 1839 og 1840, nærmere har henledet Opmærksomheden paa disse i videnskabelig Henseende høist interessante Fund. Besynderligt nok undgik disse Aftryk af Frugter og Blade af Væxter, som fuldstændigt mangle i Island, deu store videnskabelige Expedition, som i Midten af Aaret 1830 udgik fra Frankrig under Gainiard, og som tilligemed Island og andre arktiske Lande ogsaa besøgte Sverig. Den egentlige Snrturbrand iagttoges ganske vist af denne Expedition, men Væxtaftrykkené i Tuflagene oversaae man.

De Blade og Frugter, af hvilke man har fundet Levninger, tilhore, som meddeelt, Træsorter, der fuldstændigt mangle i Island. Derimod minde de i høi Grad om saadanne Arter, som voxe i det subtropiske Amerika, skjøndt, de ikke tilhøre nuleveude, men uddøde Væxtarter. Man kjender blandt Andet Levninger af flere Arter smukke Naaletræer, af et Par Arter Birk, af EI, Hassel, Eeg, Pil, Alip, Lou, Vinranke, Tulipantræ, Valnød og desuden, skjøndt i mindre Mængde, af urteartede Væxter. Ialt ere omtrent tredive forskjellige Arter, for det meste Træ- og Buskarter, fundne i Sur tu r brandslagene.

Overeensstemmende med den i Geologien herskende Anskuelse, at Jordkloden under sin Udvikling er skredet frem fra en varmere til en koldere Tilstand, at i ældre TiderUENS OPKOMST.

Jordens egen Varme har været tilstrækkelig til at vedligeholde et varmt Klima over hele Kloden, have de Væxter, af hvilke der findes Levninger i Surturbrandslagene, engang prydet det nuværende Islands Jord. Der skal saaledes

i hine længst-hensvundne Tider være forefundet den Skovvegetation, af hvilken der nu knap tindes Spor; men en Vegetation, der har omfattet ganske andre Væxtarter end de nuværende. Tiden, da dette fandt Sted, maa dog have ligget .Millioner Aar tilbage, og kan saaledes paa ingen Maade sammenblandes med den i Sagaerne omtalte Tid, da der var Skov over hele Landet fra Havet til Fjeldene.

Til Stotte for den Mening, at de nævnte Væxtarter virkelig have voxet paa Islands Jord, anfører man, at de spæde Væxtlevuinger, af hvilke Aftryk foretindes, ikke have kunnet, føres en lang Vei, udeu at odelægges; de maae derfor stamme fra Arter, der voxede paa Stedet.

Efter en anden Formening skulle de Træstammer, der danne Surturbranden, være blevne førte som Drivtømmer med Havstrømmen, paa samme Maade, som lignende Stammer endnu den Dag idag føres med Golfstrømmen fra Amerika til Islands Kyster.

Herimod indvender deu førstnævnte Auskuelses Forfægter, at de Træstammer, der lindes i Surturbrandslagene, ofte have bevaret deres Beklædning af Bark, hvilken derimod Drivtømmeret, der samles ved Islands Kyster, altid mangler; desuden henvises til Aftrykkene af de spæde Væxtlevuinger, der nys omtaltes.

Med Hensyn til disse, hinanden saa modsatte Meninger, kan Følgende bemærkes: Det er uomtvisteligt en Sandhed, at Drivtømmeret, der træflfés ved Kysterne, mangler Bark; det er fremdeles en Sandhed, at man heller ikke ved Kysterne linder Levninger af spæde Blade og Frugter, hvilket ligger i Sagens Natur, eftersom de smuIres sonder af Sandet i Bramdin-gerne — dog tinder man Aftryk af større Frugter, som Ex-emplet med den saakaldte Lausnasteinn (Side 187) udviser — men saafremt de nævnte Blade, Frugter og Stammer have drevet med Strømmen, og af den ere aflagrede paa Havets Bnnd, have de jo aldrig naaet Kysterne og saaledes hellerSKRTDRBRANU VE» sETniSFJönim. 205

ikke kunnet blive afslidte eller søndcrsmulrede i Brændingerne. I det aabne Hav derimod, i Golfstrømmen, kunne de drive fremad uden at forstyrres, især da de ikke behøve at drive umiddelbart paa Havfladen, men under Forraadnelsen rimeligviis indtage en svævende Stilling midt i Strømmen, inden de synke tilbunds. 1 dette Tilfælde, naar de beller ikke ere udsatte for Bølgernes Brydninger, synes det endog, at de spædeste Væxt levninger maae kunne føres Hundreder af Mile bort uden at gaae tilgrunde. Fra dette Synspunkt betragtet, bærer saaledes Surturbranden ikke noget Vidne om en Skovvegetation i Island i Fortiden, men afgiver ikkun et Beviis paa, hvad man ogsaa paa anden Maade kan udfinde, at de islandske Trap-lag dannedes under Havets Overflade.

Under mit Ophold ved Seyðisfjörðr besøgte jeg et derværende Surturbrandslag, der blev truffet hoit oppe paa Brimnesfjall ved Fjordens nordlige Strand. Det. ligger i den steile Fjeldskrænt mod Havet., maaskee 1200 eller 1500 Fod over dettes Flade. Surturbranden bestaaer blot af nogle fladtrykte, forkullede Træstammer uden Bark, der ligge indesluttede omtrent i Midten af en løs, palagonitartet Tufmasse af idetmindste halvhundrede Fods Tykkelse. Derover ligger et Lag Trap, med Antydning af søileformet Afdeling. Paa Toppen af Fjeldryggeu er deune Trap blæret og lavaartet. Et Stykke fra Tuflaget med Surturbranden træffer man længere ude mod Søen Levninger af en ved Denudation sønderbrudt Trachytgang.

Fra Brimnesfjall har man en glimrende Udsigt over et Par af de dybe Fjorde paa Ostlandet, nemlig den nedenfor liggende mørkeblaae Seyöisfjörör og deu nordfor indskydende, endnu snevrere Loðmundarfjörðr, med de dem begrændsende Fjeldrygge, hvis mod den klare Himmel opskydende med Snee-fouder prydede Toppe med deres mosgrønne eller græssmyk-kede Skrænter altid ville staae for mit Minde i en uforglemmelig Glands. Veien op til Brimnesfjall var en af de steileste, som jeg kom ad i Landet; gjentagne Gange maatte vi staae af Hestene jeg ledsagedes paa denne Udflugt af endeel af Seyöisfjørörs Beboere, Hr. Smith, Mr. Roys og Flere — og lede dem op ad Brinkerne, hvilken Benævnelse jeg dog kun vil anvende om de steileste Steder, skjøndt i mineSNRKKONDER.

Øine hele denne Vei bestod af en eneste stor Brink. Og denne er dog den saakaldte alfare Vei, der forbinder begge de nysnævnte Fjorde med hinanden, og som Bønderne i ITan-delstiden, Embedsmændene paa deres Reiser, og tilfældige Reisende maae benytte. Uoiest oppe paa Fjeldskrænten laa en steil Sneefond; foran den

overlodes Flestene indtil videre til deres Skjebne paa det fuldkomment ufrugtbare Sand; thi det Punkt, vi besøgte, laa hinsides den nævnte Sneefond, og Veien derop var for steil, selv for en islandsk Hest. For at Hestene ved saadanne Leiligheder ikke skulle lobe deres Vei, bruger man den List at binde dem sammen, to og to med den Enes Hoved ved den Andens Hale, og omvendt, hvorved deres Betsræbelser for at komme bort forvandles til en bestandig Kredsgang.

Saadanne Sneefonder, som dem jeg sidst omtalte, kunne være meget besværlige. Er Sneen blod, som sædvanligt i Sommerdagene, kan man dog ganske ligefremt stille sig paa Sneebakken og ved Hjelp af en lille Bevægelse med Fødderne glide ned, som om man løb paa Skøiter, eller hvis man er en lille Dreng, sætter man sig ganske simpelt ned ved den øverste Sneekant og glider paa denne Maade ned i en hvinende Fart. Ved Vintertid, naar Sneen er frossen, kunne dog saadanne Brinker være aldeles umulige at komme over, hvis man ikke fører Oxe med sig til at hugge Trappetrin i Sneen, som da ofte er ligesom Is.

For at vise Læseren, at man i Island ogsaa forstaaer sig paa at «leve", maa jeg meddele, at vi paa Toppen af Briinnesfjall drak Bjergdrottens Skaal af det med ædel Champagne fyldte Bæger. Vin er forresten en almindelig Drik i Islaud, især ved Handelspladsene ; som Følge af Toldfriheden er Prisen lav paa denne Vare, ligesom ofte ogsaa andre Varer ere ligesaa billige i Island, som i Kjøbenhavn.

Efter mit Besøg i Seyðisfjörðr vendte jeg tilbage til Eskifjörður, for at foretage nogle liere Udflugter i Egnen. Har jeg ved min förste Tour over Fjarðarheiði havt Aarsag til at klage over Taage og Sneesjap, begunstigedes den anden derimod af desto smukkere Veir, hvorfor jeg i fuldt Maal kunde nyde det imponerende Skue, som Fljótsdalr frembud, da jeg nærmede mig den efter en omtrent, tre Timer lang Fart over

Heden. Men det er forgjeves at ville beskrive alle de skjenne Naturscener, der møde paa en Heise i Island, forudsat, at Veiret er gunstigt; de ere virkelig henrivende. Over den brede, men dog i Henseende til de omgivende Fjeldes Høide dybe Dal, laa, da jeg om Aftenen lik deu i Sigte, udbredt et blaahvidt, lidt taaget, men fuldkomment gjennemsigtigt. Luftlag, der gav saavel Dal som Fjeld en magisk Belysning. Dernede speilede sig Lagarfljóts hvide Stribe, i Baggrunden tilvenstre hævede sig i elleve geographiske Miles Afstand Snæfells næsten 6000 Fod høie Top, paa den modsatte Side af de ved eu lavere saakaldet håls adskilte Fljóts- og Jökuldalr drog sig en vældig Fjeldryg, som i Smj ör-fjall naaede sit høieste Punkt med 3,859 Fod over Havet, og som endnu i Diafjall, en mod Nordost i Havet udskydende Odde af samme Fjeldryg, beholdt en Hoide af 2272 Fod over dette. Havet selv var skjult af mellemliggende Bjergrygge.

Naar man er kommen ned over Fjarðarheiði og netop har berørt den egentlige Fljötsdalr, dreier man ad Veien mod Sydost til EskifjörÖur, saaledes som Kortet angiver. Inden jeg naaede op paa Heden af samme Navn, brød Natten frem; det var allerede da Skumring om Nætterne, dog tilstrækkeligt, lyst til at tinde Vei. Frosten havde dengang stivnet det øverste Sneelag paa Sneefonderne lidt, og paa Heden var der koldt, stille og højtideligt, efterat vi havde forladt den brusende Aa nede i Dalen — men deus Brusen var jo ogsaa høitidelig. Efterat jeg var kom-meu op paa Heden, nød jeg paany en smuk Udsigt over den snevre Eskitjörður, begrændset paa den venstre Side af den høie, majestætiske, næsten pyramideformede Hölmatindr og paa den østlige af en ikke lavere Fjeldryg. Over Fjordens stille Vande havde lagt sig et tykt, og sneehvidt Taagedække, som fra mit betydeligt ophøiede Standpunkt næsten saae ud til at forene sig med Vandfladen, skjondt det, efter Høiden paa Fjeldene at regne, ikke steg saa ubetydeligt tilveirs. Alt eftersom jeg kom ned fra Heden syntes dette Taagedække at hæve sig, og tilsidst indsvøbte det mig og min Folgemand i et tæt Slor. Vi vare dog un komne ned paa en jævn og god Sti,

Oii Vei kan man neppe kalde den, og med løse Tøiler sprængte vi afsted og ankom snart til den ved Soen liggende, i Taagen og Mørket næsten skjulte Handelsplads. Det var da bælgmørk Nat, og medens min Følgemand var ifærd med at banke en af Husets Tjenestefolk op, havde jeg god Tid til at lytte til det pladskende

Liv ved den i Taagen indhyllede Strandbred, hvor Ederfuglene laa« og snaddrede med deres Unger og lærte dem at fange Muslinger, bade sig, dykke, med eet Ord: et Stykke Søliv, der kan være godt nok for en Ederfugl.

Da jeg forlod Eskitjörður, lagde jeg Veien nordefter gjennem Fljøtsdalr til den ved Mundingen af denne Dal liggende Præstegaard Hjaltastaðr. Der blev jeg hjerteligt modtaget af Præsten Sira Jakob Benediktssön, bekjendt i Egnen som eu duelig Rytter og Hestekjender. Paa en Udilugt fra dette Sted til Hüsavik Øst derfor, maatte jeg atter over eu med Sneefonder bedækket Hode mellem begge de høie Fjelde B e i li a g e i t a r f e 11 (3517 Fød) og D y r fe 11 (3606 Fod), hvilket sidste har sit Navn deraf, at en bred Kløft i Fonn af en Dør eller Port tindes i dets Top, som tydeligt sees fra Dalen nedenfor- 1 Hüsavik havde jeg Kvarteer hos en rig Enke, som eiede baade »Sølvskeer og andet Sølvtøi«, hvorom miu snaksomme Veiviser fra Hjaltastaör underrettede mig. Strax söndenfor Husavik ligger en anden mindre Bugt, Alftavik kaldet, der skilles fra den førstnævnte ved en hvas, i Havet udskydende Odde, ved Navn Alftavikstjall. Dette Fjeld frembyder adskillige Mærkværdigheder i geologisk Henseende. Det bestaaer for eu stor Deel af' en trachytisk Bjergart, der gjennem sk æres af Trapgange. Fjeldets mod Havet vendte Side er stærkt gjennemskaaren af Afgrunde, der aabne sig ved hvert Skridt. Toppen dannes af en hvas Kant, langs hvilken man med Møie kan stavre sig frem, undertiden krybende paa Hænder og Fødder. I den søndre Deel af Fjeldet naaer det sin største Høide, rimeligviis dog ikke over 1000 eller 1200 Fod. Men Toppen dannes der ene og alene af eu smal Ryg af en næsteu fritstaaende Trapgang, der paa den ene Side reiser sig aldeles lodret, mindst. 200 Fod. Opklavringen til denne Ryg maa foretages over nogle op-

staaende Blekke, paa hvilke man kun vanskeligt kan faae Fodfæste, og naar man dreier omkring en ludende Klippe, har man den svimlende Afgrund lige under sig. I Ulæstveir er det derfor ikke godt at vove sig did. Om det ogsaa lykkes at svinge sig omkring Klippen, seer det ud, som om man neppe kunde holde sig staaende paa den smalle Ryg.

Noget Syd for Njardvik, ved Borgartjörftr, er man nødt ril ridende at passere en lignende Skrænt, der gaaer bråt ned i Havet. — Efter et kort Besog i Iltisavik og Borgar-tjtfrðr vendte jeg igjen tilbage til Hjaltastaör.

Mellem Hüsavik og den Nord derfor liggende Borgar-tjörðr reiser sig et Fjeld af et. særdeles eiendommeligt Udseende, ved Navn llvitserkr: en pyramideformet Masse, der bestaaer af en hvidgraa, traehytisk Bjergart, hvorfor Fjeldet paa Orund af sin lyse Farve træder særdeles tydeligt frem mod den mørke Baggrund, som ellers er den sædvanlige i Island. Fjeldskraaningen er gjennenivævet med talrige Trap-gange, som skyde op fra dens Fod, krydsende hverandre i flere Retninger, og forsvindende i et sort Traplag, der ligesom en Hue dækker Fjeldets Isse. Den ost lige Side af Borgaríjörðr begrændses ligeledes af et Fjeld, som i hele sin Udstrækning syues at bestaae af trachytiske Bjergarter, og som derfor allerede lyser i Frastand, paa Grund af den rodgule Steenskred langs dets Sider.

Da Folkemæugdeu i Island i en lang Aarrække omtrent or bleven staaende ved det samme Antal, idet snart en Formindskelse, snart en Forøgelse har fundet Sted, hvorom flere Enkeltheder senere, har dette hos Adskillige vakt den Forestilling, at Landet rimeligviis ikke er istand til at underholde en betydeligere Folkemængde, og at denne nu, da den er naaet op til 68000 Fersoner, det største Antal, som den nogensinde efter Folketællingens Indførelse har havt. skulde ha,ve nærmet sig sit lløidepunkt. Men naar vi for Øieblikket lade uberørt, hvilke Aarsager der have hæmmet Landets Udvikling i de forlwbue Aarhundreder, ligge flere Forhold nær forhaanden, som temmelig tydeligt gjendrive en saadan Anskuelse. Jeg har allerede forud henledet Opmærksomheden paa den forholdsviis ringe Udvikling, som Fiskeriet har naaet i

Island; et. Opsving heri vilde give Natfaøalvelstander. ei særdeles betydeligt Stod fremad; thi store Skatte ligge uden Tvivl endnu ubenyttede i Havets Skjod, hvorhos en Udvidelse af det islandske Fiskeri naturligviis vilde

berove Franskmændene noget af deres aarlige Fordeel. Ilvad nu dernæst Landets Frembringelser angaaer, have disse langtfra naaet deres Høidepunkt, hvilket man tydeligt kan see ved ar reise gjennem Landet; thi der findes store Græsmarker, der endog om Efteraaret synes at være urørte af Faarene. Et smukt Exempel netop i den modsatte Retning frembyder Fræstegaarden Iljaltastaðr, der viser de Fremskridt, som den islandske Faareavl kan gjøre. Ved den nuværende Præsts Tiltrædelse holdtes der paa denne Gaard kun 150 Faar, og efter den almindelige Mening an-saaes dette Antal for det hoiest mulige. Sira Jacob har imidlertid i de ni Aar, lian har havt Gaarden, drevet sin Faareflok op til <300 Stykker eller fire Gange det nævnte Antal. At en Forøgelse efter denne Maalestok af Faarenes Mængde over hele Landet vilde være mulig, kan man dog ikke slutte deraf; thi Fljótsdalr omfatter en af Landets frugtbareste Hele. Men en Fordobling af det nuværende Faare-antal er dog maaskee ikke utænkelig. Til at opnaae dette udfordres imidlertid der, som andetsteds, Oplysning hos den menige Mand, og derfor er vist det Forslag, som for ikke længe siden bragtes paa Bane til at fremme Islands Vel, nemlig Oprettelsen af en Skole i Landet for Jordbrugere, eet af de vigtigste. De Bestræbelser, som i denue Retning hidtil anvendtes, ere gaaede ud paa at forsøge at, indfore Korndyrkning i Landet, og Folk have derfor med Regeringens Understøttelse begivet sig til Danmark for at lære dette. Men som man kunde vente, have disse Bestræbelser ikke ført til noget Resultat. — I den ganske heldige Sommer, da jeg opholdt mig i Island, var Havre, der voxede i en llave ved Reykjavik, endnu i Slutningen af September langtfra moden og desuden slaaet til Jorden af Regnskyl, ja endog paa Færoerne stod Kornet endnu den 28de September paa Roden. — Modne Ribs havde man dog det Aar i Reykjavik.

Fra Hjaltastaör reiste jeg langs Kysten til Vopnafjörörs Handelsplads nordvest derfor. Man kan hertil vælge to Veie,toa hjaltastauk til voprafjøkdir.

enten man vil gaae over Broen eller med Færge over Jökulsä, den anden af de to store Elve, som her livde ud mod Nord fra Vatnajiikull mód Havet. I det förste Tilfælde kommer man over Elven længere borte fra Havet og reiser derpaa over Smjötvatnsheiði, Syd og Vest for Smjörfjall, i sidste Tilfælde over U ei I i sh ei (M i nordlig Retning for dette Fjeld, efter at man er kommen over Jökulsá paa et Sted længere nede mod Havet. Denne sidste Vei valgte jeg som den korteste. I begge Tilfælde maa man forst gaae i en Færge over Lagarfljót, den storste af de to nævnte Elve. Dette kan skee paa flere Steder, thi mange Færger tindes over dette Vanddrag, der i sit mellemste Lob breder sig ud til en So, hvor ogsaa de mest benyttede Færger liiíge, da Vandmassen der er temmelig rolig. Et Par Færger ligger igjen nedenfor dette udvidede Bassin, hvor Floden atter har draget sig sammen og er meget strid samt forer en betydelig Vandmasse. Ved en af disse, nordfor kirkju-bær, maatte jeg sætte over Floden, ved hvilken Leilighed jeg oplevede et Eventyr.

Hvad var vel ogsaa Beretningen om en Reise i et naturvildt Land, som Island dog er, hvis den Reisende ikke undertiden kunde gjøre sig til af et saadant? Jeg veed ikke, om der gives Formularer for Reisebeskrivelser, ligesom for Frierbreve, Samtaler, Handelscorrespondancer o. s. v.; men det forekommer mig, at hvis der gaves en saadan Formular, vilde det være en stor Mangel, dersom der ikke blandt de første Regler stod: Deu Reisende bør engang imellem stedes i Livsfare*). Med et saadant Princip fór Øie kan det kun glæde mig, at jeg selv fik Leilighed til at folge denne Regel, hvorom Læseren kan fælde en Dom efter det Følgende.

Da jeg og min Følgemand kom ned til Lagarfljót. for at faae en Færge, var der ingen af Karlene hjemme i den Gaard, hvortil Færgen horte. Vi fik dog Lov af Bondekonen til at benytte

*) Det forstaner sig af sig selv. at deu næste I'aragraph i en saadan Formular bor lyde saaledes: Men Alt maa tilsidst lobe heldigt af — thi ellers kunde der jo ikke blive nogen Reisebeskrivelse.

Færgen, en liden ussel Baad til tre Personer, til Overfarten, men da vi kom for at gaae ombord i den, manglede den ene Aare. Vi sømmede da et Par Bræddestumper sammen til en Aare, og efterat vi havde taget Sadlerne af

Hestene og lagt Bagagen i Baaden, skulde vi drive Hestene ud i Strømmen, for at de kunde svømme over foran os; thi Strømmen i dette Vand er for stærk til at man kan føre dem i Line bagved Baadeiii saaledes som i Ölfusá og bjors.i. De skulde derfor svømme over paa egen Haand, men dette vilde ikke ret lykkes; thi uagtet vi, saalangt vi kunde række, forfulgte dem med Raab og Steenkast, som det or Skik og Brug, vendte de dog tvende Gange om. I Floden, som her omtrent var 800 Fod bred, laa nemlig en Holm, og Strømmen deelte sig, idet den løb om Holmen. Efter at nu Hestene havde svømmet et Par bundrede Alen, saa at de befandt sig i det smule Vande, der dannedes ved Holmens Ende, og derpaa skulde videre, mødte de Strommen, hvis Styrke forøgedes af den herskende voldsomme Blæst, og de vendte derfor om. Vi besluttede da at drive dem saaledes, at de maatte komme op paa Holmen, for derfra igjen at jage dem ud over det andet Strømlob; dette lykkedes for saa vidt, at de kom op paa Holmen, hvorhen vi nu skulde roe. Men efterat vi vel vare komne ud i den stærke Strøm, gik Fartoiets ene skrøbelige Aarctol itu. Følgen af denne uforudsete Begivenhed blev naturligviis, at vi med rivende Fart, dreve med Strommen, saa at vi ikke kunde naae Holmen. Vi forsøgte da at komme op paa et lille Rev et Stykke fra Enden af den, men dette mislykkedes ogsaa; vi kom istedet ud i det større Strømløb, og da Vinden netop bar paa, gik det hurtigt fremad, skjøndt just ikke i den Retning, vi ønskede. Jeg "greb da Aaren og vrikkede i Baadens Forstavn, for at, holde deu gaaende mod Strommen, medens min Ledsager forsøgte at hjelpe paa Aaretollén, og ved denne Nødroning nærmede vi os endelig lidt efter lidt, skjøndt med betydelig Anstrengelse, den modsatte Strandbred, der heldigviis skod ud i en Kile Spids eller afrundet Odde, ligesom særligt indrettet for vor Skyld, thi der naaede vi omsider til Laud. Og det var paa høie Tid, thi det skrøbelige Fartoi var allerede halvt fuldt af Vand.

Hestene vare imidlertid blevne tilbage paa Holmen, og derhen kunde vi umuligt komme fra denne Side med en saadan Baad; thi deels var Strømmen bredere her, deels tiltog Vinden betydeligt i Styrke. Vi sendte derfor en os ledsagende Dreng til en Gaard, der laa en halv Miil fra Færge-stedet, for at laane en Aare, og efter et Par Timers Venten kom ogsaa en Mand ridende med den. Men da blæste det en halv Storm, og lian erklærede, at det nu var umuligt at komme tilbage til Holmen. Vi maatte derfor linde os i vor Skjebne: at vente, og gik altsaa op til Bær'en, hvis Navn var Geirarstaðir, overladende Hestene til deres Skjebne paa den nfrugtbare Holm, i den skarpe Blæst, vaade og forfrosne af det kolde .Jökelvand. Hidtil havde vi blot spøgt over vor Hændelse; da vi dreve paa Floden, sagde min Følgemand mig, at vi i det mindste maatte kunne komme op til HólI, et Færgested længere nordefter mod Havet; men efterat vi vare komne til Bær'en, forsikkrede de godmodige Mennesker os der, at hvis vi ikke havde været saa heldige at komme op paa Odden, vare vi uden Redning drevne ned i den Fos, som laa mellem os og Höll, og som min Folgemand ikke kjendte. Der, berettede de, rage hvasse Skjær op af Flodsengen, mellem hvilke Vandet styrter med rivende Fart, og hvor aldrig nogen Baad er kommen over. Dette gav dog en lille Anledning til Eftertanke.

Det var Middagstid, da vi foretoge vor eventyrlige Fart over Lagarlljöt, og forst om Aftenen stillede det saa meget af, at man igjen kunde sætte over den. Hestene, der havde fundet Eensomheden for lang paa Holmen, og som vel desuden lugtede Græs paa det Land, de havde forladt, havde taget deres Parti og vare vendte tilbage didhen, hvorfra de vare komne. Men de fandtes dog atter, og vi gjensaae dem med stor Glæde Klokken ti om Altenen. Nu var det for seent at reise, thi vi frygtede, at hvis vi midt om Natten kom til .Tökulsd, maatte vi tilbringe den paa Sandbankerne der, uden at Fa>rgemanden paa den anden Side af denne Elv-lagde Mærke til os, hvorfor vi toge den kloge Beslutning at overnatte i Geirarstaöir, især da min Følgemand befandt sig ilde ovenpaa den besværlige Baadefart.

Næste Morgen forlode vi de velvillige Mennesker i den nævnte Bær, og kom efter et kortere Ridt og efterat vi havde færdedes over flere af Jökulsäs Arme — i en af dem vare vi nær komne til at foretage en lille Svømrae-tour med vore Heste — til Hovedstrømmen selv, stege der af og vakte tned Raab Opmærksomheden i Gaarden Hnitbjörg paa den anden Side af Elven. Snart kom Færgemanden; Hestene svømmede her godvilligt over, thi de

saae den grønne Eng foran sig, hvorimod der paa den Sandbanke, hvor vi stode, Intet var at faae. Den høie og kraftige Færgemand bar os næsten som Fjederbolte ombord i sin Baad, der ikke havde kunnet la>gge til lige ved Land — en Badescene der forekom mig temmelig overflødig, eftersom jeg strax forinden ved at ride over den ene Flodarm, omtrent var bleven saa vaad som muligt. Denne Færge gjorde ikke noget Forsøg, saaledes som den anden, paa at blive os eu Charons Færge; efterat vi lykkeligt vare komne over, fortsatte vi derfor vor Fart, först over nogle lavtliggende Enge, derefter øver llellisheidi og tilsidst langs den sydlige Strand af Vop-nafjörðr, indtil jeg om Aftenen naaede til Handelspladsen i Fjordens Indre.

Hosstaaende Tegning giver et Billede af en Flodovergang i Island, hvor der benyttes Baad eller Færge. Kister og anden Bagage ere bragte over, ligesom de fleste af Caravanens tobenede Medlemmer. Af Hestene ere endeel i Begreb med at svumme over Floden; andre opmuntres af Manden med Pidsken, der staaer paa den modsatte Strandbred, til at give sig ud i den. De øvrige tilbageblevne Heste synes at tilhøre tilfældige Ledsagere, som vende om ved Floden, formodentligt Færgemændene; de synes nemlig ikke at na>re nogen Lyst til at følge deres Kammerater i det kolde Bad.

Inden jeg forlader den minderige Flótsdalr, der er en af de græsrigeste Dale i Landet, hvor derfor Velstanden har temmelig hjemme, og den jævnstrøgs med den løbende Jökuldalr, hvorigjennem Jöknlsá flyder, skal jeg omtale den tredie Maade, foruden Broen og Færgerne, paa hvilken man færdes over denne sidstnævnte Elv. Paa et Sted høiere oppe i Dalen, hvor den flyder frem mellem dybe,Flodoverg ung i IslandHVAM ER DET AT ..KARA I KLAK"

217

trange Bredder, har man nemlig spændt tvende Touge over Floden, i hvilke der hænger en Stol, paa hvilken Delinkventen, som man gjerne kan kalde den, der skal sættes over, tager Plads, hvorpaa han ved Hjelp af nogle ved Stolen fæstede Reb selv maa besørge sig over; Hestene derimod drives over et Stykke ovenfor Faldet. Denne Maade at belordres paa, kalder man at tara i klnt' Kurv. Hertil udfordres en stærk Ujerne.

Vopnafjörðrs Handelsplads ligner de øvrige i Landet: nogle tjærede, sorte Træhuse, med ligeledes tjærede Brædde-tag — i Island bliver man ikke forvænt med livlige Farver. Fjorden selv er næsten saa bred som en Bugt. Fjeldene omkring den synes derfor at trække sig mere tilbage, og deres storartede l.-dseende gaaer derved tildeels tabt. Landet forneden bliver paa den Maade noget stone end i de snevre Fjorde, jeg nu havde forladt. Fjeldene i Landet vestfor Vopnafjörðr, der ligge paa et Høiland, synes derfor ogsaa noget lavere; de vare ligeledes i ringere Grad bedækkede med Snee end ved Ostkysten, ja inde i Landet — jeg tog fra Vopna-ljörðr mod Vest. til Myvatn — ere de aldeles frie for Snee, og derved efter min Smág berøvede deres bedste Prydelse. De faae en graa eller blaa eensformet Farvetone, der i det mindste langs Veien mellem VøpnatjünV og Myvatn, samt omkring denne So, ikke forhøies af Græsvæxten; thi disse Fjelde ere ofte aldeles nøgne, bedækkede med Sand eller Gruus. Med eet Ord jeg syntes, at Landet her i det Hele taget havde tabt endeel af sit storartede Udseende, hvortil jeg i længere Tid havde vænnet mig, og at det blev mere fladt og graat. Det var naturligviis .Modsætningen, som fremkaldte disse Følelser. .leg havde jo allerede siden min Ankomst til Island været vant til hver Dag at kaste Blikket op paa Sneefjelde, der thronede saa stolt mod den klare Himmel; det varede derfor noget, inden jeg kunde vænne mig til den blaae Farvetone.

Vopnafjürör frembyder et mærkeligt Punkt af større naturhistorisk Interesse, nemlig nogle Surturbrandlag, der ligge paa den søndre Side af Fjorden i Nærheden af Gaarden Vindfell. Eet af disse tindes lige ved Søkysten, bedækket218 TllAl'PILLlMt 00 LAG MK I) SüftTURJMtAXD,

med et Trap lag, som hæver sig langs Kysten i en lodret Væg af over 200 Fods Hoide, og bestaaer af særdeles smukke, ranske Piller, der yde et herligt Skue.

Nedenstaaende Træsnit giver et Billede deraf. Ved Skræntens Fod ligge Lag af Tuf med Surturhrand , bedækkede af en mægtig pilleformet Trapvæg; til denne Væg slutter sig en anden, der tydeligt tilhorer en sa>rskilt Strøm, i hvilken Pillerne i Begyndelsen staae lodret, men siden efterhaanden forandre deres Retning, saa at de altid

staae i ret Vinkel mod Strømmens nedre Overflade, eller, hvad der er det samme, mod Berøringsfladen med den førstnævnte Trapvæg. Dette er dog ikke blevet udfort tydeligt paa Tegningen, som i denne Henseende derfor ikke er nøiagtig. 1 Foden af Trapmtiren tilhøire, mod hvilken Brændingen skyller op. har denne dannet smaa Fingal sh uler, der bidrage ti! at for-ltøie det storartede Sceneri.

Under mit Ophold ved Vopnafjörðr ankom dertil en engelsk Jagt, bugserende en Hval, der var /undet dod i Soen. Det var et prægtigt Dyr, omtrent 72 Fod i Længde. Der blev Liv og Bevægelse ved Vopnafjörðr i denne An-
REtSESELSKAR.

ledning; thi som jég alt forud har bemæi&et, vækker det glade Følelser i Islænderens Bryst, naar han hører, at en Hval er flydt oj>, og hele Omegnens Befolkning iler med at tilbyde sin Hjelp med at skære den — det er kun Spækket og rengi'et der skæres af — samt med at kjøbe til deres Føibrug. .leg roede omkring denne Hval, medens den endnu laa heel ude i Søen. Gasarterne, som dannede sig, hvæste og pustede ud af den paa et Sted, hvor Indvoldene vare trængte ud, hvorfor den udbredte en ubehagelig Lugt; men man kan heller ikke vente andet af et Cadaver paa 72 Fods Længde.

Fra denne Deel af Landet, udføres i Særdeleshed det islandske Faarekjød. Det sælges ferskt til Handelsfactoriet og saltes der. I Aaret 1362 udførtes i det Hele fra Island 1,042 Tønder saltet Kjød. Af Talg udførtes i det samme Aar 320, 117 Pund.

I Vopnatjürik traf jeg, efter Aftale, sammen med Sysselmand Smith fra Seyðisfjördr; han skulde til Hüsavik paa Landets Nørdkyst, hvorhen vi gjorde Følgeskab. Efterat vi havde tilbragt et Døgn i den i alle Henseender udmærkede Præstegaard Hot i det. Indre af Vopnafjürdr — Provsten Halldor J mi sson i Hof er for Øieblikket Islands mest ansete Præst — tiltraadte vi først Reisen til Myvatn, den store Indsø i denne Deel af Landet. Vor Vei gik da over det saakaldte Dymmagi!, et Bjergpas mellem to langstrakte Fjeldrygge paa den Høideslette, over hvilke vi skulde drage, for til en Begyndelse at naae Gaarden Grim s st a Air. det sædvanlige Nattekvarteer paa denne Vei. Efterat vi vare komne over de grønklædte Høie omkring ITof, naaede vi snart en ufrugtbar Sand - eller Grnusørken, af hvilken den nævnte Høideslette bestaaer; denne Ørken fulgte os siden næsten bestandigt lige til Mývatn, afbrudt af nogle grønne Pletter og naturligviis af nogen Vegetation omkring Grimsstaðir og de øvrige enkeltliggende Gaarde paa denne Ødemark. Grimsstaöir ligger efter Gunnlaugssons Kort i eu Høide af 1,365 Fod over Havet; den er en af de høiest liggende Bær'er i Island. Det var vel ogsaa denne høie Beliggenhed, der bidrog til Svalingen i Luftens Varme denGRlMSSTAlMlt.

Dag, da vi befaudt os i GríinSstaðir; deu var 4" Celsius, hvilket roan maa indrømme er en for den 30te Juli temmelig lav Temperatur. Grimsstaðir er eu velbygget Gaard; man maa undre sig over i en saadan Bær, der ligger to Dagsreiser — i det mindste tor Lastheste — fra Handelspladsen, at linde Væggene tapetserede og kantede med Guldlister, at see Mahagonimeubler og Saadant, medens man nede ved Søen ofte endog -savner Gulv i Bær'ene. Jeg blev dog indkvarteret i Bondens egen Stue; thi i Værelset med Guldlisterne fandtes kun een Seng, og som Laseren mindes, vare vi deune Gang to Heisende, og hverken Smith eller jeg vare vante til at ligge i Søsterseng.

Saavel af hvad jeg forud har berettet, om Islændernes Skikke og Sæder, som særligt af det Exempel paa kostbar Indretning, som iäjesteværelset i Grimsstaöir udviste, haaber jeg, at Læseren forlaüngesiden har indseet, at om ogsaa Fattigdom, Mangel paa Skov og andre uheldige Omstændigheder i visse Tilfælde have virket trykkende paa Islænderens huuslige Forhold, saasom i Henseende til Byggemaade, Reen-lighed osv., kan den islandske Almue alligevel, som Folk betragtet, fuldkomment stilles ved Siden af Europas øvrige civiliserede Nationer. Som jeg allerede eengang har berørt, kunne alle Islændere læse og de Fleste skrive, og naar man veed, at dette linder Sted uden nogen Bestræbelse eller Foranstaltning fra Øvrighedens Side, har man allerede deri et Beviis paa, hvor høit Nationalaanden staaer over Raaheden. Deres Kundskaber i Historie og Geographi, deres Yndlingsstudier, ere ofte forbausende. Især synes den første Napoleons Bedrifter at have grebet dem; Bernadottes mærkelige Skjebne kjende de ligesaa godt, endog i Enkelthederne, ligesom de i Almindelighed interessere sig for

Meltedaad. Nordens Geographi er dem naturligviis fortrinsviis bekjendt, som Følge af de mange Berøringspunkter dermed, som de gamle Sagaer frembyde. Man behøver ikke at være bange for at see ett Islænder, i det mindste af de bedre, staae raadvild og forlegen, naar Spørgsmaalet er om de vigtigste geogírá-phiske Forhold i vort Fædreland. «Sviar» og «Svi|>jóð" som de sædvanlig kalde Svenskerne og Sverig , synesRN MODESAG.

ogsaa for dom kun at være gamle Bekjendte, for hvilke de, hvis jeg ikke tager feil. nære et. vist Slags Sødskendekjærlighed, som let kunde bringes til at blusse op i Flamme. Dette er nok værd at lægge Ma?rke til, da saagodtsom ingen Forbindelse mellem Sverig og Island nu for Øieblikket linder Sted. I ilenseende til Kundskab om hinandens Land og Folk staae Svenskerne derfor i stor Gjeld til Islænderne.

Men vi vende tilbage til Grímsstaðir. Den Dag. da jea tilbragte Formiddagen der, var en Sondag; de unge Bondepiger stege derfor til Hest og rede til .Kirke. De islaudske Kvindesadler bestaae af en med en hoi Ryg og Skammel forsynet Stol, der ligger temmelig hoit paa Hestens Ryg, og hvori mau sidder fuldstændigt vendt mod Hestens Side. Der udfordres derfor et. godt Sæde, som man kalder det i Ryttersproget, for at Ryttersken skal kunne holde Sadelen fra at svinge omkring, især da Gjorderne efter en Stunds Ridt blive Jose — et Omsving, der kan blive særdeles ubehageligt lor Ryttersken, eftersom hun da maa gjöre en baglamds Kol bytte. Men det kan heller ikke til raades Kvinder at benytte engelske llide-sadler, thi hvis Hesten snubler eller der tilstoder andet Uheld, have de i saa Tilfælde større Vanskelighed ved at komme af. Nu behøve de blot under saadanne Omstændigheder at springe ned, hvilket er let at iværksætte. Disse Islænderinder ere forøvrig* raske Piger, der kunne tumle deres Hest saa godt som noget Mandfolk. Til Ridedragten bruge de rigere Bonders Døttre et Slags sort. Schäferhat med flagrende Flor, saa at man knap kan vide hvad det ei for en Dame der kommer, naar de sprænge frem paa deres raske Gangere. Jeg tilstaaer, at denne om en vis Smag vidnende Mode i Begyndelsen tiltrak sig min Opmærksomhed, ligesom jeg ikke kunde lade være at undre mig over den Mangel paa Smag. der har bevirket, at Bonder og Præster ride med sorte Skorstene paa Hovedet. De sorte Hatte seer man nemlig ligesaa almindeligt hos Bønderne i Island som hos os; men rigtignok har jeg hort Eieren af en saadan beklage sig over, at. naar han havde redet med sin nye Hat i Regnveir nogle Timer, var ikke blot, Glandsen gaaet, af den, men hele Hatten faldet sammen. Man maa indrømme, at dette er det. mindst222

hensigtsmæssige Klædningsstykke i et Laud, hvor man altid skal færdes til Hest, og hvor man ofte er udsat for Storm, Regn eller Snee. Men hvem er ikke en Slave af Moden?

Da vi skiltes fra Grinisstaöir, tog Bonden en Flaske Portvin frem og bod os et Glas paa Falderebet, og viste sig saaledes ogsaa heri som en Gentleman. Men denne Gaard ligger ogsaa paa en Alfarevei, saa at han ikke har havt vanskeligt ved at lære, hvorledes han skal tee sig, det vil sige, hvorledes Skik og Brug er i de fornemmere Huse i Island.

Omtrent en Times Vei fra GrimsstaÖir flyder den store Elv Jükulsä i Axarfirði, der har sit Udlob i AxarfjörÖr. Den har sine Kilder paa Vatnajökull i Brede med Lagarfljót og .fökulsä med Broen, som den kaldes, men har styret sin Cours lige mod Nord langs en flad Dalsænkning i den noislette, paa hvilken Grinisstaöir ligger. Den er en af de ødeste Floder, man kan tænke sig. Vi nærmede os den over eu ode, ufrugtbar Sandslette, og paa den anden Side af dens snavsede, modbydelige Vand udbredte sig en stor, kun magert bevoxet Sandhede, den saakaldte Mvvatns öræfi, over hvilken vi nu skulde færdes. Vinden drev desuden Taagen langs Jorden og Flodens Overflade, hvorfor jeg forestillede mig, at den Alt indhyllende Taage bidrog til at foroge Egnens Ode, ved at afskære Udsigten til de nævnte Sandheder og det snavsetgraae Jökelvand, men man fortalte mig, at Egnens Odhed traadte endnu mere for Dagen i klart Veir. Her var da eu Egn, som man ikke kunde kalde smuk, tnen storartet var den alligevel; thi hvorfra skrev sig disse uhyre Sandmasser, som vi kom over og som vi havde foran osY Jo, deels ere de Levninger fra den gamle Jökeltid, de af Jökelerne sønderknuste Bjergoverflader — hertil regner jeg de af os den foregaaende Dag tilbagelagte Sandstrækninger og de nogne, gruusdækkede

Fjeldrygge — deels ere de dannede af vuleansk Sand, der udspyedes fra det brede Vulcanbelte mellem Myvatn og Vatnajökull, om hvis Na^rmelse jeg allerede var bleven paamindet af Palagonit-conglomeratet i Dyinmagil, og om hvilket jeg strax paa den anden Side af Jökulsá erholdt yderligere og mere ligefremme Paamindelser, thi allerede der bestod Jordbunden af Lava, derHKYKJA1H.I1>.

223

stak frem under Sandet, ug som siden ikke ferlod mig i lang Tid.

Jökulsá befares med Færge, og Hestene maae selv hjelpe sig frem over denne Kiv, ligesom over begge de foregaaende. Man kunde see, at de havde en haard Kamp at bestaae mod Strømmen og Bølgerne. Ikkun een Gang skal man have redet over denne Flod, i det mindste i de senere Tider. En Hestepranger fra Nord- eller Vestlandet, der havde øvet sine Idrætter Ost for den nævnte Flod, var nemlig af de forbittrede Bønder bleven eftersat lige hertil; da hau nu ikke havde synderlig Lyst til at blive overtrumfet, især da lians Samvittighed formodentlig ikke lovede ham nogen synderlig Overbærenhed med hans Gjerninger, spillede han sin sidste Trumf ud, red ud i Elven og kom ogsaa lykkeligt over. Hans Forfølgere, der ikke fandt det raadeligt at spille et saa høit Spil, vendte da slukørede tilbage. Vandet i denne Elv kan undertiden, ved stærk Sneesmeltning i Fjeldene, bruse frem med en saadan Fart, at Elvens Flade hæver sig i Midten. Man kan derved danne sig en Forestilling oni dens Kraft.

I Taageveir ankom vi seent om Aftenen til Reykjahlið, en bekjendt Bondegaard ved Mvvatii, saa at vi i Øieblikket ikke kunde betragte de interessante Punkter, vi i Stedets Nabolag kom forbi. De bleve derfor Gjenstand for de følgende Dages Udflugter. Disse Punkter vare Vuleanen K rar la (udtales Krabla) og de saakaldte námar, eller Svovlkilder og kogende Dyndkjedler, der findes i Egnen sonderpaa. Man behøvede blot at lukke sine Øine op for at see, at man befandt sig i en vuicansk Egn. Som jeg allerede forud bar nævnet, ståk Lavaen frem hist og her under Sandet, allerede ved Overgangen over Jükulsä; naar man nærmer sig Námafjall ved Mývatn, gaae disse Lavastykker over til sammenhængende Lavastrømme, det vil sige, de ere iler ikke bedækkede med Sand, men bestaae af yngre, ubedækkede »braun« uden Vegetation. Ligedan er det mellem Námafjall og Mvvatn, ligesom ogsaa rundtom denne So. Vulcaukratere ligge vistnok ikke ganske ved denne Vei, men derimod tindes adskillige langs en vuicansk Revne, som gaaerkíufla.

i Nord og Syd paa den østlige Side af Myvatn. Et Krater, Hver f j all, er, soin Navnet antyder, et lille Fjeld for sig, efter Gunnlaugssons Kort en Fjerdingvej ved Grundfladen og adskillige hundrede Fod i Høide. Da dets eue Side er noget, lavere, kan man i Afstand iagttage den skaalformede Fordybning i dets Top.

For til Hest at kunne besøge Krafla fra Reykjuhlifr, maa man tage tilbage over Nåm a fjal I og siden mod Nord langs den ostlige Side af Dal fjal I. Den østre Skraaning af dette Fjeld, der er skovbevoxet, seer ret venlig ud, men i Dalbunden ligger en Lavastrøm og siger sit: Giv Agt! At Dalljall har bidraget til denne Strøm, kan man slutte deraf, at den stivnede-Lava paa eet Sted kommer lige ned langs Fjeldvæggen. Revnen, hvorfra Strømmen er flydt ud, skal desuden være synlig oppe paa Fjeldryggen. Fjeldene paa den nordostlige Side af Dalen danne en langstrakt Ryg, hvis Toppe have faaet forskjellige Navne: .Jörundr, II rafn tin nubr v ggr og K raf la, som er den nordligste og høieste. Paa den flade Dalbund mellem Dalfjall og denne Fjeldryg, hvis nederste Skraaninger kaldes Sand botn afj a 11, liggeren lille Sæter eller Fæhuus, og der forbi flyder en lille Bæk, som kommer fra de varme Kilder ved Krafla — det eneste Vand, der findes paa disse tørre Steder. Det vulcanske Sand er ved sin Porøsitet en slet Vandbeholder.

Fjeldet Krafla er lettilgængeligt; man kan ride lige op til dets Top, hvis man har Lyst; ingen Fjeldvæg hindrer det, thi det er overalt dækket med et tintkornet Sand, som har afrundet Jordbundens Ujævnheder. Paa Fjeldets Top træder dog det faste Bjerg frem, hvilket lier er Palagonittuf, ligesom i de fleste, sandsynligt alle, Vulcaner i Island. Krafla har just ellers ikke noget vnlcansk Physiognomi for nærværende Tid. Det danner en skraat opadskydende Ryg; ingen Lavastrøm, der er flydt ud derfra, ligger nu bar; Alt er bedækket med Sand. Men paa Fjeldets Nordside ligger ved dets Fod et Vnlcankrater, som har et rædselfuldt. Navn, da det kaldes Helvede eller paa Islandsk LI el-vi ti, skjøndt det i Nutiden ikke svarer til Navnet. Det. er en kjedelformet Fordybning i Jorden.

Fods Dybde og nogle hundrede Fods Diameter, omgiven af steilt skraanende Vægge af Sand og Lava, med et Bassin med smukt blnagront Vand i Bunden. For ikke mere end 50 Aar siden, og sandsynligt lige fra den nærliggende Vulcan Leir-hnúkrs Udbrud 1724—1730, bestod denne venlige So af en kogende Pol, der skal have seet modbydelig ud, og som naturligviis hav skaffet Krateret dets Navn. Henderson, der besøgte dette Sted i Aaret 1815, siger nemlig om det nuværende Bassin, at det fra sit Midtpunkt hvert femte Minut opkastede en Seile af sort, leret Vaud indtil tredive Fods Hoide, Om man nu end ved Ankomsten til Helvede paa den ene Side kan sige, at man kommer til et Sted, som man i det Hele taget, helst vil undgaae, maa dét paa den anden Side være beroligende, nu at tinde den behageligste Egn i deune Odemark der: dette Helvede har mistet sin Braad. Flere mindre Vitfer lindes forøvrigt i dets Nærhed.

Fra Krafla skal man kunne have en ret god Udsigt til de sydlige Fjelde, men dengang blæste deroppe en saa heftig Vind, at man knap kunde staae paa Benene, og som Følge deraf var den nedenfor liggende Ørken iudsvol.it i en fuldkommen Kogsky af Sand.

Nogle Minutters Vei fra Krafla ligger Hrafntinnu-hryggr, som Navnet antyder, en Ryg, der bestaaer af en i.raehytisk Lava, der paa visse Steder dannes af saakaldet Obsidian, en særdeles smuk Steenart, med et. Udseende som sort, glindsende Glas; af Islænderne kaldes den hrafnlinna. Obsidianen fra de Lipariske Øer ved Sicilien forarbeides til Prydelser, som Brocher, Knapper, Armbaand m. m., hvortil denne Steenart fortrinligt egner sig paa Grund af sin Haard-hed — den skærer Glas — og sit. stadselige Udseende; men den islandske Obsidian har endnu ikke faaet nogen An-.vendelse, formodentlig af den simple Grund, at der i Island ikke gives nogen Industri. Det vilde dog være et. saavel patriotisk som lønnende Foretagende, at forarbeide denne Steen, «ler lindes i rigelig Mængde. Transporten kan i dette Tilfælde ikke virke afskrækkende, thi af nogle Centner Obsidian kan man naturligviis forarbeide en heel Deel Smaasager.

Paa Tilbageveien fra Krafla besøgtes de foran nævnte námar eller Svovlkilder; de kaldes her hliðarnámar. De ligge langs en skaldet og nogen, med dybt, løst, rodagtigt Sand bedækket Fjeldryg, det forannævnte NáraaQall, der paa Grund af sin rødgule Farve allerede i lang Frastand falder i Øinene. Svovlkilderne ere af to Slags, hvilke dog paa det Nærmeste hænge sammen med hinanden. De første, de egentlige-Svovl-kilder, S ol fat årerne, bestaae af Udstrømninger fra Jorden af gloendehede Gasarter, der afsætte Svovl; disse ere saaledes tørre Kilder, om man maa udtrykke sig saaledes. De sidste derimod, Dy ndk ilderne eller Makk al aberne, ere kogende Kilder, fyldte med et af Svovljern sortfarvet, leerblandet Vand, af Udseende som en mere eller mindre tyk LeervæJ-ling. De første ligge paa Fjeldets Skraaning, hvor det af de vandholdige Gasarter fortættede Vand ikke kan samle sig; de sidste derimod paa en flad Mark ved Foden af Fjeldet paa dets østlige Side, mellem dette og Lavamarkerne, som strække sig ud henad Sandørkenen deromkring. Solfatarerne, der deels ligge enkeltviis, deels samlede i større Antal, betegnes i det Ydre ved smaa, flade Ophobninger, nogle Fod i Diameter, af hvis Midtdeel Gasarterne presses frem gjennem eet eller flere smaa Huller, ofte kun af en Fingers Tykkelse i Gjennemsnit. Disse Gasarter der bestaae af Svovlsyrling, Brint, Svovl- og Vanddampe, blandede mellem hverandre, pible sædvanligviis roligt frem, fortætte sig for en Deel i Luften og føres bort med Vinden som en hvid Røg, der angriber Aanderedskaberne stærkt. Men undertiden strømmer ogsaa Gassen ud med stor Voldsomhed, med Drøn og Susen, næsten som ved en Ventiis Aabning paa en Dampmaskine. Den har i saa Fald brudt sig en noget større Aabning i Jorden.

Paa Overfladen ere disse Solfatarer øverst bestrøede med Flyvesand, der dø£ naturligviis ikke egentlig horer til dem, men som giver dem et snavsetgraat eller snavset redt Overtræk. Naar man med en Stok gjeunemstøder dette Overtræk, træffer man derunder en Skorpe af gault, gliudsende næsten reent Svovl, sammensat af en uendelig

Mængde smaa Svovlkrystaller. Denne to til tre Tommer tykke Skorpe er ikke synderlig sammenhængende; den er porøs og kanFORTSÆTTELSE.

let bringes til at smuldre eller til et fint, grynet Sand. Dette Svovl afsættes af Gasarterne, naar de komme op mod Jordfladen og afkøles. Man antager, at det for Storstedelen opstaaer ved den indbyrdes Paavirkning af Svovlsyrling og Brint, hvilke to Gasarter ikke kunne bestaae ved Siden af hinanden, men sønderlemme hinanden ved at blive til Svovl og Vand. Denne Sønderlemmelse foregaaer i Dybet, og Svovlet sublimeres siden som Folge af Heden, ligesom Svovlbloiiisten i Fabrik erne. Da vi ovenfor have angivet, at Solfatarernes Gasudstrom-ninger indeholde Brint, maa dette dog kun forstaaes saaledes. at de indeholde Spor af denue ildelugtende Gas, uem-lig de smaa Partier, der have undgaaet Bernreisen med den herskende Svovlsyrling. (Svovlsyrling er som bekjendt den for A andedrættet kvælende Gas, der udvikles ved Svovls Forbrænding i Luften, for Exempel af en Svovlstik, og Brint eiden Gas, der udvikles i raadne Æg og giver dem den modbydelige Lugt. Disse Gasarter kunne, som sagt, ikke bestaae ved Siden af hinanden, og hvis man derfor har faaer Lugten af raadne Æg i Næsen, behøver man blot at tænde en Svovlstik og aande over den, saa forsvinder den førstnævnte Lugt. Men man maa naturligviis ikke stikke Næsen for nær til Svovlstikken, hvis man vil undgaae at hoste). Briutmængden er desuden saa ringe, at man ikke vilde kunne paavise den, hvis man ikke havde et sardeles fint lagttagel-sesmiddel eller en saakaldet Reagens derfor. Dette bestaaer i, at stikke en brændende Cigar eller et andel glodende Legeme ind i Gassen, hvorved da en lys Dampsky udbreder sig fra denne over Fumarolfeltet.

Under den dækkende Svovlskorpe, der udgjor den Deel af Solfätaren, som ved Svovlets Brydning til Udførsel borttages , findes de Sonderlemiuelsesproducter, som opstaae ved de nævnte Gasarters Indvirkning paa Palagonittul'en, i hvilken Solfatarerue ligge. Ved chemiske Paavirkninger af Svovlsyrlingen, paa hvilke vi her ikke kunne indlade os nærmere, smderlemmes nemlig Palagoniten, der er et kiselsyreholdigt Mineral med Jornoxyd, Leerjord, Kalk, Talk, samt Natron og Kali, til Gips og reent eller jernholdigt Leer. Disse to sidste Sonderlemmelsesproducter danne, ifølge Loven

for Sønderlemmelsen, Lag over hverandre, af hvilke del ene bestaaer af et hvidt, jernfrit, og det andet af et farvet, jernholdigt Leer. Gipsen derimod forekommer i mere eller mindre udstrakte Lag eller Skifter mellem disse, især henimod Overfladen, eller ogsaa indblandet, i deres Masse. Disse ere Slutningsprodueterne af Svovlsyrlingens Indvirkning paa den harpixgnle eller bruunsorte, steeuhaarde Palagonit. Sporger man endelig, hvorfra de nævnte Gasarter, der foranledige Solfatarernes Dannelse, have deres Oprindelse, kanne vi for Oieblikket kun svare, at de komme fra Jordens Dyb. Man er nemlig endnu ikke kommet fuldstændigt paa det Rene med Aarsagerne til deres Dannelse, men maa indtil videre blot antegne som Factum, at slige Gasudstrømninger stedse tindes i Nærheden af eller i Følge med vulcanske L'dbrud.

Mange Tegn tyde paa, at Solfatarerne i fordums Tid have strakt sig ud over Dele af Námaíjajl, hvor de nu ikke findes, lige op paa dets Ryg. Saaledes træffer man næsten overalt paa Fjeldryggen større eller mindre Stykker Gips.

Vi vende os nu til Dyndkilderne eller Makkalnberne. De betydeligste ved Nåmaljall værende Dyndkilder ligge næsten i en Række lige ved hverandre paa Sletten, et Stykke fra Fjeldets Fod. De største ere syv eller otte i Tallet: kjedel formede Fordybninger, otte til tolv Skridt i Diameter, der ere fyldte tned det kogende, sorte Dynd, som ved Kogningen kastes op paa Kjedlernes Kanter og forhøier dem. Endeel koge som Vand, andre skrutte som G rod eller Vælling. Den chemiske Proces ved disse Kilder og ved Solfar-tarerne er eens, skjøndt Producterné indtage ett noget ulige Plads , sott) Folge af de to Phænomener*» forskjellige Beskaffenhed. Om en »Svovla Isætning paa Overfladen kan saaledes her naturligviis ikke være Tale. Men paa Marken mellem Dyndkilderne foregaaer Solfataravirksomheden, ligesom Oppe paa Fjeldet: Gasudstrømniuger, Svovlofsætninger m. lu. finde

Sted der, skjøndt efter en mindre Maalestok. Jorden undermineres paa saadanne Steder; Jordskorpen kan udenpaa see tast ud, tuen forsøger man at gaae paa den, træder man snart med Foden ned i det sorte, gloendehede Leer, et Forsog, ved hvilket eu vis Forsigtighed derfor er--nødvendig. Hvad Dyndkildernes1'orts.kttki.se

ydre Udseende angaaer, er det just ikke særdeles indbydende; det er tvertimod saa modbydeligt som muligt, skjøndt Modbydeligbeden forsvinder ligeoverfor det Storartede i Phænomenet. 1 en af Kilderne kastes Dyndet ved de store Gas-blærers langsomme og regelmæssige Opstigen gjennem den tykke Leervælling indtil femten Fod op i Luften, og falder ned under Drøn og Pladsken, deels i Kildens Bund, deels paa dens Vægge. Gasblærerne komme op paa tvende Steder i denne Kilde, der er den største af dem alle; snart er det ene Gasapparat i større Virksomhed, snart det andet, og saaledes afløse de bestandigt hinanden. Nogle Seeunder kan Overfladen ligge rolig eller kun lidt ba?veude over de nævnte Punkter, men derpaa stiger eu Blære tilveirs, som brister med et Pladsk i Overfladen; derpaa kommer en større, der kaster Dyndet op paa Kildens Kant, saa atter en endnu større, der slynger det lidt høiere, saa en og saa igjen en, indtil Udbruddet atter bliver svagere. Imidlertid forholder det andet Punkt sig roligt, som om det gav Agt paa sin Søsters Bedrift, men medens denne sagtner, begynder hin, gjentagende det samme Phænomen med samme Kraft. Naar man til disse snavsede Opkastninger lægger den omgivende Kgns Øde: ufrugtbart Sand øg Lavastromme, maa man indrømme, at man med Skjønhed og Ynde for Øie paa denne Plet just ikke fristes til at synge: »Hvila vid denna kalla», eller til at søge Vederkvægelse der.

Hertil føler man sig derimod i høieste Grad fristet, naar man kommer til de smilende og smukke Springkilder, som jeg den følgende Dag besøgte paa Veien til Hüsavik. Disse Kilder hore til det Slags, som i Island kaldes geysir, af hvilke den store Geys-ir nordvest for Hekla paa Sydlandet indtager den fornemste Plads. De bestaae af et klart, bladgrønt Vand, der afsætter Kiselsinter, af hvilken disse Kilder bygge sig en lille, flad Kegle , i Midten forsynet med et i Jorden lodret, nedgaaende Hul, som ved Overfladen i Almindelighed udvider sig til et Bassin i Köntt af en flad Skaal. De nuomtnlie Kilder, al hvilke den fornemste lidt upoetisk kaldes Uxahver, hvilket oversættes ved O x ek il den, ligge230

ved den vestre Fod af en grønklædt Fjeldskrænt paa en Eng, beklædt med yppig Græsvæxt. Allerede i Frastand tilkjendegive de deres Nærværelse ved de livide Røgskyer, som paa flere Steder hæve sig fra deres kogende eller næsten koghede Vandflader. Disse Dampe have ingen ubehagelig Lugt: Vandet er ogsaa, naar det bliver koldt, fuldkomment drikkeligt. Tre eller fire af disse Kilder tiltrække sig i Særdeleshed-Op-mærksomlieden. Den betydeligste af dem, hvis Bassin er omtrent, tolv Skridt i Diameter, er indtil Randen fyldt med Vand, der siver ned i smaa Render over den flade Kegle. Vandet forholder sig her iovrigt stille, kun udsendende en tyk Vanddamp, igjenuem hvilken man, naar Vinden driver den tilside, kan skimte det i Bassinets Midtdeel nedgaaende Ror, hvorom der forhen er talt. Denne Kilde er nu aldeles ophørt at være Springkilde. Ganske tæt ved den findes en anden, betydeligt mindre, i hvis Ror Vandet er i et bestandigt voldsomt Kog, hvilket man bedre kan iagttage med Øret end med Øiet, da den tykke Vanddamp, som udvikles, hindrer En i at see. Dxahver selv er en Springkilde; i den kastes Vandet ud under voldsom Kogen hvert tredie eller fjerde Minut, hvorved de glimrende Vanddraabe!- slynges et Par Matidshoider op i Luften. Vandet synker da omtrent en Fod i Bassinet, men stiger umiddelbart derpaa, til det naaer Randen og rinder over igjennem en lille Rende, hvorefter Gasboblerne atter begynde at udvikle sig i Bassinets Midte, indtil Kogning eller Udbrud paany indtræder. Den l'jerde Kilde har lignende, skjøndt svagere Udbrud. Disse Kilders Bassiner ere tre til fire Skridt i Diameter. Omkring disse større Kilder lindes ogsaa mindre, kogende Kilder, der ligne smaa, skjemtende Legesøstre omkring de større, bedagede Kammerater. At en lille Kilde med koldt Vand spriuger op lige ved Siden af en kogende kan man vel just ikke undres over, da den første har sin Aare oppe i Fjeldskrænten, medens den sidste kommer fra .Tordens Dyb, men det maa dog for den store Modsætnings Skyld anføres. Disse Kilders Egenskaber blive forovrigt nærmere afhandlede længere henne, i Sammenhæng nted Betragtningerne over den store, verdensberømte Geysir.reisk til

Fra Reykjahlid gjorde jeg eu Udflugt til Húsaviks Handelsplads ved Landets nordlige Kyst. Dette Steds Beliggenhed er et af de mest glimrende i. Island: ved en aaben ITav-bugt, kaldet S kjá I fa udi (skælvende, dirrende: af Bølgebevægelsen), paa hvis vestre Side Viknafjalls vældige Ryg skyder frem, prydet med Sueefonder og skarpe, opstigende Fjeldspidser. Ved Foden af disse ligger den saakaldte Náttíaravik, hvor en af Islands fordums Nybyggere nedatte sig. Handelspladsen paa den modsatte Side af Bugten er nærmest omgivet af grønne Heder, og nogle lavere, men steile Fjeldtoppe; Skrænten mod Stranden er steil, undertiden næsten lodret, og stiger mod Nord langs Kysten indtil et Par hundrede Fods Høide. Paa Lavlandet ovenfor ligge talrige Gaarde, hvorhos tidt og ofte smaa, •stride Bjergstromme afbryde den langs Kysten mod Nord førende Vei. Denne Vei færdedes jeg nogle Gauge paa videnskabelige Udflugter, og havde der Leilighed til paa nært Hold at betragte de talrige Sælhunde, der laae og solede sig paa Stenene ved Stranden, og kun lidet syntes at bekymre sig om. at eu Rytter nærmede sig. Man fanger her, ligesom i Landets andre Bugter og Fjorde, Sælhundene i Næt paa visse Tider af Aaret, naar de stryge langs Kysterne. En saadan Sælhundefangst kan indbringe indtil 150 Stykker ad Gangen, men det er et blodigt Arbeide, thi saasnart Sælhunden sidder fast i Nættet, trækkes den i Land og slaaes ihjel, det vil sige, man slaaer den paa Hovedet med en Kølle, saa at den bedøves, men ofte lever den op igjen, saa at Køllen atter maa frem — Blodet flyder og Dyret pines efterhaanden tildøde.

Kysten nordfor Hüsavik henimod eu Bjergvæg, som efter en der liggende Gaard kaldes H allbjarnarstaÖa kam br, dannes af en Tuf, der indeholder fossile Snegle og Muslinger i stor Mængde, tilhørende den yngre Afdeling af den saakaldte tertiære Formation. I denne Tuf forekommer ikke saa ganske ubetydelige Lag af den forhennævnte Surturbrand, der som et hidtil ubrugt Kulforraad muligviis fortjente nogen Opmærksomhed med Hensyn til den omliggende Egns Tarv. Kullagene ere her sammenhængende paa længere Strækninger laugs Kysten og synes ogsaa at fortsættes lidt ind i Laudet. Man kan

saaledes paa eet Sted med Øiet folge Kullagenes Strækning omtrent 900 Fod i Længde langs den ovre Kant af den nære steile Kyst, og en lille Aa, Ske i få, der har skaaret sig ned gjennem disse Lag, og med et smukt, lodret Vandfald styrter sig lige ned i Havet, har blottet dets Gang i en Længde af 500 Fod indad Landet til. Kun med den storste Vanskelighed kunde jeg fra Havstranden klavre op til djsse Lag, hvis Iloide fra Havfladen vel udgjør omtrent 150—200 Fod; men da jeg ikkun med Nød og neppe kunde holde mig paa den glatte Bjergvæg, var jeg ude af Stand til nærmere at undersøge Lagene der. De vigtigste ere fire i Tallet, omtrent een Fod tykke, skilte ved en sandsteenartet Tuf. Det øverste af disse Lag ligger nær Jordskorpen. Paa et andet Sted, sydfor det nævnte, var Bjergvæggen noget lettere at bestige. Lag af Tuf og Kul áfvexlede der med hverandre, saa at paa et Stykke af omtrent 23 Fod i lodret Høide udgjorde den sammenlagte Tykkelse af Kullagene, som der vare fem i Tallet, otte Fod og sex Tommer. Kullet er tyndtskifret, blandet med iliggende Træstammer; Askeholdigheden er kun omtrent fjorten Procent. Disse Kullag laae blottede i en Strækning af omtrent 500 Fod langs Kysten. Et tredie rigt Lag, der ligger nordfor det forannævnte, kunde jeg folge omtrent 700 Fod i Længden; alle Lagene ligge iøvrigt, næsten vandrette eller helde kun lidt mod Horizonten. Som man seer ere disse Kullag ikke saa ubetydelige, i Særdeleshed naar man tager Hensyn til Egnens Forbrug, hvortil man nu maa benytte de dyre Steenkul; det er derfor mærkeligt, at de aldeles ikke gjøres frugtbringende, i hvilket Tilfælde det efter al Sandsynlighed skulde vise sig, at. Indbyggerne kunde have uogen Fordeel deraf.

Den smukke Egn omkring Húsavík forskjønnedes under mit Ophold der af klar Himmel og godt Veir; Solen brændte hedt om Formiddagene, og man længtes efter hafs-gola, den Vind, som paa hede Sommerdage lufter fra Havet, ind mod Land. Her iagttog jeg den høieste Varmegrad i Skyggen denne Sommer, nemlig 16"C., hvilket rigtignok ikke kunde sammenlignes med den Varme af 3(in, som Thermometret viste i Upsala enkelte Dage paa samme Tid;

men sammenlignet med Temperaturen nogle Dage forud oppe paa Heden ved Grimsstaöir, var deu fortræffelig.

Fra Hüsavik vovede jeg at ride alene den syv til otte Timers Vei til Reykjahlið, hvorhen jeg atter begav mig efter nogle Dages Ophold paa det førstnævnte Sted. Denne Vei er en af de bedste i Island. Heden söndenfor Húsa.vik er steenfri og jævn, skjøndt noget sparsomt bevoxet med Græs; heller ikke lindes Høie eller Fjelde paa denne Vei, og man skal kun over nogle smalle Bække. De sidste sex Fjerdingvej nordfor Mvvatn bestaae rigtignok af en Sandorken . men denne er knn lidt bakket, og Veien der desuden noget ryddet, som jeg antager, fra den Tid, da Svovlet i raa Tilstand førtes fraSolfatarerne iMvvátnsegnen til Hüsavik, hvortil der skal være anvendt indtil hundrede Heste ad Gangen. Uagtet Veien saaledes hverken frembod nogen Fare eller anden Vanskelighed, er det dog ikke saa ganske let at ride alene i Island, da de løse Heste, som man maa drive foran sig, ikke altid ere villige til at gaae den lige Vei, men tidt og ofte lade sig forlede af de duftende Græspletter til at stikke af tilhoire eller tilvenstre. Ere de tillige lidt stædige, hvilket især forekommer, naar man færdes forbi en Gaard — thi de islandske Heste ville gjerne, ligesom deres Herrer, »tage ind« — volde de paa den Maade den Reisende den ene Fortrædelighed efter den anden. Hurtigst kommer man derfor afsted i Sandørkenerne, hvor intet Græs lokker de den grønne Farve særdeles hengivne Dyr.

Mit Øiemed med Tilbagereisen til Reykjaliliö gik blandt Andet ud paa at faae lidt nøiere Underretning om Solfata-reme i Myvatnsegnen. Foruden de tidligere omtalte saakaldte Hliðarnámar ved Xámaljall østfor Søen, findes nemlig ogsaa lignende Kilder langt i Sydost for denne, ved den nordlige Kant af den uhyre Lavastrækning, der under Navnet Odäöahraun forvandler en stor Deel af Egnen nordfor Vatnajökull til en frygtelig Ødemark. Disse Kilder kaldes Fre m ri nåm ar. Det er dem, der have leveret det meste Svovl. Bearbeidelsen .ophørte dog for 22 Aar siden og efter et Udsagn afPjetr, Bonden i Reykjahlíð, havde Ingen siden den Tid besøgt, disse Svovlkilder. Man nærede endog234

for Øieblikket den, som det viste sig, falske Forestilling, at Fremrinimar da vare udtørrede. Efter fire Timers stærkt Ridt fra Reykjahlid, for det meste gjennem eu nogen, af Lavastrømme og Sandmarker eller gruusede Hoie opfyldt Ødeslette, naaer tuan til disse Solfatarer, der ligge paa den nordlige og ostlige Skraaning af et Ynlcankrater, som maaskee er det. største i Island. Dette Krater, der vistnok ligger høit, hvilket man kan slutte deraf, at det fra sin Top yder en meget, vidtstrakt Udsigt, staaer dog ikke i Sammenhæng med noget egentligt Fjeld, men er i Lighed ined mange andre Vulcaner i Island opstaaet paa et Hoiland, og den vidtstrakte, ode Slette, som omgiver det, flyder derfor sammen med Vulcanen uden nogen fremragende Begrændsning imellem dem. Jeg naaede til Krateret fra den Side, paa hvilken Lavaen var flydt ud, og da Lavastrømmen — som plet-viis var bedækket med et bruunsort, for al Vegetation blottot Flyvesand, der ikke bidrog til at formindske ødet vod den kulsorte, ligeledes nøgne Lava, som optraadte paa alle Sider — ikkun havde en svag Heldning eller Skraaning, og derfor ingeu Høi eller Bakke angav Kraterets Beliggenhed fra denne Side, blev jeg pludseligt overrasket ved at befinde mig ved Kanten af dets omtrent 2000 Fod vide og 200 Fod dybe Aabning. Denne har af Indbyggerne faaet det passende Navn Kjede len". Man er her paa alle Sider omgivet af Lavastrømme, der mod Syd hænge saromen med det nævnte Ódáðahraun og rood Øst sandsynligt strække sig under Flyvesandet lige til Jøkulsä, hvorved Overgangen i Nærheden af Grims-staöir Lava udgjorde den synlige Bjergart. Hele den llöi-slette, som mod Svd begrændses af Vatnajökull, mod Vest af Skjálfaudafljót — eu betydelig Elv, der har sine Kilder paa Vatnajökull, og falder ud i den fornævnte Havbugt Skjälfandi — mod Nord af Mývatu og Fjeldene deromkring, og mod Øst af Jökulsá i Axarfirði, er derfor en af ældre og yngre Lavastrømme dækket Hoislette, fra hvilken alligevel flere betydelige Fjelde — tildeels vulcanske — hæve sig. Af disse danner den, blot paa faa Punkter afbrudte Fjeldstrækning, hvoraf det førnævnte Námafjall udgjør en Deel, et, balvkredsformet Bælte paa den ostlige og sydlige Side afIIERDOBUBID.

Mývatn. Sel landafjal I og Bláfjall paa denne Side udmærke sig ved deres skjønne, afrundede Former. T Ódáða-hraun reiser sig et Par Fjelde, kaldede Trül ladýn gju r eller Troldenes Sovekamre, og i Sydvest kunde man fra

Kjodelen øine de sneedækte Toppe af enkelte af VatnajOkulls Forgreninger. Det smukkeste af alle Fjelde baade lier og i hele Island er dog vistnok Ilerðubreið (Skulderbred) hvis ydre Omrids, sete. fra Kjedelen, antage den Form, som nedenstaaende Tegning udviser. Det ligger, som man seer af Kortet, i Kanten af Gdadahraun nær Jökulsá, sydost for Fremrinämar. Dette Fjeld er ogsaa et af de høieste i Lan-

llvrdubfrjrf.

det, 5290 Fod over Havet; dets Top har, som Læseren seer, Fonn af en Skjoldbugle, og er bedækket med Snee, men de steile Sider ere sorteblaa«*).

Svovl kilderne bestaae ved Fremrinämar, ligesom Solfa-tararne ved hliÖarnäniar, af hede Gasudstromninger fra Jorden, hvilke ved deres Svovlafsætning dannede ganske låve, kredsformede Ophoininger over Marken. De laae saavel paa den ydre som paa den ovre-indre Skraaning af Kjedelens Kratervæg. Den dækkende Masse, der var to til tre Tommer i Tykkelse, bestod (or en stor Deel af reent, glindsende Svovl,

I Aarene $40 ojr lólO skal »ler have fundet Vulcanudbrud Sted l'rü dette Fjeld.286

men Svovlbeholdningen er dog lier ligesom andre Steder i Island yderst ringe, eller idetmindste en Ubetydelighed i Sammenligning med de sicilianske. Ilele Svovlproductionen i Island, i de Aar. da Solfatareme bearbeidedes, udgjorde nemlig kun nogle hundrede Centner, medens den i Sicilien naaer op til en Million, hvorhos de islandske Solfatarer ikke lilstede nogen stadig Bearbeidelse. Man kan antage det for givet, at Freinrimimar for to og tyve Aar siden, da Arbeidet der ophørte, paa det nærmeste vare udtonite, men Gjenavlingen var dog nu skreden frem i den Grad, at min Følgemand Pjetr ansaae Beholdningen for næsten at svare til det Forraad, der forefandtes, da Beboerne af Myvatns-svcit (Bygden) sidste Gang begyndte at bearbeide dem. De kunne saaledes nu atter tilstede en Udtommeise, skjøndt Fordelen kun kan blive ringe, uaar man betænker, at Svovlet skal føres paa Ileste-ryggeu tvende Dagsreiser til Handelspladsen, at Prisen kun udgjør omtrent tre Mark før Centneret, og at en Hest ikke godt. kan bære mere end tre eller tre og er. halvt Centner, hvorhos der ogsaa paaløbor Arbeidsomkostninger for at grave Svovlet op af Jorden. Større vilde naturligviis Fordelen blive, hvis man kunde rense eller smelte det raae Svovl oppe i Landet, men dette lader sig ikke udføre af Mangel paa Brændsel. En Nationalrigdom kan man saaledes ikke kalde de islandske Solfatarer, om de end kunde afgive en tilfældig indtægt for et eller andet Individ.

Som Læseren seer, kau man fra Reykjahlið som Midtpunkt! med Held foretage Udflugter til flere omliggende interessante Punkter i denne Deel af Landet. Eet blandt de mærkeligste af disse var endnu tilbage, nemlig Vulcanen Leir-bniikr, der ligger en Miil Nordost for Reykjahlu).

Derhen foretog jeg paa en smuk Søndagmorgen en Fodvandring langs den Lavastrøm, som Vulcanen ved sit. Udbrnd i Aaret 1725 eller 1727 udsendte, om hvilket Udbrud mere Senere. Denne Lavastrøm flyder frem i en snever Dalgarig mellem tvende boie Fjelde, 111 i rt a r fj a 11 og D a 11 'j all, og udbreder sig nedenfor disse langs den ovre Strand af Mvvatn og over Bunden i denne Sø; ovenfor den nævnte Dalgang danner den en næsten uoverskuelig Lavamark. Under Van-

dringen optil Vulcanen fulgte jeg deels Lavastrømmen selv. som stykkeviis var temmelig jævn paa Overlladen, men atter paa andre Steder kun bestod af løst opdyngede Lavastykker, deels dens vestre Side langs Foden af lliiðarfjall, men da jeg var kommen saa langt frem, at jeg efter Kortet troede at burde kunne see Vulcanen selv og styre Conrsen derhen, holdt den sig dog egensindigt skjult for mit speidende Blik, og da, jeg ved denne Leilighed ikke havde anseet det nødvendige at tage Veiviser med, maatte jeg nu saa godt som paa Lykke og Fromme rette min Vandring mod det Punkt, hvor jeg efter C ompasset troede den laa. Det havde vel under sædvanlige Forbold ikke frembudt nogen synderlig Vanskelighed, men det Stykke Vei, som her laa mellem mig og Vulcanen, bestod af en Lavamark, saa vidtstrakt, at jeg paa visse Steder ikke kunde opdage nogen Grændse for den. Da der ikke var Andet at gjöre herved, end med Taalmodighed at arbeide sig frem over denne Hindring, styrede jeg min

Cours derover, först stilende min Gang mod eu fra Lavastrømmen opstigende lille Fjeldryg, i Haab om at faae bedre l.'dsigt. derfra. Her tik jeg saaledes paany en rig Leilighed til at lære alle en Lavastrøms Eiendommeligheder og Nykker at kjende, og skjøndt det Bekjendskab nok lønner sig, er det dog meget trættende, uaar det erhverves paa denne Maade. Jeg har forhen bemærket, at en Lavastrøm paa sin Overflade deels er flad og jævntflydende, naar den dannes af flade Hvælvinger, som oftest eller altid ere brustne langs Midten i Revner, der vistnok i Almindelighed kun ere een eller et Par Fod brede, men dybe nok , deels er takket og ujævnt paa Grund af opretstaaende og paa alle Maader omkastede Lavastykker, deels endelig kun dannes afløst sammenhobede Stene af en 11 aands eller et Hoveds Størrelse. Disse ere hvasse og takkede, saa at. de knirke mod hverandre, naar man gaaer paa dem; men skjøndt de ligge ganske løst paa hverandre, glide do dog sjeldent ned, hvorhos deres takkede Ydre bevirker, at man bar et temmeligt sikkert. Fodfæste. Alle disse Former optraadte paa den Lavastrøm, over hvilken jeg nu skulde vaudre, og da dens Ydre ved Foranderligheden i disse forskjellige Stivneformer og tillige

indenfor hver enkelt.« Omraade er i høieste Grad hullet og ujævnt, bliver Vandringen derover liere Steder til en Hoppen op og ned. og en Balanceren paa de opstaaende Steenstykker. Efterat jeg saaledes havde arbeidet mig frem omtrent en Times Vei fra Hlíðarfjall, i Retning mod den forhen nævnte Fjeldryg, blev jeg noget mere til Høire et Punkt var. hvor Ødelæggelsens Vederstyggelighed tydeligt havde hærjet endnu niere end ellers paa denne Dødens Mark, og efter en halv Times Vandring til naaede jeg dette Punkt, hvor de sønderbrudte Slaggestykker, som her dannede Lavaens Overflade, tydeligt nok angave Kratrenes Nærhed. Efter uogen Leden eller Vandring frem og tilbage over den knagende og bristende Lava — Lavadækket var nemlig her paa Overfladen belagt med tynde, noget opblæste Bobler af Lava mellem Slaggemasserne, og disse Bobler brast stundom under Fod-derne ligesom Iskrav — naaede jeg ogsaa den förste Kra-teraabning, der var en Fordybning i Lavastrømmen og derfor næsten blot tilfældigviis kunde findes. 1 Bunden af denne Å åbning paa ti til tolv Skridts Dybde fra Jordfladen opstege endnu gjennem tvende nærtliggende Revner i Lavaen gloendehede Vanddampe, som ved deres Udtræden i den kolde Luft dannede en tynd Røg. Nordfor denne Fordybning, der var nedsænket mellem ujævne Lavablokke, befandt sig en anden større, 200 Fod i Diameter og omtrent 4<> Fod dyb, i Bunden jævn og flad med Lava i brustne Hvælvinger, og lige derved en lille ophøiet conisk Kegle, omtrent 16 Fod høi, 12 Fod i Diameter, i Toppen forsynet med et lodret nedadgaaende Hul, et saakaldet Pseudovulcankrater, en Skorsteen til Gasarter, der tilfældigviis havde samlet sig i Lavaen og pludselig vare brudte ud, idet de tillige opmurede den af Slaggestykker dannede Skorsteen. Tætved og nordfor disse lindes igjen en større, vidtstrakt Indsænkning, med en vild, opretsfaaende Lavaklippe i Midten. Alt Dette findes ved den søndre Fod af »Hmikr» selv, der bestaaer af en i Nord og Syd lobende Ryg, langs hvis vestre Side en nu af Sand næsten udfyldt Revne kan følges et længere Stykke Vei. Jævnstrogs med denne Revne bemærkede jeg tretten Vulcaukratere af forskjellige Storrelser, det nordligste og største, af hvilket en Tegning her meddeles, 100

Fod høit; eet eller liere syntes desuden at hæve sig længere mod Nord fra det Punkt, hvor jeg vendte tilbage. Af Sandet i den nævnte Revne opsteg paa et Sted hede Vanddampe, ligsom ogsaa fra en af Kratervæggene. Af de fleste Kratere var der flydt Lava ud. Endeel bestod derimod kon af lose Slaggestykker, opkastede fra Dybet og nedfaldne rundt om Krateraabningen, i andre fandtes desuden vuleansk Sand i Kraterkeglens Sammensætning. Som forhen bemærket ligge disse Vuieankratere, ligesom den ved dem sig befindende et Par Fod brede Revne i Lavastrommen, nøiagtigt i Nord og Syd, hvilken saaledes er Vuleanrevnens Retning. Paa den vestlige og nordvestlige Side af Leirhmikr breder sig den

aabne Slette, over hvilken jeg trængte frem til Vuleanen. Denne Slettö er i den mest udstrakte Grad bedækket af Lavastromme, en i visse Retninger uoverskuelig Lavamark. Paa den ostlige Side af Fjeldryggen, som der heelt og holdent dækkes af Sand, vidne nogle endnu vedvarende, skjøndt aftagende hede Kilder og Gasudstroninger

(Solfatarer) om den underjordiske Varmes fortsatte Virkninger.

I Aarene 1724-30 fandt der gjentagne vnlcanske Udbrud Sted i Egnen omkring Myvatn. Af disse har det, ved hvilket den nu omtalte Lavastrøm lra Leirhnúkr dannedes, utvivlsomt været det frygteligste. Da denne l.avastrom brif"l

frem og naaede MVvatn samt styrtede sig deri, bragte deu Soens Vand til at koge, saa at deu efter nogle Dages Forlob udtørredes, hvorved Fiskene dode. Soen opfyldtes desuden af Lavastrømme, der endnu rage op over Vandets Overflade, og danne lioline og Øer i den. Lavastrommen oversvømmede og ødelagde ogsaa lJusene ved Reykjahlift, med Undtagelse af Kirken, der laa paa en lille Høi og derfor reddedes, idet Strømmen deelte sig og lob paa begge Sider af den. Dette ansaaes naturligviis af Befolkningen for en særlig Tilskikkelse af Vorherre. Den nuværende Gaard ved Reykjahlid er opbygget lige i Kanten al'Lavastrømmen, hvis ihobkastede, opbrudte og kantede Masser bedække en stor Deel af Marken, mellem Bær'en og Soen.

Fra de nævnte bede Kilder paa den ostlige Skraaning af Leirhnükr kunde jeg tydeligt skimte den kredsformede Aabning til Helviti ved Foden af Krafla, et Syn, som for Øieblikket var mig særdeles indbydende, da dette Sted var Egnens eneste Vandbassin. — Men dä jeg havde været paa Benene ligefra Morgenstunden, vilde jeg nu om Aftenen ikke længere lobe vild paa disse Ødemarker, især da den Miil, jeg havde at tilbagelægge til Reykjahh'ö, ikke var af de korteste. For at undgaae den besværlige Vandring over Lavastrommen, der om Morgenen havde været mig en Nødvendighed, søgte jeg nu at komme frem paa Strømmens østlige Side langs den nordlige Skraaning af Dalfjall. den nordlige Fortsættelse af Nämafjall. Denne Skraaning var dog paa sine Steder altfor steil, endog for en Fodgænger, og jeg maatte derfor tidt og ofte, med eller mod min Villie, ned paa hraunet og vandre over Strækninger af det. Undertiden knude jeg dog liste mig til en Gjenvei gjennem en Aabning i Fjeldet, og jeg vandrede da langs Falagonittufens nøgne og mørke Vægge, en over al Beskrivelse vild og øde StraVkning. Efterat jeg var kommen Fjeldet forbi, stode nogle Forgreninger af Lavastrømmen tilbage, der havde udbredt sig i tilsvarende Bugter i Fjeldvæggen, og tilsidst den meget bakkede, deels nøgne, sandbedakkede, deels græsbevoxede, ujævne Ib de overfor Reykjahlið, hvilket Sted det faldt mig vanskeligt nok at naae inden Nattens Frembrud,

Man kan ogsaa tilbagelægge Yreien til Leirhnitkr tilhest, og denne Maade er uomtvistelig at foretrække, naar man betragter Sagen Ira Bekvemmelighedens Synspunkt, men man gaaer i saa Tilfælde glip af endeel interessante Enkeltheder, der forekomme ved en Fodvandring. Rideveien følger nemlig ikke Lavastrømmen.

Inden jeg forlader Revkjahlið, maa jeg dog ogsaa med nogle Ord berøre Mvvatn, eller som den hedder paa Dansk Myg s ø e n. Den har sit Navn af de talrige Mygsværme. som have Tilhold der, og over hvilke Reisende pleie at beklage sig gudsjammerligt; af dem havde jeg under mit Ophold der paa Stedet dog ikke uøgeu Ulempe, men kun ubetydeligt den Dag, da jeg forlod Egnen. Aarstiden og Veiret bidroge naturligviis deres i denne Henseende. Mvvatn er en af Islands stone Indsoer, men dens Dybde er ikke synderlig betydelig; den overstiger sjeldent tolv Fod, efter hvad Bønderne (ler i Egnen angive. Laxorreder ti ildede r i stor Mængde, og paa dens Overflade svømme utallige Skarer Vandfugle, Ænder. Maager, Sosvaler og andre Arter. Laxorrederne leve naturligviis af Myggene, og Vandfuglene baade af Myg og Laxorreder, og saaledes gaaer denne Kredsgang Aar for Aar, til alle Parters synlige Velvære og Forøjgélse. For Menneskene ere saavel Fiskene som Fuglene, de sidste især ved deres Æg, betydelige Indtægtskilder, og saaledes ogsaa middelbart Myggene, som derfor ogsaa have et Slags Ret til at. stikke, naar de blot holde sig til Indbyggerne og lade de Fremmede være i Fred. Paa Bunden af Søen Mvvatn udspringe adskillige varme Kilder, omkring hvilke Fiskene i Særdeleshed samle sig. Søens Overflade lægger derfor heller ikke til om Vinteren.

Den forhen omtalte ødemark Odáðahraun. sydfor Mvvatn, og dens ubeboede Omgivelser ere det væsentligste

Tilholdssted for de Rener, der lindes i vild Tilstand i Island. Renen indførtes 1770 i Landet, da der fra Norge bragtes tre Stykker did. Disse have siden formeret sig temmelig stærkt, men opholde sig, som anført, paa de vidtstrakte Ødemarker, og gjöre Indbyggerne næsteu ingen Nytte — thi de faddes sjeldent — men snarere Fortræd, idet. de

afgnave Græsset paa Markerne og i Særdeleshed fortære den saakaldte islandske Mos, som i Landets Tungemaal kaldes fjallagras, og som Indbyggerne ville spise selv.

Hvis vi ville gjöre et lille Indblik i Reykjahliö. saa maa jeg forudskikke den Bemærkning, at jeg havde gjort mig store Forventninger om dette Sted, da man havde sagt mig, at der fandtes det eneste Vertshuus i hele Landet, og som saadant burde det jo i en vis Grad tilbyde Bekvemmeligheder. Gjeste-værelset var virkelig ogsaa ganske reenligt, omtrent som i de svenske Gjestgivergaarde af anden Rang; men allerede det første Maaltid lærte mig at nedstemme mine altfor overdrevne Forhaabninger, der dog ikke strakte sig videre end til Gjenstande som reent Smør og deslige. Smørret var dog her ligesaa fuldt af Haar, som det synes at være Skik og Brug der i Landet, og den nationale Feil, üreenlighed, viste sig ogsaa paa andre Maader. Paa min Reise til Hüsavik forsynede jeg mig derfor med Smør, Ost og Brød til mit næste Besøg ved Reykjahliö. Derimod lode r.axorrederne fra Mvvatn sig ganske vel fortære. Min Vert, Pjetr, forstod sig desuden ret godt paa, som det hedder, at trække Folk op, saa at hvis det horer til Charakteren af en Vertshuusvert. ar »snyde«' Folk, saa var Pjetr Vertshuusvert; thi den Konst forstod han. Til Islændernes Ære maa jeg dog tilføie, at en saadan ugjestfri Behandling, hvad mig angik, hørte til de sjeldneste Undtagelser. Det hændte mig egentligt kun i Reykjahlid og i Kal-mannstünga paa Vestlandet, at jeg udsattes for Optrækkeri efter samme storartede Maalestok. Men Bonden paa dette Sted syntes at have gaaet i Pjetrs Skole, forsaavidt han ikke overgik ham. Kun paa et Par Steder til fandt man sig beføiet til at benytte sig af den forladte Tilstand, hvori en Reisende i Island er stedt, naar han ikke kjender Veie eller Vadesteder m. m. og saaledes umuligt kan komme afsted paa egen Haaud. Saadant hændes dog i alle Lande. De Klager over Optrækkeri, som ere blevne reiste mod Islænderne, maa jeg derfor paa det Bestemteste afvise.»•HA

Syvende Capitel.

ra Reykjahliö fører eu Vei lige ovei Landet til Sydlandet, nemlig den saakaldte Sprengisauds - Vei, som gaaer over det mere end 2000 Fod stigende Høiland mellem Hofs- og Vatuajöknll, samt langs ad l'jórsás Flodleie til den bebyggede Deel af Landet nord for Hekla. Ad denne Vei kan man dog om Efteraaret ikke godt færdes uden Telt, da man ellers maa tilbringe tre Nætter under aaben Himmel; tlii naar man har fjernet sig en Dagsreise fra Reykjahliö, kommer man ind i en fuldkommen ubeboet Egn, lige iudtil mau nærmer sig Stórinúpr ved l'jórsá paa Sydlandet. Desuden er Græs-forsyningen knap; sexten Timers Ridt maa tilbagelægges uden Ophold, idet der ikke tindes nogen Græsgang for Hestene. Den anden Vei fra Reykjahlid mod Syd gaaer over Akureyri, Landets anden Stad, der ligger ved den sondre Ende af den fem Miil dybe Eyjafjörðr.

Veien fra Reykjahliö til Akureyri er en temmelig droi Dagsreise, skjondt jeg dengang let nok lagde den tilbage, deels fordi Veiene paa Grund af den stadige Tørke vare faste og gode, deels fordi Vandmængden i de to Floder, Laxå og S k j ål f a n d a f 1 j ó t. over hvilke vi skulde vade, var ringe, sand-synligviis af samme Grund, og Ophold ved disse Vanddrag saaledes kunde undgaaes. Laxå kommer fra Myvatn og falder ud i Havhogten Skjálfandi. Hvad Mývatn er for Laxorreden,

det er Laxä for Laxen, en god Vugge; thi ved dens Udlob drives et ikke ubetydeligt Laxeliskeri. Den nærmeste

Een nordfor Mvvatii, efterat man er kommen over Leirhmikrs her fremskydende, sorte og ujævne Lavastrøm, er noget mere indbydende end den østlige, den er i det mindste bedækket med Græs; men dette Græstæppe udgjor kun et tyndt Dække over gamle Vuleankratere og Lavastrømme, af hvilke tydelige Levninger overalt stikke frem af Græstørven, deels i Fonn af kantede Slaggestykker, deels soiu Indgange til underjordiske Lavahvælvinger. Det maleriske Viudbelgjarfjal 1, ved Søeus nordvestlige Side, bestaaer ogsaa af en gammel Vulcan, hvorfra der er udstrommet en Lavamasse, der har fulgt Laxås Flodleie lige ned til Havet. Landet mellem Laxa og Skjálfandaíljót bestaaer af græsbevoxede Heder, som ere fortrinlige Græsgauge; de danne Hade, langstrakte, i Nord og Syd løbende Fjeldrygge. Fra SkjálfandaHjót, i hvis sandede Leie ogsaa en gammel Lavastrøm ritter frem, gaaer Veien gjennem det ganske kjonne Pas Lj os a vat ns-sk ard forbi Søen Ljösavatu. Paa begge Sider omgives man der af steile Trapvægge, indtil man naaer Håls* Præstegaard, der har eu baade storartet og henrivende Beliggenhed ved Siden af den idylliske F nj o skår dalr. Jeg gjorde i al Hast et Besøg i denne udmærkede Præstegaard og bevortedes af Præsten og haus fortræffelige Datter med Kaffe og tynde Pandekager, en Tilsætning'- til Kaffen, der i Island ofte bruges istedetfor Tvebakker. Paa Skraaningeu af Fnjöskardalr red jeg gjennem den første virkelige Skov, jeg traf paa min lange Vei gjennem Landet: den bestod imidlertid kun al buskartet Birk, hvis Grene dog naaede noget liniere end Rytteren. Paa den anden Side af Fnjóská ligger den høie og steile Vaðlaheiði, hvis vestre Skraaning næsten er for steil til at ride over. hvorefter kun den i liere Arme deelte Eyjafj aröar.-i skiller den Reisende fra Akureyri.

1 Aftenskumringen vadede jeg over de talrige Arme af dette Vanddrag. som deltaformet omgiver adskillige graisrige Holme, hvor nogle smaa hvide Telte hist og her vare reiste til Brug for Høstfolkene, thi nu var hele Verden sysselsat med Høbjergniiigen.AKOKKVRI

Akureyri, der ligger tæt ved Eyjafjörðrs Strandbred, har langt ringere Betydning end Reykjavik. Den ene Halvdeel af Bven bestaaer kun at' en eneste Huusrække; i den anden derimod tindes rigtignok tu Længdegader, men den ene af dem, der lober tæt ved Kysten, bliver ved Flodtid paa nogle Strækninger overskyllet af Havet. Bygningerne ere for det meste tjærede, baade paa Vægge og Tag. I een Henseende har Akureyri dug Kortrin fremfor sin Sodskendestad og det ovrige Land, nemlig deri, at, den besidder de eneste storre plantede Træer, der tindes i Island. Disse bestaae af nogle Ronner, hvoraf den storste tor nogle Aar siden maaltes og fandtes at være 25 Fod i Høide, med en yppig Krone. Disse Træer hore ved deres enestaaende Forekomst til Landets Mærkeligheder. 1 Reykjavik er det ikke lykkedes at opelske noget Sligt, uagtet Aarets betydeligt høiere Middelvarme der paa Stedet*). Forsaavidt dette ikke reent ud beroer paa Tilfældigheder, maa det have sin Grund deri, at Reykjavik ligger paa eu aaben Kyst, udsat for alle Vinde, medens derimod Akureyri ligger dybt nede mellem de paa begge Sider af Fjorden fremskvdende Fjeldrygge — af hvilke den østlige i Vaðlaheiði hæver sig 2,118 Fod, den vestlige i Stórihnúkr 2,898 Fod over Havet — og saaledes er mere skjermet mod de skarpe Vinde.

I Akureyri boede jeg hos Districtslægen, Doctor Jón Finsen, hvor jeg modtoges med sædvanlig Gjestfrihed og Velvillie. Lægetilsynet i Island er, som man kan vente, langtfra saa tilgængeligt, som det burde være. De syv Districtslæger og den saakaldte Landphysicus i Reykjavik udgjøre hele Lægepersonalet; deres Districter ere derfor ogsaa saa store, at de med den bedste Villie af Verden umuligt kunne tilfredsstille Districtets Krav. Island er nemlig saa stort som Toniendedele af Sverig, og man kan deraf slutte sig til, hvor utilstrækkeligt det, nævnte Lægepersonale

*) Aarets. Middelvarme er i Reykjavik -{- 4.5" C., i Akureyri derimod kun -f- 0.52 . Benne ualmindelig store Forskjel maa fornemmelig beroe paa Havstrømmenes forskjellige Retninger. Kysten vod Reykjavik beskylles af Golfstrømmen. mod Nordkysten driver derimod den kolde Polarstrom, i det mindste for en Deel.24G

maa være for Landet. Naar Lægen, hvilket stundom er Tilfældet, bruger lire til fem Dage, for at naae til Yderpunkterne' af sit District, kan man forstaae, at dette er eensbetydende med, at han aldrig kommer derhen,

ligesom han heller ikke kan raadspørges af Svge derfra. Denne Omstændighed, der rigtignok er særdeles beklagelig, idet deels naturligviis mango Mennesker omkomme af Mangel paa Lægehjelp, deels en Læge i Island baade bor og kan udrette meget Godt til Sundhedstilstandens Forbedring—Helbredet er en Capital, om hvilken Islænderne i Almindelighed kun synes at have en ringe Forestilling — denne Omstændighed har imidlertid foranlediget, at der er stiftet en Indretning, som i Ideen vistnok kan være velmeent. men om hvis praktiske Nytte man kan have Lov til ar. tvivle. Land-physicus i Reykjavik har nemlig mod en lille Godtgjørelse af Staten paataget sig i Lobet af to eller tre Aar at uddanne Doctores medicinæ, der af Regeringen have faaet Rettighed til at beklæde Districtslægeposter i Lighed med dem. som have taget deres Examen ved det medicinske Facnltet i Kjøbenhavn. Det forekommer mig, at Regeringen ved denne Foranstaltning kun har sat Lovlighedens Stempel paa et Kvaksalveri i stor Skala; thi at en Person, der, fra han forlader Skolen, studerer Lægekonsten i to eller tre Aar, kun høist undtagel-sesviis kan naae udover en Kvaksalvers Konst, synes at være temmelig klart. Der findes i Reykjavik ingen Hjelpemidler for saadanue Studier, intet Hospital eller Deslige, og Forberedelserne kunne saaledes kun blive en Læren af Recepter mod Sygdomme, hvorved det virkelig var en Lykke for Patienten, hvis samme Recept gjaldt for alle'). Efterat det er lykkedes at besatte Lægeposterne i Island med saadanne Personer, har man naturligviis med det Samme fordrevet Lægestanden fra Laudet, og dette burde man dog betænke sig paa.

*) Som Underviisningen or, saaledes er ogsaa Exaiuen; ved den

føvstc af disse Examiner bestode nemlig Censorerne af — Apo-thekeren og eu Assessor i Overretten. Dette tyder unegteligt paa Begrebsforvirring.HOMOOPATUIKN 1 I51.ANI).

Saudsynligviis som Folge ai' det indskrænkede Lægetilsyn. har Homøopathien taget sta?rkt Overhaand i Island, dog ikke i de paa Læger mest blottede Egne, llomoopa-thiens Ophav og Beskytter der i Landet synes nemlig Amtmanden over Nordlandet at være, der er bosai i Nærheden af Akureyri. Desuden skal der indenfor denne Landsdeel tindes ikke mindre end syv praktiserende lløinoopather, tor det meste Bunder. De ose deres Kundskaber al nogle tydske Boger, og soges selv i lange Afstande af Almuen, samt nyde naturligviis ikke ringe Tiltro; thi i saadanne Tilfælde ere jo Folk i alle Lande barnligt lettroende, hvilket man jo ikke kan undre sig over. Yertshuusverten Fjetr i lieykjahlið spurgte mig, om der landtes mange lloinoopather i Sverig. »Nei,« svarede jeg, »og vi betragte desuden det Slags Folk med mistænkelige Blikke.» Dette forundrede ham.

Der tindes altsaa kun Allopather,« indvendte han.

Intet Laud i Europa har været saa hjemsøgt af Landforsot, som Island. Aarbogerne opregne fra Aaret 1006 indtil 18*16 ikke miudre end 134 Farsotaar, af hvilke de tlestfe have havt mere eller mindre betydelig indflydelse paa Dodelighedeu. Herved bor dog bemærkes, at de ældre Aarbøger kun omtale de betydeligere Laudfarsoter, medens de derimod i de følgende Tider ere nøjagtigere angivne, hvorfor deres Antal synes at tiltage, hvilket dog tur en Deel er tilsyneladende, al den anførte Grund, men ogsaa i eu vis Grad virkeligt; thi uhørte Ødelæggelser ramte Landet i Særdeleshed i det attende Aarhundrede, deels som Følge at Yulcanudbruds Ilærjen, deels som Følge af Monopolhandelens skadelige Virkninger. 1 det 14de Aarhundrede kjender man 7 Farsotaar , i det 15de 6, i det 10de 12; i det 17de Aarhundrede, der var det første, i hvilket Monopolhandelen i al dens Strenghed indførtes, stiger dette Antal til 28 og i det 18de Aarhundrede til 41. Næsten hvertandet Aar i forrige Aarhundrede var Landet saaledes hjemsøgt af Landlarsot. De forfærdeligste af disse Aar vare 1704, da Island antages at have mistet 18,000 af sin 50,000 Mand stærke Befolkning, og Aarenel7ç>i3—85, da, saaledes som vi tidligere have havt Leilighed til at bemærke, rædsomme Ødelæggelser overgik Landet. Dr. Schleisner, af248

hvis fortjenstfulde Skrift om Island det Foranstaaende for en væsentlig Deel er taget, anseer det for givet, at Landfarsoternes Talrighed hovedsagelig er en Følge af den usle Bygge-inaade, idet Befolkningen pakker sig sammen, uden tilstrækkelig Adgang til Lys og Luft, i Fugtighed og Stank. Kjender man noget til Bær'erues usle Beskaffenhed, maa man nødvendigviis underskrive denne Formodning. Man veed" jo, hvorledes endogsaa i

velbyggede Stæder og Byer Landfarsoterne stedse rase mest i de ureenligste Kvarterer.

1 Havet uordfor Eyjafjörör, fem Miil fra dens Udlob, ligger en enkelt O ved Navn Grimsey, saa langt mod Nord, at den skæres af Polarkredsen. Denne 0 er i Gjennemsnit beboet af omtrent 50 Personer. Blandt dem var sidstledne Sommer udbrudt en Typhus, der allerede havde bortrevet ti til tolv Personer, da den Fiskerjagt, der bragte Meddelelse derom til Akureyri, forlod Øen. Paa dette Sted, der savner al Lægehjelp, kan Befolkningen naturligviis let uddoe. Man skal have tilbudt disse Grimseyboere at flytte over til Fastlandet; meit Nei! de ville hellere blive paa deres 0. De ernære sig for Størstedelen af Fiskeri og Fuglefangst, og skulle paa denne Maade ikke føre et saa ganske usselt. Liv, men ere hele Aaret udelukkede fra Samkvem med andre Mennesker; endeel at Befolkningen deeltager dog een Gang om Sommeren i Handelsreisen til Akureyri.

Jeg har forhen talt Noget om Islændernes Opfattelse af Sverig og Svenskerne, men vil komme tilbage dertil med nogle Ord. Denne Opfattelse er, idetmindste efter hvad jeg har erfaret, særdeles venskabelig. Som Folge af deres gode Kundskaber i Geograplii og Historie ere Islænderne fuldkomment hjemme i vore Forhold, ligesom deres gamle historiske Boger, Sagaerne, deres Yndlingslæsning, som bekjendt indeholde inange svenske geographiske Stedsnavne, der naturligviis for Islænderne maae skinne i en vis poetisk Glands, og for hvilke deres Hjerter saaledes maae kunne slaae. Da jeg meddelte dem, at jeg var fra Uppland, begyndte de at ranise: Uppland, Warmland o. s. v. En spurgte mig: Er De virkelig fra det gamle Upsala?. Han udtalte med en særlig Følelse det gamle: jeg maatte beklage, at det gamle var fortrængt

al det nye"). Den anden eller tredie Dag under mit Ophold i Reykjavik, indfandt der sig hos mig en herlig Islænder, en Embedsmand i Landet"), der forestillede sig, idet han sagde, at han havde hort, at jeg var Svensk, og tilbod mig sin Hjelp med Oplysninger og Raad med Hensyn til min Reise gjennem Landet. Han nærede Kjærlighed til Sverig, sagde han; han havde med saa stor Henrykkelse læst flere svenske Skrifter, hvoraf Geijers og Tegners stode i förste Række, at han kun meente at betale en Taknemmelighedsgjeld, uaar han kunde vise eu Svensker en eller anden Tjeneste. «Frithiofs Saga« er, naar man taler om det hele Folk, en særdeles yndet Bog i Island; den lindes ogsaa i islandsk Oversættelse. 1 Almindelighed ere Islænderne ikke saa ukyndige i Henseende til det svenske Sprog, som omvendt er Tilfældet, hvilket dog naturligviis for en stor Deel har sin Grund i deres Samkvem med de Danske. Man er i Island i Almindelighed enig om, at det Svenske er det Sprog, der mest ligner (let Islandske. Disse, tilligemed flere Omstændigheder, forvissede mig om, at saafremt Skandinavismens Maal engang naaes, bliver Island ikke uvilligt til at udgjøre en Deel af dette Statslorbund, naturligviis i Personalunion, ikke som et Lydland, hvortil Island paa Grund af sin afsondrede Beliggenhed og siue eiendommelige Forhold i Almindelighed ikke passer. Island er vistnok ikke et Land, ved hvis Tilslutning man forøger de materielle Kræfter, men det yder derimod et rigt Maal af Forstandspleie, der naturligviis snarest udvikles i Forening med Stammebeslægtede, og tillige maa udøve eu velgjørende Indflydelse paa disse. Ved en festlig Sammenkomst i Reykjavik henpaa Sommeren, i Anledning af den islandske Rigsdags, Althingets, Slutning, tog Forfattereu Anledning til at päavise det gjensidige Baand og den gjensidige Trang, der forenede Island med det ovrige Norden, og det Fremtidsmaal, der kunde bygges derpaa, en Fremstilling,

'*) Uppsalir er et temmelig almindeligt Stedsnavn i Island; det

betyder et .Sted, der ligger paa en Uoi. saa at det kan sees

i vid Afstand.

**) Prucurator Pall Melsted.

der fandt stærkt Bif ald, hvoraf Forfatteren drager den Slutning, at Følelsén for Nordens Eenlied, skjøndt eudnu slumrende, snart kan blive stærk i Island. Sverig staaer dog for Øieblikket i saare ringe Berørelse med dette Land. Naar man undtager de faa Gange, da et svensk Krigsskib har udstrakt sit Øvelsestogt til Reykjavik, vaier det svenske Flag aldrig i nogen islandsk Havn. Normændene sende derimod flere smaa Fartøier derhen med Tømmerlast; Sverig kunde vistnok sende baade Jern og Tommer.

Øen svenske Handel maa dog søge Island; thi som jeg vist forhen har bemærket, ligger den islandske Handel eudnu for det meste i de danske Kjobmænds Hænder, der naturligviis vogte sig for at fremkalde nogen Concurrence.

Islænderen elsker, ligesom Nordboen i Almindelighed og Øboen i Særdeleshed, sit Fædreland hoit. Derfor er forst i den sidste Tid deu Tanke opstaaet hos Islænderne, at vandre ud til fremmede Lande. De have derved alligevel ikke fæstet deres Tanker paa det nærliggende Nordamerika, men paa — Brasilien. Hvorfra denue besynderlige Modsigelse hidrører, har jeg forgjeves eftergrandsket: thi en Modsigelse er det dog at Hytte fra Polarkredsen til tropiske Egne, forbi den nordamerikanske Republik til Keiserdømmet Brasilien. For tvende Aar siden begave dog tre Mænd sig til Brasilien — man har fortalt niig, at de havde læst i en Bog om dette gode(?!) Land — og naaede ogsaa efter adskillige Omveie derhen, samt skrev siden Breve til Hjemmet med Opfordring til at udvandre. Dette havde til Følge, at adskillige Bonder solgte deres Eiendomme og forberedede sig paa at udvandre. Afvigte Sommer vare löO Personer, Kvinder og Bom iberegnede, ifærd med at forlade deres Fædreland. En af dem, der vel var Sjælen i Foretagendet, havde truffet et Slags Overeenskomst med de Øvrige om, at han skulde skafte et uorsk Fartøi (il Overreiseu, men til alt liield kom der intet Fartoi, enten det nu beroede paa Uefterrettelighed eller paa Tntriguer, og de stakkels Mennesker stode da med Vinteren for Døren raad- og huilsvilde. Den paatænkte Udvandring sees imidlertid med meget skjæve Blikke af de øvrige indbyggere; de betragte deres udvandrende Landsmænd reent ud som

Landsforrædere, og med deres despotiske Sindelag beklage de, at Lovene ikke kunne sætte en Grændse for en saadan Reiselyst.

Medens denne Uvillie mod Udvandring unegteligt afgiver et smukt Beviis paa Fædrelandskærlighed hos Islænderen— et bekjendt islandsk Ordsprog siger: Island er det bedste Land, som Solen skinner paa — bidrager den tillige til at lægge den theoretiske eller indadvendte Sjælsretniug for Dagen, der udgjor et fremtrædende Træk hos Folket, og deels er en Arv fra Forfædrene, deels i sin Fortsættelse unegteligt beroer paa Landets eiendommelige Natur. De Raastolfer, hvis Bearbeidelse tvinger andre Folkeslag til at rette deres Tanker paa praktiske Foretagender, og som saa igjen tjene til at foroge deres Velstand, savnes jo uæsten ganske i Island. Da Bonden selv udforer de simple Arbeider, som forefalde i hans Bedrift, findes Ilaandværker temmelig sjeldent i Landet. Deraf folger ogsaa, at de skjonne Kouster ligge næsten ganske brak, ligesom ogsaa Skjonbedssandsen overhovedet kun synes at være uddannet i ringe Grad. Man er derfor næsten fristet til at betragte det som en Tilfældighed, et Indfald af Naturen, at Billedhuggeren Thorvaldsen var af islandsk Slægt — hans Fader var en Islænder. Dog er Billedskæreriet ikke aldeles ukjendt; derom vidne Huushold-ningssager, udskaarne paa mangehaande Maader. Maleri, Billedliuggerarbeide, Musik, disse Kouster, hvis Natur skal opiattes gjennem de ydre Sandser, staae dog overhovedet paa et lavt Trin. eller dyrkes i særdeles ringe Grad der i Landet. Der gives ingen Folkesange, kun et Slags Recitativer, der minde om de gamle Barders Sange, og Instrumen-talmusiken repræsenteres af de gammeldags Harper eller et lignende Strengeinstrument. Dands forekommer sjeldent. 1 Reykjavik er der rigtignok en ung og ret dygtig Portrait-maler, S i g u r ð r Guðmundsson, men ban uyder kun ringe Opmuntring. Hans Portraiter ere dog heldige. Den eneste Konst, hvorpaa man i Island i Almindelighed synes at lægge noget Værd. er Guldsmedarbeidet; man kan see ret nette Ting i denne Arbeidsgreen, men det er ogsaa et Minde fra gamle Dage; ti! Nationaldragten horer nemlig, som bekjendt, en-

deel Guld- og Sølvsmykker. Herved maa dog bemærkes, at man hos et saa lille Folk som det islandske ikke kan vente at linde Mange, der drive eu skjøn Konst som Hovederhverv, især da der ikke gives nogen Understøttelse for Studier i denne Retning. 1 saa Tilfælde vilde maaskee her som andetsteds de slumrende Anlæg vækkes. Skjaldekonsten har jo i Island altid fundet værdige Repræsentanter.

Som en Følge af Skjønhedssandseus ringe Hoide, maa man naturligviis regne den store Sorgløshed med Hensyn til Bygningernes brøstfældige Udseende og Ureenlighed; thi ingen, der er begavet med nogen Sands for det

Ydres Berettigelse, kan udholde, hvad Islænderen taaler i disse Henseender.

Det er ligeledes værd at bemærke, og et Beviis paa Islændernes indadvendte Sjælsretning, at saare faa Individer af dette Folk hengive sig til Naturvidenskaben, uagtet Naturens Bog ligger opslagen iIsland, og dens Sider ere skrevne med en saa smuk Skrift. De svenske Nordlændinger staae i denne Henseende paa et lignende Punkt; naar de hengive sig til Studier, blive de som oftest enten Philologer eller Theologer, eller sysselsætte sig med andre, reent theoretiske Videnskaber. Dette har vel sin nærmeste praktiske Grund deri, at Præsten, paa mere afsides og mindre bebyggede Steder, er förste Hane i Kurven; hans Lærdom bliver den Sol, hvis Straaler man vil opfange, for selv engang at blive en lignende Sol. Hos Svenskerne begynder Eensidigheden paa dette Omraade dog af flere Aarsager at udjævne sig, men i Island endnu ikke, saavidt jeg veed. Man kan neppe troe, at derved Skolen i Reykjavik ikke findes nogen Samling af Laudets Naturproducter, eller i det mindste ikke nogen, der er værd at tale om. Man har fortalt mig, at da Prinds Napoleon engang for nogle Aar siden besøgte Øen, viste man ham Skolens daværende Samling og sagde: <Vær saa god at tage, hvad De har Lyst til!» Saa lidet brod man sig om Prøverne fra Fædrelandets Bjerge! — De vældige Høider paa begge Sider af Eyjatjörör vare under mit Ophold i Akureyri indhyllede i en egensindig Taage, der rigtignok lettede noget ved min Afreise'), men snart igjen

*) Allerede i Ujaltastaör havde jeg afskediget min under Opholdet paa østkysten leiede Ledsager, og reiste derfor nu med Folge-mænd. der leiedes for hver Dag.

sænkede sig over Fjeldryggene pan begge Sider at den lange og dvbe Øxnadalr, vesfcfor Akureyri, gjennemhvilken min Vei forte mig. Min Hensigt var nu saa hurtigt som muligt at reise over Land til Reykjavik, for derfra, inden Hosten med altfor stærke Skridt nærmede sig, at besøge de bekjendte Storrelser Geysir og Hekla. 1 Akureyri havde jeg ventet Meddelelser fra Reykjavik og Udlandet, men Postgangen i Island er saa slet ordnet, at den Post, der naaede ril Reykjavik med «Arcturus» i Begyndelsen af August, ikke afsendtes til Nordlandet forend midt i September, uagtet Veiet: mellem Reykjavik og Akureyri tilbagelægges i sex Dage. — Mit förste Nattekvarteer paa Veien mod Syd tog jeg i en Bondegaard, Steinstaðir, i Øxnadalr. Paa den förste Dag af min Reise fra Akureyri mødte mig forøvrigt intet Mærkeligt, hvis jeg dertil ikke vil regne et lille Selskab af tre Ræve. to sorte og een hvid, der ganske ugeneert havde opslaaet deres Legeplads paa deu Vei, ad hvilken jeg skulde ride, og

neppe vege tilside for Hestens Fødder. Ræven er Islands storste og farligste (!) Rovdyr blandt de vilde Dyr. og den lader til her i Landet, ligesaalidt som andetsteds, af fornegte sin listige Natur. Blandt, de Historier, som berettes i denne Anledning, vil jeg anføre tvende, hvis større eller mindre Troværdighed Læseren selv maa bedømme. Ifølge den første samles Ran-ene om Efteraaret, naar Fugleungerne blive voxne, i smaa Klynger ovenpaa de Bjerge, paa hvis Skrænter Fuglerederne ligge. for ved at virke i Forening lettere at tilfredsstille deres Lyst til Fuglesteg, thi Tilfældet gjør, som bekjendt, oftenrto ovF.ri bægisa.

Ræven til en stor T.ækkeriuund. For nu at naae de paa Bjergskrænterne liggende Unger danne de forsamlede Ræve en Kjede paa den Maade, at. den ene bider sig fast ved den andens ITale, og derpaa begynder Nedklavringen. En gammel stærk Ræv danner naturligviis Eftertroppen øverst paa Bjergtoppen, thi det er paa den, at Ligevægten fornemmelig beroer. Denne Forening er i Særdeleshed rettet paa Maa-gemes og Vandfuglenes Ødelæggelse, thi det er disse Fugle, der yngle paa de mod Havet vendende Fuglebjerge.

Den anden Fangst gjelder Rypeslægten, der er meget udbredt paa Island. Ryperne ere nogle magelige og meget dumme Fugle, som ved indtrædende Sneefog om Vinteren ikke rore sig af Pletten, hvorfor de da let fanges. Dette har Ranen med sin fine Næse iagttaget, og naar derfor en stærk Vind blæser, uden at der falder nogen Snee, frembringer Ræven Sneefog derved, at den lægger sig paa Maven i Sneen og krybende nærmer sig Rypen Ira Vindsiden samt med Kloer og Hale oprører Sneen, som saaledes driver Rypen i Øinene. Denne, som da i sin Eetifoldighed troer, at Vorherre har sendt et Sneefog, lægger sig derpaa stille hen og lader Ræven nænne sig, indtil den for seent vaagner op som et Bytte i Udyrets Gab. Desnden ere Rævene ofte til stor Skade for Faareilokkene, thi saasnart en Ræv har faaet Smag paa Faarekjød, vælger den gjerne denne Steg fremfor nogen

anden. Men da den er for svag til i Tvekamp at overmande Faaret, hugger den sig ganske simpelt fast i dets Pels, hvorpaa Dyret af Skræk lober. indtil det styrter. Det er saaledes en Parforcejagt, Mikkel her odforer. J Island skjelner man mellem vilde og tamme Ræve, og forstaaer ved de förste dem. der bide Faar, og ved de sidste dem, der ikke gjøre dette. Det er vel med Rajven, som med mange Hunde, at. de, naar de engang have faaet Smag paa Faar, siden have Vanskelighed ved at lade være at bide dem: heraf kommer Forskjellen.

I Nærheden af Steinstadir færdes man paa en lille Træbro over en skummende Aa ved Navn Bægisä: dette horer til Undtagelserne og maa derfor anføres. Paa den anden Side af SteinstaAir gaaer Veien i et snevert, stenet Pas over Oxnadalsheiði ned i NorÖrårdalr, hvor VanddragetVaRMK KU.tUtR VED RÉYKIR.

løber ned til den betydelige Elv Heraösvötn, der har sit Udlob i Skagafjttrftr, og som dengang var svulmet saaledes op, at Hestene næsten vare nødte til at svomme. Vandet steg nemlig næsten op over Boven paa den lille Flest, jeg dengang red. En tilfældig Veiviser fra en Gaard paa den ostlige Side af Floden, som havde fulgt mig over Vadestedet, maatte ogsaa paa Tilbageveien gjöre en Svommetour, der syntes eventyrlig nok i den rivende Strom. Han søgte nemlig at sætte over Floden et Haarsbred nedenfor det Punkt, hvor vi vare gaaede over, men kom paa altfor dybt Vand. Da han red en stærk Hest, naaede han dog lykkeligt tilbage, skjøndt forst, efter at have drevet et Stykke nedad med Floden, og maatte derpaa opsoge det rette Vadested.

De forhennævnte Dalgange ere paa begge Sider omgivne af steilt opstigende Trapvægge, hvis Toppe undertiden lode sig tilsyne som vældige Jætteskikkelser igjennem Taagen.

I Præstegaarden Mæ li feil, hvor jeg tog mit andet Nattekvarteer, blev jeg opholdt, en Dag med at vente paa Veiviser til det to Dagsreiser derfra liggende K alm ann s-túnga; for at komme derhen, maatte jeg drage over en vidtstrakt Odemark, hvis mellemste Deel optages af den saakaldte St orisan d ur.

Skagafjaröardalr er en af de mere frugtbare Dale i Landet; derhen sendtes hvert Efteraar flere hundrede Heste fra Østlandet for at søge Vinterfoder i Fjeldene. Maaskee er den indre Jordvarme for en Deel Skyld heri. Idetmindste ligger der varme Kilder paa liere Steder langs Dalen. De betydeligste af disse befinde sig ved Rey kir, lige nordfor Mælifell • fra dem sees en hvid Røg paa langt Hold. Man meddeelte mig, at Lig, der begraves paa Kirkegaarden ved Reykir, der ligger ved disse Kilder, i Lob et af to eller tre Aar aldeles oploses og forsvinde: de underkastes sandsynlig-viis ved Jordvarmen en saakaldet tor Destillation, der i høi Grad paaskynder I len smuldringen. Paa saadanne Steder maatte det betale sig at anhægge Haver; Græsset voxer idetmindste frodigt omkring de varme Kilder, der ikke ved at udkaste det hede, kiselholdige Vand odelægge Væxten.256

K-t HO 1 MrtHKK OVER HEDERNE

Mælifell er et godt Opholdssted tor Reisende; man skilles ugjerne fra den gamle hæderlige Præst, Sira Sigurðr, og den prægtige Præstekone ved hans Side. Derfra færdes man lig--ved Foden af den 3,476 Fod hoie Mælifellshnúkr, som dog dengang var bleven usynlig paa Grund af den herskende Taage, og senere ud paa en stenet og mager Tiede, kaldet Ha ukag iTslieiði. i Anledning af den starke Taage, som fuldkomment skjulte Fjeldtoppene, yttrede min Veiviser nogen Tvivl om sin Evne til at lodse mig over denne Ødemark, som nu laa foran os, da han kun een Gang for et Par Aai tiden var færdedes denne Vei. Selv var jeg ligeledes kjed og led af denne Taage, der nu paa sjette Dag betog mig Udsigten, og stor var derfor Begges Glæde, da vi ved at komme ud a f Mælifellsdalr og op paa Heden lik Oie paa de sneehvide Toppe at Ilofsjokull i Sydost og Långjokulls runde, sneedækte Isse i Syd, begge omtrent ni Mile borte. Skyerne stode saaledes hoit over Jokelerne og sandsynligviis ogsaa over Stórisandur. l'nder disse glade Forhaabninger om en heldig Fart ilede vi saaledes frem, kom om Eftermiddagen over den betydelige Elv Bland;i. der i dette sit ovre Lob, om ogsaa dengang lidt los i Bunden, dog ikke var vanskelig at vade over — den skal ellers undertideu være ufremkommelig, i hvilket Tilfælde matt maa soge ned til den Nord derfor liggende Bygd. hvor der tindes en Færge, hvilket foraarsager en Omvei paa mange Mile — samt fortsatte Veien paany over magre Heder, indtil Mørket faldt paa. Vort Maal for denne Dag var et lille Fjeld, ved Navn Sandfe 11, hvor vi vidste, at vi kunde faae Vand og Grøs til Hestene; men dette Maal havde vi nær ikke naaet, thi om Aftenen kom Skyerne igjen frem og indhyllede os, og da Veien undertiden kun bestod af nogle Hestespor, saa at man derfor ved høi lys Dag let kunde tage Feil af den, hvilket vi paa nogle Steder

ogsaa gjorde, blev det temmelig vanskeligt nu i Mørke at holde Sporet. Engang imellem kom vi ogsaa ud af det, ved hvilke Ledigheder jeg iagttog den Forsigtighed at standse min Hest og de lose neste, og lade Følgeman-den »ride i Iling» om os, indtil han paany havde fundet Sporet. Efterat vi en Stund vare redue frem paa denne besværligekn nat onder aaben himmel vei) sandpei.l. 257

Maade, kom vi til en lille Aa, hvor der fandtes noget Græs og hvor vi antoge, at det var bedst at gjøre Holdt, enten vi saa vare ved Foden af Sandfell eller ikke. Da Taagen senere lettede noget, fandt vi, at det Første var Tilfældet, og at vi saaledes vare paa. rette Vei. Klokken var nu omtrent ni om Aftenen, og her skulde vi saaledes tilbringe Natten; en fortsat Reise i Mørket var hverken mulig eller raadelig, thi nu laa Sandet for os, hvor der ikke tindes nogen Hvileplads. Da vi ikke førte Telt med os, sov jeg denne Nat

»paa min Kappe, bredt paa Jorden«, og da Veiret var roligt og stille, skjøndt Aarstiden var noget fremrykket — det var Natten mellem den 16de og 17de August — havde jeg vistnok sovet

»saa sødt. som paa en Blomstersengm, dersom jeg ikke engang imellem havde anseet det for nødvendigt at vaagne; thi jeg maatte purre min snorkende Følgemand op for at see til Hestene, da vi ellers maaskee kunde miste nogen af dem i Taagen, der vedblev hele Natten — de vare rigtignok bundne, det vil sige , Forbenene vare surrede sammen, saa at de ikke kunde komme synderligt, langt, men Synskredsen var jo ogsaa dengang temmelig indskrænket. Min Følgemand og hans Hund krøb om Natten — naturligviis for Varmens Skyld — saa nær til mig som muligt, men jeg holdt dog stadigt et aabent. Rum mellem mig og Kammeraterne, og da dette Rum var vaadt og dugget, ansaae jeg det saa uoverstigeligt som en Fæstnings-grav for de eneste natlige Vandrere, jeg frygtede, hvilket Udfaldet heldigviis gjorde til Sandhed. Jeg lagde mig derfor denne Aften, hjerteglad over at være tri for at strøe insect-pulver, for at faae Nattero.

Den folgende Morgen satte vi os igjen tidligt i Bevægelse, og fandt efter nogen Leden Veien op paa Sandet, hvor vi til vor store Glæde lik friske Spor af en C'aravane at see, som var gaaet nordefter, hvorved vi vare istand til let at holde Coursen, selv om den Taage, der endnu indhyllede os, varede ved og skjulte Fjeldene, der ellers skulde være vore Veivisere. Men efter et Par Timers Forløb begyndte en

17258

storisa.ndtr.

frisk Vind at blæse, Skyerne hævede sig, Solen brød frem — og foran os laae de af dens Skin purpurfarvede Sneefjelde, der allerede Dagen forud havde ladet sig tilsyne i Frastand. Det var et herligt Syn, et af de stolteste jeg har seet i Island; thi hvad kan man forlange mere end en klar Himmel, en straalende Sol, et uoverskueligt SneeQeld, hvis Isse ved Horizonten næsten smelter sammen med Luftlaget derover, og — Læseren maa ikke smile — en uoverskuelig Sandørken. Hvorfor er Havet saa gribende? Er det ikke fordi det er uoverskueligt? Hvorfor er den stjernestraalende Hiin-inelhvælving saa fortryllende? Er det ikke fordi den er uendelig? — Kan da ikke ogsaa en vidtstrakt Sandorken være eu Bestanddeel i et stolt Svn, hvilke Ubehageligheder man end iøvrigt maa tænke sig knyttede til et saadant Naturprodukt?

Lángjökulls Isse var paa denne Side jævn og afrundet, uden Spidser; hvidblaae Skredjökeler skøde ned langs dens steile Vægge. Lige ved den nordlige Side af denne Jokel, noget nærmere ved vor Vei, ligger et andet, i Omfang betydeligt mindre, men i Høide anseeligt Fjeld, kaldet Eyriks-jökull, af næsten cirkelrund Omkreds, paa Toppen dækket med en Ilue af Snee og langs de særdeles steile Vægge prydet med nedhængende Sneefonder og mindre Skredjökeler; dette Fjeld var mine Oines Lyst eu stor Deel af Dagen.

Efterat vi havde færdedes over Sandet eu tre til fire Timer, kom vi til en Hede eller et Hoiland, bevoxet med magert Græs, den saakaldte Arnarvatnsheiði, opkaldt efter eu áf de mange større og mindre Indsøer, der i et Antal af over halvtres — saa mange findes angivne paa Gannlaugs-sons store Kort over Landet*) — opfylde deu øde Egn nordfor Evriksjökull, og med et fælles Navn kaldes Fiskivötn. Disse Soer ere Svanernes Yndlingssted. De smukke Fugle svømmede der frem og tilbage paa de blaae Vande} og lode deres melodisk kagleude Toner høre.

Da vi efter nogle Timers Ridt vare komne over Heden og en mindre Jökelelv kaldet Norölingafljot, laa der foran

*) Sanfl-synligviis. er deres Antal i Virkeligheden flere Hundrede:

de ere Producter af den fordums Jökelvirksoiuhed.SURTS li Kl. urt.

os en gammel Lavastrøm, iler paa tre Sider omgiver Eyriks-jüktill, hvilken Strøm — der paa sin Fart mod Sydvest deler sig i tvende Arme , paa hegge Sider af Fjeldet Strut r og Fjeldskrænten Túnga — har en Længde af noget over sex Miil. Denne Lavastrom indeslutter en af Islands mange Mærkværdigheder, nemlig Hulen Surtshellir, en Tunnel nede i Jorden, henved eu Fjerdingvej i Længde, mellem 50—60 Fod bred og omtrent 30 Fod høi i sin forreste Ende. Nedgangen til denne Tunnel skeer gjennem en større Aab-ning i den paa dette Sted nedstyrtede Hvælving. Derpaa folger et Stykke af Hulen, nogle hundrede Fod i Længde; deels fra Indgangen, deels fra en ligeledes ved Hvælvingens Indstvrten opstaaet Aabning i Taget, oplyses den saa meget, at man, naar man famler for sig med Hænder og Fodder, kan finde Vei derigjennem. Hunden er her i høieste Grad ujævn ved store, fra Taget nedfaldne Blokke; Taget gjør desuden det Indtryk, som om det ikke kunde holde Stand ret længe, ibi hist og her lyser Dagen frem gjennem smaa Aabninger i det, hvoraf man kan slutte, at det engang kommer til at gaae samme Yei som de foran nævnte indstyrtede Dele af Hvælvingen. Bagved den anden, større Aabning, der som Folge af sine steile Vægge ikke tilsteder nogen Udgang, strækker sig Hovedtunneleu selv, som blot er forsynet med trende mindre Aabninger, der naturligviis langtfra ere tilstrækkelige til at sende Lys gjennem Hulen. Dett er af deu Aarsag fordetmeste bælgmørk, hvor-for jeg var forhindret i at trænge lamgere ind, da jeg hverken lorte Lys eller Fakler med mig. Dens Charakteer er forøvrigt, efter andre Reisendes Beretning, eensartet i hele dens Længde, med den Forskjel, at Taget naturligviis sænker sig mod Hulens indre Ende. Den forgrener sig iøvrigt i flere mindre Sidehuler. Som man kan vente, drypper det, gjennem Lavaen sivende Vand ned langs Grottens Vægge og Tag, og udspreder en fugtig Luft, ligesom i en Grubehvælving. Faa eet Sted i det Indre af Hulen skulle disse Vanddraaber danne et Tag af Istapper, der glimre ved Belysning, og hvis Udseende skildres som iueget fortryllende.

17*2(50

dens opkomst

Surtshellirs Opkomst har sat flere end een Reisende Fluer i Hovedet. Man har forklaret den ganske simpelt som en i Lavastrømmen af de medførte Gasarter dannet Blære, omtrent ligesom de føromtalte Hvælvinger paa Overfladen af Lavastromme ere fremkomne af denne Grund. Men mod en saadan Antagelse anfører man paa den anden Side dens store Udstrækning i alle Retninger, og man maa indrømme, at' det synes utroligt, at den betydelige Hvælving skulde være frembragt af Gas alene. Hvælvingen maatte saa danne en Forhøjning over Jordens Overflade, hvilket jo ikke er Tilfældet, thi Taget i Surtshellir ligger i Linie med den øvrige Deel af Lavastrømmen, i hvilken Hulen befinder sig. Det synes derfor naturligere at antage, at dens Dannelse beroer paa Lavastrømmens naturlige Egenskab at stivne paa Overfladen, medens dens indre Masse endnu er flydende. Vi have tidligere fæstet Opmærksomheden paa dette Forhold og viist, hvorledes Steenmassernes Form paa Lavastrømmenes Overflade er afhængig af deres forskjellige Stivningsfor-hold. Tænker man sig saaledes, al den omtalte Lavastrøms Flade er stivnet, idet den antog den sædvanlige hvælvede Form, medens dens Indre er vedblevet at flyde, kan man forstaae, hvorledes Hulen under gunstige Forhold har kunnet opstaae i sin nuværende Udstrækning. Disse Omstændigheder behøve blot at have bestaaet deri, at Hvælvingen holdt sig urokket, medens den smeltede Lavamasse derunder flod bort, og at Tilstrømningen af ny Lava ovenfra blev standset.

Surtshellir er forøvrigt ikke den eneste Hule i denne Lavastrøm. Sin Navnkundighed har den erholdt ikke alene som en Naturmærkværdighed, men tillige som et Tilholdssted for »Udeliggere«, útilegumenn, fredløse Folk, som i de ældre Ufredstider toge deres Tilflugt til Fjeldegnene og der levede af Plyndring og Ran — Folk, om hvis Tilværelse eller Ikketilværelse i vore Dage Islænderne endnu ikke ere ganske paa det Rene. Naar nemlig, som det

undertiden hændes, et større Antal Faar omkommer paa Grund af Uveir ude mellem Fjeldene, vil man gjerne skyde Skylden paa Utilegu-mændeno, i Stedet for paa sin egen mangelfulde Røgt. Man kan derfor høre ganske forstandige Folk paa engangimLEGl'MEIíN.

troende og tvivlende fremsætte det Spørgsmaal: Disse U tilegnmænd skulde dog vel ikke være til endnu? — At de ikke findes mere, kan man slutte deraf, at Ingen i Aarhundreder har seet noget til dem, og naar Folk nede i Bygden i strenge Aar kunne sulte ihjel i masseviis, er det rimeligt, at Udeliggerne snarere skulde lide samme Skjebne oppe paa Fjeldene. Den vigtigste Grund, hvorfor de, eller deres yngre Slægtled, ikke findes nutildags, fremsatte en af mine islandske Venner, idet han sagde, at der ikke gaves nogen Aarsag for dem til at opholde sig paa Ødemarkerne, eftersom intet Menneske vilde gjöre dem noget Ondt, hvis de nu kom ned i Bygden.

Udeliggérnes Bedrifter have givet Anledning til adskillige Beretninger af sturre eller mindre Troværdighed. Blandt disse er den, som berører Surtshellir, en af de bedste, om end ikke den sandsynligste. Man fortæller nemlig, at Skoleungdommen af den senere inddragne Skole ved Bólar i Skaga fjorftr, hvor, i Forbigaaende sagt, Islands ene Bispestol har været, havde faaet det uskyldige Indfald at låve en Sneemand, men tillige den mindre heldige Idee, i denne Anledning at tage en stakkels forbivandrende KjerJing, og bruge hende som Form og Skelet til Sneestøtten. Folgen heraf blev, som man kunde vente, at Kjerlingen satte Livet til ved at æltes ind i Sneen. Af Forskrækkelse herover og for at undgaae Straf flygtede Deeltagerne i denne Daad til Surtshellir og levede der af at plyndre og røve, indtil de dræbtes af Bønderne, der havde samlet sig for at udrydde dem. Dette gik saaledes til, at Bønderne forledte en Dreng til at give sig i Lag med Forbryderne under det Foregivende, at han var en Flygtning fra Bygden ligesom de. Ilan optoges da ogsaa i Broderlavet, men for at sikkre sig mod Forræderi, afskar man Haserne paa ham, saa at han ikke kunde gaae. Med Tiden lægedes dog Saarene, og en Dag, medens Banden var ude paa Forretning,; hinkede Drengen afsted til Bygden og underrettede Indbyggerne herom. Bønderne samlede sig derpaa, droge op til Surtshellir og fandt Boverne sovende i en lille Dal i Nærheden af deres Opholdssted; de gave dem Bauesaar, med Undtagelse af Eu, der262

lied Eirikr, der undslap til Jökelen, som lik sit Navn efter ham. I eu af Sidehulerne ved Surtshellir træffer man paa en Mængde Been af Faar og andre Dyrearter; dem antager man Roverne have slæbt did.

Fra Surt shellir naaede jeg snart mit næste Nat tek varteer i Kalmannstünga, hvilket Sted jeg igjen forlod den følgende Morgen, idet jeg fulgte Veien til ping ve I lir, Tslands mest classiske Sted. Efter at have redet over et Par Jökcl-elve, Kilder til den store Flod Hvi tå, der falder ud i Bor-garfjürftr, kom jeg op paa en kun af kantede Steenblokke bestaaende Vei, der heder Skúlaskeið. 1 Oldtiden har nemlig en Mand ved Navn S kuli* for at undgaae sine Forfølgere, ladet sin Hest skeiöa (gaae i Pasgang) ad denne Vei. Det synes for Øieblikket umuligt at befare den paa anden Maade end i Skridt. Paa den anden Side af Skúlaskeíð — hvilket Navn man gjerne kan tillægge hele Egnen mellem Ok og Lång-eller som den her kaldes Geit landsjökull, idet dens Overflade, saalangt Øiet rækker, bedækkes at sønderbrudte Steen-stykker, de gamle Jükelers Værk — begynder eu trang Dalgang, kaldet Kaldidalr, hvilken naturligviis liar sit Navn deraf, at det undertiden kan være noget koldt der, med det suee-dækte Uk paa den ene Side og Geitlaudsjökull med deus Skredjökeler paa den anden. Disse Skredjökeler nedskyde deres blaae Ismasser flere Steder ad Jökelens steile Vægge, paa hvilke de mere hænge, end hvile, og frembyde et høist oploftende Skue i Modsætning til det hvide Sneedække længere oppe paa Jökelen, de deelviis fremtrædende, sorte Bjergvægge, og det graabrune Graus i Dalen nedenfor.

I ileu sondre Finde af Geitlandsjöknll ligger en mærkværdig Dal, som har faaet Navnet l'órisdalr, om hvis Opdagelse berettes Følgende i den gamle saakaldte Gret.tissaga, en af Islands vigtigste Sagaer:

Grettir drog om Efteraaret til Geitland og afventede der godt Veir; saa gik han op paa Geit landsjökull og tog Retningen mod Sydost til Isbjerget samt førte en Kjedel og Fyrtøi med sig. Tilsidst fandt han i Jökelen en Dal, der var lang og smal, og paa alle Sider omsluttet af overhængende Isbjerge. Da han var kommen ned i den, saae

græsbevoxcdc Bjergsider og Smaakrat. Varme Kilder fandtes ligeledes1 der, og han drog deraf den Slutning, at vulcansk Varme var Grunden til, ar Jökelen ikke bredte sig over Dalen. En lille Elv flod langs med Dalen, og jævne Græsvolde strakte sig paa begge Sider af Elven. Solen saaes kun der en kort Tid af Døgnet (som Folge af Dalens Dybde); han kunde ikke tælle alle de Faar, der fandtes i denne Dal,; disse Flokke vare desuden meget bedre og federe, end hau nogensinde forhen havde seet. Gret tir bosatte sig der og byggede et iluus af det Træ, som han kunde samle dertil. Han slagtede et Faar for at have Føde, og eet Faar der var ligesaagodt, som to paa andre Steder. Et Lam havde 40 Pund Fedt, og dets Kjod var meget lækkert; men ved Lammet var der noget forhexet; thi Moderen, der havde mistet Lammet, klavrede hver Nat op paa Grettirs Huns og bra-gede, saa at. han ikke kunde sove. Hver Aften i Skumringen borte han desuden en Hyrdestemme, der kaldte paaFaarene, og de løb da altid hen til eu bestemt Plads. Over denne Dal herskede en Halvjætte eller l'urs ved Navn pörir, med hvis Tilladelse Grettir opholdt sig der, og efter hvem ban kaldte Dalen Mrisdalr. Denne Jætte havde ogsaa Døttre, som i deres Een-somhed godt kunde lide den Fremmede. Om Vinteren blev dog Tiden Grettir for lang, saa at ban ikke kunde holde det ud; han gik derfor bort fra Dalen og i sydlig Retning tvers over Jökelen, indtil ban koin inidt for den nordlige Side af Skjald-breið, en sydfor Jökelen liggende Vulcan. Der reisLe han et fladt Klippestykke, huggede et Hul deri og sagde, at naar man lagde Oiet, ved Hullet, kunde man see lige ind i den Bjergkløft, der gaaer ud fra l'órisdalr. Saavidt den gamle Saga.

Efter Grettirs Tid kom man i Uvished om, hvorvidt denne Dal virkelig var til eller blot fandtes i Phantasien, og to Præster forsøgte derfor i Aaret 1664 at naae derhen, for at bringe Lys i dette Spørgsmaal. De kom ogsaa op paa Jökelen og saae Dalen, men kunde ikke komme ned i den.

Tvende navnkundige islandske Reisende i forrige Aarhundrede, Bjarni Paulsen og Eggert Olafseu, den Sidstnævnte Skjald og Naturforsker, der har skrevet et classisk264

rorsøg paa at gjenfinde den.

Værk oru Island i to tykke Dele i Kvartformat, fornyede i Aaret 1753 Forsoget, men maatte for Snee og Storm vende tilbage uden Udbytte. Det sidste Forsøg, som kronedes med Held, foretoges afSkoleadjuneten i Reykjavik, Björn Gunn-1 aagesøn, der, kun med en ubetydelig Understøttelse lra Regeringen, i en Tid af atten Aar bereiste sit Fædreland, for at udarbeide det udmærkede Kort, over Island, som nu tjener enhver Reisende til Veiledning.

Gunnlaugsson er uden Tvivl den mest bereiste Mand i Island; hans Besog i l'órisdalr fandt Sted i Aaret 1835"')• Derved opdagedes, at Dalen vistnok ligger paa samme Sted, som der angives i Grettissaga, men at den idetmindste nu for Tiden kun er fyldt med Gruus og Is, uden Tegn t.il Vegetation. Der tindes heller ikke varme Kilder, og Grettirs lokkende Beretning om Dalen synes saaledes i det Tilfælde ikke at have været Andet end Opspind , saafremt man ikke vil antage, at den vuleanske Vanne siden den Tid er udslukket der og Kilderne med den, hvilket, kan være rimeligt, og i hvilket Tilfælde Plantevæxten naturligviis har kuunet forsvinde sporløst,.

Ved den søudre Ende af Kaldidalr, som er en gruset Fortsættelse af den stenede Skúlaskeið, ligesaa ufrugtbar som denne, staaer en lille eeiilig Varde, formodentlig for at betegne Indgangen til Dalen mellem Fjeldene ; Islænderne kalde den Kerling. De sortebrune Fjeldklinter, som paa begge Sider af' den ligesom vogte Dalens Indgang, eller danne smaa Forposter til de store Jükeler, vise, at vi nu igjen ere indenfor Palagonittufens fuldt udviklede llerskervælde. Den golde Bund omkring Skiilaskeiö er derimod kun den af de gamle Jökeler sønderbrudte Flade af en Lavastrøm, som er ældre end den nyere Tids Strømme, dét vil sige, falder indenfor Istidens Omraade, l'nder Gruset stikker hist og her det faste Bjerg frem; dets Overflade er vistnok som oftest skuret og furet, men paa mindre Pletter beholder den endnu sit oprindelige, flydende Ydre, ligesom Lavabygniugen ogsaa fremtræder flere Steder paa de løsbrudte eller af Frosten løssprængte

See Sunnanpöstiir for Aaret 1836.„KEKI.1NG.'

Steenstykker. Benne Lava, der utvivlsomt er kommen fra Okfjall, ved hvis Skrænter den samme Steenart

udbreder sig, er maaskee samtidig med den lavaartede Bjergart, som danner det øverste Bjerglag af Lavlandet omkring Reykjavik. Den mineralogiske Lighed er ogsaa overeensstemmende, og den sidste Art har ligeledes Furer fra Istiden.

Naar Opmærksomheden, mere end det hidtil har været Tilfældet, rettes paa den stærke og eiendommelige Denuda-tio'n, søm har gjennemfuret den islandske Bjergflade, vil man vistnok paa flere end dette Sted kunne opdage og følge de gamle Lavastrømme, der opstøde under Glacialtiden. Disse Lavastrømme danne den naturlige Overgang mellem Nutidens Lava og Trap formationens Lag, og deres nærmere Bestemmelse er derfor af største Vigtighed med Hensyn til Forholdet mellem de ældre og yngre Formationer i Island. Ofte er denne Lava naturligviis dækket nf nyere Lavaudgydelser og af alluviale Dyndlag samt af Jökelgruus, ligesom Forholdet er med den førnævnte, fra Ok kommende Lava; den er altid skuret og furet af Skredjökelerne , hvorved dens Niveauforhold ere blevne forandrede, saa at det oprindelige, flade Ydre er blevet udfuret i Dale og Hoidedrag; men adskillige Kjeudetegn, der charakterisere den som Lavastrøm, maa den dog beholde, ligesom ogsaa visse Eiendommeligheder, der fremkaldtes ved Landets Overflades Forhold paa den Tid, da disse Lavaer udgodes. Saaledes kan man vente at tinde disse Lavaer indtagende Ryggen af det lavere Hoiland, fra Havet regnet op mod Foden af de Fjelde, der høre til de uddøde Vulcaner; fremdeles maa naturligviis disse Strømmes Lavabygning være tydelig og udpræget, fordi de ere Lavastrømme,, det vil sige, ikke opstaaede under Havfladen. De maae saaledes i alt Væsentligt stemme overeens med en Nutidens Lavastrøm, men da deres øverste Lag ofte ere mere eller mindre ødelagte, kan man ikke veute alle Steder at kunne iagttage samme Flydetihod paa Overfladen, som hos den nyere Lava, meu netop det Modsatte. Vi kuune ikke her gaae ind paa flere Detailler. Adskillige af de ældre under Glaeialtiden udslukkede Vulcaners Lavastrømme maae kunne gjenfindes ved Eftergratidskning, og det er Vigtigheden herai, som vi have266

villet gjöre tydelig. Okfjall og Egnen om Reykjavik ere for Øieblikket, saavidt jeg veed, enestaaende Exempler herpaa, men disse Delt* af Landet hore ogsaa til de mest kjendte. Alligevel har et Par senere Reisende i Island*) reentud benegtet Lavabygningen ved Steenarterne omkring Reykjavik, men dette beroer paa, at de have overseet den.

Efterat jeg havde faaet KjerJingen« bag mig. færdedes jeg langs det nøgne, svagt hældende Høiland söndenfor Kaldi-dalr og Ok, indtil jeg omsider efter i det Hele omtrent syv Timers Ridt fra Kalmannstünga atter naaede til en græs-bevoxet Mark, hvor der holdtes en kort Hvile paa en Eng

mellem nogle smaa Vandsteder, der kaldes Brun nar, hvorfra der kun var tre Timers Vei til þingvellir. Denne Vei tilbagelagdes for Størstedelen i Taage, der igjen indhyllede den lille Caravane. Vi droge over Skjaldbreiðs Lavastrømme, over smaa Sandheder, mellem trange Dalfordybninger, og kom tilsidst ned paa den berygtede Lavastrøm, der paa den ene Side strækker sig op mod sin Amme, den suee-dækte Skjaldbreið (Navnet kommer af Skjöldr Skjold, ogAI.MANNAGJA

breitt r bred); paa den anden Side løber don ud i l>iugvalla-vatu, Islands største Indso — i hvilken Lavastrøm de berygtede Revner A Imannagjá og II ra ln agj å, med tiere mindre Revner ligge. Omstaaende Tegning fremstiller et Billede af disse Revner, sete fra en Iloi i Lavastrommens Nærhed. 1 Dalgangeus Bund seer man den jævnt udbredte Lava med dens brede og dybe Revner, tilhøire og tilvenstre de omgivende Bjergrygge, og i Baggrunden Skjaldbreið, med dens hvælvede Isse.

Almannagja er en Revne af en geographisk Miils Længde. Den begramdses paa sin vestre Side af en lodret, næsten overalt lige hoi Væg. hvis høieste Punkt ligger 140 Kod over Revnens Bund. Denne er llad, og næsten lige saa bred som Væggens Tloide. Den østre Væg er derimod paa et Par Steder nedstyrtet, og iøvrigt, som Folge af Maaden, paa hvilken Revnen blev dannet lavere end den vestre Væg, desuden mere ujævn end denne, men har

dog paa den længste Stræk-niug en anseelig Høide over Revnens Bund. Almannagja paa den vestre og Hrafnagjå*) paa den østre Side af Lavastrømmen fra Skjaldbréift ere opkomne paa den Maade, at den mellemliggende Strøm, hvis Brede er eu geographisk Mill, er sunket ned. Den vestlige Væg af Almannagjá og den østlige af Hrafnagjá danne derfor ligesom tvende Sidemure, fra hv ilke de tilsvarende Vægge have skilt sig, da Bjergmasserne brast ved det mellemliggende Lavalags Synken.

Paa den omtalte Lavastrøm voxer i lange Strækninger et temmelig yppigt Krat og Græs; den har derfor et gront og venligt Udseende. Gjá'erne ere ligeledes græsbevoxede i Bunden, hvilket stikker stærkt, af mod de sorte Vægge. Over den vestlige Væg i Almannagja kaster sig en Kiv, ved Navn Öxará eller Oxeelven — en Maud i fordums Dage har nemlig tabt sin Oxe deri, da han skulde hugge Hul paa Isen — i et smukt Vandfald, folger derpaa et Stykke Revnens Bund, men har senere banet sig Vei over den anden lavere Bjergvæg og flyder ned paa Sletten mellem l>ingvallakirken og Almannagja, og derfra ud i Søen. Paa Sletten paa begge Sider af Elven var lige til Aaret 1800

*) l)et islandske Gjá betyder Hevne.rORTS.kttelsi:

Samlingspladsen for dem, der droge til Althinget, Jslands ieldgamle Folkeforsamling. Nogle gamle Steenrøser, kaldede Boöar, vise endnu de Punkter, hvor Fylkingerne leirede sig. l)e gamle islandske Sagaer ere opfyldte af Beretninger fra dette Sted. Nærved Althingsstedet — Althinget selv traadte sammen paa en Holm i Öxarä. der nu ved Elvens i Tidernes Lab forandrede Retning er ødelagt; Kirkepladsen -forbandtes i ældre Dage ved en Bro over Elven med den hinsides liggende Almannagjå — paa den østlige Side afElven ligger Lögberg eller Lovbjerget, fra hvilket Dommene forkyndtes. Dette bestaaer dog ikke af et Bjerg i sædvanlig Betydning, men af en, kun nogle faa Skridt bred, men tre, lirehundrede Skridt lang, fritstaaende Muur af Lava, der paa begge Sider er omgiven af kæmpemæssige Revner med lodrette Vægge, i Bunden fyldte med et gjennemsigtigt, klart, blaaagtigt Vand; disse to Revner slutte sig sammen til een omkring den nordlige Ende af Lovbjerget. Dette staaer saaledes ikkun med siu sydlige Ende i en smal Forbindelse med det øvrige Fastland og behøver derfor blot fra denne Side, hvor det kun er nogle faa Skridt bredt, at forsvares mod Uvedkommendes Indtrængen. Stedet var saaledes særdeles vel valgt til en Domstols Sammentræden, thi som man veed, vare ikke de nuværende Islænderes Forfædre et saadant fredeligt Folk, som deres Ætlinger i vore Dage. De to Revner paa begge Sider af Lovbjerget gaae jævnstrøgs med de to store Hovedrevner, Almannagjå og Hrafnagjä; de efterfølges af flere andre Revner med samme Længderetning; endeel af disse ere opkaldte efter historiske Personligbeder.

Almannagjå og Lovbjerget, den grønklædte Lavastrøm der nedenfor, pingvalla.vatns vidstrakte Flade, de steile Fjelde omkring denne So: Alt danner et Maleri, som, uden Hensyn til de historiske Minder, er et af de smukkeste og mærkværdigste i Island. Særdeles slaaende fremtræder A1-mannagjäs dybe, mystiske Revne, naar man kommer derhen fra Reykjavikssiden. Man færdes da over en Deel af den samme Lavastrøm, udeu at ane Revnens Tilværelse, indtil man pludseligt ved en lille Svinguing af Veien befinder sig ved dens øvre Kant, hvor en eventyrlig Vei i trappeformedeAlasoanajji.»ens lavastrøm forhistorisk.

271

Afsatser leder ned til Revnens Bund; allerede ved de förste Skridt paa denne Vei kan man skue ned over den morke Revne med dens skumle Vægge, som tabe sig i Frastand. Det er et herligt Syn. Den meddeelte Tegning af en Deel af Alniannagjá fremstiller netop det Parti deraf, hvor den trappeformede Vei mellem Reykjavik og lMngvellir skærer Revnen. Paa samme Side seer man den jættemæssige, vestre Væg af Almannagjä; af deu tilsvarende ostre sees kun en lille Deel længst i Baggrunden tilvenstre. Den jævne, græs-bevoxede Buud ligger paa Tegningen midtfor Beskueren og taber sig mellem begge Lavavæggene i Baggrunden. Menneskenes Ubetydelighed i Sammenligning med Lavavæggene giver en Forestilling om deres høie og prægtige Udseende. Man lægge Mærke til, at denne jævne, lodrette Væg fortsættes henimod en Miil i Længde uden Afbrydelse. Selv Oxarås Fald har kun sønderbrudt lidt af den. Revnen gaaer ligeledes ned under det nærliggende l'ingvallavatns Flade.

Lavastrommen, der indeslutter alle disse Mærkværdigheder baade fra Natur- og Menneskeverdenen, er

forhistorisk. Derom vidne de gamla Sagaer med Bestemthed. Da Spørgsmaalet om Christendommens Indforelse kom frem paa Alttinget i Aaret 1000, opstod samtidigt et vulcansk Udbrud i Ölfus, sydfor l'ingvallavatn. Saasnart de mod Christendommens Indforelse uvillige Hedninger lik dette at høre, raabte de: »Kan man undre sig over, at Guderne vredes over det, vi have for?» Men da reiste Snorri Goði sig, der arbeidede i Christendommens Tjeueste, og spurgte: »Paa hvem vrededes da Guderne, da det hraun llød, hvorpaa vi nu staae?» Landet var nemlig dengang ubeboet, og dette Spørgsmaal var altsaa slaaeude; Forsamlingen udsatte Modet en Dag, og da den atter traadte sammen, blev Christendommens Antagelse besluttet.

Iudeu Öxará forlader Gjá'en for at kaste sig ned paa Sletten, danner den i Revnen selv et trangt, men dybt Bassin, omgivet af skarpe Tinder og stærke Fremspring. 1 dette Bassin nedstyrtedes i fordums Tider de Kvinder, der domtes til Døden for Barnemord. Bassinet skal dog ogsaa være blevet auvendt til Badniug og Svømning, hvori de gamle Nord-272

boere vare Mestere. Denne Kon.st have Nutidens Islændere i Almindelighed forglemt.

Et Stykke fra Lovbjerget er et Sted, hvor Hesene i fordums Tider bleve brændte for Trolddom. Mændene dømtes, som bekjendt, i gamle Dage ikke til Døden, men erklæredes fredløse, det vil sige, at Enhversomhelst sagesløst kunde slaae dem ihjel. 1 Middelalderen indrettedes dog et Galgested i en afsides Deel af Almannagjå*).

Fra l'ingvellir til Reykjavik reiste jeg alene; det er et sex til syv Timers Ridt. Efterat man har forladt Lavastrømmen, der paa den vestlige Side omslutter Mngvallavatn, kommer man op paa en Hede omtrent 400 Fod over Havet, den saakaldte Mosfellsheiöl, der paa enkelte Stykker er temmelig stenet og ubanet, men hvor Veien nu ved Sommertid dog var fasttrampet og let kjendelig. En Deel af denne Vei, nemlig fra Reykjavik til Seljadalr, havde jeg tidligere tilbagelagt, og betragtede mig derfor som nogenlunde hjemme der. Uden Eventyr naaede jeg ogsaa til Reykjavik, og saae med Glæde atter de velbekjendte Huse, Havnen med de gyngende Skibe, Esja m. m., og efterat jeg paany havde taget mit gamle Værelse paa Hotellet i Besiddelse, udhvilede jeg her nogle Dage ovenpaa Reisens Besvauligheder.

*) I vore Dage maa en i J.-iaiul til Dorlen dømt Forbryder fores til Danmark, for der at, lide sin Straf, da ingen Ishender har villet, puatage sig det Hverv at være Boddel. hvilket til Nationens sande Ære bor bemærkes.

Ottende Capitel.

fter Landnánjabók, det Kildeskrift, i hvilket Islands første Opdagelse og Bebyggelse med den størsteNøiagtighed lindes beskrevne, gik det ved disse Begivenheder til paa følgende Maade. Eu berømt norsk Viking, Naddøddr, der var bleven nødt til at nedsætte sig paa Færøerne som det eneste »Sted, hvor han kunde være i Ro for dem, han havde plyndret, blev ved sin Tilbagekomst fra en Reise til Norge omtrent i Aaret 860 af Storm drevet til Islands Kyster. Efterat være seilet ind i en af Fjordene paa Ostkysten, besteg han ei hoit Bjerg, hvorfra han havde en vid L'dsigt, men ikke kuude opdage noget Spor af, at Landet var beboet, Om Efteraaret ståk han atter i Søen; da der faldt megen Snee og den bedækkede Fjeldene, kaldte han Oen Snæland. Det opdagedes paany 8i>4 af en Mand af svensk Herkomst ved Navn G. arda r Svafarsson, der paa en Reise til Øerne vestom Skotland, for at tage eu Arv i Besiddelse, ligeledes af Uveir blev drevet ind til Islands Østkyst, nan seilede rundt om Landet og lik saaledes at vide, at det var en O, som han kaldte Garðarshólinr. Han seilede ind i den Fjord, som nu kaldes Skjálfandi, og landede paa den østlige Kyst. (der, hvor nu Hüsavik ligger). Der reiste ban sig en Bolig og blev Vinteren over; men det følgende Foraar vendte han tilbage til Norge.

Den lokkende Skildring, han gav af Landet, opvakte formændenes Lyst til Eventyr, og Fl oki, en anden berømt

Viking, besluttede at opsøge det nyopdagede Land, tor at tage det. i Besiddelse. Compasset var dengang ikke opfundet, men Floki medtog som Veivisere trende Ravne, som han Först, ved en Offerfest indviede til Guderne. Efterat han havde naaet Hjaltland og Færøerne, sogte han paa denne Maade at trænge frem til Island. Han slåp da den ene af Ravnene los, men den vendte tilbage til Færoerne; den ånden steg først tilveirs, men vendte siden tilbage til Skibet; den tredie derimod styrede sin Flugt mod Island, hvor Flöki inden kort Tid ogsaa landede. Da han ikke var rigtigt tilfreds med Landets BeskafTenhed paa Østkysten, hvor hau forst bema-g-tigede sig Land, seilede han rundt om Sydkysten til Vestkysten, indtil han kom t.il Vatnsfjördr (i Baröastranðarsyssel paa den søndre Kyst af Landets nordvestlige Ilalvo); deltog han et Stykke Land i Besiddelse. Men i Sommerens Lob sysselsatte han sig udelukkende med Fiskeri, øg forsømte aldeles Høhøsten, hvoraf Følgen blev, at alt det Kvajg, han havde fort med sig, dode om Vinteren. Ærgerlig over dette Tab og nedslaaet paa Grund af det, følgende Foraars Kulde, besluttede han, da han desuden fra Toppen af et Bjerg havde opdaget, at en af Fjordene var heelt og holdent opfyldt med Is, at vende tilbage til en varmere Egn, efterat han først havde givet Landet Navnet Island, som det saa herefter beholdt. Efterat Flöki endnu en Vinter havde overvintret i Hafnarfjorðr eller der i Nærheden, vendte han den følgende Sommer igjen tilbage til Norge, fast bestemt paa for stedse at opgive Tanken om at bosætte sig i Island.

Flöki synes imidlertid at. have været Misanthrop, eller at have holdt af at see Alt sort; thi et ganske andet Indtryk af Landet faaer mau af den Beretning, som begge hans Ledsagere, Herj ol fr og I'örölfr, give om det. Den Förste udmaler det som et særdeles behageligt Land, og den Anden formaaer ikke at kuuue give nogen bedre Forestilling om dets Rigdom og Frugtbarhed, end ved den Forklaring, at »der dryppede Smør fra hvert Straa» der i Landet.í.axhers debycgkuk.

I Aaret 870 besøgtes Island paany af tvende Normænd, Iljürleifr og Ingólfr, om hvem vi for have talt. Disse bleve saa indtagne af dets Udseende, at de, efterat have overvintret der. vendte tilbage til Norge, for der at indrette sig paa at tage fast Bopa l paa Øen. Dette iværksatte de i 874, og fra denne Tid kan man derfor regne, at Landet har været bebygget. I Lighed med hvad der var Skik og Brug hos Flere af Ingolfs Landsmænd, der senere nedsatte sig i Island, lod han Tilfældet raade for sin Bosættelse der, naturligviis under overtroisk Forudsætning om Gudernes Medvirken. Da han nærmede sig Laudet, kastede han nemlig Höisædesstøtterne ud, som han havde fort med sig, med det Lofte at ville bygge der, hvor de Hode i Land. Dette skete ved Reykjavik, bvor lugölfr, sit Lofte tro, ogsaa bosatte sig, uagtet hans Trælle, som han havde sendt ud, for at lede efter de nævnte Støtter, bebreidede ham, at han valgte denne magre og sandede Kyst til sin Bopæl istedetfor en af de frugtbare Egne, som de paa deres Vei østfVa vare komne igjennem.

Xntét bidrog i høiere Grad til at befordre Islands Bebyggelse end den Undertrykkelse, der paa denne Tid udøvedes i Norge af Kong Harald Haarfager, da han foreuede Smaakongernes Riger under sin Krone.

Harald grundlagde ved denne Bedrift Norges Rige; de underkuede Odeismænd trivedes dog ikke under det nye Herredomme, men valgte i dets Sted Landflygtighed. Med deres Familier og Trælle flyttede de derfor i stort Antal ud og bosatte sig paa Hebriderne, Orkney, Slietlands- og Færoerne, men stærkest i Island, didlokkede deels af de gfengse Beskrivelser om dette forjættede Land, deels af Haabet om der at kunne nndgaae Undertrykkeren. De norske Udvandrere bleve rigtignok ogsaa i ikke saa ringe Mængde blandede med Irlændere, om hvis Udvandring dog Historien har mindre at berette.

I Løbet af noget over et halvt Aarhundrede bleve Kysterne rundt om Island tagne i Besiddelse af Nybyggerne, og for at formindske Udvandringen var Harald nødt til at lægge eu høi Afgift paa Alle, der flyttede bort fra Norge til Island. For at.276

de efterhaanden ankommende Nybyggere ikke skulde lægge Beslag paa storre Landsdele, end de kunde bruge, bestemtes det, at Ingen maatte tage mere Land i Besiddelse, end han paa een Dag kunde gaae rundt om tned Ild.

Paa denne Maade lik liver didkommende Mand et Stykke Land, thi de Forstkomne modtoge med Gjestfrilied og

Velvillie de Efterfølgende, og stode dem bi i deres Nybygger-beskæftigelser. Man antager, at en patriarchalsk Regering i Begyndelsen har været deu herskende i Landet, men omtrent i Aaret 925 grundlagde Indbyggerne eu fri Republik, som derefter stod i noget over trehundrede Aar. Landet inddeeltes i den Anledning i fire Districter eller Fjorðúugar, der efter Retningen kaldtes Nord- Ost- Syd- og Vestfjerdingen. Enhver saadan Fjerding inddeeltes igjen i tre Ung eller Thinglag, undtagen Nordljerdingen, der deeltes i fire; endelig fandtes der i enhver af disse tretten Thinglag tre Herreder eller Goðorð, altsaa ialt niogtredive. Øvrighedspersonen i hvert Goðorð hed Goöi, og ham tilkom det at holde Thing angaaende almindelige Anliggender, fore Ordet paa disse og afsige Domme, samt have Tilsyn med Dommenes Udførelse og forestaae Præsteembedet. Disse G o da r beskikkede ved Fjerdiugsthinget, der holdtes hvert Foraar (Vaarthinget), de tolv Dommere, der dumte i alle de til Thinget henviste Retssager. Endelig vare disse mindre Districter inddeelte i Hr ep par eller Communer, en Inddeling, der, som vi vide, endnu bestaaer. Disse Commnnalembeds-mænd kaldtes dengang ligesom nu Ureppstjörar; deres vigtigste Hverv var at besørge Fattigpleien.

Den hoieste Myndighed over Landet udøvedes af Al-thinget., der traadte sammen hvert Aar i fjorten Dage om Sommeren, hvor da Republikens Love forfattedes, og hvortil de Stridigheder indenfor Folket henlagdes, der ikke paa anden Maade kunde bilægges. Formanden i Althinget kaldtes Ltfgsö-gumaör eller Lovenes Forkynder. Han valgtes ved fri Stemmegivning af hele Folket og beholdt sædvanligt sit Fmbede for Livstid, Hans Domme, vedtagne af Folket, vare uomstødelige. Skjøndt han udenfor Thinget kun havde liden eller ingen Magt, betragtedes han alligevel af Folket som det.« fornemste Mand,lovbøger.

øg paa en Maade som dets Overhoved. Han havde det Hverv at opbevare de skrevne Love, af hvilke det Exemplar, soni han havde i sit Værge, betragtedes som det oprindelige. Den bekjendte Historieskriver Snorri Sturluson, der levede i Aarene fra 1178 til 1241, var den navnkundigste og mægtigste Lögsögumaör.

Den förste Lovbog, der antoges i Island, er samlet af en Maud ved Navn V1 fTj otr, en Normand af Fødsel, der i sit tresindstyvende Aar gjorde en Rei%e til Norge, for at raad-føre sig med sin lovkyndige Morbroder l'orleifr den Vise, og ved sin Tilbagekomst til Island i Aaret 927 foretog en Heise omkring i Landet for at forberede Folket paa sit Lovforslag. Dette antoges ogsaa ua^sten eenstemmigt paa et Fællesmøde ved Þíngvellir det følgende Aar. Faa en saadan Maade traadte Indbyggerne saaledes sammen til et selvstændigt Samfund. I)en norske Lovbog, som antages at have ligget til Grund forülf-ljøts Lov, varden bekjendte Gu lathingslov. 1 Aaret 1118 indførtes af den daværende Lögsögumaðr Berg|»ör en fuldstændigere Lovbog, den senere saa berømte Grågås; tilsidst udgaves i Aaret 1280 den Lovsamling, der under Navn af Jon s bok endnu ansees for Islands vigtigste Lov og for eu stor Deel endnu er gjeldende.

Den Frihed, som de fra Norge udvandrede ædle Slægter havde vidst at grundlægge og rodfæste i Island, formaaede deres Ætlinge alligevel ikke at holde vedlige i Længden. Landets Ro begyndte at forstyrres ved indvortes Feider og blodige Stridigheder, der igjen foranledigede Indblanding fra de norske Kongers Side, idet disse stadigt havde deres Blik rettet mod dette Land, og anvendte alle Midler for at bringe det under deres Scepter. Dette lykkedes tilsidst i Aarene 1262—64, medens Hakon var Konge i Norge. I det førstnævnte Aar aflagde nemlig Størstedelen af Landet Hyldingseed til Hakon, dog med udtrykkeligt Forbehold af Islands Selvstændighed som et kun sine egne Love underkastet Samfund. Angaaende de gjensidige Forpligtelser, som Island paa den ene Side paatog sig ligeoverfor Kong Hakon, øg hvortil denne paa den anden Side forbandt sig, oprettedes en særlig Aet, der, da den endnu ikke er ophævet med det islandske Folks Samtykke, ogsaa af Islænderne betragtes som den retslige278

Selvstændigheden GAAER TAMT.

Grundvold for .Landets Forenina under samme Krone med et andet Land, först Norge og siden Danmark. Det Forhold, hvori Landet forst traadte til Norge, har imidlertid senere i Aarhundredernes Lob og efterat Folkets fordums saa stærke Selvstændighedsfølelse var bleven sløver. af mange samvirkende Aarsager, gjentagne Gange nndergaaet. Forandringer. Efterat Landet nemlig ääm Folge af de indvortes »Stridigheder rkke kunde bevare sin Selvstændighed , men kom under Kongescepteret, mistede Indbyggerne efterhaanden deres Indflydelse paa

Landets Anliggender, der tilsidst næsten heelt og holdent gik over i Kongemagtens Ilænder. Landet blev imidlertid aldrig fuldstændigt indlemmer, i Norge eller Danmark, men beholdt for en væseutlig Deel sine eiendommelige Love og Forfatninger. Indbyggerne ophørte derfor heller ikke at bestaae som et selvstændigt Folk, og det er naturligviis dette, som vi kunne takke for Bevarelsen af deres Sprogs Reenhed. Paa deres politiske Stilling har denne Adskillelse virket i samme Retning.

Da nemlig Landet i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede begyndte paany at reise Hovedet elter »in lange Afkræftelse, og ved den Leilighed ligeledes at tænke over sin politiske Stilling, fandt det sine fordums Rettigheder saagodtsom opslugte af den samme enevældige Regering, hvorunder Danmark og Norge dengang sukkede. Og da det sidstnævnte Land efter Kielfreden indgik en Statsforbindelse med Sverig, stod Island tilligemed Danmark tilbage under den samme Enevoldsmagt. Da nu tilsidst i de følgende Aartier det. danske Folk efterhaanden lik sin Selvstændighed tilbage, begyndte ogsaa Baandene, for Islands Vedkommende, at losnes. .Men dette var ikke saa let gjort som sagt.; thi da man skulde begynde at ordne Forholdene, fandt man, at det i Virkeligheden var status quo, der gjaldt i Island, medens Folkets Ideer med Hensyn til Landets Regering langtfra havde kunnet gjöre sig gjeldende, selv om de overhovedet under Landets Tilbagegang havde været bestemt udprægede. Hvorledes det nu end forholder sig hermed, har der i denne Anledning aabnet sig et Svælg mellem Danmark og Island, idet man i Island ikke har villet anerkjende statusisweçp ligeoverkoh oanmauk.

quo, der var Landets umiddelbare Afhængighed af den danske Enevoldsmagt, medens man derimod i sidstnævnte Land har stræbt saa vidt. som muligt at bevare sin Indflydelse over Island. •Striden herom er ikke uden Interesse, og jeg har derfor villet, fremstille nogle Træk af den, selv om dette har sine Vanskeligheder, idet man ved Behandlingen af Danmarks og Is-lauds gjensidige Forhold mærker, at man staaer paa en vulcaøsk Grund. Island og Danmark betragte nemlig ikke hinanden for Øieblikket med fuldstændigt venlige Blikke, ja man skulde næsten troe, at der ligesom fandtes en lille Tilbøielighed til Nationalhad mellem de to Folk. Ordet er dog maaskee ikke ganske beteguende; thi i Danmark er man, efter hvad jeg har mærket, altfor ligegyldig med Hensyn til Island, til at man skulde hade det. Men venlig er Stemningen ikke. Man synes gjensidigt at være kommen til det Punkt, at de Danske betragte alle Islændernes Paastande som ubillige og overdrevne, medens Islænderne derimod endog holde strengt ved de Paastande, der niuligviis kunne fortjene disse Tillægsord. Islændernes Feil er, at de i flere Henseender ville staae paa et altfor forældet og tilbagelagt Standpunkt, saiut at de ville, at det nuværende Danmark skal være ansvarligt, for al den Ubillighed, som dets foregaaende Regeringer have o vet, og som kun har været en Folge af de forlobne Aarhundredet s Aand, hvori Nutiden ikke har nogen Deel. Paa Danmarks Side mener jeg, at. Feilen, sont sagt, væsentligst bestaaer i den gængse Formening om Ubilligheden i Islændernes Paastaude, altsaa i en Smule Fordom og Ligegyldigbed. Det maa dog i Henseende til de forskjellige Paastande bemærkes, at Stemningen i Island just ikke er ganske den samme, som Stemningen hos Islænderne i Kjøbenhavn. Jeg har idetmindste der i Landet truttet flere indflydelsesrige Mænd, selv blandt de Indfødte, der langtfra ville underskrive de nationale Bestræbelser, saaledes som de lægge sig l'ør Dagen i Kjøbenhavn. Men da de Danske mest komme i Berorelse med disse sidste, kan den Forestilling let opstaae blandt dem, at den udelukkende nationale Retning er eneraadende i Island, hvilket ikke er Tilfældet. Dog kan den nok regne paa Stemuiefleerhed, idetmindste efter Steinmegivningerne i Althinget at dømme.•280

seahindrkdaars aner.

Forøvrigt begaae naturligviis Islænderne et uhørt Misgreb, naar de slaae den danske Regering sammen med det danske Folk. Men i et ligesaa stærkt, Misgreb gjør det danske Folk sig skyldigt, naar det med Hensyn til Island slaaer sig sammen med sin Regering. Idet man nemlig i Danmark ofte temmelig skarpt angriber Regeringen i mange Tilfælde, synes man derimod at ville indbilde sig. at Istandernes Besværinger over den samme Regering stedse ere grebne ud at Luften. Men det er rimeligviis deu afsides Beliggenhed, der bevirker, at Begreberne Regering og Folk i dette Tilfælde smelte sammen.

Bor man end saaledes ikke lægge for megen Vægt paa et af status quo forlængesiden kuldkastet Standpunkt, kan det dog maaskee interessere en eller anden af mine Læsere idetmindste at kjende de almindelige Træk til den

Grundvold, paa hvilke en politisk Tilværelse fra Aaret 1262 stetter sig, betragtet fra et islandsk Standpunkt.

I dette Øiemed*) gaae vi tilbage til Foreningsaeten med Norge af Aaret 12Ö2, da Island første Gang traadte i politisk Forbindelse med en af de nordiske Stater. Før denne Tid var Frihedsfølelsen meget stærkt udpræget i Island, og deu nævnte Foreningsact bærer ogsaa Vidnesbyrd om, <it oiu end Folket forandrer sin republicanske Forfatning til eu monarchisk, nærer man dog i høi Grad Omhu tor, at denne Forening ikke skal faae et saadant Fræg, som om man underkastede sig et andet Folk; Foreningen med Norge blev derfor kun en Personalunion under den samme Konge; inau forbeholdt sig sine Friheder og Rettigheder, -efter sin Lovbogs Ord« og opsatte endogsaa Vilkaar med Hensyn cil fremtidige Hændelser. Foreningsaeten slutter nemlig med følgende Ord: »Vi og vore Arvinger skulle bevare Troskab mod Eder, "saalænge I og Eders Arvinger holde Eders Løfter mod os og de her ovenfor anførte Bestemmelser, men vi erklære os løste (fra vore Forpligtelser), hvis den efter de bedste Mænds Omdømme brydes fra Eders Side.« Overeenskomsten bærer

*) See Islands statsretslige Forhold af Jón Sigu r<Ysson. Kjøbenhavn 1856.(sl.and l'xder uk norske kosser.

desuden alle Tegn paa fri Villie. Kong Hakon lod et Sendebud gaae til Island, paa hvis Opfordring — naturligviis efter foregaaende Bearbeidelser, paa hvis Charakteer vi her ikke kunne indlade os — der aflagdes Fed paa at hylde Kong Hakon og evindelig betale ham Skat, i Overeensstemmelse med ludholdet af det. Brev, som blev opsat desangaaende. Paa denne Maade have ogsaa flere baade ældre og yngre Skribenter opfattet Foreningen. Saaledes siger Professor Munch herom, at Island blev forenet med Norge »uden at danne en egenflig Provinds af det og uden at kunne regnes dertil i administrativ Henseende.« Althingets Deeltagelse i Lovgivningsmagten var desuden dette forbeholdt. Heraf kan man see, at Island ved Foreningens Afslutning ikke traadte i noget underordnet Forhold til Norge, men vel til den norske Konge; Landet var saaledes endnu frit og uafhængigt.

Om det end ikke med bestemte Kjendsgjerninger kunde bevises — hvilket dog er Tilfældet — vilde det dog være den største Unaturlighed, om et republicansk Samfund, der har nydt sin Selvstændighed i mere end 300 Aar, af egen Drift skulde have underkastet sig et andet Folk, det vil sige, overgivet sin Andeel i den lovgivende Magt i dette Folks Ilænder. Som man saaledes a priori kan slutte, viser det rette Forhold sig ogsaa i dette Tilfælde. Hvis man derimod forudsætter, at de norske Konger, efter at de engang havde faaet Fodfæste i Landet, havde villet udvide deres Rettigheder mere og mere, og at maaskee ogsaa disse norske Kongers norske Raadgivere havde havt til Hensigt at lægge Myndigheden over Island under sig, forudsætter man derved Noget, som ikke er den menneskelige Natur saa aldeles modstridende. Det viser derfor Frihedens seie Livskraft i Island, at disse Hensigter strandede eller forst lidt efter lidt kunde trænge sig frem.

I Tidsrummet fra 1262 til 1360, da Island stod under de norske Kongers Overherredømme, opfyldte disse i det Hele de Forpligtelser, de havde paataget sig ligeoverfor Landet, af hvilke den vigtigste naturligviis var, at der ikke skulde kunne gives nogen Lov for Landet, uden at Althinget havde meddeelt sit Samtykke dertil. Hyldingseden aüagdes des-2 82

uden, ogsaa til de folgende Konger, særskilt, af Island, og at dette ikke var blot en Formsag, kan man see af de Forbehold, som Folket endog i en senere Tid knyttede hertil. I Brik af Pommerns Hyldingsbrev nævnes nemlig llyldingen som en frivillig Yttring af Islænderne selv, i Overeensstemmelse med Landets Lov og under Forbehold af, at Landet kommer til at nyde godt af de Rettigheder, hvoraf det forinden havde været i Besiddelse. At Islænderne ved den Leilighed ikke ansaae sig som folgende paa Slæbetoug med Norge, kan man desuden slutte deraf, at efter Erik af Pommerns Afsættelse kunde Islænderne ikke bringes til at hylde hans Eftermand, idet de vedbleve at betragte Erik som deres rette Konge. Men vi ere nu komne ind i et. nvt Tidsafsnit, nemlig i det, da Island styredes af de dansk-norske Konger, inden disse Folks Frihed 'endnu var tilintetgjort; tlii dette Tidsrum efterfulgtes som bekjendt af Enevoldsmagten. Ved Begyndelsen af dette Tidsafsnit tinder mati, at Island behandles med ringere Omhu fra Regeringens Side. Man antager, at dette fulgte deels af det mere udstrakte Herredomme og den derved for-aarsagede Ligegyldighed for de mere afsides liggende Lande, foruden at Unionsspørgsmaalet i disse Tider fortrinsviis tildrog sig Opmærksomheden, deels af den tiltagende Ukyndighed

og Ligegyldighed for de ældre, ægte nordiske ludretninger, Sprog og Sæder, hvis sidste Repræsentant Island var, og Tilboielighed til tydsk Dannelse, Sæder, Indretninger og Sprog. Desuden vare Islænderne ogsaa blevne mere slappe og ligegyldige for Bevarelsen af deres Ret, samtidigt med at denne Ret, ligeledes blev vanskeligere at bevare.

Under Dronning Margretes Regering fandt saaledes et Forsøg Sted paa at udskrive Skatter i Island, hvilket var et Indgreb i Althingets Rettigheder som skattebevilgende Myndighed. Forsøget blev derfor ogsaa tilbageviist al Islænderne, saaledes som Aarbogerue berette under Aaret 1392: "Da kom þjóðbjöm ud (til Islaud) med Dronning Margretes Brev, hvori hun opfordrer enhver Mand til at give hende en halv Mark efter gammel Værdi, med Trudsel om Tiltale for Hoiforræderi (i modsat Fald). Paa dette gave Alle først et utilfredsstillende Svar. Björn Einarsson giftede sinenevoldsmagtens indførelse.

283

Datter Christina med Jón Guttormsson og holdt Brylluppet seent paa Efteraaret ved Vatnsfjörftr. Der tog Statholderen (Vig-füss Ivarsson) forst Dronningens Skrivelse frem, hvortil mange ri l'de fornemste Mænd strax svarede ja.« Aarbogen for 1BU3 fortsætter om samme Emne: «Statholderen foredrog Dronningens Opfordring paa Thinget, og da lovede alle de fornemste Mænd ar give otte Alen Handelsvadmel for Vigfnss'. Skyld (han var en afholdt Mand i Island) dog paa den Betingelse, at det ikke skulde kaldes Skat og ikke oftere opkræves, med Uudtagelse af Fyafjörtøngerne, der Intet vilde give.«

Ved de Hyldinger, som de danske Konger modtoge i Island i det sextende og Begyndelsen af det syttonde Aarhundrede, udtales det i Kongernes Opfordringer til at ailægge Hyldingseden, at de ville lade Islænderne beholde deres Lov og Ret, eller mere udtrykkeligt Islands Lov og Ret, samt Privilegier og Frihed. Islænderne selv vise ogsaa ved deres Andragender og Beslutninger, at de endnu have den gamle Foreningsact at'12H2 i frisk Minde, at de ville holde sig lil de gamle islandske Love og de senere Forfatninger, sum Landet har billiget og antaget, hvorpaa allerede bestemte Beviser ere fremlagte. Det vilde blive for vidtløftigt ber at folge alle disse Beviser i deres Enkeltheder. Nok er det, at Island, endnu ved Enevoldsmagtens Indforelse, var i Besiddelse af »en særlig Lovsamling, juridisk og borgerlig Regering, særlige Indretninger, Sprog og Sædvaner,« med eet Ord, indtog en retslig Stilling, sideordnet, men ikke underordnet, Danmark og Norge.

Ifølge det islandske nationale Parties Anskuelse, medførte Enevoldsmagtens Indførelse heller ikke nogen retslig Forandring i denne Henseende, idet Souverainitetsacten kun ved List og Overraskelse havde erholdt Islændernes Underskrift. Hermed gik det nemlig til paa følgende Maade. Efterat Ene-voldsacten i Aaret 1661 var bleven udstedt i Danmark og Norge, vendte man sig det følgende Aar til Island og benyttede der lignende Omsvøb som dem, ved hvilke man havde formaaet Norges Stænder til at opgive deres Selvstændighed og lægge den i Kongens Haand. Ved et. Brev til Indbyggerne paaKOR'TS.KTTELSE.

Island og Vestmannaøerne af 24de Marts 1662 opfordredes disse nemlig til at lade Deputerede af geistlig og verdslig Stand samt et bestemt Antal Bonder mode paa forstkommende Althing for at aflægge Hvldiugseden. De indfandt sig ogsaa paa den bestemte Tid, men da Kongens Sendebud, Admiral Henrik Bjelke ikke ankom, medens den ved Lov fastsatte Althingstid varede, forfoiede de sig igjen hjem. Kort efter ankom imidlertid Bjelke, og sendte strax Bud om i hele Landet for at samle de Deputerede til at afla^gge llyldings-eden. Denne aflagdes ogsaa den 28de Juli 1662, men i den berørtes ikke med et Ord lEnevoldsregeringen«. Men efter Edens Aflæggelse tog Bjelke et Document frem, som han havde ført med sig fra Kjøbenhavn, og anmodede Embedsmændene og de Deputerede om deres Underskrift. Dette Document var en Souverainitetsact for Island, i Lighed med den for Norge. Den var affattet paa Dansk, og man antager derfor, at. den var uforstaaelig for de fleste af de islandske Deputerede; men efterat de havde faaet den Forklaring, at Documentet indeholdt, at de skulde overgive deres Privilegier og Friheder i Kongens Haand, bleve de bange og vilde ikke underskrive — hvortil de iøvrigt heller ikke vare berettigede, aldenstund deres Committenter ikke havde valgt dem til dette Hverv. Men Bjelke udviklede da for dem, at det ingenlunde var Meningen at fratage det islandske Folk dets Ret., at Underskriften blot var en Formsag, at der i Virkeligheden ikke paatamktes nogen Forandring i Landets Stilling

i den ene eller anden Henseende, og at de trygt kunde stole paa Kongen. De gave da tilsidst efter og skreve under, med den Bemærkning, at de ventede, at Kongen vilde opfylde de Løfter, som Bjelke paa Kongens Vegne havde givet dem. Saaledes var den arvelige Enevoldsregering indfort i Island; den grunder sig altsaa kun paa et politisk Skaktræk, et Statscoup, hvorved den bestaaende örduing kuldkastedes. Derved er dog, siger det nationale Parti, ingen Forandring foregaaet i Landets Stilling ligeoverfor Norge og Danmark. Island har ligesom disse Lande erholdt en anden Regeringsform; men det gjensidige Forhold mellem Folkene er derfor ikke blevet forandret.itVAU SLAGS LANI> KR ISl.AND?

Mærkeligt nok følte Enevoldsmagtens Konger ogsaa en Tid et Slags Undseelse ved at optræde altfor despotisk i Is-laud. Man syntes at kunne antage, at de vare vidende om det Løfte, som Bjelke paa Frederik Ill's Vegne havde givet og at de ikke vilde sætte deres kongelige Ord paa Spil, skjøndt naturligviis et. saadant mundtligt Løfte senere i Tidernes Lob gik i Glemmebogen. Island lik dog Lov til at beholde sine egne Love, og Altliinget vedblev at bestaae endog længe efter Enevoldsmagtens Indførelse. Det ophævedes egentligt først i Aaret 1800, skjøndt dets selvstændige, besluttende Virksomhed allerede hørte op omtrent i Aaret 1720. Senere var den indskrænket til at hore de af Kongen givne Love blive forkyndt, hvilket dog stedse ansaaes som nødvendigt for Lovens Gyldighed, nemlig at den skulde være oplæst paa Altliinget. Hvad førøvrigt Lovgivningen angik, lod Euevoldsregeringen det være sig magtpaaliggende at holde de islandske Love ved Magt, at anbefale Udarbeidelseu af en islandsk Lovbog, at lægge den gamle Jóusbók til Grund derfor, at benytte Landets Sprog o. s. v., hvilke Omstændigheder beviste, at man dog ikke blandede Island sammen med de danske eller norske Provindser.

Det er besynderligt, at Island , der i Repnblikeus Dage var et fuldkomment selvstændigt Samfund, senere, da det hyldede de norske Konger, ikke brød sig om at tragte efter nogen Titel, der svarede til dets nye Stilling. Dette synes at bevise, at skjøndt Folket var kommet under et kongeligt Scepter, holdt det. dog endnu strengt fast ved de republikanske Former og Kjærligheden til Republiken. Den vigtigste Forpligtelse, som Island paadrog sig ved Foreningsaeten, bestod i Virkeligheden deri, at Landet skulde betale Skat. til Kongen, og den eneste Benævnelse det tik, var derfor Skatteland. Mangelen paa en særlig Titel for Landet har imidlertid bidraget til at forøge Begrebsforvirringen med Hensyn til dets retslige Stilling; thi spørger man i vore Dage: Hvad Slags Laud er egentlig Island? saa kan man faae det Svar: Det er en Provinds af Danmark. Men som saadan skulde det jo staae directe under den danske Rigsdag, hvilket det ikke gjør; thi Island regeres enevældigt af Kongeu, medens286

et gbcnulovsspørgsjual.

Danmark har en constitutionel Forfatning. Endnu mindre er det en Coloni. hvilket man strax seer af dets Historie; thi om Afhængighed af Moderlandet Norge var allerede fra förste Færd ingen Tale.

I det officielle Sprog er Islands Stilling til Danmark betegnet forskjelligt, hvilket ogsaa paa dette Omraade tyder paa en uklar Opfattelse af Forholdet. Snart har man nemlig kaldet det Coloni, snart Provinds; endelig har man dannet et nyt Ord og kaldet det Biland. Islænderne selv kjende ikke til nogen Titel, men kalde det simpelthen Landet.

Med Hensyn til de Foranstaltninger, der i dette Aarhundrede ere vedtagne for at bestemme Islands politiske Stilling i Kongeriget, kunne vi bemærke Følgende, Ved Provindsialstændernes Indførelse i Danmark 1*31 gjordes der et Forsøg paa at indlemme Island i Danmark, hvilket Forsøg ogsaa iværksattes, men viste sig upraktisk og ophævedes af Christian VIII, der atter aabnede Islands Althing i Aaret 1843. Derpaa fulgte den kongelige KimdgjoreJse af 4de April 1848, hvori Kongen meddeelte sin Beslutning, at indfore en constitutionel llegering i sit Rige, hvilken Kundgjørelse efterfulgtes af et Patent af 7de Juli samme Aar, i hvilket Rigsforsamlingens Sammensætning bestemtes, og ifølge den vilde Kongen udnævne fem Medlemmer til at repræsentere Island. Da Meddelelsen herom naaede til Island, afsendtes derlra en Ansøgning til Kongen om at sammenkalde en særlig islandsk Folkeforsamling, som skulde træde sammen der i Laudet og have Ret til at forhandle om den paatænkte Grundlov, med sarligt. Hensyn til Island. Denne Ansøgning erholdt den 23de

September li-48 et gunstigt Svar af det Indhold, at Grundlovsbestemmelserne med Hensyn til Islands Stilling i Riget ikke skulde blive fastsatte, forend en f orsamling i Landet selv var bleven hort om disse. Denne Forsamlings Egenskaber bestemtes, efter Forslag af Althinget, i Overeensstemmelse med en Valglov af 28de September 1849. Indtil den Tid vare saaledes Althinget og den danske Regering komne hinanden imøde med Beredvillighed, men fra nu af begynde Rivningerne. Althinget havde lagt Vægt paa, at den nye Forsamling skulde træde sammen det følgende Aar, 1850,FORTSÆTTELSE.

men Sagen var ikke itide forberedt af Regeringen, og Forsamlingens Sammenkaldelse blev derfor opsat. Det Althing nu, der efter Lovens Medier skulde være afholdt i 1-851. til hvilket Valgene skulde udskrives om Efteraaret 1850, udsaltes, og alt dette tilsammen vakte ondt. Blod i Landet; men man beroligede sig dog, da deu lovede Forsamling sammenkaldtes i Aaret 1851, og da Forventningerne vare store om den nye Forfatning. som man haabede ved Forsamlingens Bestræbelser at skulle bringe tilveie. For denne Forsamling fremlagdes en •Lov om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget og Rigs-dagsvalg i Island«, der gik ud paa Landets Underordnelse under den danske Rigsdag. Men da dette ikke stemmede overeens med Islændernes Ønsker—i Lovforslaget bestemtes nemlig blandt Andet, at de indirecte Skatter skulde flyde ind i den danske Statskasse, skjøndt Althinget ikke havde nogen afgjørende Stemme ved Spørgsmaalet om disse Skatters Paahydelse; den danske Rigsdag, paa hvilken Island skulde repræsenteres ved fire Medlemmer i Folkethinget og to Medlemmer i Landsthinget, skulde saaledes for Exempel kunne anordne Toldafgifter for Island, hvilke Afgifter skulde tilflyde den danske Statskasso — saa fremsatte Forsamlingen ved et i den Anledning modsat Udvalg et Modforslag, der gik ud paa, at Island skulde komme til at nyde godt af en constitu-tionel Forfatnings Rettigheder ved Siden af de øvrige Statsdele. Imidlertid blev der afskaaret Forsamlingen Leilighed til at. drøfte Udvalgets Forslag; thi da den kongelige Commissarius mærkede, at Forsamlingen ikke vilde gaae ind paa Principerne i Regeringens Forslag, men iudtog et selvstændigt Standpunkt ligeoverfor dette, opløste han Forsamlingen, idet han betegnede dens Forhandlinger som oprørske — en Handlemaade som kun maatte tjene til endnu yderligere at. opirre Stemningen og tilintetgjøre Muligheden af eu Overeenskomst. Sexogtredive af Forsamlingens fyrretyve folkevalgte Medlemmer indgik da til Kongen med et Andragende om, at et Udkast til en Grundlov for Island, bygget paa Udvalgs-Fleertallets Forslag saasnart som muligt maatte forelaigges en Forsainliiigj valgt efter samme Grundlag som den forkeu-nævute. Denne Adresse fik ved at sendes om i Laudet288

over 2200 Underskrifter, altsaa af hver tredine Person*). Paa denne Adresse fulgte en kongelig Kundgjorelse af det følgende Aar 1852, ved hvilken hele Sagen skødes til Side, og, i Strid med det kongelige Rescript at 23de September 1848 og Valgloven af 28de September 1849 for den Forsamling, hvilken det i Overeensstemmelse med disse Forordninger var forbeholdt at høres angaaende Grundbestemmelserne for Landets forfatningsmæssige Stilling — denne Forsamling var ved et Magtsprog bleven ophæver — foreskreves paany Valg til Al thinget efter Forordningen af 1843, og ligeoverfor dette Althing udtaltes det paa Thingets Foranledning, der gjorde Forsøg paa, at bringe Sagen frem paany, ved en anden Run dgj øreise, at «ingen Forandring i Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget skulde tinde Sted, uden at et Lovforslag derom forst forelagdes AIthinget til Betænkning«. Og derved staaer Sagen for Øieblikket; thi hverken Althinget eller Begeringen synes at være betænkt paa væsentlige Indrømmelser. Island vedbliver derfor ogsaa at ligge bundet i Absolutismens Skjød.

De linantsielle Forhold mellem Danmark og Island ere ligeledes Gjenstand for forskjellig Opfattelse, og i Anledning heraf er der opstaaet Misforstaaelser. Danmark anslaaer aarligt 30—40000 Rigsdaler til Islands Udgifter, et Beløb hvorved rlen Forestilling har gjort sig gjeldende i Danmark, at dette Land har et tilsvarende aarligt Tab ved Island. Men man tager saa ikke Hensyn til den betydelige Fordeel, som den islaudske Mandel yder. Landets aarlige Indførsel, der for Størstedelen skeer ved danske Kjøbmænd, beregnes til Million Rigsdaler, hvilket ikke kan ansees som ringe. Hvad nu de sædvanlige Udgifter for Islands Vedkommende angaaer, da har

deu danske Statskasse til forskjellige Tider inddraget Pengemidler fra Island, hvilke Midler saaledes vedblivende synes at burde udgives i dette

*•) Ell Adresse, der udtalte Ønskeligheden af, at det hvilende, svenske Reformforslag, der siden blev Sverigs Grundlov, antoges, fik ved at sendes om i Landet <50,000 Underskrifter, eller omtrent kun af hver sexogtresindstyvende Person.FORTSÆTTELSE.

289

Øiemed. Til disse hore först og fremmest Summerne for det i Island solgte Krongods, med hvis Udbytte Skole, Bispestol m. m. underholdtes. Dette Underhold, som for udrededes af Godserne, er nu omtrent 20000 Rdl., hvilken Sum saaledes bor trækkes fra de Penge, der som anslaaet Underskud sendes fra Danmark til Island. Foruden disse gives der, efter Indrømmelse af Justitsministeriet i Kjøbenhavn, soiu styrer Islands Finantser, endeel andre Midler, der med Rette tilhore Island; men derpaa bliver det for vidtløftigt at indlade os her. Det er tilstrækkeligt, at det nuværende saakaldte Bidrag idetmindste ikke overstiger Renterne af de Capi-taler, der fra Island ere gaaede ind i den danske Statskasse, hvorfor Island synes at have en gyldig Fordring derpaa. Hvormeget den danske Rigsdag kan komme til at bevilge Landet udover dette, maa nu Fremtiden vise. I denne Henseende have Islænderne, efter Forfatterens Mening, fort deres Efter-regninger temmelig langt, tilbage i Tiden. Thi at en lille Capital med Rente og Rentes Rente i Tidernes Lob bliver til en stor Sum, lader sig let Iremsætte paa Papiret, men det bliver sjeldent til Virkelighed. De Fordringer, som bygges paa saadant Grundlag, kunne derfor kun betegnes som overdrevne. Ligesaa synes det, som om der kun kan tilregnes det nuværende Danmark en ringe Skyld i det Onde, som ukloge Handelsforordninger i fordums Dage have medført, da der med Hensyn til Handelen gjorde sig Grundsætninger gjeldende, hvis Feila.gtighed forst i senere Tider er bleven indseet. Kan man saaledes end ikke med Fuie erkjende nogen Forpligtelse for Danmark i vore Dage ligeoverfor Island, enten med Hensyn til de Ulykker, Monopolhandelen forte med sig, eller til de aarlige Indtægter, denne Handel forskaffede den danske Krone, saa maa man dog paa den anden Side indromme, at de Saar, der i Monopolhandelens Dage tilfoiedes Island, vare saa dybe, at man neppe kan undres over, at Mindet om disse Smerter endnu bevares. Men at dette virkelig kan avle Uvillie mod det nuværende Daumark, der har indrømmet Island den mest udstrakte Handelsfrihed, er en sorgelig Kjendsgjerning. Monopolhandelens lærerige, om end sorgelige Historie skulle vi forøvrigt i det Følgende berøre med nogle Ord.

19290

laxdets tilbagegang.

Islands mest glimrende Tidsalder maa uden Tvivl regnes fra Begyndelsen af det tolvte til Midten af det fjortende Aarhundrede. Denne Tid frembragte den mærkværdige Literatur, som med Foie er Islauds Stolthed og som har tjent til lige indtil vore Dage at bevare Kundskaben om det Sprog, der taltes af vore Fædre, hvilket jo er af den største Vigtighed for vort eget Sprogs rette Forstaaelse, samtidigt med at de historiske Dele af denne Literatur, de saakaldte Sagaer, danne selve Kilderne til de nordiske Landes ældste Historie, saavel hvad Begivenhederne selv, som hvad Skikke og Sæder angaaer. Disse Kilder burde det for os skandinaviske Folk idetmindste være lige saa vigtigt at lære at kjende i Enkelthederne, som den latinske og græske, for vor ældre Tids Historie ligegyldige Literatur, ligesom ogsaa det islandske Sprog ved sin Formrigdoni i en vis Grad kunde sættes ved Siden af de dode Sprog. Det er derfor beklageligt, at Skoleunderviis-ningen i Sverig, idet den for en Deel har frigjort sig fra de trykkende Baand, som Læsningen af de dode Sprog medfarte, ikke samtidigt har gjort et raskt. Skridt og stillet sig paa folkelig Grund ved at indføre islandsk Sprog og Literatur i Skoleunderviisningen. De burde uden Tvivl der have deres selvskrevne Plads, ligesom de vistnok fra Skoledrengenes Side vilde blive omfattede med Interesse.

Efter det for Island glimrende Tilisrum, hvilket, som nævnt, udgjorde omtrent tre Aarhundreder, fulgte i de følgende Aarhundreder efterhaanden en Svaghedstilstand, under hvilken Landet mere øg mere forfaldt, saa at Folket endog i Slutningen af forrige Aarhundrede med stærke Skridt gik sin Undergang imøde. Som den vigtigste Grund hertil sætter man Reformationens Indførelse, hvorved den eneste Magt, der fandtes i Landet som

Modvægt mod Kongemagten, undertrykkedes, og hvorved ligeledes med det katholske Præsteskabs Forsvinden dets Rigdomme adspredtes, og Dannelsen, hvis Repra?sentant det var, udslettedes. Fra det politiske Synspunkt prise derfor Islænderne ikke Reformationens Indførelse i Landet, men ansee den snarere som en Ulykke. En nærmere Aarsag til Landets Forfald laa vistnokMONOPOLHANDELEN.

291

i de Ulykker, som ved de forfærdelige viilcanske Udbrud og de dermed følgende Sygdomme overgik Landet, i Særdeleshed i det 17de og 18de Aarhundrede, men hovedsagelig i det trykkende Handelssystem, hvorunder Landet paa samme Tid sukkede. Den islandske Handels Historie er derfor paa eengang et af de sørgeligste og et af de lærerigste Capitler af Landets egen nistorie.

Dengang Island i Aarene 1262—64 forenedes med Norge, optoges i den da oprettede Foreningsact den Bestemmelse, at Kongen skulde sikkre Landet en aarlig Tilførsel af sex Skibsladninger, hvilken Bestemmelse naturligviis ansaaes for at være til Laudets Fordeel, eftersom den opsattes fra Islændernes Side. Men heraf toge de norske Konger senere Anledning til at ansee Handelen paa Island for dem særligt tilhørende eller for et Regale. Etter Unionen forandredes dette Forhold, idet Unionskongerne, der havde faaet. Mere at. tænke paa, opgave denne Eneret og overlode Handelen paa Island deels til Hansestæderne, deels til kjøbenhavnske Borgere. 1 dette Tidsrum vare dog hver-keu Grændserne for den inden- eller for den udenlandske Handel saa strengt afstukne, som de senere bleve. I Aaret 1602 bortforpagtedes nemlig deu islandske Handel af den danske Regering for en vis Sum Peuge til et Compagni af Kjøbmænd i Kjøbenhavn, hvilken Tilstand vedblev indtil Aaret 1787. Compagniet tik herved Rettighed til udelukkende Handel paa Oen, hvis egne Indbyggere paa den Maade ganske udelukkedes fra det udenlandske Marked. For at kunne indsee, hvilken Betydning en saadan Foranstaltning maatte have for Island, maa man erindre, at Island er et blot kvægdrivende Land, der maa hente hele sit Forbrug af Korn og Industrifrembringelser fra fremmede Lande; Indførselsartiklerne ere hovedsagelig Fisk og Uld. Forholdene ere derfor her ganske simple. Dengang Regeringen, deels for at berige den danske Statskasse, deels i Kjøbmandsstaudens Interesse, stiftede Monopolhandelen for Island, forhoiede den herved med det Samme Prisen paa en Mængde Fornødenheds-artikler, som Landet nødvendigt behovede, saafremt dets

19'dens virkninger.

Beboere ikke skulde, sulte ihjel eller fore et kummerligt Liv. Denne Maade at trække Indtægterne til Kronen og at samle al Fortjenesten paa visse enkelte Hænder ved at stifte et Handelsmonopol svarer saaledes til en Indkomst ved Toldsystem og en Stigen i Priserne som Folge deraf, skjøndt den første Maade at naae samme Maal paa er nemmere, naar man har at gjøre med en fjerntliggende Landsdeel, hvor Afsondring let kan gjennemføres.

Hvad blev nu den nærmeste Folge at det Baand, der saaledes lagdes paa Handelsfriheden ved Forordningen at 1602? Naturligviis den, at Prisen paa indførte Varer steg, saa at disse i de nærmest paafølgende Aar forhøiedes med tre til bre Gange Beløbet, medens Priserne paa Fisk i deres Sted formindskedes. Hvilken Indvirkning dette endvidere maatte udøve paa et fattigt Lands Udvikling kan man lel forstaae. De smaa Indtægter bleve nemlig svækkede, hvoraf igjen fulgte, at. Landets Erhvervsevne overhovedet formindskedes, saavel hvad Fiskeriet som Kvægavlen angik, Fattigdommen udbredte sig og Folketallet sank. I et eneste District af Landet døde i de tre første Aar efter Monopolhandelens Indførelse ikke mindre end 80U Personer af Hungersnød, og i hele Landet omtrent 1)000 Personer, hvilket udgjorde omtrent eu Sjettedeel af Befolkningen. Denne forfærdelige Følge afMonöpolhandelens Indførelse havde man næsten forud kunnet beregne; thi da Landet tidligere frembragte omtrent .Saameget, som der var nødvendigt til Indbyggernes tarvelige Underhold — hvilket man kan slutte deraf, at Velstanden, uagtet en høist simpel og noisom Levemaade, kun tiltog i ubetydelig Grad eller slet ikke — er det naturligt, at det vilde blive særdeles vanskeligt eller umuligt for Indbyggerne at slaae sig igjeunem, naar Indførselsvarerne paa en konsilet Maade fordyredes. Og Folgen deraf blev altsaa, at de Fattigste sultede ihjel, hvilket forøvrigt er den yderste Følgeslutning, hvortil ét For-budssystem kan komme.

Uden at agte paa disse Forhold gik den danske Regering imidlertid frem paa den betraadte Bane, idet den trak Baan-dene fastere istedetfor at losne dein. I en Forordning af AaretFORTSÆTTELSE.

1684 indskærpedes paany strengeJigen, at de Indfødte ikke maatte have Ret til at handle med hverandre eller med Udlændinge, men at al Handel skulde gaae gjennem llandels-compagniet i Kjøbenhavn; de maatte paa ingen Betingelser handle med Andre »hverken paa Landet eller Havet, i Havne, paa Fjorde eller andetsteds», ikke heller maatte de sælge deres Fisk fra Baadene, naar de vare ude at fiske, nnder Trudsel om de strengeste Straffe.

Ved at forbyde Folket selv at udfore Laudets Varer til fremmede Steder, undertryktes naturligviis al Søfart, da det ikke lønnede sig at udruste Dæksfartoier til Fiskeri, naar Fiskene betaltes med den låve Pris, som Handelscompagniet fandt for Godt at sætte paa dem. Fiskeriet indskrænkedes derfor til de aabne Baade, der naturligviis ikke længe, neppe over et Dogn, kunne holde Soen, og hvorved deels Faren ved denne Bedrift forøgedes, deels Fordelen i betydelig Grad mindskedes. Under denne Fftervee af Monopolhandelen lider Island, som bekjendt endnu; Indbyggerne roe tre til sex Miil ud paa Ravet i deres aabne Baade, miste saaledes megen Tid ved Frem- og Tilbageroningen og ere ofte i stormfuldt Veirligt ude af Stand til at komme tilsoes, uagtet de vide, at det myl rer med Fisk udenfor Kysterne. Hensigten med Forbudet, at al Fisk. som fangedes ved islands Kyster, skulde gaae gjennem danske K jobmænds Hænder, inden den kom paa Verdensmarkedet, opnaaedes heller ikke. Thi da Franskmændene — som ere de storste Forbrugere, efterdi Frankrig er et katholsk Land, hvor der i Fastetiden spises megen Fisk — forhindredes i at gjøre deres Indkjøb hos Islænderne selv, hvorved de havde kunnet erholde Varerne for bedre Kjøb, begyndte de, som forhen omtalt, selv at udruste Fartøier til disse nordlige, fiskerige Farvande. De have erholdt rigelig Understøttelse af den franske Regering, og Udbyttet af Franskmændenes Fiskerier ved Island er saa betydeligt, at det i et af de nærmest forløbne Aar, nemlig i Aaret 1864, fra hvilket de sidste Optegnelser over dette Fiskeri have været at erholde, beløb sig til en Værdi af ikke mindre end sexten Millioner Francs. Islands hele Fiskeudførsel i den samme

Tid belober sig neppe til balvanden Million Francs. Meget af den Fisk, som Islænderne selv fange, bliver naturligviis i Landet, men der var Intet til Hinder for, at den islandske Befolkning selv kunde nvde godt af idetmindste en betydelig Deel af don frauske Fangst, saafremt ikke ved den nbeldbringende Monopolhandel deres »Erhvervsevne var forringet«, Foretagelseslysten var bleven svækket og hele Udviklingen trængt tilbage.

Ved Handelsforordningen af 1084 steg paany Prisen paa Indførselsvarer, saa at den næsten flere Gange fordobbledes. Handelscompagnierne betalte aarligt i Gjeniiemsnit 45000 Rdl. til den danske Krone.

I det 18de Aarhundrede hjemsngtes Island mere end ellers af tuuge Følger af de ulykkebringende vulcanske Udbrud, og da Landets Modstandskraft var lammet ved det trykkende Handelssystem, blev dette Aarhundrede særlig uheldigt for Folket. I Aaret 1762 var en ondartet Faare-svge udbrudt, og omtrent 280000 Faar eller det halve Antal af hele Faareavlen blev nedslagtet i dette og de nærmest folgende Aar. 1 Aaret 1783 omkom af Pest og Sult 11000 Koer og 27000 Heste eller Storstedelen af de Sidstnævnte og en betydelig Deel af de Förste, samt 186000 Faar. Folkemængden aftog som Folge heraf i en betydelig Grad. I den indtil da forløbne Deel af hint Aarhundrede havde snarere Tilbagegang end Tilvæxt i Landets Folkemængde fundet Sted. Den havde været omtrent fSOOOO Personer, idet den undertiden i en Række af Aar ubetydeligt overskred dette Tal, undertiden sank under det. et unaturligt Forhold, eftersom Landet stadigt levede i Fred , og derfor just i fuldeste Maal havde kunnet nyde Frugterne af en fredelig Udvikling. I Aaret 1783 bestod Islands Folkemængde med et rundt Tal af 48000 Personer; den sank i Aarene 1784-85 ned til 39000 og formindskedes saaledes igjen med 9000 Personer, der for Storstedelen dode Hungersdøden. 1 det folgeude Aar formindskedes atter Befolkningen med 1200 Personer.

Som Følge af disse ulykkelige Forhold vaktes hos den daværende danske Regering den Tanke, at flytte Befolkningen

ud aí Landet, fordi den ikke kunde finde sit Underhold der. Men i Forveien nedsattes dog en Comitee for at

undersøge Aarsagerne til Landets Tilbagegang. Denne Comitee kom til det Resultat, at disse Aarsager ikke maatte soges i Landet selv, men havde deres Grund i de fordærvelige Rege-ringsforanstaltninger, og i Særdeleshed i det Tryk, der hvilede paa den frie Omsætning, og derved paa Landets hele Pro-ductionsevne i Almindelighed. I denne Anledning og som Folge af den store Kod. der havde rammet Landet, bleve nu Llandelsbaandene løsnede ved tvende paa hinanden følgende Forordninger af Aarene 178(3 og 1787.

Hermed var Handelen dog langtfra frigiven; Havnene vare kun aabnede for danske Undersaatter, og disse maatte ikke engang føre deres Fartoier umiddelbart til Islaud fra udenlandske Steder, men skulde först anløbe Danmark. Libeller maatte nogen Indfodt drive Handel tiden at være i Compagni med danske Kjøbmænd; det torbødes üdlændin-gerne at lægge an ved Island, undtagen i Havsnød, og de skulde i saa Tilfælde forloie sig hort saa snart som muligt. Den til en vis Grad aabnede Concurrence kunde dog ikke undlade at bære gode Frugter. Efter tvende Aars Forløb vare de indenlandske Frodueter tiltagne flere Fold i Værdi; i Særdeleshed steg Frisen paa Fisk i en mærkværdig Grad. Et Skippund Fisk, der i Aaret 1776 kostede 7 Rdl. 16 Sk., betaltes saaledes i Aaret 1792 med 24—30 Rdl. eller det Fiirdobbelte mod før. Denne Vare gjaldt forøvrigt i Handelsmonopolets Dage paa Verdensmarkedet 30—40 Rdl., medens deu i Island betaltes med 7 Rdl., uden at nævne andre Exempler. Antallet af lvvæg tiltog ogsaa i en mærkelig Grad efter Handelsbaandenes Losning, og Antallet af Befolkningen, der i hele Aarhundredet snarere var gaaet tilbage end fremad, steg i Aarene 1788 til 1800 med 8,500 Personer. De paa Island seilende Fartoiers Antal, der under Monopolet havde udgjort omtrent 30 aarlig, steg hurtigt—i Aaret 1788 til 5ö og i Aaret 1790 til 68.

Denne Fremadskriden forekom den danske Regering lor hurtig, eller rettere sagt, Privatinteresserne gjorde sig gjeldende, at hvilken Aarsag Indskrænkninger i den bevilgede Handelsfrihed296

FRIHANDEL.

paabodes i Aarene 1792 og 1793, saa at Landhandel heelt og holdent forbedes, hvorhos Befolkningen lik Tilhold om at handle paa visse llavne; Handelen lige fra Fartoierne, deu saakaldte Specnlationshandel, som den kaldes i Island, indskrænkedes, idet det forbodes Forerne af saadanne Far-toier at ligge mere end fire Uger i Land, og i Sommerens Lob at lægge an i mere end een af de autoriserede Havne. Denne Forandring viste sin Virkning blandt Andet deri, at de aarligt ankommende Skibes Antal gik ned, i Aaret 1793 til 49 og i Aaret 1794 til 39. En Ansøgning fra Befolkningen, der i Anledning heraf indgik til Regeringen i Aaret 1795 med Begjering om udvidet Handelsfrihed, affærdigedes med deu Erklæring, at en saadan Indrømmelse kun vilde blive til Skade for Island. Udenlandske Fartoier vare saaledes fremdeles udelukkede; ingen Varer maatte fores fra udenlandsk Sted umiddelbart til Landet, men skulde forst passere en af Kongerigets Havne. Af denne Grund vare Islænderne ved Udbruddet af Krigen i Aaret 1807 mellem Danmark og England igjen nærved at komme i stor Nød, eftersom den danske Regering da ligefremt advarede mod at udruste Fartoier til Island af Frygt for engelske Krydsere. Men ved nogle enkelte Personers Mellemkomst tillod den engelske Regering, at danske, til Island bestemte Fartoier under visse Betingelser maatte faae Lov til at passere.

I de nærmest følgende Aartier vedtoges rigtignok nogle Ændringer i Handelsforordningen for Island, saasom Aar 1816, da Udlændinge forst fik Tilladelse til at handle paa Landet, skjondt mod den betydelige Afgift af 50 Rdl. for hver Commercelæst, hvilken intet Fartøi kunde bære, og hvorved Beskyttelsen saaledes i ingen Henseende blev ophævet. I Aaret 1836 nedsattes endelig denne Afgift betydeligt, hvorhos andre Friheder indrømmedes, indtil tilsidst i 1854 fuldstændig Handelsfrihed bevilgedes. Der opkræves nu ingensomhelst Toldafgifter og kun ubetydelige Lastepenge. Haand i Haand med denne lidt efter lidt vundne Handelsfrihed steg Landets baade materielle og intellectuclle Udvikling i en mærkværdig Grad. Folketallet, der i det Isde Aar-KENS FØLtiER.

hundrede lige indtil Aaret 1787 ikke var gaaet et Skridt frem, naaede nu efterhaanden op til 68000 Personer, der udgjør den nuværende Folkemængde; den steg saaledes fra Aaret 1800 næsten med 50 Proeent. Udførselen tiltog ligeledes i Overeensstemmelse hermed. Af Talg udførtes saaledes i ni betegnende Aar af 1600 og 1700erue i Gjen-nemsnit kun 114000 Pund om Aaret. Senere har denne Indførselsartikel stadigt været i Stigen, saa at Udforseleu i Aaret 1855 endog beløb sig til 983000 Pund. Af Eder-dnun udførtes i Aaret 1784 og Aarene forud i

Almindelighed 2000 Pund; i Aaret 1855 var denne Udførselsartikel steget til 4000 Pund, altsaa til det Dobbelte. Af Fjer udgjorde Udførselen i det 18de Aarhundrede i det Høieste 4500 Pund for eet Aar, nemlig i Aaret 175,3, men sauk ogsaa stundom ned til nogle hundrede. Denne Udforselsvare har ogsaa været i Stigen siden dette Aarhundredes Begyndelse, og steg i 1855 til 25000 Pund. Det største Fremskridt viser dog Fisk og Uld. Af Fisk udfortes i de sidste Aar, medens Handelsmonopolet bestod , omtrent 8000 Skippund aarligt; i 1855 var Udforselen af denne Vare 24000 Skippund; den var saaledes forøget til det Tredobbelte. Udførselen af Uld, der i den sidste Halvdeel af det afvigte Aarhundrede undertiden sank ned til ikkun nogle tusinde Pund — i Aaret 1734 udgjorde denne Udførsel 107000 Pund, i Aaret 1743 84(KX), i Aaret 1764 39000 Pund steg ved den aabnede Coneurrence i Aaret 1*06 til 2150000, i 1840 til 940000, og i Aaret 1855 til 1,600,000 Pund. — Udforselen af forarbeidede uldne Varer er dog derved formindsket, om end i betydeligt mindre Forhold.

Disse glimrende Resultater stille sig endnu fordeelagtigere ved Sammenligningen mellem Priserne for og nu, saavel med Hensyn til Indførselen, som til Udførselen. Hvad nu Fisk angaaer, da have vi allerede forhen anført et Par Notitser i denne Henseende. Fremdeles steg Prisen paa Uld, der i Aarene 1840—49 i Gjennemsnit for hvid Uld udgjorde eenog-tyve Skilling for Pundet, i 1850—59 i Gjenneiusuit til tredive Skilliug. Dette Forhold er i de senere Aar blevet endnu gunstigere, hvilket dog tildeels kommer af den forringede Tilførsel af298

l'flRTSitTTEJ.SB.

Bomuld paa Verdensmarkedet. Afvigte Aar betaltes Ulden nemlig med tre Mark og sex Skilling Pundet. De gunstige Omstændigheder, som Folge af Handelens uindskrænkede Frigivelse, have forøvrigt uafbrudt viist sig paa det Fordeelag-tigste, og skjøndt Island især i dette Aarti har været hjemsøgt af haarde Aar, har man dog ikke blot været fri for Gjentagelse af de Rædsler, som det forløbne Aarhundredes haarde Tider medførte — Hungersnød og Iluugersdod — men Velstanden og Fremgangen have heller ikke lidt i nogen væsentlig Grad. Den udvidede Handelsomsætning sees bedst ved et Blik paa det Antal Fartoier, der i vore Dage seile paa Island, i Sammenligning med tidligere. Dette Antal udgjorde i Aarene 1856—(53 i Gjennemsnit 134 Stykker, med en Drægtighed af G,164 Commercelæster; i Aarene 18(X>— 1807 var Læstedrægtigheden i Gjennemsnit 2,401 og Fartøiernes Antal 57, og i Aarene 184S—55 henholdsvis 4,785 og 120.

Det er naturligt, at Befolkningen under saadanne Forhold i høieste Grad maa prise Frugterne af Frihandelssystemet, og de Handlende have, i det Hele taget, heller ikke tabt derved. Rigtignok have de faa store Handelshuse, der forhen alene beherskede den islandske Handel, og samlede sig betydelige Rigdomme derved, været nødte til at vige for Concurrencen, men i deres Sted er der aabnet Adgang til Fortjeneste for en Mængde smaa Kjøbmænd, som tidligere vare udelukkede fra Markedet . Fri handelssystemet har derfor medført, at Gevinsten er bleven fordeelt paa flere Hænder, hvilket rigtignok har givet de Faa, der have samlet sig Formue ved den islandske Handel, Anledning til Klager, men istedet er der, som meddeelt, aabnet Erhvervskilder for Mange, der forhen vare udelukkede. Desuden er Islands Pro-ductionsevne og i Sammenhæng dermed Udforselen stegen betydeligt, efter hvad vi ved de anførte Exempler have viist, hvorved atter Handelsfordelen i det Hele taget naturligviis er forøget. Fordelene ved det nye System ere derfor gjensidige, ligesom de meddeelte Exempler, efter hvad der forekommer os, ere særdeles talende og slaaende.ISLAND LUiEOVERFOR DANMARK 00 OMVENDT 299

Island er derfor nu paa gode Veie til materielt Velvære, saavidt Landet med sin knappe Natur kan vente sig, og det maa derfor hoilig beklages, om det skulde holdes tilbage paa Grund af politiske Forviklinger og Partistridigheder. At Danmark sknlde miste Noget ved at indrømme Island en vis Selvstændighed i politisk Henseende er vanskeligt at forstaae, hvorfor det heller ikke kan nytte, at opsætte en saadan Indrømmelse længere. Saaledes som Sagerne nu staae, lordrer Islands Interesse dette næsten med Nødvendighed: thi der i Landet boldes de mest paatrængende offentlige Foranstaltninger næsten ganske tilbage i Forventning herom. Det er naturlignis især Skattebevilliugsret, som Landet eftertragter. Vi skulle anføre et Exempel paa hvad Opsættelsen heraf fører med sig. I Island er Brændevins-indførselen siden 1849 steget med ikke mindre end 79 Procent; jævnsides hermed er Drikfældigheden naturligviis tiltagen. Trangen til en Skat paa Brændevinsudsalg er derfor stor. Men

Althinget vil ikke tage Initiativet hertil, fordi det ikke har besluttende Myndighed med Hensyn til Skattens Anvendelse.

Hvis derfor Danmark — hvad man bør forudsætte, og hvilket tillige den skandinaviske Stammes Interesse byder — nærer noget Öuske om at beholde dette Land under den danske Krone, bør det ikke opsætte at ordne Landets For-fatningsforhold; thi, som Sagen nu staaer, er Stillingen i hoi Grad trykket. Det kan forøvrigt kun gjøre deu upartiske Betragter ondt at see Kiv og Strid herske mellem to nærforbundne, opvakte Folk; men blive de nuværende Forhold ved i Længden, kan det let hændes, at Kulde paa den ene Side, og den udelukkende Nationalaand paa den anden Side inden føie Tid ville bidrage deres til at fremkalde et islandsk Spørgsmaal, hvis Losning man let kan forudsee, nemlig at Island som en udsøgt Bid falder i Munden paa et fremmedt Folk. Dette synes os dog at være et Punkt, der er værdt at tænke paa; thi oin end Danmark ikke støttes synderligt af Island, er det dog et Broderland, som man bor holde Venskab med, og løses Island fra sin For-300

bindelse med Norden, brydes derved dets nationale Forbindelser, hvilket aldrig skeer ustraffet. —

Ovenpaa dette alvorsfulde Gapitel kan Læseren maa-skee trænge til en Smule Dessert, der i det Folgende skal bydes.

Som forhen omtalt, traadte Althinget, Islands repræsentative Forsamling, sammen den Sommer, da jeg besogte Landet. Althinget er sædvanligt samlet hverandet Aar i sex Øger eller to Maaneder. Af dets 27 Medlemmer ere C kongevalgte, de Øvrige indtage deres Plads ifolge Folkevalg. Aarets folkevalgte Medlemmer bestode af 10 ßouder, 5 Præster og 6 Embedsmænd og saakaldte Standspersoner. De Kongevalgte vare alle Embedsmænd. Althinget vælger selv sin Formand, uien foruden denne, der leder Forhandlingerne, deeltager en kongelig Commissarins deri, og danner saaledes Mellemleddet, mellem Folkerepræsentationen og Regeringen. Althinget holder sine Moder i eu stor Sal i Skolen i Reykjavik; Medlemmerne ere der t'ordeelte om et hesteskoformet Bord, med grønt Klæde over. Forhandlingerne føres naturligviis i Laudets Tungemaal og kunne være ganske livlige; thi islænderne have lot ved at udtrykke sig og holde Taler. Derpaa fik jeg Beviser, saavel ved min Nærværelse ved Althingsmøderne, som især ved det Middagsselskab eller den Banket, som Althinget, efterat det var sluttet, gav sig selv og nogle indbudne Deeltagere, blandt hvilke Forfatteren var.

Spisesedlen, som jeg endnu har gjemt, var den Middag saalydende:

1. Sii|>a.

2. Sviuakjöt.

3. Lax.

4. Fricassé.

5. ßytingur.

6. Steik.

7. KOkur.

Denne Spiseseddel var jo forstaaelig, maaskee med Undtagelse af Nr. 5, hvilken Ret dengang idetmindste satte mig Fluer i Hovedet, indtil jeg tik den rigtige Forklaring ved Ordet Budding. Hvis Læseren til denne, efter Forfatterens Me-00 DESSEKT,

ning ret gode Middagsmad, lægger flere Sorter udmærket Vin og skyller det Altsammen ned med den skummende Champagne, stadigt under Taler og Skaaler, kan han faae et Begreb om hele Stadseu; Taffelmusik var det Eneste, der manglede i at stille denne Middag paa samme Trin som en Banket i et hvilketsomhelst. andet Land. Dog denne Mangel havde siu gode Grund; thi i Island findes vel neppe et eneste Messinginstrument, og

endnu mindre en heel Kvartet.

Men nu er Desserten fortæret, og Forfatteren udbeder sig Tilladelse til at gaae over til næste Capitel.302

BEISK til. GEYSIR OG HEKLA.

Niende Capitel.

u forlader jeg for anden Gong Reykjavik, for at besoge Geysir og Hekla. Det var Torsdagen den 31te August"), og Efteraaret havde allerede begyndt at forkynde sin Ankomst ved det gulnede Græs og et mere regnfuldt Veirligt. Mine Heste, der nu havde faaet sig udhvilede efter den lange Reise rundt om Landet, bleve paany sadlede, og bragte mig igjen den nu velbekjendte Vei over Mosfellsheidi til Þíng-vellir. Ved mit første Besøg paa dette Sted havde jeg taget Nattekvarteer hos en snaksom og venlig Bonde i Skógarkot,

*) I Island har man ikke beholdt de gamle Navne for de fire Dage i Ugen: Tirsdag, Onsdag, Torsdag og Fredag. i)e forandredes nemlig af en af Landets katholske Bisper, fordi de vare altfor hedenske. Istedet derfor kaldte man dem: Þriðjti-dçgr, Midvikudagr, Fimtudagr og Fðstudagr, hvilke Benævnelser endnu bruges. Man benytter ofte ejheller Uhrets Tidsbestemmelser for de forskjellige Timer paa Dagen; thi mange Steder er man ikke i Besiddelse af et Uhr, men ansætter Tiden efter Solens Standpunkt paa Himmelen. Saaledes kalder man Kl. Í» Form. Dagmål, Kl. 12 Midd. Ifádcgi, Kl. 8 Efterø. Non. Kl. (» Miðuroptan, Kl. 9 Náttmál. Kl. 12 Midnat Miðnótt. Kl. 8 Fonn. Otta. Kl. (i Miðurtnorgun eller Hirðis-risniäl. »Otta« i Islund er dog ikke den Tid. man staaer op; man sover sædvanligt til i.Miðurmorgun», smoler altid on» Morgenen naar man skal reise, men holder i dets Sted ud til seent paa Aftenen. Denne fornemme Mode skriver sig vel fra de lyse Nætter; thi i Sominennaanederne er Natten næsten ligesaa lys som Dagen. I Nordlandet sees Solen uafbrudt en Lgestid ved Midsommer.THING VALI. AK IIIKE.

hvis Navn, o ni jeg ikke tager feil, var slet og ret Jón. Denne Bær ligger omtrent midt paa den jævne, med Buske bevoxede Lavastrom mellem de to Storheder Almannagjå og Hrafnagjá. Nærmere ind imo<l eller rettere sagt lige tæt ved den førstnævnte Hevne ligger et. andet beboet Sted, nemlig Præstegaarden ved l'ingvellir; der flyder Öxarå forbi ud i l'ingvallavatn, og lige derved ligger det forhen nævnte Lögberg. Hvis man nærmere vil undersoge Almannagjå samt de historisk beronite Egne deromkring, maa man saaledes tage Præstegaarden til Opholdssted. Der landede jeg

TliitigvnUukirko.

nu ogsaa for en Dag, glad over endnu engang at faae Leilighed til at skue de herlige Omgivelser om l'ingvellir og Almauuagjå.

Ovenstaaende Træsnit fremstiller den lille iHngvalla-kirke, nys oppudset og tjæret, liggende paa en Høi nærved Öxara, der flyder frem mellem Kirken og Bjergryggen tangere i Baggrunden. Denne Bjergryg, der kan følges et. langt Stykke, dannes, som man seer, i sin længst, bortliggende Deel af en lodret Væg, som ikke er noget Andet, end den vestre Væg af Almannagjå, der saaledes i al sin storartede Pragt ligger indesluttet af Bjerget, hvis østre Deel skraaner ned mod Öxarás304

i.adoaRhalr-

Floddal. Tilvenstre for Kirken ligger Præstegaarden og til-hoirc Lovbjerget, der dog ikke sees paa Tegpingen. Paa Bjergvæggens Skrænt tilhnire og paa Sletten der nedenfor laae »búðirnar«, hvor de gamle Stammehøvdinger tidligere i Verden boede under Altliinget. Dette Sted var i den Tid ofte Vidne til Feider, ja endog til blodige Kampe mellem de stolte Odelsiuænd; nu bestaae Boderne kun af nøgle neppe-synlige Gruushøie. Storheden og den raae Kraft ere stedte til Jorden; Fortiden sover sin gaadefulde Søvn, hvor vi undrende spore dens halvt, udslettede Minder. — 1 Skógarkot, som jeg nu ogsaa besøgte, fæstede jeg mig en Veiviser til Geysir-reisen. Veien over Hrafnagjá, ad hvilken man kommer, er ikke saa malerisk, som over den tilsvarende llevne hinsides Dalen; den bestaaer af en smal Bro, dannet af nedkastede eller nedstyrtede Stene. Ved Overgangen over Iirafuagjå lader man den mærkelige Lavastrøm fra Skjald-breið bag ved sig, meu kommer strax igjen ud paa uye

Lavamarker og en stenet, ubanet Ilede, hvorpaa Veien skraaner ned i den saakaldte Laugardalr, en mod Syd aaben Slette, der hænger sammen med det vidtstrakte Lavland, med hvilket, jeg allerede ved mit Ophold ved Oddi i Begyndelsen af Sommeren har gjort Læseren bekjendt. Grændsen for det beboede Land ligger netop paa den nordlige Side af Laugardalr, som der begrændses af vældige Fjeldstrækniuger, hvis Masse for Størstedelen bestaaer af Palagonittuf, som med sortebrune Toppe rage op fra Fjeldsletterne. Naar man stiger ned paa Sletten, har man paa venstre Haand nogle Huler i Tufbjerget at tage i Oiesyn. Dalens nordlige Skrænt smykkes af en lav, iuen frodig Kratskov; nedenfor breder sig en Sø, Lauga r vatn, og længere derfra en større Sø, Apa vatn. Fra Engene i Dalene hæve sig vældige hvide Røgstøtter, Tegn paa de derværende varme Kilder, af hvilke Rerkja-hvér er den vigtigste. Mod Syd og Sydost har man fra Laugardalr en vidtstrakt Ildsigt, lige til Eyafjallsjökull og Hekla, som dog dengang var indhyllet i Taage. Denne Dal eller Slette danner derfor baade i det Smaa og i det Store et af Landets herligste Partier. Fra dette Sted er Veien god til Geysir, det vil sige, saa god, som man er vant tilBruái'á eller Aaen med Broen.nnr.viu

at træffe den i Island. Den frembyder ingen Mærkværdigheder, med Undtagelse af et Stykke Lavastrøm, der er flydt ned fra den nordlige Fjeldskrænt, og en Elv ved Navn Ðrúará, der har sit Navn af en lille Bro, som fører over den. Denne Bro er et Nodvendighedsarbeide, thi den midterste Deel afFlodleiet dannes af en bred Kloft, over hvilken hverken llest eller Mand ellers kunde komme. Det er dog kun over denne Kløft, at Broen er lagt; forovrigt maa mau ride i Vandet, indtil mau naaer Kloften. Ned i denne styrter Vandet fra begge Sider med voldsom Fart, og opløser sig i et hvidgrønt Skum, der ligesom sloges af det gabende Dyb. Broen bestaaer kun af nogle sammenslaaede Bræder, rigtignok med et Rækværk paa Siderne; naar Vandet i Elven stiger, flyder det over Broen, der saa bliver en Undervand s br o*).

Man nærmer sig den verdensberømte Geysir over en gron Eng, som paa den nordlige Side heelt begrændses af Fjeldstrækningen. Lige ved Kilderne, thi der er flere, hæver sig en mindre, fritstaaende Fjeldryg, Lauga feil, der ved sin tra-chytartede Beskaffenhed — Obsidian og Trachyt ere nær beslægtede og ved sin langstrakte Form minder noget om ITrafn-tinnuhryggr ved Krafla. Denne Ryg bestaaer, som vi erindre, af en gammel Lavastrøm; skjøndt den nu danner en ophoiet Ryg, er den alligevel engang, ligesom enhver anden Lavastrøm, flydt ned i en Dal, hvis Udfyldning den har dannet. Faa begge Sider er den, ligesom Laugafell, omgiven med palagonitiske Tuffer. Ligheden er derfor slaaende. Steenarten i Laugafell frembyder dog ikke Lavastructur, men er dog sandsynligviis flydt ud af .lordens Indre i smeltet Tilstand. Den maa saaledes enten have leiret sig i eu gammel Dalgang eller i en Revue; deu omgivende Bjergmasse er da senere, ligesom ved ITrafntinnuhryggr, bortfort ved Deuudation. Dette

) Denne liro er dog langtfra saa vanskelig at befare, som medfølgende noget overdrevne Tegning svne at angive. Den er knn nogle faa Skridt, i det Høieste to Hestelængder lang og halv saa bred. Alligevel indgyder Vaudfaldet under den betydelig Agtelse, det kau ikke negtes.

kaäi tjene til Exempel paa hvorledes visse Dele af den islandske Jordflade ere t'remstaaede, saaledes som de nu vise sig for os.

Ved Laugafells østlige Fod ligge de berømte varme Kilder, af hvilke Geysir, eller, som den rettest kaldes, den store Geysir er den vigtigste. Geysir er nemlig et fælles Navn for alle Springkilderne — Navnet udledes af det islandske Verbum geysa: at stige med Voldsomhed — skjøndt det nu, siden den store Geysir hovedsagelig er bleven Formaal for Reisendes Iiesog, næsten udelukkende anvendes paa denne.

Geysir« Kililesritem.

Ovenstaaende Tegning er en Plat) over Geysirs Kildesystem. Man seer den store Geysir, en anden Kilde ved Navn Strokkr, der i Mærkelighed ganske ligner den førstnævnte samt desuden en Mamgde mindre Kildemundinger, af hvilke tvende, der kaldes lille Geysir og lille Strokkr, samt en nu navnlos Kilde i Nærheden

af store Geysir, have tildraget sig Opmærksomheden fremfor de ovrige. Antallet

af større og mindre Kildemundinger ndgjor ifølge Winkler #Geysir.'DEN STORK OfcWÍJL

22, foruden 10—12* mindre Huller, ad hvilke Vanddampe udstrømme*). Afstanden mellem de to største, Geysir og Strokkr, er, som det kan sees paa Planen, omtrent 550 Fod; man vil tillige bemærke, at Afstanden mellem alle disse Kilder overhovedet er ubetydelig og at Jorden her saaledes næsten er gjennemboret som et Sold. Den Bjergart, hvori Kilderne ligge, bestaaer af Palagonittnf; men de have alle bygget sig en mere eller mindre velformet Fdlobskanal af Kiselsinter, der afsættes at det hede Vand. De fleste af disse Kilder ere kogende, eller ogsaa nærmer Vandets Varmegrad sig Kogepunktet. Paa Grund af Kiselafsætningen og da flere af Kilderne i Aarenes Lob have forandret deres Leie, er Plantevæxten paa Stedet uæsten aldeles odelagt; kun lige ved deu store Geysir lindes en grøn Plet, der er skikket til Teltplads og anvendes i dette Øiemed af de Reiseude. Ellers bestaaer Marken af rødguult Sand, blandet med Stykker af guulgraa Kiselsinter. Som Folge af Vandets forstenende Egenskab linder man hist og her smukke Aftryk af Blade, Kviste, ganile Aviser og deslige, som Naturen eller Menneskene have kastet omkring paa dette Sted.

Efter disse forberedende Bemærkninger skal jeg nærmere søge at skildre de to Storheder, Geysir og Strokkr, der egentlig have fort os hid.

Geysir bestaaer, som Afbildningen viser, af en flad, omtrent sex Fod over Marken opstigende, cirkelformet Hvælving eller Høi, dannet af hvidgraa Kiselsinter, hvis Overflade er smaa hullet og ujævn, og derfor ikke upassende lignes ved Barken paa en gammel Eeg eller den udvendige Side af en Østersskal. I Toppen paa denne Hvælving, der omtrent, liar Fonn som et Kuglesuit, findes en skaalformet lodsænkning mellem 50 og 60 Fod i Gjennemsnit og 4 Fod dyb, og midt i denne det. lodrette Ror, ved hvilket Skaalen eller Bassinet staaer i Forbindelse med Jordens Tndre. Dette Rør er omtrent 9 Fod i Gjennemsnit og 70 Fod dybt. Omstaaende Gjeunenisnit af Geysirkeglen med Bassinet i

*)• pores Retning nærmer sig tlen nordost-sydvestlige, omtrent jtevn-

strngh med Skjald brciðsy$íeniet& Vnlcanrovne.

20*GJKKNKMSSIT AF KILDEN.

dens Top og det lodret nedgaaende Ror forklarer tydeligt dens Udseende og Beskaffenhed. Naar man tænker sig eu Underkop, som midt i Bunden er forsynet med et Ror af tilbørlig Længde, har man en temmelig rigtig Miniatnrform af Geysirbassinet med dets i Jorden nedgaaende Kanal. Naar Kilden er i Ro, er Bassinet til Randen fyldt med det klare Vand, hvilket, dog ikke er i Kog — det naaer paa l-'laden kun eu Varmegrad af mellem SO til 90üC. — men det flyder stille, kun udsendende Dampskyer. Fra Bassinets Kant iagttager mau ved Vandets tilsyneladende mørkere Farve det fra Bassinets Midtpunkt nedgaaende Ror, i hvis øvre Deel Vandet befinder sig i en strømmende Bevægelse, hvilket man

tijrx xni t- uf Goysir

kan iagttage paa Overfladen af det midt over Roret i Bassinet værende Vand, som stadigt, men langsomt trænges tilbage af den nedenfra opstigende, hedere Vandsoile og flyder ud mod Bassinets Bredder, hvor det, hvad man kan overtyde sig om ved at kaste Papirsstuniper deri, igjeu synker ned og Uyder tilbage i Roret langs Bassinets Bund. Det er den samme Bevægelse, som foregaaer i en Vandmasse, iler befinder sig i et Kar for at ophedes, inden den kommeri Kog. De ved Karrets Bund ophedede Vanddele stige nemlig op til Overfladen, afkøles der af den koldere Luft, drives af den i Karrets Midtdeel opstigende varmere Vandsoile til Siderne og synke langs disse tilbunds, for derfra igjen at begynde det samme Kredsløb-STROKK R.

Geysirbassinets Bred er ligesom Hvælvingens Overflade ujævn og knudret, og paa den fra Fjeldet mod den nedenfor liggende Eug vendende Side forsynet med en ganske liden rendeformet Indsænkning, hvorigjennem det -overflødige Vand lober hort. Ben bortrindende Vandmængde er dog temmelg ringe, hvoraf man kan slutte, at det

underjordiske Tillob er ganske ubetydeligt. Uer lober sædvanligviis ikke mere Vand trå den store Geysir end fra en af de mindre kolde Kilder hos os; ligedan er Forholdet ved Uxahver.

•Strokfcr.

Strokkr — et islandsk Ord, der betyder Smorkjerne — afviger i sin ydre Beskaffenhed fra Geysir deri, at den savner l'dlobsbassin og ligeledes Afløb, med Undtagelse af det tilfældige ved dens Udbrud. Den bestaaer nemlig kun af et lodret nedgaaende Ror, der er omtrent 7 ', Fod i Gjen-n ems nit ved Mundingen, som ligger jævnstrogs med Jord-fladen, kun omgivet med en lille kraudsformet Vold af Kiselsinter, al hvilket Emne ogsaa Rorets Vægge bestaae. Vandfladen i dette Ror ligger ikke mindre end il til310

14 Fod under dets Munding, men Vandet befinder sig der stadigt i voldsomt Kog, brusende og slaaende mod Rorets Vægge. Dette er ikke cyliuderdannet som Geysirroret, men trækker under Vandfladen lidt efter lidt sammen saa at det i 26 Fods Dybde kun er 8 Tommer i Gjennem-siiit: hele Rorets Dybde, saa langt Loddet kan synke ned, er 42 Fod.

Allerede ved min Afreise fra Reykjavik havde man gjort mig opmærksom paa, at. Aarstiden næsten var for vidt fremrykket til et længere Ophold ved Geysir. Selv om man ikke agtede paa Nødvendigheden af at opholde sig i Telt ved Kilden, for at iagttage det hurtigt forsvindende Udbrud, koiu nemlig den Omstændighed til, at Aftenerne og Nætterne vare mørke, og neppe tillode med nogenlunde Nøiagtighed at betragte et Udbrud paa de Tider, især da man ikke med nogen Visbed kunde gjøre Regning paa klar Himmel. Jeg forlod derfor Reykjavik udeu synderligt Haab om at komme til at nyde Skuet af Geysirs Udbrud. Disse ere nemlig ikke periodiske, saa at man ikke med nogen Vished kan beregne, naar et Udbrud vil tinde Sted. Efter Indbyggernes Udsagn kan et Udbrud lade vente i flere Uger paa sig, medens derimod flere Udbrud kunne indtræffe paa een Dag. Man vil i Island vide . at Udbrud snarere ind-traiffe ved stille Veir end ved Blæst, hvilket maa beroe paa, at Kildens Vand i sidste Tilfælde afkøles for stærkt til at Betingelserne for Udbruddet kunne indtræde. Ved Ankomsten til Stedet, flk jeg desuden Underretning om, at Kilden den foregaaende Daa havde havt sit sidste Udbrod, og da saaledes ikke noget nyt Udbrud med nogensomhelst Vished kunde ventes i flere Dage, havde jeg allerede halvt om halvt besluttet ikke at offre længere Tid paa en maa-skee forgjeves Venten, hvilken Beslutning den følgende kolde Nat og stormfulde Dag bragte til Modenhed. Opholdet ved Kilderne afgav desuagtet en rig Fylde af Underholduing.

Saasnart jeg kom til Stedet og havde gjort mig lidt. fortrolig med det, benyttede jeg den sædvanlige Maade til at bringe den anden Springkilde, Strokkr, til Udbrud. Naar man nemlig kaster Stene eller Tørv i denne Kilde, sprudlerSTROKKRS UDBRUD.

den nogen Tidi efter, og mit første Forehavende blev saaledes at slynge nogle store Stene i dens l)yb. Man maa dog ikke gaae altfor voldsomt tilværks herved, thi saa lober man Fare for at stoppe hele Kilden til. Forsøget har engang været nær ved at medføre dette Udfald. Efterat jeg derpaa nærmere havde undersøgt Geysir bassinet, samt en anden lidt høiere oppe liggende, roligt flydende Kilde, med blaagrønt Vand, uden Tvivl den smukkeste af dem alle — Winkler sammenligner den med en Drypsteensgrotte, hvis hvidgule Vægge ere beklædte- med de smukkeste Prydelser — rettede jeg mine Fjed mod de smaa Kilder i den sondre Deel af Marken. Da jeg derved paany kom forbi Strokkr, standsede jeg ved dens Hand og saae en Tid ned i dens Dyb, hvor Vandet ligesom forhen kogte og brusede, samt. fortsatte derpaa den begyndte Vandring. Meu neppe havde jeg fjernet mig nogle Skridt fra Strokkrs Munding, førend jeg bagved mig hørte en hvinende Lyd, omtrent som af en opstigende Raket. Da jeg nu vendte mig om, mødtes mine Blikke af en uhyre Dampsoile, der strømmede imod mig fra Kilden. Jeg befandt mig nemlig paa Vindsiden, hvorhen Dampen drev, men kastede mig hurtigt til Siden og tik nu det længselsfuldt ønskede Skuespil at see i al dets Glands. Pilsnart opkastedes den ene Vandsoile efter den anden i en betydelig Høide, medens vældige Røgskyer ligesom løsnede sig fra de perlende Vand-draaber og dreve bort med Vinden. De store Stene, som jeg kastede ned i Kilden, gjenfandt jeg efter Udbruddet liggende ved Mundingens

Rand. Efterat en lille Stilstand var indtraadt, som kun forstyrredes ved den pladskende Lyd af det i Røret tilbageflydende Vand, der foer ud ved Udbruddet, vovede jeg mig hen for at kaste et Blik ned i Kilden, men afholdtes derfra af de paany udslyngede Vandsøjler. Med kortere og længere Ophold varede dette Strokkrs Udbrud i næsten to Timer. Den eneste Bemærkning, man kunde gjøre mod dette Naturspils Skjønhed maatte være, at Kildens Vand var snavset af den Torv og Jord, som de Reisende pleie at kaste ned i den, men desto tydeligere fremtraadte de hvide Vanddampe, der dannedes af det snavsetbrune Vand.312

I CKDERJOltDISBE DRON 1 UEYSIRRØItET.

For Natten, som jeg vilde tilbringe ved Geysir, havde jeg leiet mig et lille islandsk Telt, tilstrækkelig hoit til at sidde opreist i, men hvad Vidden angik langtfra stort nok til at ligge i, hvis man nemlig attraaede noget Ly for Benene under Teltet. Formodentlig velbekjendt med denne sidstnævnte Omstændighed udbad min Følgemand sig Tilladelse til at tilbringe Natten i en nærliggende Gaard, hvilket jeg i Betragtning af det trange Telt at mere end een Grund med For-nøielse gav ham Lov til. lian forlod mig saaledes i Skumringen, og jeg var netop beskæftiget med at indrette mig i det lille Telt, der var opstaaet paa den grønne Flade kun nogle Skridt fra Geysir, da pludseligt nogle stærke underjordiske Drøn lige ved mig henimod Kilden tik mig til at fare op. Jeg styrtede ud og op paa Bassinkanten, som ved de fortsatte Drøn skjælvede under mine Fodder. Vandet i Kilden befandt sig i en synlig Bevægelse, Dampen steg tættere end ellers op derfra, men Vandet i Bassinet hævede sig kun ganske lidt, saa at det løb over dets Bredder, hvorpaa det igjen ved Drønenes Ophør sank omtrent eu Fod under sit sædvanlige Høidepunkt, til hvilket det snart hævede sig paany, Tilsidst var af det [Tele kun de smaa rislende Vandløb tilbage, ad hvilke det overstrømmende Vand førtes bort. Dette var nemlig kun et af de mindre,. periodisk stedfindende Udbrud af Geysir; det mindede om Uxahvers periodiske Stigen og Kogen over, samt Tilbagefald; 1 Nattens Lob gjentoges disse Udbrud med deres underjordiske Drøn tire eller fem Gange. Ved de egentlige Udbrud ere Drønene stærkere, og Vandmassen kastes ud med stor Hastighed i en betydelig Iloide ligesom fra Strokkr, men afviger fra denne deels ved sin større Vandmængde, deels ved den udslyngede Vandsoiles Form, idet denne ved Geysir udbreder sig pinieformet i Toppen, medens den ved Strokkr snarere ender med en Spids. Efter Geysirs Udbrud ere saavel Bassinet som Køret udtømte, saa at man da kan see ned i dens Dyb. Hvad igjen den Hoide angaaer, til hvilken begge Springkilderne opkaste deres Straaler, kan den ifølge Reisendes Meddelelser være meget forskjellig. Det er dog klart, at kun virkelige Maalinger fortjene at komme i Betragtning. Den udmærkede tydske Che-FøHKJ.AKING AF «RYSlR-PaÆSOMEKET. 313

miker ogPhysikér Bunsen, der har gjort sig fortjent ved at have forklaret de islandske Kilders Mærkeligheder, opgiver Straalerne Høide ved Strokkr under et Udbrud at våre 151 '» Geysirs Straale under Udbruddet opgives i Almindelighed at stige til samme Høide; eu Opgivelse fra Aaret 1804 nævuer dog 212 Fod, en anden Ira det forrige Aarhundrede ikke mindre end 360 Fod; von Troil opgiver !)2 Fod.

Geysirs Kildesystem ligger i en Heide af omtrent 330 Fod over Havet.

Vi skulle nu, efter Bunsen, meddele Læseren Forklaring saavel i Almindelighed over de varme Kiselsiuterkilders, som særlig Geysirkildernes Opkomst, hvori der saaledes tillige skal indbefattes Forklaringen over de ikke periodiske Geysir-udhrud. Med Undtagelse af nogle taa saakaldte 01 kild er eller Kulsyrekilder i den vestlige Deel af Landet, kunne de islandske Mineralkilder deles i tvende Hovedgrupper efter deres almindelige chemiske Charakteer, nemlig i saadanne, der som Hovedprodueter afsætte Gips og Svovl, og i saadanne, der afsætte Kiselsinter. De Førstnævnte have vi allerede forsøgt at skildre, men kunne her tilfoie, at de kaldes sure Kiselsyrekilder, for at skjelnes fra de Sidstnævnte, der omfatte saavel de periodiske Springkilder som det største Antal af Ilvererne; de ere alkaliske Kiselsyrekilder, og udøve en, skjøndt svag, alkalisk Reaction i Modsætning til de Førstnævnte. De Salte, der afstedkomme denne, ere kulsyret Kali og Natron samt Svovlalkalier, der tjene som Opløsningsmiddel for Kiselen. Andre Salte forekomme desuden ligeledes i disse Kilders Vand. Geysirvandet indeholder saaledes paa 1000 Vægtdele: 0,5 Kiselsyre, 0.2 kulsyret Natron (Soda), 0,1 svovlsyret Natron (Glaubersalt), 0,25 Chlornatrium (Kogsalt), 0,'J5 Kulsyre, samt mindre Mængder af andre Sammensætninger. Disse Salte og Legemer dannes i Særdeleshed ved de varme, kulsyreholdende Vandes Indvirkning paa det i

Tufen værende Mineral Palagonit, thi de vigtigste Kiselsiuterkilder ligge, som allerede omtalt, i Palagonittuf.

Af de nævnte Legemer lade Soda, Glaubersalt og Kogsalt, sig, som man veed, særdeles let opløse i Vand, Kiselsyren holdes opløst af Sodaen og Vandet.314

FORKLARING AK OfcYSJR-FHÆNOMKNET.

Ved Vandets Køling afsætter denne Kiselsyre sig ikke, men først ved dets fuldstændige Fordampning. Denne tilsyneladende ubetydelige Omstændighed er af største Vægt med Hensyn til Dannelsen af Geysirkilder. Tænker man sig nemlig en sædvanlig varm Kilde med Vand af saadan Beskaffenhed, hvilket llyder ud over en svagt skraanende Mark, er det tydeligt, at Bassinet selv. i hvilket det stadigt tilstrømmende Vand kun frembyder en ringe Fordampningsflade, maa blive frit for Kiselafsætninger, medens derimod dets over Vandspejlet opstigende Hand, paa hvilken den ved Haarørsvirkningen opsugede Fugtighed let og hastigt tørrer ind, maa klædes med en Kiselskorpe, hvilken Kiselskorpe ogsaa maa strække sig over den Kildeu nærmest omgivende Mark, hvor Vandet ved sit Udløb fra Kildeu frembyder en større Fordampningsflade. Kiselafsætninger af samme Art tinde ligeledes Sted langs Væggene, der danne Kildeaarer nede i Jorden, hvilket naturligviis kun lade Vandet, slippe igjennem ved et Slags Fordampning. Ved Kiselafsætningerne ved Mundingen torhøies imidlertid Marken lidt efter Jidt, idet en lloi af Kiseltut danner sig omkring den. Det beroer nu paa selve Rørets Beskaffenhed og paa Varmegraden og Tilstromningsbastigheden hos det nedenfra kommende Vand, om Kildeu skal blive en vedvarende Springkilde, af hvilke der gives adskillige i Island, eller en kun undertiden sprudlende Kilde, af hvilke man har to Slags nemlig saadanne, der som den store Geysir og Strokkr stød-viis og pludseligt udkaste deres Vandmasser, og saadanne, hvis Udbrud som Uxahvers gjentage sig periodisk ined stor Regelmæssighed. «Litli Geysir« ved Reykir i Sydlandet hører ogsaa til dette sistnævnte Slags, og ansees som Typus derfor; dens Udbrud skulle i Skjønhed fuldkomment naae den store Geysirs, skjøndt de ere af et andet Slags.

Vi ville nu see, hvorledes Dannelsen af et Rur, saaledes som det nys er bleven beskrevet, kan forvandle eu sædvanlig varm Kilde til en Springkilde.

Vi vide, at Vandets Kogepunkt ligger ved -f- KX)° C. ved sædvanligt Atmosphæretryk. men at dets Kogepnnkt stiger eller falder ved aftagende eller tiltagende Tryk. Saaledes koger Vandet, oppe paa boie Fjelde, ved en VarnieΪ'ORTSÆTTKI.SE.

315

grad, der ligger betydeligt under 100", fordi Lufttrykket paa disse er mindre, saa at man endog kan benytte Vandets forskjellige Kogepunkter til at bestemme et Steds Uoide over et andet. Derimod kan en Vandsoilo af starre Længde, hvis nederste Deel saaledes befinder sig under et Tryk, der er betydeligt større end det ved Overfladen virkende Lufttryk, ophedes saaledes, at hin nederste Deel naaer en Temperaturgrad, som ligger betydeligt over HK)1', uden at Kogning indtræder, eller, hvad der er det Samme, uden at Vandet gaaer over til Damp. Man har saaledes fundet, at Vandet ved Bunden af Geysirrøret naaer en Temperatur af 4- I27",ö, uden at koge. Men det er jo klart, at dette Korhold indtræder, naar en sædvanlig varm Kilde ved et Hørs Dannelse gjør sin Vandsøile høiere.

Naar nu Røret er tilstrækkeligt snevert, og Fordampningen saaledes ringe, samt Tilstrømningsliastigheden og Varmegraden af det tilstrømmende Vand betydelig, saa at dette Vand kun afkøles lidt medens det strømmer gjeunem Røret, følger deraf, at det over -f 100 " ophedede Vand, naar det nærmer sig Mundingen, hvor Trykket er mindre, forvandles til Damp. Vandet træuger saa, blandet ined den udviklede Damp, ud af Kildens Munding som hvidt Skum i en fortløbende Straale under Brusen og Syden. Saadanne Kilder forekomme i Særdeleshed ved Reykholt i llvitárdalr, vestfor Kal-mannstünga. Derved forudsættes, som man seer, at Temperaturgraden af det i Kilden opstigende Vand paa et vist Punkt ved Kildens Munding overstiger Vandets Kogepunkt ved det tilsvarende Tryk af den ovenoverliggende Vandsøile.

Gaae vi nu over til Geysir, er dette ikke Tilfældet med den. Ved foretagne Maalinger har man nemlig erfaret, at Vandet i Geysirrøret intetsteds nærmer sig Kogepunktet, ikke engaug nogle Minutter før dets Udbrud, men

overalt i Roret ligger under dette Punkt. Dette hidrører naturligviis fra de to forenede Omstændigheder, at Rørets Vidde er saa stor, at en betydelig Afkøling finder Sted paa Vandfladen — hvilken naturligviis forplanter sig nedefter — og at Mængden af det. nedenfra tilstrømmende Vand er saa ringe, at det, uagtet sin høit over 4- 100° C. stegne Temperatur, ikke316

formaaer at tilveiebringe den til Kogning nødvendige Temperaturgrad i nogen Deel af Geysirroret.

I dette Rør tiltager saaledes, efter hvad Iagttagelserne have viist, Temperaturgraden stadigt fra Overfladen, hvor den vexler mellem 4- 76 u og -f 89", og ned til Bunden, uden nogensinde at naae Kogepunktet; men henimod Udbruddets Begyndelse foruges den dog i alle Horets Dele"), hvoThos Varmegraden i Rorets Midtdeel næsten nænner sig Kogepunktet, hvilket man ved Beregning kan udfinde, naar man kjender den o ven Overliggende Vandsoiles Tryk. Tænker man sig nu Vandsoilen i Geysirroret pludseligt forhoiet en lille Smule over dens ved Teniperaturiagttagelserne indehavende Linie, bliver Følgeu heraf naturligviis, at endeel Vand strømmer ud over dons Bredder, hvorved Trykket i Roret formindskes. Heraf følger igjen, at Kogning eller Fordampning indtræder i den Deel af Røret; hvor Vandmassen ifølge sin Temperaturgrad ligger Kogepunktet nærmest. Men dette tinder, som vi have erfaret, Sted i Rørets Midtdeel, og der maa saaledes ved en hurtig Forhøielse at Vandsøjlen Kogning först indtræde. Her danner sig saaledes i dette Tilfælde et Dampleie áf en vis Høide, for Exempel tre Fod, men da Temperaturgraden nedefter er stigende, maa som Følge af det ved Fordampningen formindskede Tryk den dybere liggeude Deel af Vandsoilen ligeledes komme i Kog osv. lige til Rorets Bund, forudsat nemlig, at alle Betingelser derfor paa den givne Tid ere fyldestgjorte, eller at Temperaturen er tilstrækkelig hoi.

*) Saaledes fandt Bunsen den ,6te Juli 1846 følgende Temperatur-grader paa de angivne Høider over linrets Bund:

[.aa 0.3 Metres Hoide -f 123 ".6 Cels.

- 4.8 — 122 ' J . 9j5 _ _ 11.0".O . 14.4 — — 85 ".8

- 19.2 — — 82«.«

og den 7de Juli paa 0,3 Metres Hoide 127 ".5 Cels.

. 5.0 — — 123 .0 . 9.85 _ _ 120".4

. 14,75 — — 106",4

- 19.55 — — 85 «.2fotttsjcttixsk.

Naar disse Fordampninger folge umiddelbart paa hverandre, fra Rorets Midtdeel indtil dets Hund, saa opstaaer i denne Deel af Roret en Explosion, ved hvilken den ovenover-liggendc- Vandsøile udkastes: Udbruddet gaaer tor sig. Ved at nedsænke Stene af et Par Funds Vægt til Bunden nf Geysir-roret, har Bunsen praktisk viist, at en saadan Explosion gaaer for sig der. Diss»; Stene blive nemlig ikke udslyngede ved Udbruddet, medens derimod liere Gange tungere Stene, der lagdes i det ovre Bassin, og som af det efter Udbruddet tilbage-strammende Vaad nedvæltedes i Roret, igjen udkastedes af de tæt paa hverandre følgende Dampsoiler. Virkningen er saaledes den samme, som naar man lægger Krud og Hagel sammen i en Bosse og affyrer Skuddet: Krudtet, futter da af, men Haglene blive liggende i Bossepiben, medens de ellers, som bekjendt, udslynges.

Der staaer nu kun tilbage at see, af hvilken Grund Y'and-soileri undergaaet- den pludselige Stigning, der giver den förste Anledning til Udbruddet. Vi behøve neppe at nævne, at denne Grund paa det nærmeste hænger sammen med de mindre, periodiske Udbrud, der indtræde med nogle Timers Mellemrum og med underjordiske Dron, som foran er beskrevet. Disse Udbrud maae nemlig ansees som mislykkede Forsøg paa et stort Udbrud — Forsog, der undertrykkes, fordi Vandsoi-lens Temperatur er for ringe til at forplante de Dampdannelser, ved hvis Fortætning i den ovenforliggende koldere Vandmasse Drønet eller Detonationerne frembringes. Disse Damp-

dannelser tænker man sig opkomme paa den Maade, at Vandet i en af Geysirrorets Tillobskanaler kommer i Kog som Folge af den vulcanske Jordvarmes fortsatte Indvirkning. Det Periodiske ved denne Dampdannelse har atter sin Grund deri, at Temperaturen at det kogende Vandlag forringes ved Dampdannelsen, saa at det eller den dannede Damps Fortagning i de ovre Vandlag, naar det. omtalte Lag igjen udsættes for det. oprindelige høiere Tryk, der ved Koget eller Dampdannelsen er blevet formindsket , behøver en længere Tid til paany at ophedes til Kogepunktet. Med faa Ord: Grunden til de periodiske Dampdannelser ligger i en periodisk indtrædende Kogen i Geysirrorets Tillobskanaler,318

og Grunden til de store Udbrud ligger i Roret selv, idet en mindre Deel af dets Vandmasse, paa Grund af Vandsoilens Stigen, paa et vist Punkt kommer i Kog, hvilket umiddelbart udvikler sig til Explosion.

Hvad nu Strokkr angaaer, have Udmaalingerue af dens Temperaturgratier paa forskjellige Dybder i Roret viist, at det i sin nedre, trangere Deel maa være opfyldt med en opad-trængende Dampstraale, der holder det ovenover værende Vand i Kog, men at dens Geysirapparat, hvis man tør bruge dette Udtryk, maa ligge i større, for Ud maal in ger utilgængelig Dybde.

Hvad fremdeles de periodiske Springkilder angaaer, hvis Udbrud ikke bebudes ved underjordiske Detonationer, saasom Uxahver, Litli Geysir med flere, antager mau, at deres Udbrud beroe paa Tilstedeværelsen af underjordiske Dampkjedler eller Huler, hvor Vandet er i Kog. Naar den ved denne Kogen dannede Damps Kraft overvinder Modstanden af den ovenoverliggende Vandsoile, tinder Udbruddet Sted. Disse Forhold ere imidlertid enduu ikke nøiagtigt udgrandskede.

Efterat vi nu have fulgt de incrusterende varme Kilder fra deres Ophav, og seet hvorledes de i Tidernes Løb ere forvandlede til bestandige eller vexlende Udbrudskilder, ville vi folge deres Udviklingsgang videre, for at lære deres endelige Skjebne at kjende. «Kiseltufdannelserne skride uophørligt frem, lige indtil Geysirapparaterne og de omliggende Marker naae en Hoide, der sætter en Stopper for Kildens Udbrudsevne derved, at Forholdet mellem Vandsoilens Tryk og den underjordiske Varme forrykkes. Saafremt nemlig Ophedningen nedenfra og Afkølingen paa Overfladen holde hinanden i Ligevægt, saa at Vandmassens Temperatur intetsteds kau stige til Kogepunktet, ophører Kildens Leg af sig selv.« Der bliver saa kun en varm Beholder med stillestaaende eller bortflydende Vand tilbage.

Disse Kilder kunne vaire ubeskrivelig smukke. «•! Dybet af den klare, soblaae, ikke af nogensomhelst Opsvulmen forstyrrede Vandmasse i saadanne Bassiner, hvorfra en let Damp stiger tiJveirs, seer man mellem de hvide Drypsteensvægges phantastiske Former det mørke Omrids af Mundingen paa enGEYSIR KR IKKE GAMMEL.

Fortids Geysiraabning, der taber sig i for Øiet utilgængelige Dybder.» En saadan Kilde er den i Nærheden af den store Geysir liggende, om hvilken der tidligere er fortalt; dens nuværende i Brilleform boiede Munding er smykket med de fineste hvidgule Inerustationer af Kiseltuf.

Med Tiden forsvinde dog ogsaa disse Kilder, enten paa den Maade, at. de som Følge af deres voxende hydrostatiske Tryk bryde frem paa lavere liggende Punkter, eller derved, at deres Virksomhed uddøer. De levnede Kiseltufafsætninger staae da tilbage som Vidner om deres fordums Tilværelse. I Skraaningen afLaugafell henimod Geysir tindes saadanne mægtige Kiseltufafsætninger med nn neppe synlige Kildefordybninger, som angive Tilværelsen af en tidligere Virksomhed, der nu har gjennemgaaet sin sidste Udviklingsgrad og er forsvundet.

Hermed staaer det interessante Spørgsmaal i Forbindelse angaaende den store Geysirs Alder, der nu er en af Jordens Mærkværdigheder. Saavidt jeg veed, kjender man den ikke med Bestemthed; endog i en senere Tid har man iagttaget væsentlige Forandringer i Udbrudsvirksombeden ved Kilderne i Geysirsystemet og kan deraf drage den Slutning, at ogsaa den store Geysir ikke har været uberørt af disse. Saaledes veed man ifølge

Reisebeskrivelser fra Slutningen af det forrige Aarhundrede, at den paa Kortet anførte o blaagrønne« Kilde, der nu er i fuldstændig Hvile, dengang havde periodiske Udbrud hvert tjerde eller femte Minut, ved hvilke Straalerne kastedes en 30 til 40 Fod i Veiret. Men umiddelbart efter et Jordskjælv 1789 begyndte den at aftage, og ophørte efter nogle faa Aars Forløb. Samme Aar begyndte Strokkr, der forhen ikke havde tildraget sig Opimærksomhed, sine Udbrud*), Den lille Geysir ved Laugafell opkastede ligeledes paa Hendersons Tid Straaler af omtrent tyve Fods Hoide hveranden Time; men denne Kildes Udbrud ere nu, saavidt jeg veed, ophørte.

*) Stanlry: Acoount of thc hot springs in loeland 1701, S. 41: Henderson: lcelaml ; Edinburgh 1818. I. S. 41.320

EN NAT VED GEYSIR.

Von Troils Udmaalinger af den Kilde, der i Aaret 1772 kaldtes Geysir, stemme ikke i ringeste Maade overeens med den nuværende. flan angiver Horets Gjennemsnit til 19 Fod, Bassinets til 59 Fod og Bassinets ydre Kant til ikke mindre end 9 Fod og 1 Tomme liniere end Rorets Munding; Udbruddene indtraadte da gjentagne Gange om Dagen. Iøvrigt omtaler han foruden Geysir en mindre Kilde, -der kastede Vandet 2 til 4 Fod tilveirs livert andet eller tredie Minut. Paa lians Tid landtes saaledes ikke den »blaagrønne« Kilde, der ophørte i 1789, forsaavidt nemlig denne ikke var den i Aaret 1772 nævnte »store Geysir«, hvilket er muligt. Eggert Olaisen beretter, at vestfor den Kilde, som dengang kaldtes Geysir, laa en Kilde, om hvilken man i Egnen fortalte, at den forhen havde heddet »Geysir», men at den var taget af efter en Jordrystelse, dengang den Hver« opstod, der siden lik dette Navn. Sammenstiller man alt Dette, finder man, at den nuværende store Geysir ikke kan være meget gammel; maaskee ikke meget over hundrede Aar.

Den Nat, jeg opholdt mig ved Geysir, var Himmeleu rigtignok klar og skyfri, og Maanen en Tid oppe paa Firmamentet, men Natten var dog mere mørk end lys, hvorfor jeg ved mine Besøg ved Kilden næsten overtydedes om, at et Udbrud paa denne Tid af Døgnet vilde være vanskeligt at iagttage med nogensomhelst Nøiagtighed, fordi de gjennemsigtige Van dd r aa her neppe kunde være traadt tydeligt frem mod den morkeblaae Himmelhvælving som Baggrund, især da umaadelige Dampmasser udvikles ved disse Udbrud. Jeg kunde derfor med mindre Savn see Natten svinde, uden at Kilden steg i en væsentligere Grad. Indtrykket var ikkedestomindre højtideligt i den stille Nat. Jeg stod længe paa Bassinkanten og saae ned mod det mørke, hemmelighedsfulde Dyb, medens den hvide Damp sagte væltede sig bort fra Vandfladen eller førtes tilside af Vinden; over mig funklede de tause Nordlys, og den stille •Stjernedands» nik sin rolige Gang; nu og da kom de dumpe underjordiske Dron som af fjerne Kanonskud, medens Jorden skjælvede og Geysirs Vandflade hævede sig; derpaa blev det igjenEN' >'AT VRD GEYSIR

321

igjen stille, kun det aflobende, sagte rislende Vands Mumlen forstyrrede Stilheden.

Efter Midnat begyndte det at blæse op med Nordost; det blev koldt, og det tydede paa Storm. Om Morgenen var ogsaa det i Hullerne paa Gevsirkeglen tilbageblevne Vand frosset, lige indtil heit op mod Bassinet selv. Det lille Telt kunde nu knapt længere holde sig opreist i Blæsten, hvorfor det blev taget ned og pakkel, sammen.

-Efterat min Følgemand var kommen tilbage tilligemed eu Veiviser sydpaa til Hekla, fortsatte jeg Reisen i denne Retning; det blev et forrygende Veir, slemmere end jeg hidtil havde gjort Bekjendtskab med i Island; Regnen pidskedes af Stormen langs Sletten, hvorover jeg færdedes, og Stormen gjorde undertiden Forsog paa at lette Rytteren af Sadelen. Saaledes blev det ved indtil Middag; vi kom d» til Bonde-gaarden Bræftratünga, hvor jeg spiste til Middag og drak Kaffe i Kirken, hvorpaa vi rede over Fl vita, den betydeligste Arm af den Flod, som i sit nedre Lob hedder Öifuéá, øg som Læseren allerede kjender af denne Reisebeskrivelse. Ilvitå kommer fra en stor indsø. Hvi tar vatn, der ligger ved Foden af Långjükull og har sit Tilløb fra denne. Mellem Bvitá og deu næste Elv Laxá afbrydes Slettelandet af flere jævnsides med Flodløbet strygende Fjeldrygge, hørende til Palago-nitformationen, i hvilke den brune Tuf stikker smukt af mod de spredte grønne Fletter paa Bjergvæggene og de grønklædte Enge; Omkring Laxá gives der Skred af en guul-graa Trachyt, der ogsaa findes som fast Klippe. Egnen seer malerisk ud.

Mit Nattekvarteer tog jeg i Stórinúpr, én middelmaadig Præstegaard i Nærheden af Pjorsá, satte den næste Dag i Færge over denne Elv, og færdedes over de ældre af Heklas Lavastrømme, som deelviis ere bedækkede med Sand og bevoxede med Græs, indtil Stóru Vel lir, hvor jeg tilbragte et Par behagelige Dage sammen med Præsten paa Stedet, en hæderlig, kundskabsrig, graahærdet Gnbbe, hvis Navn var Sira G n ð m und r. Min Plan var oprindeligt herfra at bestige Hekla, men da dette Fjeld, hvis toppede liyg jeg fra Geysir havde seet hæve sig over de mellemliggende, lavereKRISK Til. HCKI.A.

Bjergrygge, næsten hele Tiden indhyllede sig i Skyer og Sneefog, maatte jeg indskrænke mig til et Besøg ved dets Fod, hvor den nye Lavastrøm i Aaret 1845 var flydt ned. Dette Punkt ligger omtrent halvanden Times Vei fra Storu Vellir, ved Fjeldskræntens Fod, thi lamgere har denne Lavastrøm ikke mægtet at flyde. Man nærmer sig Fjeldet over en paa sine Steder græsbevoxet Slette, som iøvrigt dannes af ældre, nøgne Lavastrømme, der minde om Y uleanens Nærhed. Efterat man er draget over ftángá, kommer man til en tæt og frodig, skjøndt lav Birkeskov, der endnu har mod-staaet Lavastrømmenes Hærjen, og som vel tildeels har den underjordiske Varme at takke for sin Frodighed, og umiddelbart derpaa til den fra Huiden nedstyrtede Lavastrøm, hvis Ende danner en steil Væg imod den sanddækte Slette nedenfor; den er vanskelig at bestige, og bestaaer ligesom Strømmens Overflade af sorte, sønderbrudte Lavastykker.

Hekla naaer vistnok ved sin Høide, der er 4,961 Fod — efter Kj erulf 4,562 Fod — over Havfladen, op over Grændsen for den evige Snee, men den er dog om Sommeren ikke heelt sneedækket, eftersom den underjordiske Varme tildeels smelter Sneen. Alligevel sænker sig idetmindste paa deu vestre Side en bred, anseelig Sneefond langt ned ad Fjeldet, hvorhos spredte Sneepletter af større og mindre Udstrækning tindes hist og her. Efter hvad Sira Guðmundr, der for tre eller lire Aar siden besteg Uekla, meddeelte mig, steg Thermometret paa visse Steder i Jorden endnu til -†- 900 C. Sira Guömundr viste mig ogsaa, samme Dag jeg kom til Storu Vellir, hvorledes en Dampsøile hævede sig fra et Punkt paa den sidste Lavastrøm, et Phænomen, som forøvrigt sjeldnere lader sig see i denne Frastand, da det forudsætter fuldstændigt Vindstille paa Fjeldet. Da Kjerulf 1850 besøgte Hekla, steg Thermometret i nogle Huller i Lavaen, hvor Gasarter udstrømmede, over -4- 100", men det var ogsaa kun fem Aar efter Udbruddet.

Men vi maae dvæle nogle Oieblikke ved Hekla, for nærmere at betragte dets Beliggenhed saavel som dets Historie. Hekla ligger, som Læseren ved et Blik paa Kortet kan see, ved den østlige Side af den forhen omtalte store Slette, der gjen-HeklaIIKKJ..V

325

némskæres at l'jorsás og Hvitás., eller, som den i sit nedre Lob kaldes, Ölfusäs Flodleier, et Lavland, der danner den storste sammenhængende Bygd i Island, og tillige en af de mere velstaaeode. Paa den modsatte Side af Fjeldet begynder en fuldstændig Odemark, der er saa godt som aldeles ukjendt og kun gjennemstreifes af Bønderne, uaar de om Efteraaret gaae og lede efter de Faar, der om Sommeren have været paa Græs paa Fjeldene. Thi endeel Græsgange tindes der dog, uagtet der ingen Menneskeboliger er. Heklas Fjeldegn omgives nærmest af de to Strømme, Eystri og Vestri Ránga, der faae deres Næriug af det Vand, som siver ned gjennem de porøse Slagge- og Lavamasser, der danne Fjeldets øvre Deel, og gjennem de Lavalag, der paa alle Sider omgive Vulcanen. Denne er, som sagt, opstablet af Slagger og Aske, hvis lose Dynger holdes sammen af Lavastríunmeue, der ere flydte ned langs Fjeldets Sider. Grundvolden for denne, som Kjerulf kalder den, skrøbelige Bygning, bestaaer af en i nordost-sydvestlig Metning løbende Ryg at Palagonittuf, omtrent 2000 Fod i Høide, hvilken Ryg udgjør den mellemste af de fem Hovedrygge, som i Forening danne det Fjeldsystem, over hvilket Vnleanen throner. De øvrige Rygge, der have deres særskilte Fjeldnavne, ligesom det egentlige Hekla, og som skilles fra denne ved dalformede Indsamkninger, opfyldte med Aske, sort Sand og mørke Lavastrømme, dannes ligeledes af Palagonittuf, der ved sin guulbrune Farve stikker af mod de morkfarvede, nyere Vuleanprodueter. Tufen selv bestaaer, som vi allerede vide, af ældre vulcanske Producter, der nu ere forvandlede til faste, sandsteenlignende eller couglo-meratligueude Masser, sandsynligviis stammende fra Udbrud under Havfladen. Den store Slette, vi forhen talte om, dannes ligeledes af den ældre Tuf og yngre Sand- og

Lavamasser, hvilke dog i Forhold til vor Tidsregning kunne være gamle nok.

Hekla danner saaledes en langstrakt Ryg og horer til de saakaldte Længdevulcauer, der ikke have noget bestemt Ud-løbskrater, men forandrer dette langsad Vuleanrevuens Stramning. Leirhnükr hører ligeledes til denne Glasse, til hvilken de fleste Vuleaner i Island forøvrigt maae henregnes. Heklas Ydre er iøvrigt naturligviis underkastet betydelige326

Forandringer, alt efter de særlige Vulcanudbruds mere eller mindre gjennemgribende Virkninger i denne Henseende. For Udbruddet i 1845 hævede denne Ryg sig i trende eller idetmindste i tvende Toppe, der dog ikke ragede synderlig hoit op over Fjeldmassen.

Hekla er den af de islandske Vnleaner, der i den historiske Tid har havt de fleste Udbrud, forsaavidt de iovrigt ete bekjendte for de ældste Tiders Vedkommende. Man vil vide, at der efter Landets Bebyggelse har været vulcanske Udbrud paa 27 forskjellige Steder med ialt mellem BO og 90 Udbrud. Til disse har Hekla bidraget med 26") — efter Schiødte kuri med 18*') — Katja med 13, Vulcanen i Havet ved Reykjanes med henimod et Dousin, de øvrige Vulcaner med et mindre Antal Gange. Ved disse Udbrud har man imidlertid ikke kunnet iagttage nogen Regelmæssighed med Hensyn til Tiden. Den korteste Tid Hekla har hvilet, er 6 Aar. den længste 79 Aar; mellem disse to Tidsrum ligge de forskjelligste Perioder. Udbruddenes Heftighed have heller ikke staaet i noget Forhold til Hviletidernes Længde.

Hvad Udbruddene selv angaaer, skulle vi nu gjoro lidt nøiere Rede for dem. Med Hensyn til de ældre Udbrud, der i Almindelighed synes at have gjort mere Skade end de nyere, ved at forstyrre Gaarde og Lignende, omtale vi blot, at de i Almindelighed ledsagedes af Jordskjalv og stærke Askeudgydelser, der begge medførte ulykkelige Folger for Befolkningen, de förste ved Gaard en es Omstyrtning, de sidste ved Grusgangenes Ødelæggelse og de i Sammenhæng dermed opstaaende Landfarsoter saavel blandt Dvr som Mennesker. De to sidste Udbruds Historie skulle vi derimod meddele noget Kærmere om.

Det Første af disse indtraf i det for Island i det Hele taget saa ulykkelige attende Aarhundrede. Den 5te April 1766 mellem Kl. 3 og 4 om Morgenen udslyngedes fra Hekla en uhyre Askestøtte, gjennemkrydset af Lyn og

Prayer und Zirkel, Heise nach Island, Leipzig 1862. S. 4-10

Og fftlg.

**) S c hi od te. Hekla og dens sidste Udbrud. Kjblivn 1847.l'DBBl'UDET I 17011.

glødende Lavastykker og ledsaget af heftige Brag og Drøn. Natten forinden havde man bemærket flere Jordrystelser og deriblandt tvende betydeligere Stod. Askestøtten hoiede sig mod Nordvest og udkastede en saadan Mængde Slagger og Aske, at Landet nærmest ved Hekla var bedækket deraf et Par Pod høit. I et Par Timers Tid ødelagdes fem Gaarde i Heklas Nærhed, vidtstrakte Skove bleve fuldstændigt begravede og endeel Græsgange lede betydelig Skade. Lavastykker af en Favns Omkreds slyngedes et Par Mile bort; i tætte Masser bedækkede de løse Lavastykker pjorsás Overflade og opdæmmede Rángá, hvorved voldsomme Oversvømmelser over Lavlandet foranledigedes af de gjennembrydende Vandmasser. Disse og andre Strømme lorte en saadan Mængde Lavastykker eller Skorier, som de kaldes, ud i Havet, at de/ hemmede Fiskerbäädeties Fart. Paa en Strækning af over tyve Miil bedækkede de Kysten söndenfor Hekla, og i Flodmundingernes Nærhed laae de alenhnit opstablede.

En stærk Søndenvind, som blæste ved Middagstid paa Udbrudsdagen, førte ogsaa Asken ud over Nordlandet, hvor Dagslyset forvandledes til det tykkeste Mørke. Bedøvende Brag jagede Folket fra Vulcanens Nærhed og hørtes iøvrigt over bele Landet. — Den 9de April brod en Lavastrøm frem, der lagde Veien mod Syd-Sydvest, det er ned imod den bebyggede Deel af Landet, og som efterhaanden skred frem indtil Totredie-deel Miils Afstand fra Fjeldet. Tvende Kratere saae man da sprude paa eengang, det ene paa Fjeldets Top, det andet lavere

nede mod Sydvest; men til andre Tider kunde man tælle indtil atten Ildsteder paa eengang*). Den 2lde April maaltes Askesoi-lens Hoide, og den fandtes at naae op til 17000 Fod, men flere Gange var den betydeligt høiere. Uafbrudte Jordskjælv ledsagede Udbruddet, hvorved flere Gaarde styrtede sammen. Jordrystelserne mærkede man baade tillands og tilvands, dog mest paa Vestmannaeyjar og i Retningen fra Hekla til Rey-

*) -Som bekjendt udspye Vulçanerne ikke Ild, men den over Krateret staaende Askesüile oplyses af deu nedenunder værende smellede Lava og de opkastede. glodende Lavastykker, hvoraf den uegentlige Benævnelse ildsprudende Bjerge er opstaaet.

kjanes. — Sygdomme bortreve i Mængde baade Kvæg og Folk, og Ulykkerne forøgedes ved det stærke Sneeveir med nordvestlig Storm, der i Sydlandet varede fra den 12te til den 17de April og paa Nordlandet en heel Uge i Træk.

Vi vende os nu til det sidste Udbrud, der indtraf, saaledes som tidligere fortalt, i Aaret 1845. Dette Udbrud bebudedes, paa samme Maade som Skaptårvulc^nens Udbrud i Aaret 1783, ved en usædvanlig uiild Vinter og et lignende Foraar, saa at Jorden allerede i April begyndte at grønnes, meu Forventningerne om en tidlig og rig Høhøst nedstemtes dog af den hele Sommeren herskende Tørke, hvorved Græsvæxten paa Udmarkerne forringedes. Denne Tørke varede lige til deu 22de August, ja endog ved sydlige Vinde, hvilke ellers ere Regnvinde i Hekladalen, fordi de, da de komme fra Havet og ere mættede med Vanddampe, afkøles naar de naae til Fjeldene, hvorved Fugtigheden slaaet' ned, og skjondt Luften saaes opfyldt af Dunster og Himmelen overtrukken af Skyer, faldt der ingen Regn. Disse usædvanlige Veirforhold vakte uvilkaarligt Tanken om vulcanske Udbrud, især da saadanue ogsaa forhen vare blevne bebudede ved lignende Tegn. Desuden iagttog man, at Sneepletterne paa Heklas Ryg mærkeligt formindskedes i Sommerens Lob, hvilket, om det ogsaa kunde forklares af den mindre Sneemængde, der var falden om Vinteren, alligevel bidrog til at fæste Opmærksomheden nærmere paa denne Vulcan.

Foruden disse Iagttagelser havde man ogsaa gjort en anden, eom sattes i Forbindelse med det følgende Vuloanud-brud, nemlig at der paa de i Nærheden af Hekla, især paa Vulcanens søndre Side liggende Gaarde omtrent den 4de eller 5te August indtraadte en pludselig og uventet Formindskelse i Kvægets og i Særdeleshed i Faarenes MeJkeyden, saa at man paa den Tid kun lik eet Maal Melk om Dagen af en Ko, der tidligere havde ydet tre Maal. En lignende Erfaring gjorde man midt i August paa en Gaard ved Fjeldet prihyrn-ingr, sydvest for Hekla. Schiødte, som anfører denne Omstændighed, søger Grunden dertil i en forud for Udbruddet gaaende, almindelig Uddunstning af sure Dampe fra Jorden i denne Egn.

Ti! disse virkelige eller indbildte Forbud kan man hegge den Iagttagelse, at Antallet af de varme Kilder, der i rigelig Mængde forekomme i Sydost for Hekla ved Foden af Torfajükull, i de senere Aar var foroget, hvorhos de tillige havde taget til i Styrke. Heraf drog man rigtignok den trostende Slutning, at den vulcanske Varme nu sogte sig en Udvei paa anden Maade, men denne Omstændighed viste kun den underjordiske Varmes Nærmelse mod Jordlladeu og kan saaledes snarere siges at være et Beviis paa det Modsatte.

Heklas tidligere Udbrud have i Almindelighed været bebudede ved Jordrystelser, men hertil mærkede man denue Gang ikke det Mindste. Det torre Veirlig, der fandt Sted om Foraaret og Sommeren i Egnen omkring Hekla, ailostes den 22de August af Regn, der med faa Afbrydelser varede til Maanedens Slutning. September begyndte med tyk Luft og skydækket Himmel, samt nu og da lidt Regn. I Almindelighed herskede en tung Stilhed, naar ikke uogle svage Vindpust fra Svd eller Vest frembragte en Bevægelse i Atmosphæren. Dette Veir varede endnu ved, da Hekla den 2den September begyndte sit Udbrud. Merke, lavthængende Skyer skjulte Udsigten til Fjeldene for Indbyggerne, men Klokken omtrent 9 om Morgenen vaktes Adskilliges Opmærksomhed ved Lyden af dumpe Knald, der syntes at udgaae fra de ostlige Fjelde, samtidigt med at man troede at spore eu ubetydelig Dirren i Jordskorpen. Medens imidlertid endeel af dem, der paa denne Tid fan'dedes tilhest eller tilfods i det Frie,

ikke fæstede Opmærksomheden herpaa eller lagde Mærke dertil, antoge Andre disse Drøn for fjerne Tordenskrald, og Nogle frygtede for Nærmelsen af en heftig østlig Storm, idet denne pleier at bebudes ved Buldren mellem de østlige Fjelde, skjøndt aldrig i den Grad som denne Gang. Snart bragte dog Dronenes Regelmæssighed den Frygt, mail havde begyndt at nære, til Vished, at det var fra Hekla disse Drøn udgik, og at man saaledes truedes med et nyt, Udbind af Vulcanen. Formiddagen gik imidlertid heri, uden at man i Bygden vestfor og sydfor Hekla mærkede noget Andet dertil, og ængstelige Blikke rettedes derfor mod Heklas i Mørke indhyllede Fjeldegn i Uvished om hvad der330 UDBRUDDETS FÖRSTE VIRKNINGER.

skulde hændes; men imidlertid havde mere utvetydige Virkninger af Vulcanudbruddet udbredt Skræk og Ødelæggelse over andre Dele af Landet. I Kystbygden ostsydost for Hekla saae man omtrent KL 10 en mørk Sky hæve sig over Fjeldene i Vest. og Nordvest, og samtidigt hermed hortes en usædvanlig Bragen og Dundre» fra denne Kant. Hvis man her endnu kunde være i Uvished om, hvad der var paafærde, saa hævedes denne heelt og holdent, da Skyen, som efterhaanden havde udbredt sig over hele Himmelen, omtrent Kl. 11 begyndte at udsende en tæl. llegn al graagule Slagge-stykker omtrent af Rævehagels Størrelse. Samtidigt udbredte der sig er tiltagende Merke over de Egne, over hvilke Skyen gav .sit Indhold fra sig. Ved Middagstid var det som den mørkeste Vinternat, saa at man neppe kunde see en Haand for sig og maatte tænde Lys i Gaardene, og Folk, der overraskedes af Gruusregnen ude paa Marken, kunde neppe linde Vei hjem igjen. Efter eu Times Forløb begyndte det igjen at dages, ligesom naar Morgenen gryer efter en mørk Nat, men først henimod Klokken 3 blev det ligesaa lyst som tidligere. Det større graaladne Gruus vedblev at falde en Times Tid, saa ar det bedækkede Jorden en halv Tomme tykt; derpaa faldt der et sort, eller i Staalgraat spillende, noget glindsende vul-cansk Sand, der ikke var saa let som Gruset, der flød paa Vandet. Denne Sandregn vedblev med altagende Styrke og under Overgang til en tinere, sort Aske hele den 2den September, Natten til den 3die og denne Dags Formiddag, saa at Jorden om Middagen den 3die September var bedækket med et Lag Gruus, Saud og Aske, af halvanden Tommes Tykkelse. Dette Askefald ramte i Særdeleshed Egnen omkring Kirk-jubær og Ga ardene vestfor denne i den øvre Deel af Skaptártúnga; sonden- og østenfor disse Landsdele var det ubetydeligere.

Paa den modsatte Side af Hekla eller i Bygden nordvest for Vuleanen udbredte sig paa Udbrudsdagens Formiddag et liiiuende Mørke, skjøndt uden Askefald. hvilket naturligviis kom af Vindens Retning dengang. I Begyndelsen antoge Bønderne, at en Solformørkelse var i Vente og Flere toge sig for at see efter i Almanakken. Denne kunde dog ikke fortælle Noget herom, thi den Formørkelse, som dengang herskede,ASKKIWI.I) OCi DRON.

foranledigedes af den paa Solsiden af den omtalte Egn opstegne og Udbredte Askesoile, der hindrede Solens Straaler i at trænge igjennem. Imidlertid gjettede mau paa Torden, eftersom man paa samme Tid borte gjentagne dumpe Dron, ligesom ogsaa paa Geysir og Springkilderne der i Omegnen. hvilken Formodning beviser, at Dronene ikke have kunnet være synderlig stærke. Desuagtet iagttoges de næsten samtidigt over hele Landet, selv i de mest afsides Dele, og man forklarede sig dem paa forskjellig Maade, i Kirkjuvogr lidt nordfor Reykjanes gjettede man saaledes paa en Kanonade i Reykjavik; ved Stapi sydfor Snæfellsjokull troede man. at en Hval var stodt paa Grund og laa og pladskede mod Klipperne; endog til Grimscy forplantedes Lyden, og man gjettede der ligeledes paa en Kanonade af de i Farvandet liggende Franskmand. Denne vidstrakteForplantel.se af de forholdsviis svage Dron forklares lot ved Tanken om den Dybde, paa hvilken Dronene sandsynligt opkom. Der. er nemlig klart, at jo længere nede under Jordlladeu Dronene opstode, over desto vidtstraktere Landsdele maatte de forplante sig med samme Grad af Styrke.

Ved Middagstid paa Udbrudsdagcn vare Dronene sagtnede noget efter et Par forfærdelige I'rag, som dengang lode sig hore. men om Eftermiddagen gjentoges de med fornyet Styrke, saa at det syntes, som om den ene Kanon affyredes efter den anden. Klokken omtrent tre opklaredes Laften noget omkring Hekla, og nu kunde man see, hvorledes der fra Fjeldets Top udslyngedes en mork Askesoile, af og til gjenuemkrydset af Lynild, hvis øverste Deel, der ligesom smeltede sammen med den lysere Sky, paa hvis Grændser de udslyngede Deles heftigt

opstigende Bevægelse i Særdeleshed kunde iagttages, boiede sig mod Ost over de derliggeude ubeboede Egne. Ved Mørkets Indtrædeu omtrent Kl, 71, da et Dron, voldsommere end alle de foregaaende, satte baade Mennesker og Dyr i Forfærdelse — Hundene i Egnen vestfor Hekla grebes af Skræk i den Grad, at de tudende flygtede bort fra deres Herrer og løbe ad Bygden til Sydvest derfor, samt ikke vendte hjem igjen i Løbet af en Uge — kunde man see de i Krateraabningerne udstrømmende Dampe332

belyste al Skinnet fra Fjeldets gledende Indre; det saae ud som om en stadigt voxende Flamme skod ud fra Fjeldets Top, store skiuneude Steenblokke slyngedes op og ned i det gruopvækkende Baal, og i Aftenens Mørke lignede den langs Heklas nordvestlige Side udflydende Lavastrøm en Tldstribe, der strakte sig ned langs Fjeldskraaningen.

Ved Udbruddets Begyndelse vare betydelige Slaggemasser øiensynlig! blevne udkastede paa alle Fjeldets Sider, thi skjøndt Askesoilen viste sig skarpt begrændset mod Vest og boiet mod Ost, førte Bækkene paa Heklas vestlige Side alligevel en Mængde Gruus og Dynd med sig. Vestri-Rångä aftog først nede i Bygden, omtrent midt paa Dagen, sandsynligt som Folge af, at dens Tillob hemmedes ved udslyngede Slagge-, Sand- og Askemasser; men om Eftermiddagen voxede deu igjen, saa at den ikke kunde befares, og i stærkeste Fart førte den saadanne Masser Dynd og Lava-stvkker med sig, at det ellers klare Vand blev som en Leervælling. Vandet var desuden saa hedt, at man ikke kunde bolde Haanden deri, og paa flere Steder kastedes lialvkogte Foreller i buudredviis i Land. Aaens Stigen, der tildeels var en Følge af den hurtige Smelten af Sneen paa Heklas Sider, varede dog ikke længe; allerede henad Aften var Vandet sunket saameget, at man kuude ride derover paa de sædvanlige Vadesteder.

Paa Udbrudsdagen var Vinden, som forben bemærket, temmelig svag i fignen Öin Hekla, men i de øvre Luftlag var det paa samme Tid en nordvestlig Blæst, hvis Styrke synes at have været meget betydelig, hvilket man kan slutte deraf, at de Islandsfarere, som den 2den og 3die September vare paa Hjemreisen og befandt sig i Nærheden af Færøerne, Shet-landsøerne og Orkney, overfaldtes af en Askeregn, som kom med nordvestlig Vind, der efter Udbrudstideu at domme viste sig at have havt en Hastighed af omtrent fem Miil i Timen. Paa Færøerne og Orkney faldt der ogsaa Aske ned kort efter Udbruddet.

Den 3die September eller Dagen efter Udbruddet vare Veirforholdene ligesom den foregaaende Dag; Askesoilen bøiede sig ogsaa i samme Retning som forhen. At storeFA Allt FLOKKENE S REDNING

Gruusinasser udslyngedes over Fjeldene og Hoilandet ostfor Hekla, kan man fatte deraf, at Markarlljót svulmede stærkt op paa denne og de folgende Dage og førte betydelige Slagge-masser med sig til Havet, hvilke af Brændingen kastedes op paa Stranden langs Sydkysten; l'verá, Markarfljöts vestlige Arm, var saa opfyldt deraf, at de i den udflydende mindre Aaer og Bække hemmedes i deres Lob. Derimod gik Kystri-Rángá, hvis Kilder ligge sydligere end Markarfljöts, temmelig frit, hvorimod de Elve, der udspringe fra EynfjaHa Jtikull og Myrdals Jökull, viste en betydelig Indflydelse af Udbruddets Virkninger, hvilket man maa tilskrive en fortsat Nedfalden af hede Slaggestykker paa de nævnte Sneefjelde. Thi saavel JökulsápaaSólheiinarsandr, som Mtilakvísl ostfor Höfðabrekka stege i betydelig Grad. den førstnævnte saa at den ikke kunde befares i næsten fjorten Dage fra Udbruddets Begyndelse.

Saavel i Heklas Nærhed som i Landets øvrige Egne vare Faarene endnu ikke tagne ind fra Sommergræsgangene paa Fjeldene, hvilket sædvanlig forst pleier at skee midt i September. Man skulde derfor troe, at en stor Ødelæggelse havde fundet Sted blandt disse Dyr, som uden Ly vare udsatte for de nedfaldende, hede Slaggestykker. Men dette var dog ikke Tilfældet. Instinctet. stod dem bi og indgav dem at søge deres Redning i Flugten, saaat kun et. ubetydeligt Antal gik tabt. Allerede paa Udbruddets förste Dage kom de langs Heklas nordlige Fod mellem Fjeldet og þjorsá, der tilligemed Túngnaá hindrede deres Flugt mod Nord, brægende ned til Bygden, alle med Pelsen mere eller mindre sværtet af Asken, mange med Ulden afsveden paa sine Steder, endeel

endogsaa med Brandsaar i Huden. Men de, der vare blevne tilbage og forst efter en Uges Tid toges hjem, vare værre farne, idet Kjødet om Klovene var blodigt og sonderskaaret af Gangen paa de skarpe Lavastykker; endeel Lam, hvis Fødder blødte stærkt, maatte bringes bort paa Hesteryggen, og længe efter at. de vare komne hjem fra Fjeldene, saae man dem græsse paa Knæ. De Faareflokke, som grøssede i Egnen øst- og sydost for Hekla vare værst tårne, forfulgte af Morke, Drøn og Askefald, men ku ude dog for det meste redde sig.334

tOHUCDDETS l'ORTS.ETTELSE.

Fra den 4de til den 9de September var Hekla indhyllet i Hegn og Taage, men de vedholdende Drøn vidnede dog om Vulcanens fortsatte, skjøndt rigtignok noget mindre voldsomme Virksomhed. Vinden drev paa den Tid fra Havet op mod Land eller i nordlig Retning, undertiden med heftige Storme, og Askesøilen udtømte sig nu over de i denne Retning liggende Fjeldegne, hvilket foraarsagede adskillig Ødelæggelse paa disses Græsgange. Hidtil var dog Bygden selv, takket være de herskende Vinde, nndgaaet Ødelæggelsen. Indtil den 12te aftog Udbruddet nuerkeligt i Styrke; Lavastrømmen skred imidlertid fremad, men dens Hastighed kan man ikke bestemt opgive, eftersom denne naturligviis afhang af Fjeldskrænteus større eller mindre Steiihcd eller Skraaning. En Uge efter dens Fremkomst, eller den 9de September, havde den imidlertid neppe fjernet sig saa meget som eu halv Miils Vei fra det egentlige Heklafjelds Fod; dens Brede var alligevel temmelig betydelig. Paa den Tid havde Strømmen begyndt at stivue noget paa Overfladen, eftersom en Aftagen i Tilstrømningen ovenfra begyndte, men overalt skinnede dog deus glodeude Indre frem mellem de mørke, stivnede Slaggeskorper, og naar man ståk en Jernstang deri, blev den eller faa Minutter glødende og næsten saa heed, at den knnde smeddes. Varmeudstraalingeu var forøvrigt saa betydelig i et Par Favnes Afstand fra Strømmen, at man ikke kunde udholde den, uden at bedække Ansigtet. Medens tykke Dampe udviklede sig af Lavamassen, skred den langsomt frem med Bulder og Brag, under en uophørlig Nedrullen af løse Stykker langs Kanterne. Naar man saae ned over Lavastrømmen fra et hoiere liggende Punkt, iagttog man, hvorledes den glødende, tungtdydende Masse bevægede sig under den stivnede Skorpe, og ved denne Bevægelse trængte den smeltede Materie ud af Revnerne i Skorpen, ligesom smeltet Metal; men næsten i samme Øieblik som den udsattes for Luften, overdroges den med en stivnende Skorpe, der ved Dagslyset havde en sorteblaa Farve, men i Mørket, viste sig rodglodende. Undertiden brod Lavaen ved foroget Tryk igjennem og bedækkede Marken nedenfor med en Masse ildrøde Stykker, dannede ved den øieblikkelige Stivnen. Saadanne uforudseelige Udpres-LAVASTRØMMEN.

335

ilinger gjorde det farligt at nærme sig Strømmen paa nært Hold*). Hoiden at Lavastrømmen ved dens Kant ansloges nu til 40—50 Fod, hvilket dog giver en ufuldstændig Forestilling om dens Omfang, eftersom den var flydt ud i en Dal, i hvis Midte St rommen rimeligviis kan ansees at have opnaaet omtrent 100 Fods Tykkelse. Lavastrømmen var forøvrigt, hidtil ikke flydt over andet end Gruns eller ældre Lavamasser og havde saaledes ikke anrettet nogen Skade.

Den 12te September tiltoge Drønene i Fjeldet og forøgedes i Dagens Lob, saa at de om Aftenen vare ligesaa voldsomme; som paa Udbruddets første Dage; Lavastrømmen voxede nu ligeledes med en Fart. Om Morgenen deu 13de September var Askesuilen ligesaa høi og sort soiu i Begyndelsen, og boiede sig da som Følge af indtruffen østlig Vind mod Vest over den nordlige Deel af det tidligere omtalte bebyggede Sletteland, hvor der saaledes nu for første Gang faldt Aske, hvilket vedblev de to følgende Dage. Den nedfaldende Askemængde var dog ikke saa betydelig, ikke engang i de Vuleauen nærmere liggende Districter, at Jorden var fuldstændigt overstrøet dermed. Men vasket Tøi, der laa ude for at torres, blev i kort Tid sortegraat, ligesom ogsaa det hvide Kvæg; naar man trampede paa Jorden, steg Asken op som et blaaladent Stev, og i Fodsporene eller i andre Fordybninger laa den mere samlet. Faa Plantevæxten udøvede Asken snart sin skadelige Indflydelse. Kaalen, der den 13de September stod uskadt i Indelukkerne, var hentørret og vissen inden den følgende Dags Middag; der, hvor Græsset endnu ikke var slaaet, lagde det sig strax og visnede, i Særdeleshed naar Asken faldt samtidigt med Regn. hvilket fandt Sted en af de følgende Dage. Dette indvirkede igjen skadeligt paa Kvaaget; det havde Ingen Ro paa sig, men gik frem og tilbage paa Græsgangene, ligesom om Vinteren, naar disse bedækkes af Snee.

Sulten drev Hestene og Koerne hjem

*) Det maa nemlig: bemærkes, at en I.avasfcnmi ikke i J.igiied med en Flod danner en plan Flade, men llyder frem som en Ryg, tiet vil sige. med over Marken ophoiede Sidevægge. Ligeledes lober den ikke ud i Enden, men danner ogsaa der en Væg ud mod Marken.336

til Gaardene, hvor de med Begjerlighed gnavede Græsset af Husenes Vægge, paa hvilke Asken naturligviis havde van skel igen ved at fæste sig.

Den 14de og li)de September, paa hvilke Dage Askefaldet vedblev nede i Bygden, forogedes det Rædselsfulde i Stillingen ved de stærke Drøn, der med korte Ophold fulgte paa hverandre fra Vulcanen, og om hvilke man paa Grund af deres Regelmæssighed har sagt, at de lignede en Kæmpes vedholdende Stønnen. Disse Dron opkom ved de pludselige Udviklinger af Dampbobler, der opstige af Vulcanen, hvilke derved udslynge den glødende Lava, deels i større og mindre Stykker, deels som Sand, deels i saare tint søndret Tilstand som Aske, overeensstemmelse med hvad der her foran paa flere Steder er omtalt. Hvilken umnadelig Kraft disse Dampbobler udvikle, kan man gjöre sig en Forestilling om ved at henvende Tanken paa Askesøilens Hnide. Efter de af Gtinnlaugsson anstillede Maalinger vexlede den paa de forskjellige Dage, regnet med et rundt Tal, mellem 7000 og 14000 Fod.

Den 14de September foruroligedes man, som sagt,, nede i Bygden af Askefald og stærke Dron fra Vulcanen; det, om Aftenen indtraadte Mørke bidrog ikke heller til at skaffe Indbyggerne en rolig Nat. Dagen derpaa, eller den lode September, dreves Asken længere ned over den sydlige Bygd, og den fulgtes tillige af en ulidelig Stank. Efterat man den 17de og 18de September næsten uafbrudt, i 36 Timer havde hort Dron fra Fjeldet ligesom af de heftigste Tordenskrald, indtraadte imidlertid paa de næstfølgende Dage igjen nogen Aftagen i Udbruddets Heftighed. Vinden førte heller ikke længere Aske over Bygden. Vulcanen indhylledes desuden stundom i Taage, saa at man ikke saae noget til den, men da klarere Veir i Slutningen af Maaneden indtraf, kunde man dog iagttage dens vedholdende Virksomhed. Paa denne Maade forlob Tiden til ind i Oetober, uden at noget, synderligt Udbrud fandt Sted. men derimod iagttoges ofte Jordskjælv. Men den 8de Oetober fandt et nyt Udbrud af Lava Sted under stærke Dron i Fjeldet, der vedblev at hores hver Dag omtrent i en Uges Tid, under fortsat Udkasten af Aske. Udbruddet var imidlertid i Altagende. Den 19de Oetober varchurt"ih»ets ofhbr.

ilet klart og koldt, og da iagttog man for förste Gang Snee paa Hekla, uagtet den for længe siden var bleven liggende paa de Hekla omgivende Fjelde; den var hidtil nemlig smeltet ved Berthelsen med den varme Aske og Slaggen paa Vulcauen.

Mod Slutningen af October, den 2Gde og 27de, tiltog dog igjen Udbruddet, og den sidstnævnte Dag udkastedes paany Aske over Bygden og afstedkom ikke ubetydelig Skade. Derefter indtraadte atter Stilhed, der aflostes af Askendbrud tned Lavaudstrømninger mellem den 4de og 12te November, og den 13de i samme Maaned indtraf atter et af de voldsomste Udbrud. I de følgende Dage skred Lavastrømmen betydeligt frem, dog ikke hastigere end omtrent 1325 Fod i Dognet. I den anden Halvdeel af November aftog igjen Udbruddet i Styrke. Senere afvexlede saadanne Hvileperioder med stærkere Udbrud ligetil Aarets Slutning og Begyndelsen af det følgende Aar, indtil Udbruddet; ganske ophørte ilen 2:1de Januar, men allerede den følgende Dag forefaldt nye Aske- og Lavaudbrud, og disse vedbleve indtil Maanedens Udgang uden synderlig Aftagen, hvorved Aske-væggen, sort som Natten, udgød sit Indhold over Bygden, der dog naturligviis var indhyllet i Snee og derfor ikke led nogen Skade. Paa denne Maade afvexlede igjen Udbruddene i Styrke i Februar og Marts, men efter et heftigere Udbrud deu 5te April horte Vuleanen op at rase, og Dagen efter udsendtes den sidste Askesoile, hvormed Udbruddet sluttede; allerede den 10de blev man Sneepletter var paa det nye braun nedenfor Krateret. Syv Maaneder varede saaledes Udbruddet, hvilket dog ikke ansees for at have været et af Heklas voldsomste. Idetmindste afstedkom dette Udbrud jævnførelses-viis meget mindre Skade, end man var vant til ved de store Vulcanudbrud i det afvigte

Aarhundrede ; Lavastrømmen foraar-sagede ingeu Ødelæggelse ved Oversvominelse, skjøndt den nærliggende Gaard Næfurhólt forledes paa Grund af det ubehagelige Naboskab.

Ved nærmere Undersøgelse af Heklas Top Aaret efter Udbruddets Begyndelse, fandt man paa den ialt fem Kratere, tre større og to mindre, al hvilke de to største, ifølge

en den 13de August foretagen Maaling vare mellem 2 og.300 Fod dybe. Kraterne laae iøvrigt langs Fjeldets Ryg, hvor saaledes Revnen forefandtes. —

Vi vende nu Hekla eller ITeklafell Ryggen, for at drage •hjem til vort Land igjen«, det vil sige først til Reykjavik, paa samme eller tildeels samme Vei, ad hvilken vi om Foraaret kom vestfra til disse Egne. Fra Störu Vellir red nemlig Forfatteren forbi Oddi, den velbekjendte, fortræffelige Provstebolig i Rángárvallasyssel, og derfra videre mod Vest hen til Eyrarbakki. Han kom saaledes paany over Ytri-Rängä, samt red de atten Gange gjennem Randa lækr og over den store Mose foran Sandhólaferja, hvor l'jorsá paa sædvanlig Maade paany passeredes. Alle disse Stramme vare tørrede noget ud i Sommerens Lob, men Hestene — iøvrigt, de samme, der havde baaret mig hele Landet rundt — syntes ikke nu mere end for al finde synderligt Behag i Badet i den kolde l'jorså, som de for tredie Gang vadede over. Mod den flade Kyst hen imod Eyrarbakki brøde Bølgerne «ig allerede i skarpere Brændinger, der dog ikke kunde jævnføres med dem, man seer der om Vinteren, naar hele Havfladen dækkes af Skum, saalangt Øiet rækker. Lavastykker af et Hoveds Størrelse kastes da af Bølgerne bøit op paa Land, og undertiden følger der levende Fisk med, som ved Bølgens Tilbagestrømmen blive liggende paa Sandet. Handelspladsen ved Eyrarbakki er ved en Dæmning beskyttet mod navet, men engang gjennembrødes Dæmningen af en uhyre Braadso, der satte Beboelseshusene under Vand. — Nordfor Eyrarbakki strækker sig, som vi mindes, den vide Slette, som paa den vestlige Side af Handelspladsen gjennemskæres af den brede Ólfusá, over hvilken jeg saaledes skulde færges paany. Vi vare lier et større Reiseselskab, og derved traf det sig, at en af Hestene kom under Vand, paa Grund af Uagtsomhed ved Overfarten. Da den ligesom de andre holdtes i Grime, kunde Hoveriet hurtigt trækkes op igjen, men det stakkels Dyr havde ved at Være stedt i Havsnød faaet en saadan Skræk i Livet, at det ikke rørte et Lent, men flod op og blev liggende paa Siden med Benene strakte fra sig idetmindste medens vi kom halvt over Floden, eller i en Tid af fem

til ti Minutter og bugseredes saaledes frem, idet en Mand støttede dens Hoved. Efter en Tids Forløb kom den dog til sig selv igjen og svommede siden, lige saa rask som dens kammerater, til den modsatte Flodbred.

For ikke at behøve at tage tilbage f'ra Öll'usá den samme Vei, som jeg var kommen ad om Foraaret, og da Tiden til Postdampskibets Afgang fra Reykjavik endnu ikke var udløben, valgte jeg nu den Omvei til Reykjavik, der gaaer langs Kysten til Krisuvik og derfra mod Nord til Hafnarljðrðr. Selv for En, der har seet sig noget om i Island, frembyder denne Egn mange Gjenstande af Interesse. Som jeg allerede ved dette Arbeides Begyndelse har omtalt. danner den Halvø, ved hvis brede Ende jeg nu befandt mig, et Stykke Land af særdeles udpræget vulcansk Natur, som derfor viser sig ved hvert Skridt. Færdes man langs Kysten fra Ost til Vest, har man følgelig Fjeldryggen paa ho i re Haand. Denne Fjeldryg er saagodtsom heelt og holdent bedækket med Lavastrømme, fra hvilke Palagonittufens sortebrune Toppe eller Rygge hist og hér lueve sig med talrige Vulcaiikratere. Den storartede Revne, som lier har aabnet sig fra Jordens ludre, har dannet sig talrige Skorstene for de i den optrængeude eller opkastede Masser. Fjeldryggen falder i Begyndelsen mindre steil, ja frembyder eudog i den saakaldte Selvogsheiöi et græsbevoxet, lavafrit Parti, der strækker sig ned til Kysten mod Sydvest; men længere borte danner den en fordetmeste lodret Væg, vistuok af (500 til 800 Fods Høide, hvor de paatvers afskaarne Trap- og Palago-nitlag samt Trapgangene paa en udmærket Maade komme for Dagen. Der nedenfor strække sig paany Lavalag ud mod Soen, ligesom Forholdet er tmdlein Ölfuså og Selvogrheiöi. Paa eet Sted sænker den lodrette Bjergvæg sig uoget, og der fremvælter en Lavastruni , som udbreder sig paa Sletten nedenfor; paa et

andet Sted hæver sig ved Foden af Skramten et Krater, vistnok en (50 til 70 Fod hoit, sammensat af Slaggestykker. Gaardene ere her tildeels opførte midt i den ældre Lavastrøm, der grønnes i Fordybningerne.

Kysten snoer sig ind i mindre afrundede Bugter, hvor den egentlig er bebygget. Indbyggerne maae her for en stor

Deel ernære sig ved Fiskeri, Hvilket naturligviis maa være forbundet med Fare paa denne aabne Kyst. Eyrarbakki er, som vi vide, den eneste Ilavn paa bele den sydlige Kyst af Landet, og denne Havn er desuden baade snever og vanskelig at komme ind i. Der er kun Plads til to Skibe, og Farleier kunne blot løbe ind ved Flodtid og med sydvestlig Vind. Strandinger ere derfor ikke saa sjeldne langs denne Kyst. Dagen inden Forfatteren forlod Island, strandede i Nærheden af Eyrarbakki et Handelsfartet ved Storm af Sydvest. Skipperen, der kjendte Kysten, var dog istand til at nndgaae Bramdiu-gerne saameget, at han ikke tørnede paa, førend han kom op i Sandet. For at mindske Brændingen, anvendte han et Middel, der maaskee ikke er enhver af mine Læsere bekjendt; det bestaaer nemlig i at overgyde Havfladen med Tran. hvorefter Soen ikke bryder. Saasnart han derfor var kommen ind imod Brændingen, slog han Bunden ud af nogle Tønder Tran og lod den flyde ud i Søen, og seilede da lige mod Land i det Smulvaude, som af den af Bolgerne fremførte Tran, ligesom et Belte, dannede igjennem Brændingen. Mindre Baade, der drive op mod en saadan Kyst, gaae dog næsten altid under i Brændingen. Man skulde troe, at den kunde kaste Mennesker op paa Land elter Bnadens Kam-tren , men dette indtræffer kun i heldigste Tilfælde, tlii naar Brændingen bryder mod Stranden, danner den en Understrøm, der trækker den Druknende ud mod Søen, istedetfor at kaste ham mod Land. Man har iagttaget dette med forulykkede Personer, som, drevne mod Land af Bolgerne, ere gaaede under i Brændiugeu og først ere komne op igjeu længere ude i Havet. Svømmekonsten er dem saaledes ikke til nogen Nytte her. Fiskerne fra Eyrarbakki kunne ofte ikke gaae tilso.es for Brændingens Skyld, skjøndt de vide, at Havet udenfor er fuldt af Fisk. Men der, hvor Islands Kyster ikke ere sandede og grunde, begrændses de ofte af lodrette Klipper, ved hvilke ingen Landing kan foretages. Den nordlige Kyst af Faxatjürfir skal være særdeles farlig ved vestlige Storme; de Fartoier, der gaae ud fra Reykjavik, forlise da sædvanligt paadenOdde, hvor Snæfellsjökull ligger. Der findes rigtignok eu Havn ved Navn Sta pi, men i Nattens

Morke er det naturligviis umuligt at linde ind iden. Der lur-liste det sidste Postskib, «Arcfcurus'« Forgænger, som vaiet Seilfart oi. Et Handelsskib, der sammen med dette laa i Reykjaviks Havn, lob ud i Storm, hvorefter Postskibets Capitain , der skal have været en særdeles duelig Somand, formeente ikke at kunne blive liggende i Havn, skjøndt han anede Udfaldet. Med dette Fartoi fulgte to, tre Kjøbmænd tilligemed flere andre Passagerer. Den ene af Kjobmændene havde gjort Reisen over Laud fra Akureyri, da han ansaae det for sikkrere at gaae med Postskibet end med sin egen Jagt. — denne kom dog lykkeligt til Kjøbenhavn, men de to Skibe, der løb rid fra Reykjavik, forliste aldeles. Intet andet Spor fandtes af dem , end noget, ilanddrevet. Gods, samt at Kysten ved Snæfellsjökull i længere Tid overstænkedes med Talg, der havde va?ret Postskibets Ladning, endog hoit op over Land paa Bjergene. Ileller intet Lig flod op ; de bleve vel rimeligviis fortærede af Uaierne. En anden («ang, da et Skib forliste paa samme Sted, forsvandt det sporløst, men nogen Tid efter fandt man en af Bølgerne opskyllet Haand eller Finger med en Ring, ved ved hvilken man lik Oplysning om den fordums Eiers Skjebne. Men vi vende tilbage til Reisen.

Et Besøg, som jeg paa denne Tour aflagde i Præstegaarden Vogsósar i det Distriet, der kaldes Selvogr, gav et mindre godt Begreb om Beboerens Velst,nød, thi der stødte jeg næsten paa det værste Svineri, jeg kunde have ventet at trælle i en Præstegaard. Præsten skal ogsaa høre til dem, der ikke negte sig Nydelsen af stærke Drikke, hvorfor jeg tænker mig, at. Alt gaaer, som det bedst kan. Han var selv ikke hjemme, men lians Hustru syntes at trives godt i Snavset; hvorvidt det. lille Barn, som hun bar paa Armen, kuude trives og blomstre i disse Omgivelser, vil jeg lade staae hen. Om Aftenen tog jeg ind i en Gaard ved Navn Herd i sar-vi k, der ligger en Times Vei fra Vogsösar, ved Foden af den steile Fjeldvæg midt i en ode Lavastrøm, noget beskyttet, mod

Brændingerne og Søvindene, fordi Havet her skærer sig ind i en Bugt. Huusmoderen i denne Gaard, en ældre Kvinde af meget fordeelagtigt Ydre, antog, at jeg ikke kuude ligge iSVOVLKU.PER VED KBÍSCVIK.

Bær'en, og deri havde hun ogsaa Ret, thi Badstuen, det eneste beboelige »Huns», bestod af tvende smaa, ved en Brædde-væg afdeelte Kamre lige under Taget, af hvilke det ydre optoges at' fem og det indre áf lire Sengesteder paa hver Side af Væggene, nted eri Gang af neppe eet Skridts lirede imellem, saaledes som forøvrigt Badstuens Indretning alle Steder er. Da der i hver Seng er Plads til to eller tre Personer, kunne saaledes en Snees Stykker pakkes sammen i disse Værelser. Men ved Gaarden fandtes ogsaa et lille Træhuus, der anvendtes til Lade, og i denne kunde jeg faae Plads. Der var rigtignok opstablet alslags Redskaber og Gjenstande, men en Seng flyttedes derind, og joy kunde saa indrette mi:: efter Behag eller snarere elter Leilighed. Jeg sov den Nat med Dødens Billede, i Skikkelse af nogle nysafflaaede Kalveskind, over Hovedet, men jeg drømte alligevel ikke om 11 udst rygelse. Efterat min fortræffelige Ver Hilde om Morgenen havde budt mig KalTe — stegt Fisk forstod hun at låve paa en fortrinlig Maade , kan jeg erindre, Kaffen derimod, hvori man ofte kommer Sukker og Flode først, er af den Grund sædvanlig mere eller mindre udrikkelig— fortsatte jeg min Heise over de hindrende Lavastromme og naaede om Formiddagen til Krisnviks Svovlkilder, i hvilke jeg gjeu-saae gamle Bekjendte fra Mývatnsegnen. De frembyde her samme Eiendommeligheder, som de forhen omtalte, men Dyndkilderne ere her ikke saa storartede som ved llliöarná-mar. Ei Forsøg er her anstillet for kort Tid siden paa efter en'stor Maalestok at drage Fordeel af Svovlet — brett ni-steinn hedder det paa Islandsk — meu efter at have opført Huse til Arbeidet, opkjobt Heste med Mere. opdagede man, at Hovedbestanddelen til Driften manglede, nemlig Svovlet, der kun fandtes i ringe Mængde, hvorfor Foretagendet standsede i sin Begyndelse. Disse nämar ligge ved Foden eller paa Skraaningon af en stéil Fjeldryg, der kaldes Svei f-1 u hål s, opad hvilken man maa arbeide sig frem, naar man Ira Krisuvik vil mod Nord til HafnarfjörtV. Naar man er naaet op paa denne Ryg, har man en prægtig I 'dsigt. Nedenfor Beskueren uåbner sig nemlig en dyb Dal. opfyldt i Bunden af en med lysegrønt Mos bevoxet Lavastrøm, der enderhu kriscvik til, hapxarrjfirdr.

343

i en kraterformet Fordybning nedenfor Beskuerens Fod, os som kaldes Ketill eller Kjedelen. Dalgangens Vægge ere begrændsede af steile, sortebrune Tufrygge, der strække sig omtrent tre Fjerdingvei frem , idet de lade Baggrunden aaben , bvorved Blikket kan vandre langt bort, og da moder Fjeldene paa den nordlige Side af Reykjavik, den blaae Esja og Skarðsheidi, som denne eller en af de foregaaende Nætter havde ifort sin lange Ryg en sneehvid Kappe, der haug ned ad deus Sider. En klar og skyfri Himmel udbredte sig over det Hele.

Men Læseren er maaskee allerede for længe siden træt af Beskrivelser over stolte Naturscener, der dog kun høist ufuldkomment kunne gjøre Indtrykkene levende. Vi skulle derfor skynde os saameget som muligt — ja saameget som muligt, thi Veien mellem Krisnvik og HafnarQörðr er en af de besværligste i hele Island. Pen bestaaer nemlig af Lava og ikke noget Andet end I.ava, paa hvilken Hesten de allerfleste Steder kun kan gaae i Skridt, og at ride henved fire Timer i langsom Skridtgang kan endog udslette Indtrykket af Udsigten fra Sveiflnhåls. For at gjøre Ret og Skjel bor dog indrommes, at Egnen frembyder mange særdeles interessante Partier, med Hensyn til Lavastrømmenes indbyrdes Beliggenhed og Forhold, i hvilken Henseende den er en af de mest classiske Marker. Hist og her rager desuden et Vnlcankrater eller en Kegle frem.

Ved Hafnarfjörðr, hvor jeg gjorde et kort Holdt, eller strax paa den anden Side af dette Sted, skiltes jeg fra min Følgenland fra Eyrarbakki, der tog min ene Hest med, som jeg havde solgt til en Bonde der i Nærheden. og fra hvem de to andre, med hvilke jeg befordrede mig det korte Stykke Vei til Reykjavik, synligt skiltes med større Savn end deres Herre, da den var uhyre doven. Søndagaften den lode September gjen-saae jeg Reykjavik og afsluttede dermed min lange Sommerreise. I den Tid, som fulgte derpaa, lige indtil den 20de i samme Maaned, da Postskibet skulde afgaae, indtraadte et Veirlig, i hvilket stadig Regn- og Stormbyger afløste hverandre, saa at man neppe kunde stikke Hovedet udenfor en Dor, og endnu mindre tænke paa Udflugter. Hoilandet og Fjeldene vare i denne

344

Tid næsten bestandigt indhyllede i Taage og Skyer, og Veiene Opblødte; Den 20de laa »Aretnrus* seilfærdig — den skulde blot tage en Tiadiiing al' 80 Heste ombord — men samtidigt dermed brod en sydvestlig Storm los, der varede i fem Døgn, under hvilken Barometret sank ned til * Jordskjælv*. Hestene bleve da satte paa Græs igjen, og Passagererne forbleve indtil videre gjerne paa Landjorden. Men om Mandagen den 25d<; sprang Vinden oin til Nord, og skjøndt Regnen og'i'aagen vedblev, medens »Arcturus« lettede Anker, kunde man dog nu nære godt Haab om en lykkelig Reise, hvilket ogsaa gik i Opfyldelse. I de senere Dage havde alle de større Fjelde faaet Sneehuer paa, og man antog det for givet, at de nu vilde blive liggende. Vi dampede saaledes ud af Faxafjörðr ned mod Reykjanes og Eldey. Den velkjendte Fjeldryg, som jeg sidst kom forbi, laa endnu indhyllet i Taage, der henimod Aften dog adspredtes. Jeg sagde da Farvel til Landet. Nogle blaae Farvefortoninger, for-deelte i ubestemte Omrids af Fjelde, var det sidste Indtryk, jeg modtog af det. mig kjært blevne Island.Navne- og Sagregister.

Sid».

NAVKK- OG .SAGREGISTER.

Siile.

K fl. i: r OI it l' Nicolai Olsen* ny H|üi-ii (mi aal hu o»»'«

IJpjnlrriHr lílrnd» i W»4íl>

Slo.»

ff.'uuft/jpM

JMrJrirtr-y itøéul-

JßHÅmritt i»)>

likfjdt. Onnnf •!*},$<*-.' YH.IH, MJrruJ J.'»t

Skilla 1 l2flO,0(M)

far/ilyf -J/ AfrifitAnnn f,,,, p,un%tttt> MA.lntf. Hfdtnfttw